

ZAVOD ZA GOZDOVE SLOVENIJE
OBMOČNA ENOTA LJUBLJANA

**LOVSKO UPRAVLJAVSKI NAČRT ZA
XIII. ZASAVSKO
LOVSKO UPRAVLJAVSKO OBMOČJE (2011 – 2020)**

Načrt sprejela:
Vlada Republike Slovenije,
Ljubljana, 8. november 2012

(Ur. l. RS št. 87/2012)

KAZALO VSEBINE:

1	POVZETEK NAČRTA.....	1
2	UVOD.....	13
3	OPIS LOVSKO UPRAVLJAVSKEGA OBMOČJA.....	14
3.1	Opis lovsko upravljavskega območja in pomen za upravljanje z divjadjo	14
3.2	Krajinsko ekološke značilnosti lovsko upravljavskega območja	15
3.3	Lovišča v lovsko upravljavskem območju	16
3.4	Lovišča v upravni organiziranosti lovsko upravljavskega območja.....	17
3.5	Obore	18
4	ZAVAROVANA OBMOČJA, NARAVNE VREDNOTE, EKOLOŠKO POMEMBNA OBMOČJA IN POSEBNA VARSTVENA OBMOČJA (NATURA 2000) V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU	20
4.1	Zavarovana območja.....	20
4.2	Naravne vrednote.....	20
4.3	Ekološko pomembna območja.....	24
4.4	Posebno varstveno območje (območje Natura 2000).....	26
4.5	Habitatni tipi	27
5	OPREDELITEV GLAVNIH PROBLEMOV UPRAVLJANJA S POPULACIJAMI DIVJADI	28
5.1	Glavni problemi v povezavi s stanjem v populacijah divjadi oziroma njihovih medsebojnih odnosih.....	28
5.2	Glavni problemi v povezavi z življenjskim okoljem divjadi	28
5.3	Glavni problemi, ki izhajajo iz upravno administrativnih ovir oziroma določb	28
6	ŽIVLJENJSKO OKOLJE DIVJADI.....	29
6.1	Pretekla vlaganja v življenjsko okolje divjadi.....	29
6.2	Presoja usklajenosti divjadi in njenega življenjskega okolja	31
6.3	Ocena stanja življenjskega okolja divjadi (tudi trendi)	36
6.4	Ciljno stanje življenjskega okolja divjadi	37
6.5	Usmeritve za doseganje ugodnega stanja življenjskega okolja divjadi ter izvajanje biomeliorativnih in biotehničnih del	37
7	UPRAVLJANJE S POSAMEZNIMI VRSTAMI DIVJADI.....	44
7.1	SPLOŠNO	44
7.2	SRNA (<i>Capreolus capreolus</i> L.).....	46
7.3	NAVADNI JELEN (<i>Cervus elaphus</i> L.)	52
7.4	DAMJAK (<i>Dama dama</i> L.).....	58
7.5	MUFLON (<i>Ovis aries</i> (arries) musimon Schrab.).....	63
7.6	GAMS (<i>Rupicapra rupicapra</i> L.).....	68
7.7	DIVJI PRAŠIČ (<i>Sus scrofa</i> L.)	74
7.8	LISICA (<i>Vulpes vulpes</i> L.).....	80
7.9	JAZBEC (<i>Meles meles</i> L.).....	82
7.10	KUNA BELICA (<i>Martes foina</i> Erxleben.) in KUNA ZLATICA (<i>Martes martes</i> L.)	84
7.11	PIŽMOVKA (<i>Ondatra zibethica</i> L.).....	88
7.12	POLJSKI ZAJEC (<i>Lepus eropaeus</i> Pallas.).....	90
7.13	NUTRIJA (<i>Myocastor coypus</i> Molina.).....	93
7.14	NAVADNI POLH (<i>Glis glis</i> L.)	95
7.15	RAKUNASTI PES (<i>Nyctereutes procyonoides</i> Gray.)	96
7.16	FAZAN (<i>Phasianus colchicus</i> L.).....	97
7.17	POLJSKA JEREKICA (<i>Perdix perdix</i> L.).....	99
7.18	RACA MLAKARICA (<i>Anas platyrhynchos</i> L.)	100
7.19	SRAKA (<i>Pica pica</i> L.) ŠOJA (<i>Garrulus glandarius</i> L.) SIVA VRANA (<i>Corvus corone cornix</i> L.)	102
8	ZAKLJUČEK	107
9	LITERATURA IN VIRI.....	108
10	PRILOGE.....	109
10.1	Zavarovana območja z varstvenimi režimi	110
10.2	Naravne vrednote z varstvenimi režimi.....	112
10.3	Ekološko pomembna območja z varstvenimi režimi	113
10.4	Posebna varstvena območja (območja Natura 2000).....	118
10.5	Kronologija nastanka načrta	123

KAZALO PREGLEDNIC:

PREGLEDNICA 1: LOVIŠČA V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU	16
PREGLEDNICA 2: LOVIŠČA V UPRAVNI ORGANIZIRANOSTI V LUO	17
PREGLEDNICA 3: SEZNAM OBOR V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU	19
PREGLEDNICA 4: OPRAVLJENI UKREPI V ŽIVLJENJSKEM OKOLJU DIVJADI	29
PREGLEDNICA 5: OCENA ŠTEVILA OSEBKOV NA HA IN STOPNJA POŠKODOVANOSTI (OBJEDENOSTI) GOZDNEGA MLADJA PO VIŠINSKIH RAZREDIH	31
PREGLEDNICA 6: DELEŽ POSAMEZNIH DREVESNIH VRST V MLADJU PO VIŠINSKIH RAZREDIH IN STOPNJA POŠKODOVANOSTI (OBJEDENOSTI) GOZDNEGA MLADJA	32
PREGLEDNICA 7: ŠTEVILO POPISANIH OSEBKOV IN NJIHOV DELEŽ	33
PREGLEDNICA 8: PRIMERJAVA DELEŽEV RAZVOJNIH FAZ	34
PREGLEDNICA 9: IZPLAČANA ODŠKODNINA NA LOVNIH POVRŠINAH OD DIVJADI	35
PREGLEDNICA 10: PREGLED PODATKOV O SRNI ZA OBDOBJE 2001 - 2010.....	50
PREGLEDNICA 11: PREGLED PODATKOV O NAVADNEM JELENU ZA OBDOBJE 2001 - 2010.....	56
PREGLEDNICA 12: PREGLED PODATKOV O DAMJAKU ZA OBDOBJE 2001 - 2010.....	61
PREGLEDNICA 13: PREGLED PODATKOV O MUFLONU ZA OBDOBJE 2001 - 2010	66
PREGLEDNICA 14: PREGLED PODATKOV O GAMSU ZA OBDOBJE 2001 - 2010	72
PREGLEDNICA 15: PREGLED PODATKOV O DIVJEM PRAŠIČU ZA OBDOBJE 2001 - 2010.....	78
PREGLEDNICA 16: PREGLED PODATKOV O LISICI ZA OBDOBJE 2001 - 2010	81
PREGLEDNICA 17: PREGLED PODATKOV O JAZBECU ZA OBDOBJE 2001 - 2010.....	83
PREGLEDNICA 18: PREGLED PODATKOV O KUNI BELICI ZA OBDOBJE 2001 - 2010.....	86
PREGLEDNICA 19: PREGLED PODATKOV O KUNI ZLATICI ZA OBDOBJE 2001 - 2010	87
PREGLEDNICA 20: PREGLED PODATKOV O PIŽMOVKI ZA OBDOBJE 2001 - 2010.....	89
PREGLEDNICA 21: PREGLED PODATKOV O POLJSKEM ZAJCU ZA OBDOBJE 2001 - 2010	92
PREGLEDNICA 22: PREGLED PODATKOV O NUTRIJI ZA OBDOBJE 2001 - 2010	94
PREGLEDNICA 23: PREGLED PODATKOV O FAZANU ZA OBDOBJE 2001 - 2010.....	98
PREGLEDNICA 24: PREGLED PODATKOV O RACI MLAKARICI ZA OBDOBJE 2001 - 2010	101
PREGLEDNICA 25: PREGLED PODATKOV O SRAKI ZA OBDOBJE 2001 - 2010	104
PREGLEDNICA 26: PREGLED PODATKOV O ŠOJI ZA OBDOBJE 2001 - 2010	105
PREGLEDNICA 27: PREGLED PODATKOV O SIVI VRANI ZA OBDOBJE 2001 - 2010	106

KAZALO SLIK:

SLIKA 1: POLOŽAJ LOVSKO UPRAVLJAVSKEGA OBMOČJA V SLOVENIJI.....	14
SLIKA 2: LOVIŠČA V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU	17
SLIKA 3: ZAVAROVANA OBMOČJA V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU	20
SLIKA 4: NARAVNE VREDNOTE V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU	24
SLIKA 5: EKOLOŠKO POMEMBNA OBMOČJA V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU.....	25
SLIKA 6: OBMOČJA NATURA 2000 V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU	27
SLIKA 7: POPISNE ENOTE V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU	33
SLIKA 8: TRENDI IZPLAČANIH ODŠKODNIN ZA NASTALO ŠKODO	36
SLIKA 9: PRIMERJAVA MED IZPLAČANIMI ODŠKODNINAMI ODVZEMOM	36

1 POVZETEK NAČRTA

1.1 Predstavitev območja (LUO)

Opis območja in pomen za upravljanje z divjadjo

Zasavsko LUO predstavlja jugovzhodni del Ljubljanskega gozdnogospodarskega območja, meri 98.799 ha in je edino v Sloveniji, ki ne sega do državne meje. Geografsko se razteza od vzhodnega dela Ljubljanske kotline na zahodu območja, preko ravninskega dela proti Litiji, preko najvišjih vrhov Zasavskega hribovja: Mrzlice (1121m), Čemšeniške planine (1204 m) in Kuma (1216 m) do Radeč (190 m). Na severu sega do Moravč in Čemšeniške planine, na jugu do Višnje gore, Ivančne Gorice in Gabrovke. Glavna gravitacijska točka območja je reka Sava, ki območje ne samo navidezno, ampak tudi dejansko loči na dva dela. Reka Sava in ob njej koncentrirana infrastrukturna mreža ter gorska veriga v smeri vzhod–zahod omejujeta širjenje oz. dotok divjadi iz sosednjega Savinjsko–kozjanskega LUO in iz južnega v severni del območja. V južnem delu območja avtocesta Ljubljana – Bič močno ovira ali celo preprečuje dotok divjadi iz širšega območja sosednje Dolenjske in Kočevske. Oviro predstavlja predvsem vrstam, ki za ugoden razvoj populacij potrebujejo večji življenjski prostor (jelenjad, divji prašič, rjavi medved...). Podobno vlogo oviranja prehoda prostoživečih živali proti zahodu in severu pomeni avtocesta Ljubljana – Trojane. V širšem merilu predstavlja Zasavsko LUO 4,9 % površine celotne Slovenije. V letu 2010 je odvzem iz narave v Zasavskem LUO predstavljal pri srni 5,7 %, pri navadnem jelenu 2,2 %, pri divjem prašiču 6,1 %, pri gamsu 1,3 %, pri damjaku 11,0 % in pri muflonu 12,7 % od skupaj iz narave odvzetih živali v Sloveniji.

Površina LUO (lovna, nelovna, delež gozda)

Zasavsko LUO skupaj obsega 98.799 ha. Od tega je 90.666 ha lovni površini. Nelovne površine predstavljajo predvsem naselja in ceste. Gozdnatost območja je 64%. Kmetijska in primestna krajina (kjer je gozdnatost manj kot 40 %) obsega 8,5 % območja, gozdnata krajina (kjer je gozdnatost večja kot 40 %) pa ves preostali del.

Lovišča v lovsko upravljavskem območju

V Zasavsko LUO spadajo lovišča Čemšenik, Dobovec, Dol pri Hrastniku, Dole pri Litiji, Gabrovka, Hrastnik, Ivančna gorica, Izlake, Kresnice, Laze, Litija, Mlinše, Moravče, Podkum, Polšnik, Pugled, Radeče, Šentlambert, Šentvid pri Stični, Šmartno pri Litiji, Trbovlje, Vače, Višnja gora in Zagorje. Z lovišči upravljajo istoimenske lovske družine.

Upravne enote, občine

Upravno območje pokrivajo upravne enote Domžale, Grosuplje, Hrastnik, Laško, Litija, Ljubljana, Trbovlje in Zagorje oz. občine Hrastnik, Ivančna gorica, Litija, Ljubljana, Moravče, Radeče, Šmartno pri Litiji, Trbovlje in Zagorje ob Savi. Lovsko upravljavsko območje spada v GGO Ljubljana, Brežice in Novo Mesto.

1.2 Zavarovana območja, naravne vrednote, ekološko pomembna območja in posebna varstvena območja (Natura 2000) v lovsko upravljavskem območju

Zavarovana območja

Zavarovana območja so ožja ali širša območja narave, za katere je vlada ali pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti ali skupaj vlada in pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti sprejel akt o zavarovanju (55. člen ZON). Ožja zavarovana območja so naravni spomenik, naravni rezervat in strogi naravni rezervat. Širša zavarovana območja so narodni, regijski in krajinski park.

Na zavarovanih območjih je potrebno, v skladu s Pravilnikom o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov na varovana območja, za posege (postavitve lovskih objektov: lovskih prež, krmišč, obor in mrhovišč) izvesti presojo sprejemljivosti posegov v naravo.

Seznam vseh zavarovanih območij v LUO in njihovi varstveni režimi, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem so v Prilogi 8.2 Zavarovana območja z varstvenimi režimi. Vsa zavarovana območja so prikazana tudi v naravovarstvenem atlasu (ZO – Zavarovana območja) na internetni povezavi <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=ZO@ZRSVN>.

Naravne vrednote

Naravna vrednota je poleg redkega, dragocenega ali znamenitega naravnega pojava tudi drug vredni pojav, sestavina oziroma del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajina ali oblikovana narava. Zlasti so to geološki pojavi, minerali, fosili ter njihova nahajališča, površinski in podzemni kraški pojavi, podzemne jame, soteske in tesni ter drugi geomorfološki pojavi, ledeniki in oblike ledeniškega delovanja, izviri, slapovi, brzice, jezera, barja, potoki in reke z obrežji, morska obala, rastlinske in živalske vrste, njihovi izjemni osebki ter njihovi življenjski prostori, ekosistemi, krajina in oblikovana narava. Naravne vrednote obsegajo vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije (4. člen ZON).

Za vse naravne vrednote so v načrtu LUO predpisane splošne in podrobnejše varstvene usmeritve!

Ekološko pomembna območja

Ekološko pomembno območje (v nadaljevanju: EPO) je območje habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti (32. člen ZON). So prepoznana kot biotsko najpomembnejša območja. Na teh področjih se z blagim varstvenim režimom, zlasti z usmeritvami za načrtovanje rabe prostora in naravnih dobrin ter izvajanja spodbujevalnih ukrepov zagotavlja ugodno stanje habitatov in vrst. Ekološko pomembna območja zagotavljajo širše ohranjanje biotske raznovrstnosti na obsežnih površinah, povezanost območij Natura 2000 in zagotavljanje tamponskih con okoli njih.

Za vsa ekološko pomembna območja so v načrtu LUO predpisane splošne in podrobnejše varstvene usmeritve!

Posebno varstveno območje (območje Natura 2000)

Posebno varstveno območje (območje Natura 2000) je ekološko pomembno območje, ki je na ozemlju Evropske unije pomembno za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov (33. člen ZON). Na njihovem območju se izvajajo najpomembnejše aktivnosti za ohranjanje biotske raznovrstnosti na ravni Evropske unije.

Na posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) je potrebno, v skladu s Pravilnikom o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov na varovana območja, za posege (postavitev lovskih objektov – lovskih prež, krmišč, obor in mrhovišč) izvesti presajo sprejemljivosti posegov v naravo.

Za posebno varstveno območje Natura 2000 so v načrtu LUO predpisane splošne in podrobnejše varstvene usmeritve!

Habitatni tipi

Habitatni tip je biotopsko ali biotsko značilna in prostorsko zaključena enota ekosistema, katerega ohranjanje v ugodnem stanju prispeva k ohranjanju ekosistemov (31. člen ZON). Za ohranjanje habitatnega tipa v ugodnem stanju se uporabljajo določila 3. člena Uredbe o habitatnih tipih ter varstveni cilji za doseganje ustreznih ekoloških razmer za posamezne skupine habitatnih tipov, ki so navedeni v Prilogi 2 iste uredbe.

Za habitatne tipe so v načrtu LUO predpisane splošne in podrobnejše varstvene usmeritve!

Vse naravovarstvene usmeritve, ki so vključene v načrt LUO so pridobljene v obliki naravovarstvenih smernic s strani ZRSVN. Smernice so usklajene med obema zavodoma, ZRSVN je potrdil primerno vgrajenost v osnutek načrta LUO.

1.3 Opredelitev glavnih problemov upravljanja s populacijami divjadi

Kot glavne problem v povezavi s stanjem v populacijah divjadi oziroma njihovimi medsebojnimi odnosih opredeljujemo (1) visok delež izgub pri starejših srnah v primerjavi z izgubami pri starejših srnjakih, (1) veliko gostoto divjih prašičev in (3) veliko gostoto sivih vran v nekaterih delih območja.

Kot glavne probleme v povezavi z življenjskim okoljem divjadi opredeljujemo (1) neustrezen pristop vpletenih k varovanju več vrednih kmetijskih posevkov, (2) mestoma nakazan močan vpliv rastlinojedih parkljarjev na gozdno mladje, (3) mestoma nakazano tendenco kmetov, da si za varstvo proti škodi od divjih prašičev zagradijo celo kmetijo, (4) umetne vire hrane, ki prispevajo k ugodnem stanju populacije sivih vran in (5) izrazito nenadzorovano vožnjo z vozili v naravnem okolju.

Kot glavne probleme, ki izhajajo iz upravno administrativnih ovir oziroma določb opredeljujemo (1) določila zakonodaje v zvezi s pobegom rejene divjadi iz obor, (2) togo delitev majhnega odvzema (za območje do 200 živali) na lovišča in (3) dopustna odstopanja realizacije od načrta, ki so zaradi tega lahko tudi vir zavajanja in napak pri zbiranju podatkov.

1.4 Življenjsko okolje divjadi

Pretekla vlaganja v življenjsko okolje divjadi

Zbrani podatki o vlaganjih v življenjsko okolje divjadi se nanašajo na ukrepe, ki so bili izvedeni predvsem z namenom izboljšati življenjske razmere divjadi z vidika njihove ohranitve ter preprečevanja škode v gozdu, v prometu, na kmetijskih površinah in na divjadi. Ukrepe delimo na ukrepe za varstvo in monitoring divjadi, ukrepe v habitatih divjadi, ukrepe za izboljšanje prehranskih razmer divjadi in ukrepi za preprečevanja škode. Prehranske razmere divjadi neposredno izboljšujemo z zimskim in privabljalnim krmljenjem, krmnimi in pridelovalnimi njivami ter solnicami. Ukrepa za preprečevanje škode sta poleg tako imenovanega ukrepa delno tudi preprečevalno in privabljalno krmljenje. Prav tako vsi ostali ukrepi, ki izboljšujejo prehranske razmere divjadi v gozdu, pri uravnoteženi številčnosti prispevajo k preprečevanju škode na kmetijskih površinah.

Načrtovani ukrepi so bili dokaj ugodno realiziran, sploh če upoštevamo dejstvo, da v območju ti ukrepi zaradi velike pestrosti okolja in ugodnega stanja populacij niso nujni, ampak le zaželeni.

Od začetka pretekle dekad se je količina opravljenih ukrepov za izboljšanje prehranskih razmer divjadi zmanjšala. Količina položene zimske in preprečevalne krme (v zadnjih letih tudi privabljalne za prašiče) se je v tem času zmanjšala za 40 %. S preusmeritvijo krmljenja divjih prašičev iz preprečevalnega v privabljalno se je precej povečala ustreznost ukrepov.

Presoja usklajenosti divjadi in njenega življenjskega okolja

Trend vpliva parkljaste divjadi na gozdno vegetacijo

Objedenost gozdnega mladja; Z vidika pomlajevanja je predvsem pomembno kakšna je vrstna sestava mladja v najvišjem višinskem razredu, ki ga še spremljamo, kar predstavlja osnovo za nadaljnjo gradnjo sestoja. Glede na rezultate popisa je v povprečju v območju te cilje mogoče doseči. V popisni enoti Litija (južno od reke Save) je opaziti, da se jelka in mehki listavci, to so drevesne vrste, ki jih divjad najraje objeda, v višinskem razredu od 100 do 150 cm sploh ne pojavljajo, čeprav so v nižjih višinskih razredih prisotne. Razloge za to je iskati v njihovi splošni zelo majhni zastopanosti v mladju (za jelko to velja tudi v splošnem v vseh sestojih) ter v nizkem deležu mladja in sestojev v obnovi, ki je še precej manjši kot v popisni enoti Zasavje (severno od reke Save). Razliko v pojavljanju jelke in mehkih listavcev lahko delno pojasnimo tudi s prisotnostjo jelenjadi, ki je v popisni enoti Litija zmerno zastopana, v popisni enoti Zasavje pa se le redko pojavlja.

Ostale poškodbe parkljaste divjadi na gozdni vegetaciji (obgrizenost, lupljenje); V zvezi z obgrizenjem ali lupljenjem smo v preteklem desetletnem obdobju zabeležili en kritičen primer. Jelenjad je obgrizla lubje v smrekovem drogovnjaku v lovišču Radeče.

Škode od divjadi na kmetijskih kulturah, domačih živalih in objektih

Skupno izplačane odškodnine na leto s časom naraščajo do leta 2002 oz. 2008, ob koncu obdobja pa upadejo. Pomembno je, da škode od ostalih vrst, razen divjega prašiča, upadajo oz. se bistveno ne povečujejo. Škoda od divjega prašiča je od lovskega leta 97/98, ko je znašala 4,07 EUR/100 ha pa do leta 2002 (najvišje v pretekli dekadi) narasle kar za 9 krat. Na podlagi takega porasta škod lahko zanesljivo sklepamo, da je populacija prašičev v območju v tem času narasla. Poraba krme dostopne divjim prašičem je bila v tem času okrog 100 ton na leto in je proti koncu obdobja (leta 2010) upadla na 40 ton. Škode nastajajo predvsem na poljščinah, od divjih prašičev pa tudi na travnikih. Poudariti je treba, da poljščine v večini primerov predstavljajo popestritev in kakovostno izboljšavo prehrane. Če prehod divjadi ni preprečen polja predstavljajo lahko dostopen, koncentriran vir kakovostne hrane.

Ocena stanja življenjskega okolja divjadi in trendi

Za nekatere vrste divjadi so v Zasavskem LUO odlične prehranske razmere, za vse pa vsaj ugodne. Naravna ponudba hrane je dovolj bogata in raznolika, da za ohranitev avtohtonih vrst divjadi niso potrebni dodatni ukrepi. Bivalne razmere so pogoj za obstoj vrst divjadi, ki so v tem območju prisotne. Velik vpliv na malo divjad in srno ima relativno številčna populacija lisic. Dodaten negativen vpliv na bivanjske razmere ima tudi uporaba škropiv, ki škodujejo poljskemu zajcu in način košnje, ki veliko škode naredi tudi v populaciji srne. Izrazito negativen vpliv na bivanjske razmere ima predvsem raba pozidana in sorodna zemljišča, ki onemogoča obstoj divjadi. Ta raba se zelo dobro odraža skozi nelovne površine, kjer znaten del prispevajo le še ograjeni sadovnjaki. Z vidika bivanjskega prostora divjadi je zaželeno, da so naselja čim bolj strnjena. Razpršena gradnja pomeni degradacijo okolja, saj je za divjad vsaj začasno izgubljen tudi prostor znotraj območja razpršene gradnje med objekti ali skupinami objektov. Problematična je tudi gradnja naselij do gozdnega robu, ki le tega zapira in divjadi preprečuje izstopanje ter omogoča npr. kuni belici, da pride do stanovanjskih hiš. Promet na cestah in železnicah ima močan negativen vpliv na srno. Izgube v prometu v povprečju predstavljajo 10 % odvzema letno. Pri poljskem zajcu pa celo 30 %. Kmetijske površine kljub prej

navedenim negativnim vplivom pomenijo bistveno izboljšavo habitatov rastlinojedi in s tem tudi mesojedi divjadi. Ugodna je razporeditev kmetijske (tudi pestrost kmetijske rabe) in gozdne rabe. Rabi se mozaično prepletata in s tem ustvarjata veliko gozdnega robu, ki je za večino divjadi zelo ugoden habitat. Po drugi strani pa to pomeni, da je povsod na kmetijskih površinah velika verjetnost, da nastane škoda od divjadi. S prekomernim izvajanjem ukrepov za preprečevanje škode od divjadi, predvsem električnih pastirjev proti škodi od divjega prašiča, kjer ogradijo celo kmetijo, lahko povzročimo tudi degradacijo okolja. Gozd oz. gozdni rob je osnovni habitat rastlinojedi parkljasti divjadi in tudi nekaterim drugim vrstam. Ta del habitata bi s povečevanjem deleža razvojne faze pomlajencev in mladovij lahko še izboljšali. Dober prispevek k izboljšanju habitatov za divjad je izgradnja dveh elektro daljnovodov čez Zasavsko LUO.

Ciljno stanje življenjskega okolja divjadi

Življenjsko okolje divjadi naj se ohrani v obstoječem stanju. Preprečiti je potrebno množično varovanje kmetij z električnimi pastirji in ohraniti čim večji obseg čim bolj raznolike kmetijske rabe prostora. Mesta, kjer divjad pogosto prečka prometnice morajo biti posebej označena z ustreznimi prometnimi znaki. Naselja bi morala biti postavljena strnjeno in ločena od gozda, obkrožena s pasom travnika širokim vsaj nekaj deset metrov. Naselja naj bi bila oblikovana tako, da so ločena od okolice. V okolici naselij, t.j. že v prosti naravi, mora biti človekov vpliv čim manjši. Zdržen. Ne izvajamo ničesar, kar ni res nujno potrebno. S povečanim odstrelom plenilskih vrst lahko izboljšamo stanje okolja za plenske vrste.

Usmeritve za doseganje ciljnega stanja življenjskega okolja divjadi

Še naprej naj se v enakem ali povečanem obsegu izvajajo ukrepi za izboljšanje bivalnih in prehranskih razmer divjadi, ki ne pomenijo neposrednega vnosa hrane, ampak izboljševanje okolja. Krmljenje naj se izvaja v omejenih količinah in strogo namensko. Postopno naj se ga zmanjšuje. Glavni poudarki so tako na negi habitatov, manjši poudarek pa je na obdelavi pridelovalnih njiv, zalaganju solnic ter še zlasti manjši na krmljenju divjadi. Za postavitev krmišč in solnic navajamo merljive jasne kriterije. Ukrepi polaganja soli je omejeno na največ dva kilograma na 100 ha gozda, z usmeritvijo za postopno ukinitve tega ukrepa. V izjemnih zimskih vremenskih razmerah se dopušča krmljenje srnjadi in gamsa. Preprečevalno krmljenje se ne izvaja, ker v območju niso izpolnjeni pogoji, ki bi zagotavljali njegovo uspešnost. Zimsko je dovoljeno krmiti navadnega jelena in muflona le v določenih loviščih, malo divjad pa v vsem območju. Privabljajno je dovoljeno krmiti navadnega jelena, damjaka, muflona, divjega prašiča, lisico, kuno belico, kuno zlatico in sivo vrano. Od tega navadnega jelena, damjaka in muflona le v določenih loviščih. Z ostalimi usmeritvami za krmljenje omejujemo skupno porabo krme in poskušamo doseči večjo namensko uporabo krmljenja. Krmišča morajo biti dovolj umaknjena od kmetijskih površin. Nad nadmorsko višino 900 m krmljenje ni dovoljeno. Zimsko krmljenje male poljske divjadi je dovoljeno le na način, ki drugi divjadi onemogoča dostop do hrane.

1.5 Upravljanje s posameznimi vrstami divjadi

Upravljanje s posameznimi vrstami divjadi – splošni del

V tem poglavju so navedena določila, ki se nanašajo na vse živalske vrste. Pojasnjen je pojem dopustnega odstopanja. Navedene so osnovne usmeritve za določanje višine odvzema in delitve odvzem po loviščih. Navedeno je tudi konkretno odstopanje, ki velja enako za vse vrste divjadi, ki pravi, da preseganje realiziranega odvzema od načrtovanega prek meja dopustnih odstopanj, ki bi nastalo kot posledica evidentiranih izgub divjadi po končani lovni dobi ali po izpolnitvi načrtovanega odvzema ne štejejo kot kršitev določil načrtov.

Srna

Prostorski okviri obravnave

Je celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Povprečen odvzem osebkov srne iz narave je bil v zadnjih desetih letih 2.307 osebkov na leto. V tem obdobju je bil odvzem 23.066 živali v primerjavi z načrtom realiziran 99 %. Iz narave je bilo odvzetih 49 % moških in 51 % ženskih osebkov. Od tega je pri moškem spolu 36 % mladičev, 23 % lanščakov in 41 % starejših srnjakov, pri ženskem pa 38 % mladičev, 21 % mladice in 41 % starejših srn. V zadnjem desetletnem obdobju je bilo kot izguba evidentiranih 4.968 živali ali 22 % odvzema. Obseg izgub se skozi vse obdobje giblje okrog te vrednosti.

Ocena stanja populacije

Populacija srnjadi v Zasavskem LUO je vitalna. Trend številčnosti je nihajoč. Srnjad je prisotna povsod v območju, v večjih strnjenih gozdnih predelih nekoliko manj. Je teritorialno živeča vrsta in zaradi tega relativno enakomerno razporejena v prostoru. Glede na povprečno intenzivnost lova in njeno variabilnost sklepamo, da je populacija nekoliko pod, ali pa blizu naravne kapacitete okolja.

Cilj upravljanja s populacijo

Populacijo ohraniti v obstoječi številčnosti, usklajeno z okoljem. Srnjad naj bo pogosta divjad, ki bo razpršeno prisotna v okolju. V naseljih njena prisotnost ni zaželena. Hkrati mora populacija trajno izpolnjevati svoje gospodarske funkcije.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Cilj zmanjševanja ali povečevanja številčnosti srnjadi dosegamo s prilagojeno višino odvzema. Minimalna intenziteta odvzema je 2,0 osebkov na 100 ha lovne površine, pri čemer se upošteva tudi prisotnost drugih vrst divjadi in obseg manj primernih habitatov. Morebitna lokalno pogojena neskladja med srnjadjo in njenim okoljem, ter v odnosu med srnjadjo in drugimi rastlinojedimi parkljarji, se rešuje s prostorskim razporejanjem odvzema med lovišči.

Navadni jelen

Prostorski okviri obravnave

Celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje znotraj katerega oblikujemo osrednje življenjsko območje (lovišča Polšnik, Podkum, Dobovec, Dole pri Litiji in Radeče), robno življenjsko območje (ostali del LUO južno od Save) in območje skupin jelenjadi (del LUO severno od reke Save).

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Povprečen odzem osebkov navadnega jelena v obdobju je bil 57 na leto. V celotnem obdobju je bil odzema 573 živali v primerjavi z načrtom dosežen 98 %. Iz narave je bilo v tem času odvzetih 47 % moških in 53 % ženskih osebkov. Med moškimi je bilo od tega 45 % telet, 12 % lanščakov, 31 % jelenov starih 2-4 leta, 10 % jelenov starih 5-9 let in 2 % jelenov starejših od 10 let. Med ženskimi je bilo 40 % telet, 25 % junic in 35 % starejših košut. V celotnem obdobju so vse izgube znašale 37 živali ali 6,5 %.

Ocena stanja populacij

Populacija je v rahlem porastu. Iz posameznih skupin se počasi oblikuje enotna populacija, ki zapolnjuje prostor med reko Savo in avtocesto Ljubljana – Novo Mesto. Poselitev v prostoru je krajevna do enakomerna. V delu območja severno od reke Save je vrsta redka, a kljub temu v zadnjih letih vse pogostejša.

Cilj upravljanja s populacijo

Ohraniti jo na območju obstoječe površinske razsežnosti v primerni številčnosti, ki je blizu sedanje. Predvsem je treba preprečiti večje nastajanje škode od jelenjadi na kmetijskih površinah in v gozdovih, ki bi bile posledica lokalnih gostitev le te.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višino odvzema se določa za celotno Zasavsko LUO. Pri določitvi višine odvzema se poslužimo načel kontrolne metode določanja višine posega v populacije rastlinojede divjadi v njenem najširšem smislu. Skupen načrt je lahko seštevka treh delov – načrta za osrednje in robno območje ter načrta za območje skupin jelenjadi.

Damjak

Prostorski okviri obravnave

Celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje znotraj katerega se pojavljata stalno prisotni skupini damjakov v loviščih Dol pri Hrastniku in Radeče.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem obdobju je bil načrtovan navzgor neomejen odzem. Dosežen je bil v skladu s tolerancami, ki jih je dopuščal. Skupaj je bilo v tem času iz narave odvzetih 68 damjakov. Od tega je bilo 47 % moških in 53 % ženskih osebkov. Od moških je bilo 28 % telet, 36 % lanščakov, 34 % jelenov starih 2 - 4 leta in 2 % jelenov starih 5 – 9 let. Od ženskih je bilo 34 % telet, 25 % junic in 41 % košut. V obravnavanem obdobju je bilo v območju evidentiranih 8 živali izgub ali 6 % celotnega odvzema.

Ocena stanja populacije

Damjaki so prisotni v dveh manjših skupinah v loviščih Dol pri Hrastniku in Radeče. Skupina damjakov v lovišču Dol pri Hrastniku je posledica pobega damjakov iz obore na Kopitniku leta 1991, v lovišče Radeče pa damjaki prihajajo iz sosednjega območja in lovišča Boštanj. Ocenjujemo, da število osebkov počasi narašča. V prostoru so krajevno razporejeni. Drugje v območju se zaradi občasnih pobegov iz obor pojavljajo posamič.

Cilj upravljanja s populacijo

Skupini damjakov v območju ne smeta razširiti izven lovišč Dol pri Hrastniku in Radeče, lahko pa se ožita.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

V loviščih Dol pri Hrastniku in Radeče upravljamo z damjakom v skladu z načrtovanimi cilji. Izven teh dveh lovišč v LUO skrbimo za dosledno sprotno odstranjevanje damjakov iz proste narave.

Muflon

Prostorski okviri obravnave

Celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje. Znotraj območja se mufloni pojavljajo po skupinah, ki jih opredelimo s skupinami lovišč Trbovlje in Hrastnik; Hrastnik; Dol pri Hrastniku ter Dobovec, Podkum in Radeče.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem obdobju je bil z odvzemom 594 živali načrt realiziran 77 %. Odvzetih je bilo 47 % moških in 53 % ženskih osebkov. Od moških je bilo 38 % jagnjet, 20 % enoletnih in 42 % ovnov. Od ženskih je bilo iz narave odvzetih 35 % jagnjet, 19 % enoletnih in 46 % ovc. V preteklem desetletnem obdobju je bilo evidentiranih 55 muflonov izgub ali 9 % vsega odvzema iz narave.

Ocena stanja populacije

Mufloni se pojavljajo v vzhodnem delu v dveh skupinah. Na levem bregu Save v loviščih Trbovlje, Hrastnik in Dol pri Hrastniku ter na desnem bregu Save v loviščih Dobovec, Podkum in Radeče. Na levem bregu Save sta naseljeni dve skupini. Prva na področju med Trbovljami in Hrastnikom, druga pa na Kopitniku. Na desnem bregu Save se skupina muflonov zadržuje na pobočjih Kuma. V prostoru so razporejeni krajevno. Kjer so prisotni, so pogosti.

Cilj upravljanja s populacijo

Ohraniti jo na območju obstoječe površinske razsežnosti v primerno veliki populaciji, ki ne bo povzročala pretirane škode v okolju. Hkrati mora populacija trajno izpolnjevati svoje gospodarske funkcije.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Pri določanju odvzem je potrebno upoštevati poleg razvoja populacije tudi njeno prostorsko razporejenost v območju. Poudarek je na upravljanju več skupin.

Gams

Prostorski okviri obravnave

Celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje. Znotraj območja se gamsi pojavljajo po skupinah, ki jih opredelimo s skupinami lovišč Čemšenik in Zagorje; Šentlambert in Izlake; Dol pri Hrastniku ter Polšnik, Dobovec, Podkum in Radeče.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bil z odvzemom 218 živali načrt realiziran 88 %. Iz narave je bilo odvzetih 55 % moških in 45 % ženskih osebkov. Od moških je bilo 64 % živali iz prvega starostnega razreda, 22 % iz drugega in 14 % iz tretjega starostnega razreda. Od ženskih je bilo 69 % živali iz prvega starostnega razreda, 19 % iz drugega in 12 % iz tretjega starostnega razreda. V obravnavanem obdobju je bilo v zasavskem LUO skupaj evidentiranih 13 izgub, ali 6 % celotnega odvzema.

Ocena stanja populacije

Populacija gamsa je stabilna. Ne kaže izrazitih trendov rasti ali padanja. V prostoru je populacija dokaj razpršena. Živali se pojavljajo v manjših skupinah (do 50 živali) na strmih skalovitih pobočjih nad bregovi Save dolvodno od Litije in na strmejših pobočjih višjih hribov (Kum, Čemšeniška planina in Grebenje). Ustrezen habitat za gamsa je v območju močno razdrobljen. Rast in prostorska razširjenost populacije sta s tem zelo omejena. Škod v kmetijstvu in v gozdovih ta vrsta ne povzroča.

Cilj upravljanja s populacijo

Številčno in socialno stabilna populacija gamsov, ki bo zagotavljala tudi primerno trajnostno rabo v obliki lova. Glede na to, da populacija ni problematična, njenega prostorskega širjenja ne oviramo. V primeru večjega izbruha bolezni je prioritetni cilj zmanjševanje negativnih učinkov tega pojava na populacijo.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Višino odvzema se določa za celotno Zasavsko LUO in ločeno za posamezne skupine lovišč, ki upravljajo s skupinami gamsov. Ustrezno strukturo odvzema po loviščih se mora doseči za prvo in drugo polovico obdobja veljavnosti načrta.

Divji prašič

Prostorski okviri obravnave

Celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo v območju iz narave odvzetih 5134 živali. Načrt odvzema je bil tako realiziran 101 %. Iz narave je bilo v tem obdobju odvzetih 48 % moških in 52 % ženskih osebkov. Od tega je bilo med moškimi osebki 71 % ozimcev, 25 % lanščakov in 4 % merjascev. Od ženskih osebkov je bilo iz narave odvzetih 62 % ozimk, 27 % lanščakinj in 11 % svinj. V obravnavanem obdobju je v Zasavskem LUO nastalo skupaj 124 izgub, ali 2 % celotnega odvzema.

Ocena stanja populacije

Številčnost populacije je v zadnjem desetletnem obdobju nihala. Značilni so triletni cikli. Ocenjujemo, da se je rast populacije, značilna za prejšnja obdobja zaradi ukrepanja v populaciji in v njenem okolju ter zaradi okoljskih danosti, ustavila. Najpogostejše se prašiči pojavljajo predvsem v loviščih Pugled, Laze, Kresnice, Litija. Drugi center populacije je v lovišču Radeče, kjer pa se populacija navezuje na sosednje LUO. V drugih loviščih pojav prašičev iz leta v leto močno niha.

Cilj upravljanja s populacijo

Zmanjšati številčnost divjih prašičev v območju. Bistveno je, da se zmanjša škoda od divjih prašičev v kmetijstvu. Večji poudarek zmanjševanju številčnosti je potrebno dati v predelih z večjo gostoto poseljenosti. Ciljna razporeditev prašičev v prostoru naj bo krajevna do enakomerna.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Zmanjševanje naj se doseže z odstrelom in ustreznimi ukrepi v okolju, kar pomeni predvsem omejitve krmljenja. Kar ga ostane mora biti izrazito ciljno izvajano. Dovoljeno je le privabljalno krmljenje, ki naj bo izvajano izključno takrat, ko se prašiče tudi dejansko lovi.

Lisica

Prostorski okviri obravnave

Celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo v območju iz narave v odvzetih 6.429 lisic, kar pomeni 101 % realizacijo načrta. Delež izgub od leta 2001, ko je znašal 6 % počasi narašča. Najvišji je bil leta 2010 s 21 % odvzema ali 121 živali. Skupaj je bilo v obdobju ugotovljenih 821 izgub lisic.

Ocena stanja populacije

Lisice so enakomerno razporejene po vsem območju. Večjo gostoto poseljenosti je zaznati v bližini virov hrane. Na urbanizacijo in človeka se uspešno prilagaja, številčnost populacije niha, predvsem je odvisna od bolezenskih pojavov. V preteklosti je bila redukcijski faktor steklina, danes pa se v tej vlogi vse bolj pojavljajo garje.

Cilj upravljanja s populacijo

Populacija lisice v takšnem številu, da se bodo bolezni pojavljale v čim manjšem obsegu. Populacija mora biti usklajena z vrstami, na katere imajo lisice danes močnejši vpliv.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Načrtuje se le skupen odzem. Delitev na spolne in starostne kategorije ni potrebna. Priporočamo, da naj upravljavci lovišč bolj intenzivno izvajajo lov na lisice tam, kjer želijo močnejše populacije male poljske divjadi. V letnih načrtih lovišč se lahko navede zahteve glede izpolnjevanja določil letnih programov VURS za spremljanje stanja zoonoz.

Jazbec

Prostorski okviri obravnave

Celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo v območju iz narave odvzetih 726 jazbecev, kar pomeni 89 % realizacijo načrta. Evidentiranih je bilo 226 živali izgub ali 31 % odvzema.

Ocena stanja populacije

Populacija jazbeca je stabilna z nihajočim trendom. Jazbeci se pojavljajo po vsem območju, v prostoru so razpršeni. Jazbec je opredeljen kot pogosta vrsta. Zdravstveno stanje populacije je ugodno.

Cilj upravljanja s populacijo

Številčnost, ki bo omogočala nemoten razvoj populacije in ne bo imela večjega negativnega vpliva na njegovo življenjsko okolje in na populacije drugih živalskih vrst.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Načrtuje se le skupen odzvem. Delitev na spolne in starostne kategorije ni potrebna. Priporočamo, da naj upravljavci lovišč bolj intenzivno izvajajo lov na jazbece tam, kjer želijo močnejše populacije male poljske divjadi in zmanjšati škodo v kmetijstvu.

Kuna belica

Prostorski okviri obravnave

Celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

Upravljanje kune belice v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bila v območju iz narave odvzeta 701 kuna belica, kar pomeni 84 % realizacijo načrta. Evidentiranih je bilo 205 živali izgub ali 29 % odvzema.

Upravljanje kune zlatice v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo v območju iz narave odvzetih 133 kun zlatice, kar pomeni 49 % realizacijo načrta. Evidentiranih je bilo 33 živali izgub ali 25 % odvzema.

Ocena stanja populacije kune belice

Kuna belica je prisotna na celotnem območju Zasavskega LUO. Številčnost rahlo narašča. Večinoma je ocenjena za pogosto vrsto. V prostoru je razpršeno razporejena. Gostitve poseljenosti se kažejo v bližini naselij, predvsem pa tam, kjer je dovolj hrane.

Ocena stanja populacije kune zlatice

Številčnost kune zlatice rahlo pada, a je kljub temu prisotna v celem območju. V prostoru je razpršeno razporejena. Gostitve poseljenosti se kažejo predvsem tam, kjer je dovolj hrane.

Cilj upravljanja s populacijama

Številčnost obeh kun, ki ne bo ogrožala drugih prosto živečih živalskih vrst in bo še naprej zagotavljala lov.

Usmeritve za upravljanje s populacijama

Načrtuje se le skupen odzvem. Delitev na spolne in starostne kategorije ni potrebna. Priporočamo, da naj upravljavci lovišč bolj intenzivno izvajajo lov na kuni tam, kjer želijo močnejše populacije male poljske divjadi.

Pižmovka

Prostorski okviri obravnave

Celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje. Znotraj tega se pižmovka pojavlja ob reki Savi in nekaterih pritokih.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo v območju iz narave odvzetih 36 pižmovk, kar pomeni 77 % realizacijo načrta. Evidentirani sta bili skupaj dve živali izgub, obe v letu 2002.

Ocena stanja populacije

Populacija pižmovke se je v tem okolju izoblikovala iz osebkov pobeglih iz umetne reje. V Sloveniji je tujerodna vrsta. Velikost populacije niha. Vpliv okoljskih dejavnikov (podnebja) na populacijo pižmovk v tem okolju ni povsem poznan. V Zasavskem LUO se pižmovka pojavlja predvsem v skrajno zahodnem delu ob toku Ljublanice in Save. Predvsem Ljublanica predstavlja neposredno povezavo habitatov pižmovke s tistimi na Ljubljanskem barju, kjer je teh živali več.

Cilj upravljanja s populacijo

Preprečiti njeno širjenje v prostoru in njeno številčnost zadržati na najnižjem možnem nivoju.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Načrtuje se le skupen odzvem. Delitev na spolne in starostne kategorije ni potrebna. Upravljalci lovišč naj sistematično (časovno in krajevno) spremljajo dele lovišča, kjer obstaja možnost, da se pižmovka pojavi. V primeru pojava pižmovke naj upravljalci lovišč vse osebe odvzamejo iz narave.

Poljski zajec

Prostorski okviri obravnave

Celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo v območju iz narave odvzetih 866 poljskih zajcev, kar pomeni 90 % realizacijo načrta. Izgube so predstavljale 328 živali ali 38 % odvzema.

Ocena stanja populacije

V populaciji poljskega zajca smo po letu 2002 prvič zaznali rahel trend njene rasti, po dolgoletnem stalnem padanju. Populacija je slabela zaradi negativnih okoljskih vplivov. Zelo močan vpliv na populacijo zajca ima lisica. V Zasavskem LUO se poljski zajci pojavljajo predvsem v hribovitih predelih z mozaičnim prepletanjem gozda in travnikov. V povsem gozdnih okoljih so poljski zajci redki. Razpored v prostoru je krajeven do enakomeren. Zdravstveno stanje populacije poljskih zajcev ni problematično.

Cilj upravljanja s populacijo

Populacija poljskega zajca, ki bo omogočala ohranitev in razvoj populacije ter omogočala zmeren lov. Številčnost želimo povečati.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Načrtuje se le skupen odzvem. Delitev na spolne in starostne kategorije ni potrebna. Na isti površini lovišča se lov vrši praviloma samo enkrat letno ali pa se v smislu kolobarjenja lov lahko izvaja na isti površini tudi večkrat, vendar največ do 1/3 lovne površine lovišča, kjer se izvaja lova na poljskega zajca, na preostanku površine pa se lov konkretno leto ne izvaja. Površine namenjene izvajanju lova in t.i. »mirnih con« brez lova se letno menjajo. Upravljavec lovišča takšne površine opredeli v letnem načrtu lovišča. Lov zajcev v bližini intenzivnih nasadov ima prednost pred lovom v ostalem delu lovišča. Na teh površinah se lov lahko ponavlja.

Nutrija

Prostorski okviri obravnave

Celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju se je vrsta v območju šele pojavila. V letu 2005 je bil evidentiran odzvem prve živali te vrste v obdobju. V prvi polovici dekad je bila torej uplenjena le ena nutrija, v drugi pa 25. Izgub nismo beležili.

Ocena stanja populacije

Nutrija se pojavlja ob mirnejših vodotokih. Populacija narašča. V primeru gostejše naseljenosti lahko povzroči znatno škodo v kmetijstvu in posedanje rečnih bregov. V Sloveniji je ta vrsta tujerodna. V Zasavskem LUO je prisotna ob reki Savi in nekaterih pritokih. V območje se je po vsej verjetnosti priselila ob reki Ljublanici z Ljubljanskega barja. Škod v kmetijstvu od nutrije še ne beležimo.

Cilj upravljanja s populacijo

Preprečiti njeno širjenje v prostoru in njeno številčnost znižati na najmanjši možen nivo – s popolno redukcijo vrste.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Načrtuje se le skupen odvzem. Delitev na spolne in starostne kategorije ni potrebna. Upravljalci lovišč naj sistematično (časovno in krajevno) spremljajo dele lovišča, kjer obstaja možnost, da se nutrija pojavi. V primeru pojava nutrije jo morajo upravljalci lovišč nemudoma odvzeti iz narave.

Navadni polh

Prostorski okviri obravnave

Celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju se s polhom ni načrtno upravljalo. Lov na polhe je bil v prvi polovici dekadde dovoljen vsem posameznikom in ne le upravljavcem lovišč, tako da je bilo vodenje evidenc o odvzemu nemogoče.

Ocena stanja populacije

Vrsta je prisotna v celotnem območju, najbolj ji ustrezajo listnati in mešani gozdovi. Gostota populacije je močno odvisna od trenutne ponudbe hrane v okolju in s tem od gozdnega obroda. Značilna so izrazita letna nihanja, ki so posledica izredne potencialne natalitete polha, ki se izkaže ob ustrezni ponudbi hrane. Ocenjujemo, da vrsta zaradi lova ni ogrožena.

Cilj upravljanja s populacijo

Ohraniti polhovo prisotnost v območju in zagotoviti lov.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Lov na polhe ne sme potekati v neposredni bližini pomembnejših biotopov prostoživečih živali (rukališča, rastišča divjega petelina, medvedjih brlogov, gnezdišč redkih in ogroženih vrst, itd.). Z letnim načrtom območja se predvsem poda konkretne usmeritve upravljavcem lovišč. Odvzem se številčno ne načrtuje.

Rakunasti pes

Prostorski okviri obravnave

Celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju se z rakunastim psom ni načrtno upravljalo.

Ocena stanja populacije

Obstaja velika verjetnost, da se v naslednjih desetih letih v območju pojavi.

Cilj upravljanja s populacijo

Sprotna odstranitev vseh osebkov iz okolja.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Vse evidentirane osebe čim prej odstraniti iz okolja.

Fazan

Prostorski okviri obravnave

Celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo v območju iz narave odvzetih 325 fazanov, kar pomeni 59 % realizacijo načrta. Odvzem fazanov, katerih populacija je povsem odvisna od vlaganj, skozi obdobje pada. V vsem obdobju je bilo evidentiranih skupaj 26 živali izgub ali 8 % odvzema.

Ocena stanja populacije

Populacija fazana v Zasavskem LUO je povsem odvisna od vlaganj. Skladno z upadanjem interesa za lov na to vrsto se je zmanjševala tudi količina vlaganj. Posledica je upadanje populacije, ki bo brez vlaganj živali po vsej verjetnosti iz tega okolja izginila.

Cilj upravljanja s populacijo

Izvajanje lova.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Odvzem fazana se načrtuje le po številu, glede na količino dodane divjadi, v odstotku od števila vloženih osebkov. Največji dovoljen načrtovan odvzem je 50 % od vloženega števila živali. Načrtovani odvzem je dovoljeno presegati za do 30 %, višine načrta odvzema pa ni potrebno dosegati.

Poljska jerebica

Prostorski okviri obravnave

Celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Ni ga bilo.

Ocena stanja populacije

Gojena poljska jerebica je odvisna izključno od vlaganj. V preteklosti sta bila izvedena dva izpusta jerebic v naravo in sicer: leta 1985 v lovišču Radeče in 1990 v lovišču Litija. Obe naselitvi sta bili neuspešni.

Cilj upravljanja s populacijo

V primeru da se pojavi interes za to dejavnost med upravljavci lovišč, ponuditi vrsti možnost vrnitve v nekdanje območje prisotnosti in vzpostavitev take številčnosti, ki omogoča tudi izvajanje lova na to vrsto.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Poljsko jerebico (gojeno) se lahko lovi le tam, kjer se jo vlaga. Upleni se lahko največ 20 % vloženih jerebic. Načrtovani odvzem je dovoljeno presegati za do 30 %, višine načrta odvzema pa ni potrebno dosegati. Pred vsakim dodajanjem gojene poljske jerebice mora upravljavec lovišča pripraviti ustrezne življenjske pogoje z osnovanjem in vzdrževanjem remiz ter poskrbeti za zimsko krmljenje. Opravljeni ukrepi morajo biti ustrezno načrtovani z letnim načrtom lovišča in tudi izvedeni.

Raca mlakarica

Prostorski okviri obravnave

Celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo v območju iz narave odvzetih 1526 rac mlakaric, kar pomeni 73 % realizacijo načrta. Prvi minimum je odvzem dosegel leta 2005 (118 živali), drugega pa leta 2010 (87 živali). V vsem obdobju je bilo skupaj evidentiranih 20 živali izgub ali 1 % odvzema.

Ocena stanja populacije

Populacija je v prostoru krajevno razporejena. Raca mlakarice se zadržujejo predvsem ob večjih vodotokih (Sava, Savinja in večji pritoki) ter vseh ribnikih in večjih mlakah. Populacija je stabilna do rahlo naraščajoča. Trend rasti ni izrazit.

Cilj upravljanja s populacijo

Ohraniti vrsto v ugodnem stanju, ki bo omogočal lov, populacija pa bo kljub temu ostala vitalna.

Usmeritve za upravljanje s populacijo

Načrtuje se le skupen odvzem. Delitev na spolne in starostne kategorije ni potrebna. Dodajanje rac na naravne vodotoke praviloma ni dovoljeno. Lov na raco mlakarico na posebnih varstvenih območjih mora biti skladen z naravovarstvenimi usmeritvami, ki veljajo za to območje.

Sraka šoja in siva vrana

Prostorski okviri obravnave

Celotno Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

Upravljanje šoje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo v območju iz narave odvzetih 259 srak, kar pomeni 57 % realizacijo načrta. Zabeležena je bila ena izguba.

Upravljanje srake v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo v območju iz narave odvzetih 574 šoj, kar pomeni 90 % realizacijo načrta. Evidentirana je bila ena izguba.

Upravljanje sive vrane v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo v območju iz narave odvzetih 2264 sivih vran, kar pomeni 81 % realizacijo načrta. Evidentiranih je bilo 16 živali izgub ali 1 % odvzema.

Ocena stanja populacije šoje

Populacija šoje je stabilna, z občasnimi nihanji številčnosti. Nihanj pri odvzemu iz narave ni opaziti, ker le ta ni odvisen od velikosti populacije, ampak predvsem od interesa lovcev za lov na to vrsto. Zdravstveno stanje populacije ni problematično. Lov na velikost populacije nima vpliva.

Ocena stanja populacije srake

Populacija srake je stabilna. Izrazitih trendov rasti ali padanja številčnosti ni zaznati. Njeno zdravstveno stanje ni problematično. V prostoru se nahajajo v bližini naselij, kjer si iščejo hrano. Gre za vrsto, ki se je zelo dobro prilagodila na človekovo prisotnost in urbanizacijo.

Ocena stanja populacije sive vrane

Populacija sive vrane je stabilna in kaže trend rasti. Odvzem ne kaže prave slike rasti populacije, ker je v večji meri odvisen od interesa za lov na to vrsto. Večji odvzem v zadnjih letih je predvsem posledica odziva na povečano škodo, ki jo sive vrane povzročajo v kmetijstvu. Močna rast populacije je v večji meri posledica ne zanimanja za lov na to vrsto, oteženih razmerah za lov v primestnem delno urbaniziranem območju, kjer je ta vrsta najbolj zastopana, velikih koncentriranih virov hrane (odprta smetišča), velikih razpršenih virov hrane (naselja), ter izjemne prilagodljivosti vrste.

Cilj upravljanja s populacijami

Je zagotavljanje stabilnih populacij, ki bo opravljale svoje naloge v ekosistemih in bodo usklajena z okoljem ter bo omogočale tudi izvajanje lova. Usklajenost z okoljem se mora dosegati predvsem na ravni lovišč.

Usmeritve za upravljanje s populacijami

Načrtuje se le skupen odvzem. Delitev na spolne in starostne kategorije ni potrebna. Upravljavci lovišč naj z opazovanji spremljajo stanje populacij in naj si prizadevajo za preprečevanje škode na kmetijskih površinah in v sadovnjakih.

2 UVOD

Namen Lovsko upravljavskega načrta za XIII. Zasavsko lovsko upravljavsko območje za obdobje 2011 – 2020 je, da se na podlagi analize preteklega upravljanja s populacijami divjadi in njihovim življenjskim okoljem, sedanje ocene stanja populacij ter presoje naravnega ravnovesja in usklajenosti z okoljem, določijo cilji in usmeritve za zagotovitev trajnostnega upravljanja s populacijami divjadi in primerne življenjskega okolja za prihodnje desetletno obdobje.

V letu 2008 je pričel veljati Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o divjadi in lovstvu (Ur.l. RS, št. 17/2008), ki je med drugim določil, da se dolgoročni načrt lovsko upravljavskega območja in dolgoročni načrt gozdnogospodarskega območja pripravita kot skupen gozdnogospodarski in lovsko upravljavski načrt območja v skladu z zakonom, ki ureja gozdove. Zato pričujoči dolgoročni načrt za XIII. Zasavsko lovsko upravljavsko območje za obdobje 2011 – 2020 nadomešča predhodnega za obdobje 2007 – 2016, čeprav bi bil slednji še lahko veljaven.

Načrt bo v nadaljevanju predstavljal osnovo vsem bodočim letnim načrtom lovsko upravljavskega območja in bo služil kot strategija upravljanja s populacijami divjadi in njenim okoljem v naslednji dekadi. Izdelan je na osnovi številnih podrobnih analiz dogajanj tako v populacijah, kot tudi v njenem življenjskem okolju v preteklem desetletju. Vsi podatki se skladno s predmetno zakonodajo sistematično zbirajo v okviru evidenc lovsko upravljavskega območja in se jih nadgrajuje z dodatnimi raziskovanji s področja divjadi in lovstva. Načrt vključuje tudi novejšo ugotovitve s področja upravljanja s populacijami divjadi, prav tako pa upošteva strategije drugih uporabnikov prostora.

Dolgoročni načrt za XIII. Zasavsko LUO za obdobje 2011 – 2020 je izdelan skladno z(s):

- Zakonom o divjadi in lovstvu (Ur.l. RS, št.16/04), Odločbo US (Ur.l. RS, št. 120/06) ter Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o divjadi in lovstvu (Ur.l. RS, št. 17/08)
- Zakonom o gozdovih (Ur.l. RS, št.30/93) ter Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih (Ur.l. RS, št. 76/02 in 110/07),
- Pravilnikom o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo (Ur.l. RS, št.91/2010),
- Odlokom o lovsko upravljavskih območjih v Republiki Sloveniji in njihovih mejah (Ur.l. RS, št. 110/04),
- Odlokom o loviščih v Republiki Sloveniji in njihovih mejah (Ur.l. RS, št. 128/04),
- Uredbo o določitvi divjadi in lovnih dob (Ur.l. RS št. 101/04),
- Osnutkom ON - gozdnogospodarski del za Ljubljansko gozdnogospodarsko območje za obdobje 2011-2020,
- Predlogo za izdelavo lovsko upravljavskega dela območnega načrta, izdelano na Oddelku za gozdne živali in lovstvo ZGS, januarja 2011 in
- Navodili za usmerjanje razvoja populacij divjadi v Sloveniji (izdelana na Oddelku za gozdne živali in lovstvo in usklajena z lovskimi organizacijami v letu 2011).

Za pogostejše uporabljene izraze so v pričujočem načrtu uporabljene naslednje okrajšave:

- BF – Biotehniška fakulteta,
- CPVO – Celovita presoja vplivov na okolje,
- EPO – Ekološko pomembna območja,
- GGO – Gozdnogospodarsko območje,
- LD – Lovska družina,
- LPN – Lovišče s posebnim namenom
- LUN – Lovsko upravljavski načrt,
- LUO – Lovsko upravljavsko območje,
- MKGP – Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano,
- MKO – Ministrstvo za kmetijstvo in okolje,
- MOP – Ministrstvo za okolje in prostor,
- NV – Naravna vrednota,
- OE – Območna enota.
- ON – Območni načrt,
- OZUL – Območno združenje upravljavcev lovišč
- PE – Popisna enota,
- VURS – Veterinarska uprava Republike Slovenije,
- ZGS – Zavod za gozdove Slovenije,
- ZO – Zavarovana območja,
- ZRSVN – Zavod RS za varstvo narave,

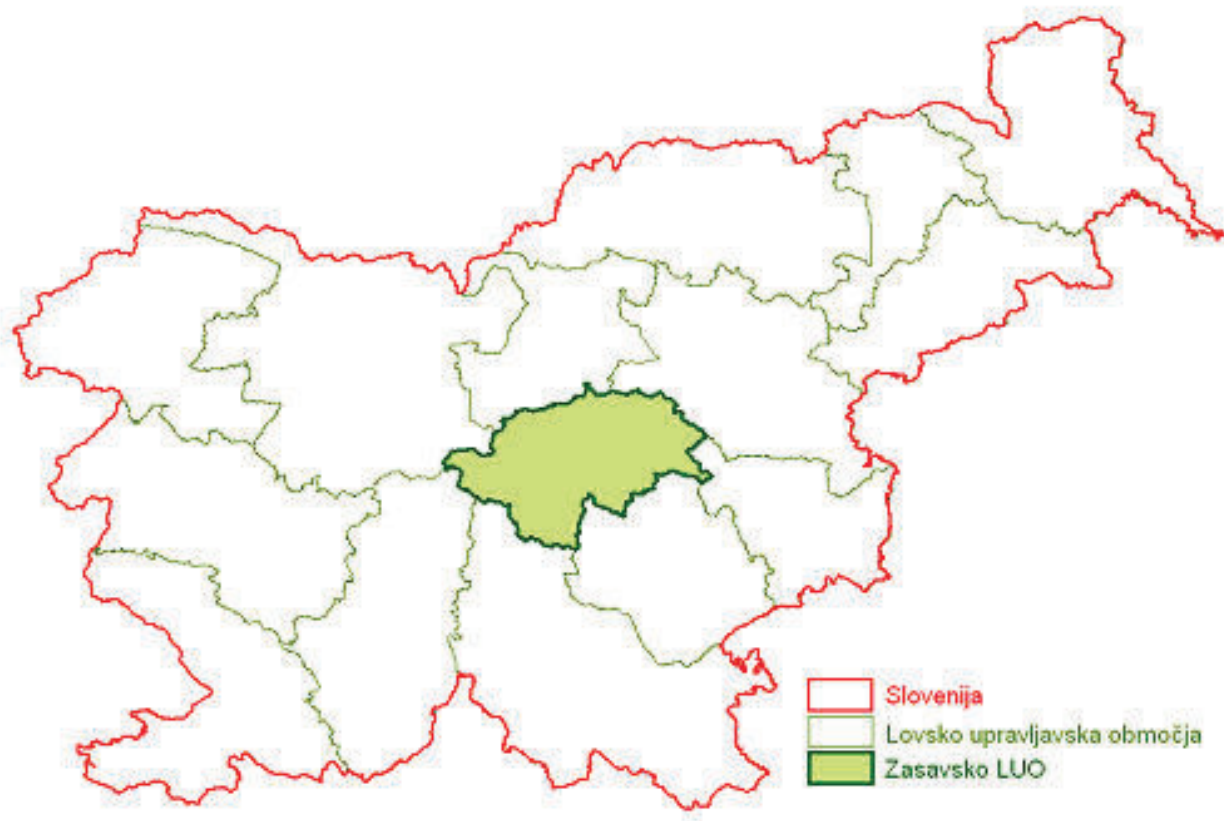
3 OPIS LOVSKO UPRAVLJAVSKEGA OBMOČJA

3.1 Opis lovsko upravljavskega območja in pomen za upravljanje z divjadjo

Zasavsko LUO predstavlja jugovzhodni del Ljubljanskega gozdnogospodarskega območja. Meri 98.799 ha in je edino v Sloveniji, ki ne sega do državne meje. Geografsko se razteza od vzhodnega dela Ljubljanske kotline na zahodu območja, preko ravninskega dela proti Litiji. Dalje proti vzhodu se svet dvigne in se na levem in desnem bregu reke Save povzpne do najvišjih vrhov Zasavskega hribovja: Mrzlice (1121m), Čemšeniške planine (1204 m) in Kuma (1216 m). Območje sega na severu do Moravč in Čemšeniške planine, na jugu do Višnje gore, Ivančne Gorice in Gabrovke ter na vzhodu do Radeč. Tu je tudi najnižja nadmorska višina v območju, 190 m. Zasavsko hribovje obdaja levi in desni breg reke Save. Glavna gravitacijska točka območja je reka Sava, ki območje ne samo navidezno, ampak tudi dejansko loči na dva dela. Reka Sava in ob njej koncentrirana infrastruktura ter gorska veriga v smeri vzhod–zahod omejujeta širjenje oz. dotok divjadi iz sosednjega Savinjsko–kozjanskega LUO in iz južnega v severni del območja. Na južnem delu območja avtocesta Ljubljana – Bič močno ovira ali celo preprečuje dotok divjadi iz širšega območja sosednje Dolenjske in Kočevske. Oviro predstavlja predvsem vrstam, ki za ugoden razvoj populacij potrebujejo večji življenjski prostor (jelenjad, divji prašič, rjavi medved...). Podobno vlogo oviranja prehoda prosto živečih živali proti zahodu in severu pomeni avtocesta Ljubljana – Trojane. To daje upravljanju s populacijami prosto živečih živali v tem okolju poseben pomen.

V širšem merilu predstavlja Zasavsko LUO 4,9 % površine celotne Slovenije. V letu 2010 je odvzem iz narave v Zasavskem LUO predstavljal pri srni 5,7 %, pri navadnem jelenu 2,2 %, pri divjem prašiču 6,1 %, pri gamsu 1,3 %, pri damjaku 11,0 % in pri muflonu 12,7 % od skupaj iz narave odvzetih živali v Sloveniji.

Večina območja ima zaradi svoje lege in nadmorske višine značaj srednjegorskih lovišč, izjema so le lovišča na skrajnem zahodnem in južnem delu območja, kjer deloma prevladuje ravninski svet.

Slika 1: Položaj lovsko upravljavskega območja v Sloveniji

3.2 Krajsko ekološke značilnosti lovsko upravljavskega območja

V območju prevladuje gozdnata krajina, mestoma se pojavlja tudi kmetijska in primestna krajina.

Kmetijska in primestna krajina se razprostira ob Savi in sicer od Ljubljane proti Litiji ter naprej do naselja Sava. V tem delu obsega ravnico ob reki Savi. V Zasavju se pojavlja v Zagorski, Trboveljski in Hrastniški dolini ter od Radeč ob Savi navzdol. V celotnem LUO se ta tip krajine pojavlja le še v gostejše poseljenem okolju okrog naselij Šmartno pri Litiji, Stična, Ivančna Gorica, Šentvid pri stični, Muljava in Moravče. To so območja kjer je manj kot 40 % gozdov, prevladujejo kmetijske površine in naselja. Ta del krajine je trajno poseljen, kmetijske površine se v veliki večini še obdeluje. Za kmetijsko krajino so značilna manjša naselja obdana s kmetijskim površinami. Celkov je manj. Ta tip krajine obsega okrog 8,5 % celotnega LUO.

Gozdnata krajina obsega vsa ostala (ki niso kmetijska in primestna krajina) področja v Zasavskem LUO. Za ta tip krajine je značilno prepletanje gozda s posameznimi manjšimi obljudenimi naselji, zaselki in kmetijami. Kmetijske površine so obdelane le okrog naselij, večina bolj oddaljenih površin pa se zarašča. Delež gozda v tem tipu krajine je nad 40 %. Povprečna gozdnatost celotnega območja je 64 %. Večina gozdov je gospodarskih.

Najpogostejše gozdne združbe v območju so: Blechno – Fagetum (~ 45 %), Carici Albe – Fagetum (~ 23 %), Hacquetio – Fagetum (~ 17 %) in Arunco – Fagetum (~ 7 %). V deležu nad 1 % se pojavljajo še Quercus – Carpinetum, Enneaphyllo – Fagetum, Quercus – Fagetum, Mirtillo – Pinetum, Quercus-Ostryetum, Genisto – Pinetum, Savensi – Fagetum in Vaccinio – Pinetum. V Zasavskem LUO prevladujejo rastišča bukovih gozdov. Največ je rastišč bukovih gozdov na kisli podlagi (Blechno Fagetum). Rastišče termofilnega bukovega gozda pokriva strme prisojne lege, bukovega gozda s kresničevjem pa strme osojne lege. Rastišče gorskega bukovega gozda najdemo zlasti v višjih predelih, bukovega gozda z gradnom pa v nižjih. Gričevja so rastišča predgorskega bukovega gozda in bukovega gozda z gradnom. Rastišča iglastih gozdov pokrivajo 12 % gozdne površine, od tega borova rastišča 11 %, jelova pa 1 %.

V Zasavskem LUO je predvsem v območju Zasavskih občin (Zagorje, Trbovlje, Hrastnik) v okolici industrijskih objektov veliko degradiranih gozdov. To so ob trajno varovalnih gozdovih od emisij najbolj prizadeti gozdovi. Sestojne zasnove so tu pomanjkljive in slabe, bukev se suši, iglavci so izginili. Od ostalih listavcev je največ gradna in belega gabra, v mladovju pa poleg hrasta in pionirskih vrst tudi večji delež javorja.

Za Zasavsko LUO so specifični tudi gozdovi, ki so pod tako močnim vplivom rudarjenja, da normalno gospodarjenje z njimi ni več mogoče. V nekaterih delih, kjer je rudarjenje opuščeno in so se tla že umirila, se gospodarjenje normalizira, drugod pa je dostop nevaren in prepovedan. Večina teh površin je umetno zasmrečenih.

Vsi vodotoki v območju sodijo v vodozbirno območje reke Save. Največji pritok je Medija, ki se s severa v Savo izliva v Zagorju. Drugi večji pritoki so še Sopota, Boben, Trboveljščica, Reka, Gostinca, Slapnica, Pasjek, Loški potok in Šumnik. Reka Sava v predelu naprej od Litije (kjer je zajedena v sotesko) skupaj s prometno infrastrukturo predstavlja težko premostljivo oviro za divjad. Večjih stoječih voda v območju ni.

LUO Zasavje je kljub nekaterim močnejšim oviram za divjad v okolju (reka Sava deli območje na dva dela, avtocesta) dovolj homogeno okolje za divjad, da ga (kot območja) ni potrebno deliti na ožje ekološke enote. Reka Sava dolvodno od Litije skupaj s prometno infrastrukturo (predvsem železnica) resda pomeni oviro pri migraciji divjadi, življenjske razmere za divjad pa so si na obeh bregovih domala enake. Znotraj območja se glede življenjskih razmer za divjad pojavljajo manjši odkloni, ki pa so tudi prostorsko precej omejeni. Ta manjša območja, in krajinski tipi, ne ustrezajo definiciji ožje ekološke enote. Le ta je namreč opredeljena kot skupina lovišč znotraj lovsko upravljavskih območij, v katerih obstajajo za divjad razmeroma enotne življenjske razmere. Za oblikovanje take enote, pa je predpogoj, da so si življenjske razmere med deli LUO različne.

Delitev lovišč na lovne in nelovne površine je bila izvedena v okviru priprave predlogov za ustanovitev lovišč na podlagi Zakona o divjadi in lovstvu poleti 2004. Pred tem obdobjem so delitev na lovne in nelovne površine opravljali upravljavci lovišč sami. Zanašali so se predvsem na svojo oceno, pri tem pa sledili različnim interesom (npr. čim manj lovnih površin, da bo lažje dosegati višjo intenziteto lova). Zavod za gozdove Slovenije, ki je delitev na lovne in nelovne površine opravil v okviru priprave strokovnih podlag za ustanovitev lovišč (pri čemer so sodelovali tudi upravljavci lovišč), je to delitev opravil na podlagi zakonskih določil po kriterijih, ki so bili za vsa lovišča enaki. Zaradi teh sprememb pri ločevanju lovnih in nelovnih

površin je prišlo do ponekod tudi znatnih razlik v primerjavi s prejšnjimi podatki. Opozoriti je potrebno, da je opredeljevanje nelovnih površin na podlagi zakonskih določil in na podlagi izkušenj lovca lahko zelo različno.

3.3 Lovišča v lovsko upravljavskem območju

V zasavskem LUO je skupaj 90.666 ha oz. 91,8 % lovni površini. Skupna površina območja je 98.799 ha. Razdeljena je na 24 lovišč. Po skupni površini je najmanjše lovišče Čemšenik, največje pa Pugled. Po lovni površini je najmanjše lovišče Trbovlje, največje pa Šmartno pri Litiji. Največ in največji delež nelovnih površin ima lovišče Pugled, ki sega v mesto Ljubljana, do Šmartinske ceste. To lovišče ima tudi najnižjo gozdnatost v območju. Najvišjo ima lovišče Polšnik.

Preglednica 1: Lovišča v lovsko upravljavskem območju

LOVIŠČE		POVRŠINA (ha)		DELEŽ
ŠIFRA	IME	SKUPNA	LOVNA	GOZDA (%)
1308	Čemšenik	2.137	2.032	61
1313	Dobovec	3.373	3.285	76
1314	Dol pri Hrastniku	3.774	3.536	65
1322	Dole pri Litiji	4.292	4.162	68
1321	Gabrovka	4.079	3.919	66
1312	Hrastnik	3.140	2.850	58
1316	Ivančna gorica	4.225	3.907	58
1307	Izlake	2.891	2.581	64
1303	Kresnice	4.503	4.231	67
1302	Laze	5.406	5.151	69
1319	Litija	6.401	5.945	69
1306	Mlinše	2.266	2.142	62
1304	Moravče	4.959	4.619	49
1323	Podkum	2.667	2.574	69
1320	Polšnik	4.302	4.177	79
1301	Pugled	8.180	5.730	45
1324	Radeče	5.014	4.744	67
1309	Šentlambert	2.205	2.121	69
1317	Šentvid pri stični	4.856	4.531	48
1318	Šmartno pri Litiji	6.482	6.182	68
1311	Trbovlje	2.579	2.011	55
1305	Vače	2.820	2.641	60
1315	Višnja gora	5.506	5.170	58
1310	Zagorje	2.742	2.425	65
LUO ZASAVJE		98.799	90.666	64

Slika 2: Lovišča v lovsko upravljavskem območju

3.4 Lovišča v upravni organiziranosti lovsko upravljavskega območja

Preglednica 2: Lovišča v upravni organiziranosti v lovsko upravljavskem območju

ŠIFRA LOVIŠČA	IME LOVIŠČA	UPRAVNA ENOTA	OBČINA	GGO
1308	Čemšenik	Zagorje	Zagorje ob Savi	Ljubljana
1313	Dobovec	Trbovlje	Trbovlje	Ljubljana
1314	Dol pri Hrastniku	Hrastnik	Hrastnik	Ljubljana
1322	Dole pri Litiji	Litija	Litija	Brežice
1321	Gabrovka	Litija	Litija	Brežice
1312	Hrastnik	Hrastnik	Hrastnik	Ljubljana
1316	Ivančna gorica	Grosuplje	Ivančna gorica	Ljubljana
1307	Izlake	Zagorje	Zagorje ob Savi	Ljubljana
1303	Kresnice	Litija	Litija	Ljubljana
1302	Laze	Ljubljana	Ljubljana	Ljubljana
1319	Litija	Litija	Litija	Ljubljana
1306	Mlinše	Zagorje	Zagorje ob Savi	Ljubljana
1304	Moravče	Domžale	Moravče	Ljubljana
1323	Podkum	Zagorje	Zagorje ob Savi	Ljubljana
1320	Polšnik	Litija	Litija	Ljubljana
1301	Pugled	Ljubljana	Ljubljana	Ljubljana
1324	Radeče	Laško	Radeče	Brežice
1309	Šentlambert	Zagorje	Zagorje ob Savi	Ljubljana
1317	Šentvid pri stični	Grosuplje	Ivančna gorica	Ljubljana
1318	Šmartno pri Litiji	Litija	Šmartno pri Litiji	Ljubljana
1311	Trbovlje	Trbovlje	Trbovlje	Ljubljana
1305	Vače	Litija	Litija	Ljubljana
1315	Višnja gora	Grosuplje	Ivančna gorica	Ljubljana
1310	Zagorje	Zagorje	Zagorje ob Savi	Ljubljana

Zasavsko LUO je edino v Sloveniji, ki ne sega do državne meje. Njegova lega je torej v osrednji Sloveniji, vzhodno od Ljubljane. Ozemlje območja se prekriva z območji krajevne pristojnosti sledečih upravnih enot: Domžale, Grosuplje, Hrastnik, Laško, Litija, Ljubljana, Trbovlje in Zagorje. Drugostopenjska komisija za oceno škode od divjadi v Zasavskem LUO ima sedež na upravni enoti Litija.

Večji del Zasavskega LUO pokriva gozdno gospodarsko območje (v nadaljevanju GGO) Ljubljana. Manjši del na jugovzhodu (večinski del lovišč Gabrovka, Dole pri Litiji in Radeče ter manjši del lovišča Dol pri Hrastniku) pa GGO Brežice. Lovsko upravljavsko načrtovanje za Zasavsko LUO opravlja (do nivoja letnih načrtov območja) Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Ljubljana.

Topografska podlaga za vpogled v lego LUO znotraj Slovenije se nahaja na spletni strani ZGS:

<http://prostor.zgs.gov.si/pregledovalnik/>

3.5 Obore

Zakon o ohranjanju narave v 21. in 22. členu določa pogoje za postavitve obore, namenjene gojitvi – reji divjih živali. Fizična ali pravna oseba, ki namerava gojiti živali v obori mora za to pridobiti ustrezna dovoljenja s področja varstva okolja in urejanja prostora. Gojitev živali in označitev mora potekati na način, ki ga predpisuje predmetna zakonodaja s področja živinoreje in veterine. Lastnik gojenih živali mora skrbeti, da živali ne uidejo iz obor. V primeru pobega mora lastnik takoj obvestiti lovsko inšpekcijo, pristojnega upravljavca lovišča in Zavod za gozdove Slovenije. Tudi upravljavec lovišča v primeru, ko opazi pobeg živali iz obore o tem obvesti lovsko inšpekcijo, ZGS in lastnika obore. Za škodo, ki jo povzročijo pobegle živali, odgovarja lastnik ne glede na krivdo. V primeru, da se gojene živali pojavijo v prosti naravi, ima lastnik osem dni časa, da jih odlovi in jih spravi nazaj v ograjeno površino, sicer se pobegle živali štejejo za prosto živečo divjad. O nadaljnjem ravnanju s pobeglo divjadjo odloča Zavod v skladu s strokovnimi usmeritvami iz načrtov LUO, ter v dogovoru z upravljavci lovišč/LPN in lovsko inšpekcijo. Avtohtone vrste, ki po navedenem roku ostanejo zunaj obore, upravljavec praviloma lovi skladno s potrjenim načrtom lovišča in predpisanimi lovniimi dobami, enako velja tudi za tujerodne vrste, ki so v okolici obore predmet upravljanja medtem, ko je tujerodne vrste v območju upravljavca(ev) kjer se z njimi ne upravlja, potrebno čimprej izločiti iz naravnega okolja ne glede na lovno dobo, o čemer odloča na predlog ZGS lovška inšpekcija z izdajo potrebnih dovoljenj. Enako velja tudi za vse osebke vrst gojene divjadi, ki so pobegnile iz obore in kažejo atipično obnašanje, ki ni prilagojeno na naravno okolje (približevanje naseljem, ljudem ...). Po prenehanju gojenja divjadi v obori, je investitor dolžan v roku 6 mesecev odstraniti ograjo, sanirati morebitne poškodbe na površini, ki je bila ograjena in obvestiti krajevno pristojnega delavca Zavoda za gozdove Slovenije.

Pri oborah, ki nimajo urejenega pravnega statusa naj se le tega uredi. Pri izdaji soglasij s strani ZGS za postavitve obor naj se zagotovi, da bo pretežni del obore na kmetijskih zemljiščih (vsaj 2/3) in da, bodo ograje in preprečile pobege rejene divjadi v prosto naravo. Priporočamo ograjo z betonskimi stebri in armaturno mrežo tipa Q, kjer premer žice ni manjši od 4 mm.

Preglednica 3: Seznam obor v lovsko upravljavskem območju

Zap. št.	KRAJEVNO IME	LOVIŠČE	POVR. (ha)	VRSTA DIVJADI	OPOMBE
1	Sadar Anton	Šentvid pri Stični	1,5	damjak	soglasje k lokaciji
2	Grofija	Šentvid pri Stični	2,0	damjak	
3	Debeče	Šmartno pri Litiji	0,2	divji prašič	Ni soglasja
4	Mala Goričica	Ivančna Gorica	1,0	damjak	Ni soglasja
5	Mala Kostrevnica	Šmartno pri Litiji	1,5	damjak	soglasje
6	Jelša	Šmartno pri Litiji	4,5	damjak	soglasje
7	Kresnice	Kresnice	4,2	damjak	soglasje
8	Končar	Polšnik	5,0	damjak	soglasje
9	Grčanov hrib	Litija	5,0	damjak	soglasje
10	Jablaniške laze	Litija	2,5	damjak, navadni jelen	soglasje
11	Na Puši	Podkum	10,0	navadni jelen	soglasje
12	Gams	Dobovec	8,0	damjak	soglasje
13	Mrzel	Trbovlje	1,5	damjak	soglasje
14	Vidmar	Šentlambert	4,0	damjak, muflon, navadni jelen	Ni soglasja
15	Spodnje Vrtače	Mlinše	5,0	damjak	
16	Lipovica	Mlinše	2,0	damjak, muflon, navadni jelen	
17	Zavrate	Radeče	10,0	damjak, navadni jelen	Soglasje
18	Jagnjenica	Radeče	8,0	damjak, muflon, navadni jelen	Soglasje
19	Svibno	Radeče	3,0	damjak	Soglasje
20	Strmec	Dole pri Litiji	4,0	damjak	Soglasje
21	Strmec	Dole pri Litiji	5,0	damjak	Ni soglasja
22	Ravne	Gabrovka	3,0	damjak, navadni jelen	
23	Moravče	Gabrovka	3,0	damjak	Ni soglasja
24	Vinje	Laze	3,0	damjak, muflon	
25	Selce	Moravče	0,2	damjak	
26	Peče	Moravče	0,3	divji prašič	

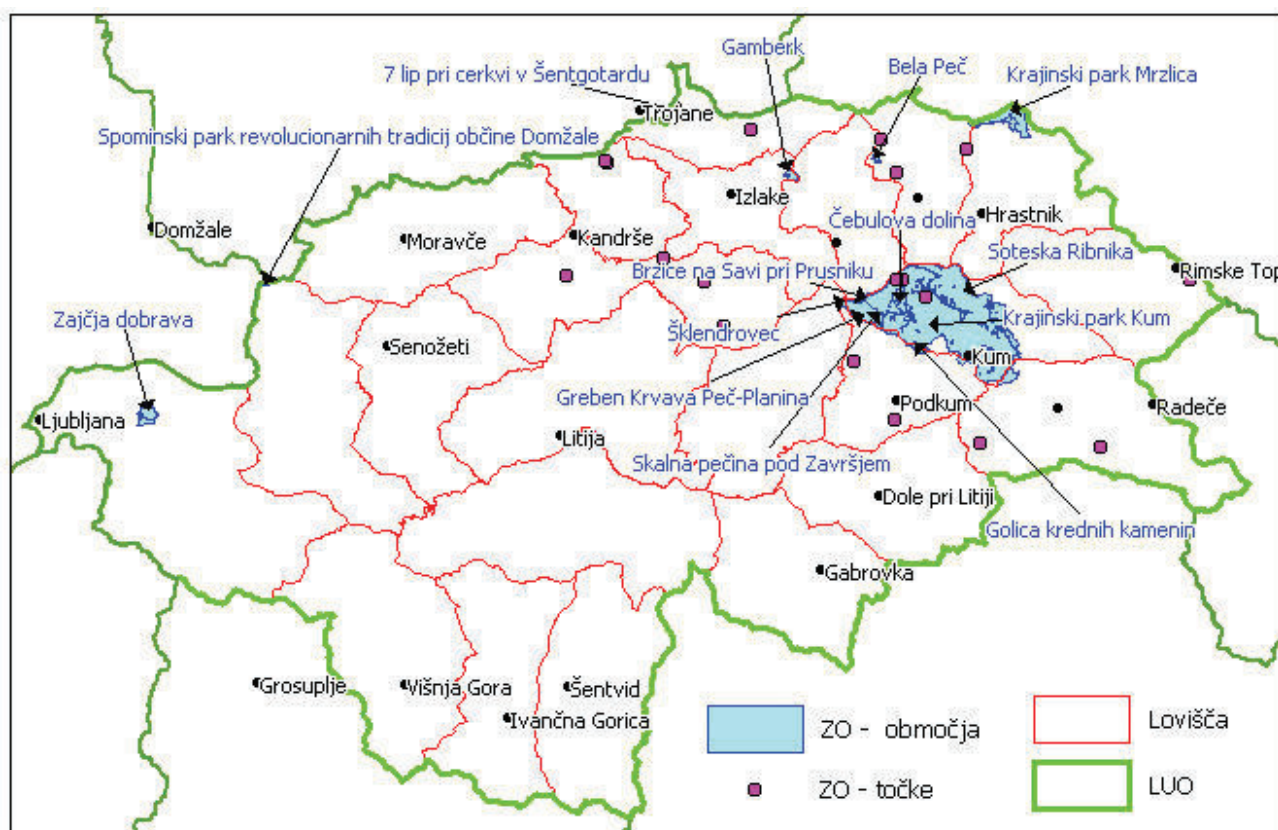
4 ZAVAROVANA OBMOČJA, NARAVNE VREDNOTE, EKOLOŠKO POMEMBNA OBMOČJA IN POSEBNA VARSTVENA OBMOČJA (NATURA 2000) V LOVSKO UPRAVLJAVSKEM OBMOČJU

4.1 Zavarovana območja

Zavarovana območja so ožja ali širša območja narave, za katere je vlada ali pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti ali skupaj vlada in pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti sprejel akt o zavarovanju (55. člen ZON). Ožja zavarovana območja so naravni spomenik, naravni rezervat in strogi naravni rezervat. Širša zavarovana območja so narodni, regijski in krajinski park.

Na zavarovanih območjih je potrebno, v skladu s Pravilnikom o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov na varovana območja, za posege izvesti presojo sprejemljivosti posegov v naravo.

Seznam vseh zavarovanih območij v LUO in njihovi varstveni režimi, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem so v Prilogi 9.1 Zavarovana območja z varstvenimi režimi. Vsa zavarovana območja so prikazana tudi v naravovarstvenem atlasu (ZO – Zavarovana območja) na internetni povezavi <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=ZO@ZRSVN>.

Slika 3: Zavarovana območja v lovsko upravljavskem območju

4.2 Naravne vrednote

Naravna vrednota je poleg redkega, dragocenega ali znamenitega naravnega pojava tudi drug vredni pojav, sestavina oziroma del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajina ali oblikovana narava. Zlasti so to geološki pojavi, minerali, fosili ter njihova nahajališča, površinski in podzemni kraški pojavi, podzemne jame, soteske in tesni ter drugi geomorfološki pojavi, ledeniki in oblike ledeniškega delovanja, izviri, slapovi, brzice, jezera, barja, potoki in reke z obrežji, morska obala, rastlinske in živalske vrste, njihovi izjemni osebki ter njihovi življenjski prostori, ekosistemi, krajina in oblikovana narava. Naravne vrednote obsegajo vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije (4. člen ZON).

Splošne varstvene usmeritve

Posegi in dejavnosti zunaj naravnih vrednot, na območju vpliva na naravno vrednoto se izvajajo tako, da vpliv posega ali dejavnosti ne povzroči uničenja ali bistvene spremembe lastnosti, zaradi katerih je bil del narave opredeljen za naravno vrednoto, ali uničenja naravne vrednote (6. člen Uredbe o zvrsteh naravnih vrednot).

Za potrebe priprave načrtov rabe naravnih dobrin se območje vpliva na naravno vrednoto opredeli glede na nameravani poseg ali dejavnost na podlagi naslednjih izhodišč:

- za hidrološko naravno vrednoto je območje vpliva na naravno vrednoto območje porečja ali dela porečja, v katerem se naravna vrednota nahaja,
- za podzemno geomorfološko naravno vrednoto je območje vpliva na naravno vrednoto površje nad podzemno jamo ter, če je naravna vrednota vodna podzemna jama, porečje voda, ki tečejo v podzemno jamo,
- za naravne vrednote drugih zvrsti je območje vpliva na naravno vrednoto območje, v katerem vplivi posegov in dejavnosti človeka lahko ogrozijo tiste lastnosti, zaradi katerih je bil del narave opredeljen za naravno vrednoto: za geomorfološke in geološke naravne vrednote je to zlasti njihova stabilnost, za botanične, zoološke, ekosistemske in drevesne naravne vrednote je to zlasti kvaliteta habitatov rastlin in živali.
- Naravno vrednoto se lahko uredi za obisk javnosti z nadelavo poti, razgledišč, počivališč, postavitvijo ograj, tabel z informacijami, opozorili in podobno, vendar tako, da se bistveno ne spremenijo lastnosti naravne vrednote. Naravno vrednoto ali njen del, ki je posebej občutljiv na fizične učinke hoje, ki jih povzročijo obiskovalci, se uredi tako, da se onemogoči ogrožanje naravne vrednote.

Podrobnejše varstvene usmeritve

Površinske geomorfološke naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter, da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹. Na naravnih vrednotah označenih z »V« naj se z gradnjo lovskih objektov ne spreminja.
- Zemeljska dela (izravnavanje, poglobljanje terena, nasipavanje, zasipavanje) **naj se na naravni vrednoti ne izvaja**. Izjema so naravne vrednote označene z »V«, kjer naj se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti dela izvajajo na tak način, da se ohranjajo lastnosti, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto ter, da je njena vidna podoba čim manj spremenjena.
- Odpadkov in drugega materiala naj se ne odlaga ali skladišči na naravni vrednoti.
- Na naravni vrednoti se lahko izvaja takšne športne in rekreacijske aktivnosti, zaradi katerih se bistveno ne spreminjajo fizične lastnosti naravne vrednote (npr. z obsežnim odstranjevanjem skal, pritrdjevanjem klinov, jeklenih vrvi in podobnim).
- Naravno vrednoto se lahko uredi za obisk javnosti z nadelavo poti, razgledišč, počivališč, postavitvijo ograj, tabel z informacijami, opozorili in podobno, vendar tako, da se bistveno ne spremenijo lastnosti naravne vrednote. Naravno vrednoto ali njen del, ki je posebej občutljiv na fizične učinke hoje, ki jih povzročijo obiskovalci, se uredi tako, da se onemogoči ogrožanje naravne vrednote. Na naravni vrednoti, katere obiskovanje in ogledovanje se prostorsko ne da omejiti ali se pričakuje, da omejitve ne bo učinkovite, se lahko obiskovanje in ogledovanje naravne vrednote ali njenega dela fizično onemogoči.
- **Vegetacijo na naravni vrednoti se lahko odstrani v primeru**, da se s tem omogoči dostop, izboljša vidnost ali prepreči vpliv rastlinstva na vrednoto.

Podzemeljske geomorfološke naravne vrednote

- Sigastih tvorb in drugega jamskega inventarja se ne poškoduje, uničuje, odstranjuje, odnaša.
- Tekočih odpadkov se ne odvaja v jamo in se jih ne izliva v jami.
- V jamo se ne vnaša organskih snovi.

Na površju nad znanimi rovi jame, v vplivnem območju ponornic:

- Gradnja objektov (tudi lovskih objektov) se ne izvaja, zemeljsko površje se ne spreminja.
- Vibracij zaradi eksplozij ali iz drugih virov se ne povzroča.
- Vegetacijsko odejo, vključno z njenim odstranjevanjem, se spreminja le v takšnem obsegu, da se ne ali bistveno ne spremenijo kakovostne (kemične) in količinske lastnosti pronicajoče vode.
- Ne slabša se kvalitete vod, ki tečejo v jamo. Uporablja naj se biološko razgradljiva olja. Onemogoči naj se vnos soli v vodne biotope.

V jamskem vhodu in njegovi neposredni okolici:

- Enostavne objekte, ki nimajo vsebinske povezave z naravno vrednoto, se namešča v takšni oddaljenosti, da se vidna podoba jamskega vhoda ohranja nespremenjena.
- V vegetacijsko združbo v jamskem vhodu se ne posega s fizičnim uničevanjem, spreminjanjem vrstne sestave ipd. Obseg odstranitve vegetacije sme biti tolikšen, da se ohranijo obstoječe lastnosti mikroklima v jamskem vhodu in jami.
- Umeščanje krmišč in solnic naj bo na takšni oddaljenosti od jamskih vhodov, da ne prihaja do neposrednega vnosa soli in organskih snovi v jame.

Za vse jame s statusom naravna vrednota veljajo omejitve, ki so podane z Zakonom o varstvu podzemnih jam (Uradni list RS, št. 2/04). Varstveni režim je določen v 18. in 19. členu, obisk je določen v 14., 15., 16. in 17. členu, gradnja objektov je določena v 21. in 22. členu Zakona o varstvu podzemnih jam.

V letu 2006 je bil sprejet Pravilnik o sporočanju podatkov o podzemnih jamah (Uradni list RS, št. 120/06), katerega namen je zbiranje in izpopolnjevanje podatkov o jamah. V 8. členu omenjenega Pravilnika je opredeljen obseg sporočanja popolnejšega podatka za že znano jamo, vključno z natančnejšo določitvijo lege vhoda v že znano jamo. V kolikor razpolagate s takšnimi podatki jih sporočite Inštitutu za raziskovanje krasa Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU.

Geološke naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti, (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter, da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Zemeljska dela (izravnnavanje, poglobljanje terena, nasipavanje, zasipavanje) naj se na naravni vrednoti ne izvaja. Izjema so naravne vrednote označene z »V«, kjer naj se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti dela izvajajo na tak način, da se ohranjajo lastnosti, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto ter, da je njena vidna podoba čim manj spremenjena.
- Delov naravne vrednote se ne lomi, razbija, odkopava ali odnaša v takem obsegu, da se uniči nahajališče oziroma okrne lastnosti, zaradi katerih je del narave opredeljen za naravno vrednoto.
- Z namenom preprečitve erozije, neugodnega delovanja atmosferilij in vegetacije se naravno vrednoto lahko fizično zaščiti (prekrije), odstrani vegetacijo in podobno.

Hidrološke naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter, da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Ne slabša se kvalitete vode. Uporablja naj se biološko razgradljiva olja.
- Na naravni vrednoti se ne postavlja solnic in krmišč za divjad, morebitne obstoječe solnice in krmišča pa naj se z naravne vrednote odstrani.
- Odpadkov in drugega materiala, vključno z odpadnim izkopnim ali gradbenim materialom, se ne odlaga ali skladišči na naravni vrednoti.
- V obrežno vegetacijo se posega s sekanjem, obsekavanjem, redčenjem, zasajanjem, tako da se bistveno ne spremenijo fizikalne lastnosti obrežja.

Botanične naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter, da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Na naravni vrednoti **se ne postavlja solnic in krmišč za divjad**, morebitne obstoječe solnice in krmišča pa naj se z naravne vrednote odstrani.
- Združbo rastišča se spreminja z izkrčenjem gozda oziroma posameznih dreves, s pogozditvijo, oranjem in podobno, le toliko, da se bistveno ne spremenijo življenjske razmere na rastišču.
- Rastlin se ne požiga, nabira, izkoreninja, lomi ali drugače poškoduje ali uničuje.
- Sestave biocenozo se ne spreminja z vnašanjem rastlin tujerodnih in rastišču neustreznih vrst.
- Na naravni vrednoti se ne uporablja kemičnih sredstev za uničevanje živali in rastlin.
- Na naravni vrednoti, kjer se rastišče vzdržuje s tradicionalno kmetijsko rabo, se upošteva zlasti naslednje usmeritve: način in količina gnojenja se ne spreminjata glede na tradicionalen način gnojenja, na rastišča se ne vnaša mineralnih gnojil, pri času košnje se upošteva življenjski cikel rastlin, po možnosti se kosi po semenitvi.

Zoološke naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter, da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Posege, dejavnosti in aktivnosti na naravni vrednoti se izvaja tako, da se način in čas opravljanja posegov, dejavnosti in aktivnosti kar najbolj prilagodi življenjskim ciklom živali; posege, dejavnosti in aktivnosti se izvaja v času, ki ne sovпада z obdobji, ko živali potrebujejo mir, npr. sekanje grmišč se opravlja izven obdobja gnezdenja ptic, gozdarska in druga opravila, ki lahko uničijo gnezda ali mladiče, se opravljajo po gnezdenju ali poleganju mladičev in na način, da se živali lahko umaknejo.
- Živali se ne vznemirja, preganja, nabira, zastruplja ali drugače uničuje.
- Sestave zoocenoze se ne spreminja z naseljevanjem živali tujerodnih vrst.
- Odstranjevanje ali spreminjanje vegetacije, odstranjevanje zemlje, ruše ali kamninske podlage, zasipavanje, nasipavanje naj se izvaja le v takem obsegu, da ne bo negativnega vpliva na naravno vrednoto.
- Na naravni vrednoti se ne postavlja solnic in krmišč za divjad, morebitne obstoječe solnice in krmišča pa naj se z naravne vrednote odstrani.
- Eksploziji ali drugih dejanj, ki povzročajo močan hrup ali vibracije, se ne izvaja.
- Rekreatijske in športne aktivnosti se preusmerja na spoznavanje in doživljanje narave.

Ekosistemske naravne vrednote

- Gradnja objektov, vključno z enostavnimi objekti (tudi lovski objekti), **se v primeru, da ni drugih prostorskih možnosti zunaj naravne vrednote**, izvaja tako, da se izkoristijo vse možne tehnične ali druge rešitve, da se naravna vrednota ne poškoduje ter, da je njena vidna podoba čim manj spremenjena¹.
- Odstranjevanje ali spreminjanje vegetacije, spreminjanje vodnih razmer (npr. osuševanje, poplavitve), spreminjanje temperature vode, spreminjanje kislosti oziroma alkalnosti tal, odstranjevanje zemlje, ruše ali kamninske podlage, zasipavanje, nasipavanje, vključno z odlaganjem odpadnih materialov naj se izvaja le v takem obsegu, da ne bo negativnega vpliva na naravno vrednoto.
- Na naravni vrednoti se ne postavlja solnic in krmišč za divjad, morebitne obstoječe solnice in krmišča pa naj se z naravne vrednote postopoma odstrani oziroma premesti na primernejše lokacije izven območja naravne vrednote.
- Sestave biocenoze se ne spreminja z naseljevanjem živali in rastlin tujerodnih in rastišču neustreznih vrst.
- Naravno vrednoto se lahko uredi za obisk javnosti, z nadelavo poti, razgledišč, opazovališč, postavitvijo ograj, tabel z informacijami in opozorili, vendar tako, da se ne spremenijo lastnosti ekosistema in da je z dodatnimi ukrepi zagotovljeno, da prisotnost obiskovalcev ne bo vznemirjala živali (npr. skrite opazovalnice). Obiskovalce se usmerja na določene poti.
- Na naravno vrednoto se ne vnaša gensko spremenjenih organizmov.
- Na naravni vrednoti, kjer se habitat vzdržuje s tradicionalno kmetijsko rabo, se upošteva zlasti naslednje usmeritve: način in količina gnojenja se ne spreminjata glede na tradicionalen način gnojenja, na naravno vrednoto se ne vnaša mineralnih gnojil, pri času košnje se upošteva življenjski cikel rastlin in živali, po možnosti se kosi po semenitvi.
- Pri lovu naj se ne uporablja limanic, zank in drugih neselektivnih lovskih priprav.
- Številčnost rastlinojede divjadi in divjega prašiča se ohranja na nivoju, ki še omogoča naravno pomlajevanje gozdnega ekosistema in trajnost predvsem biotopske funkcije in funkcije varstva naravnih vrednot in biotske pestrosti.
- Za vsa mokrišča velja usmeritev, da se po mokriščih ne hodi izven urejenih poti, na območjih naj se ne umešča lovskih stez ter druge lovske infrastrukture.

Za kale in druge vodne površine veljajo naslednje usmeritve:

- Kali se vzdržujejo na način, ki ohranja biotsko pestrost. Kali se obnavljajo le v obdobjih izven razmnoževalnih ciklov dvoživk in drugih živali, to je predvsem pozno jeseni ali pozimi. Če je kal suh, se ga lahko obnavlja tudi poleti.
- Pri obnovi se ohranijo položne brežine kala, da se bodo vanj lahko naselile rastline in živali.
- Pri obnovi kalov naj se v čim večji uporablja naravne materiale.
- V kale se ne vnaša tujerodnih rastlin in živali.

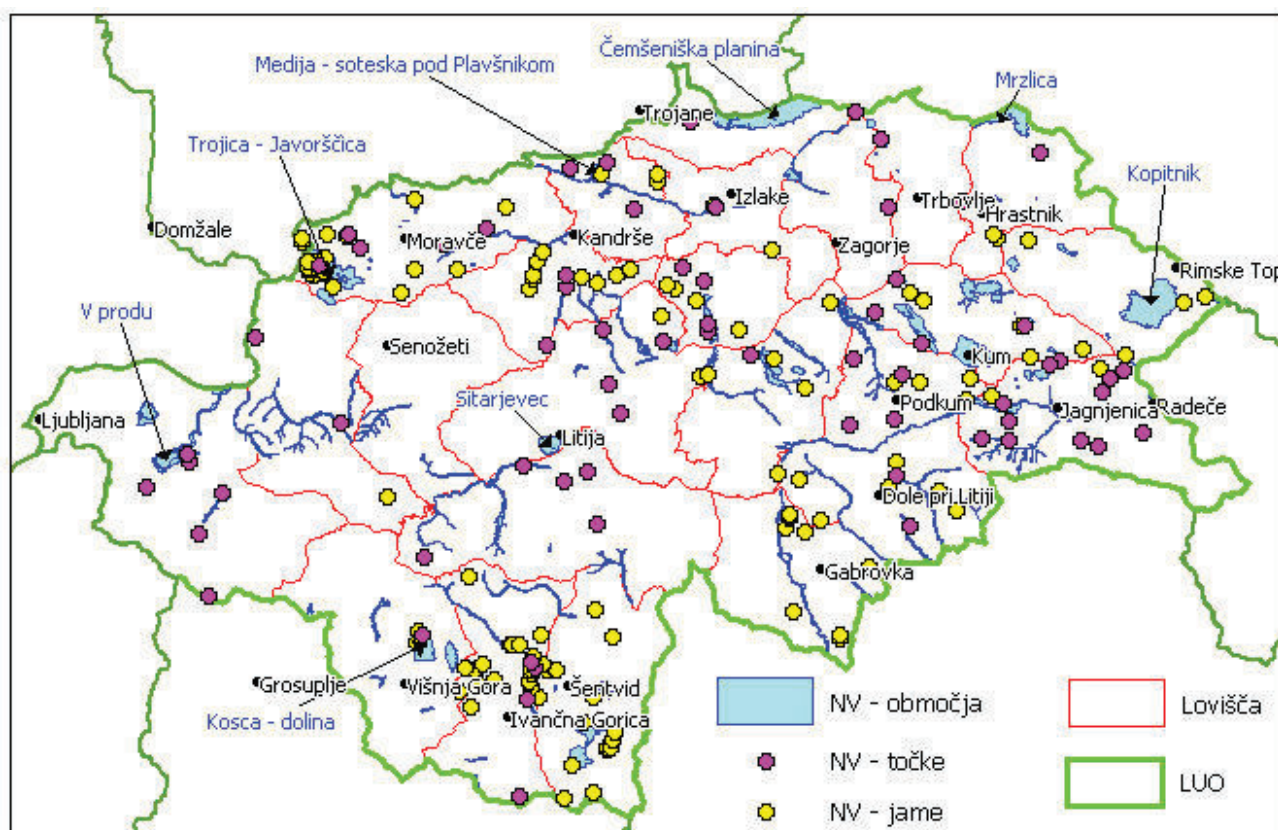
¹ **Lovski objekti naj se ne gradijo na točkovnih naravnih vrednotah, na območjih naravnih vrednot, ki niso označene z »V« pa naj bodo umeščene le izjemoma (tam kjer res ni druge možnosti). Pri tem naj se ne spreminja in uničuje lastnosti zaradi katerih so bili naravni pojavi razglašeni za naravne vrednote.**

- Na območju vpliva na kale se ohranja vegetacija in druge naravne lastnosti, ki omogočajo povezavo sistema kalov v mrežo.

Drevesne naravne vrednote

- Vej, debel, drevesne skorje in korenin se ne lomi, seka, obsekava ali drugače poškoduje, razen če gre za sanacijske ukrepe na drevesu.
- Življenjske razmere na rastišču se ohranja nespremenjene, zato se ne odstranjuje zemlje, razkriva korenin, zasipava debela ali rastišča oz površine nad koreninami, s hojo, vožnjo ali kako drugače ne tepta tal, ne poplavlja rastišča, spreminja višine podtalnice, kislosti oziroma alkalnosti tal, spušča škodljivih tekočin ali plinastih snovi na rastišče ter ne odlaga odpadkov.
- Podlago na rastišču naj se ne utrjuje, če ni druge možnosti je potrebno omogočiti zadostno zračnost in vodoprepustnost tal nad koreninskim sistemom.
- Na rastišče naj se ne postavlja objektov ali naprav.
- Na deblo, korenine in veje dreves se ne obeša, pritruje ali postavlja tujih teles, kot so plakati, obvestila, svetilke, nosilci žičnih vodov, table, omarice, antene in podobno. Na drevesne naravne vrednote naj se ne pritruje lovskih prež.
- Na območju habitusa drevesa (dve dolžini krošnje) naj se ne postavlja krmišč in solnic. Morebitne solnice in krmišča v neposredni bližini drevesne naravne vrednote naj se premesti na primernejše lokacije izven območja vpliva na naravno vrednoto.

Seznam vseh naravnih vrednot v LUO in morebitne konkretne usmeritve, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem so v Prilogi 9.2 Naravne vrednote z varstvenimi režimi. Vse naravne vrednote, za katere je potrebno upoštevati splošne in podrobnejše varstvene usmeritve so prikazane v naravovarstvenem atlasu (NV – Naravne vrednote) na internetni povezavi: <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=NV@ZRSVN>.

Slika 4: Naravne vrednote v lovsko upravljavskem območju

4.3 Ekološko pomembna območja

Ekološko pomembno območje (v nadaljevanju: EPO) je območje habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti (32. člen ZON). So prepoznana kot biotsko najpomembnejša območja. Na teh področjih se z blagim varstvenim režimom, zlasti z usmeritvami za načrtovanje rabe prostora in naravnih dobrin ter izvajanja spodbujevalnih ukrepov

zagotavlja ugodno stanje habitatov in vrst. Ekološko pomembna območja zagotavljajo širše ohranjanje biotske raznovrstnosti na obsežnih površinah, povezanost območij Natura 2000 in zagotavljanje tamponskih con okoli njih.

Splošne varstvene usmeritve

Na ekološko pomembnih območjih, ki niso tudi posebna varstvena območja, so vsi posegi in dejavnosti možne, načrtuje pa se jih tako, da se v čim večji možni meri ohranja naravna razširjenost habitatnih tipov ter habitatov rastlinskih ali živalskih vrst, njihova kvaliteta ter povezanost habitatov populacij in omogoča ponovno povezanost, če bi bila le-ta z načrtovanim posegom ali dejavnostjo prekinjena.

- Pri izvajanju posegov in dejavnosti, ki so načrtovani v skladu s prejšnjim odstavkom, se izvedejo vsi možni tehnični in drugi ukrepi, da je neugoden vpliv na habitatne tipe, rastline in živali ter njihove habitate čim manjši.
- **Solnice za divjad** se ne smejo nameščati na način, ki omogoča vnos soli v mokrišča in druge vodne površine. **Solnica je lahko nameščena v razdalji 50 metrov in več od roba mokrišča in drugih vodni površin.** Obstoječe solnice, ki ne ustrezajo temu predpisu naj se odstranijo.

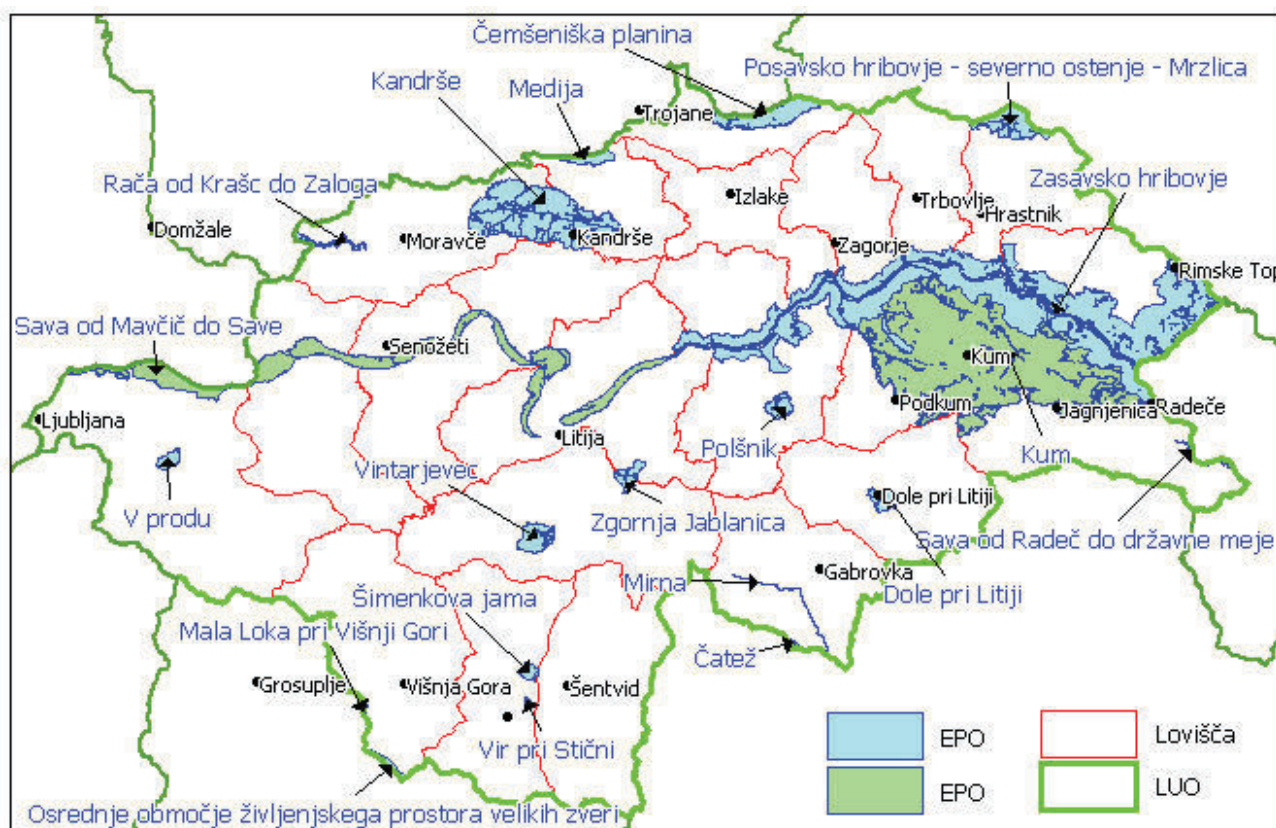
Podrobne varstvene usmeritve

Na EPO območjih, ki se prekrivajo z območji Natura 2000 je potrebno upoštevati varstvene usmeritve, ki so podane v poglavju 3.4 Posebna varstvena območja oziroma Konkretna varstvena usmeritve.

Na EPO območjih, ki se prekrivajo z zavarovanimi območji je potrebno upoštevati varstvene usmeritve, ki so podane v poglavju 3.1 Zavarovana območja.

Na EPO območjih, ki se prekrivajo z naravnimi vrednotami je potrebno upoštevati varstvene usmeritve, ki so podane v poglavju 3.2 Naravne vrednote.

Seznam vseh ekološko pomembnih območij v LUO in morebitne konkretne usmeritve, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem so v Prilogi 9.3 Ekološko pomembna območja z varstvenimi režimi. Vsa ekološko pomembna območja so prikazana v naravovarstvenem atlasu (EPO – Ekološko pomembna območja) na povezavi: <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=Epo@ZRSVN>.

Slika 5: Ekološko pomembna območja v lovsko upravljavskem območju

4.4 Posebno varstveno območje (območje Natura 2000)

Posebno varstveno območje (območje Natura 2000) je ekološko pomembno območje, ki je na ozemlju Evropske unije pomembno za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov (33. člen ZON). Na njihovem območju se izvajajo najpomembnejše aktivnosti za ohranjanje biotske raznovrstnosti na ravni Evropske unije.

Na posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) je potrebno, v skladu s Pravilnikom o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov na varovana območja, za posege izvesti presojo sprejemljivosti posegov v naravo.

Splošne varstvene usmeritve

Na vseh Natura območjih se posege in dejavnosti načrtuje tako, da se v čim večji možni meri:

- ohranja naravna razširjenost habitatnih tipov ter habitatov rastlinskih ali živalskih vrst;
- ohranja ustrezne lastnosti abiotiskih in biotskih sestavin habitatnih tipov, njihove specifične strukture ter naravne procese ali ustrezno rabo;
- ohranja ali izboljšuje kakovost habitatov rastlinskih in živalskih vrst, zlasti tistih delov habitatov, ki so bistveni za najpomembnejše življenjske faze kot so zlasti mesta za razmnoževanje, skupinsko prenočevanje, prezimovanje, selitev in prehranjevanje živali;
- ohranja povezanost habitatov populacij rastlinskih in živalskih vrst in omogoča ponovno povezanost, če je le-ta prekinjena.

Pri izvajanju posegov in dejavnosti, ki so načrtovani v skladu s prejšnjim odstavkom, se izvedejo vsi možni tehnični in drugi ukrepi, da je neugoden vpliv na habitatne tipe, rastline in živali ter njihove habitate čim manjši.

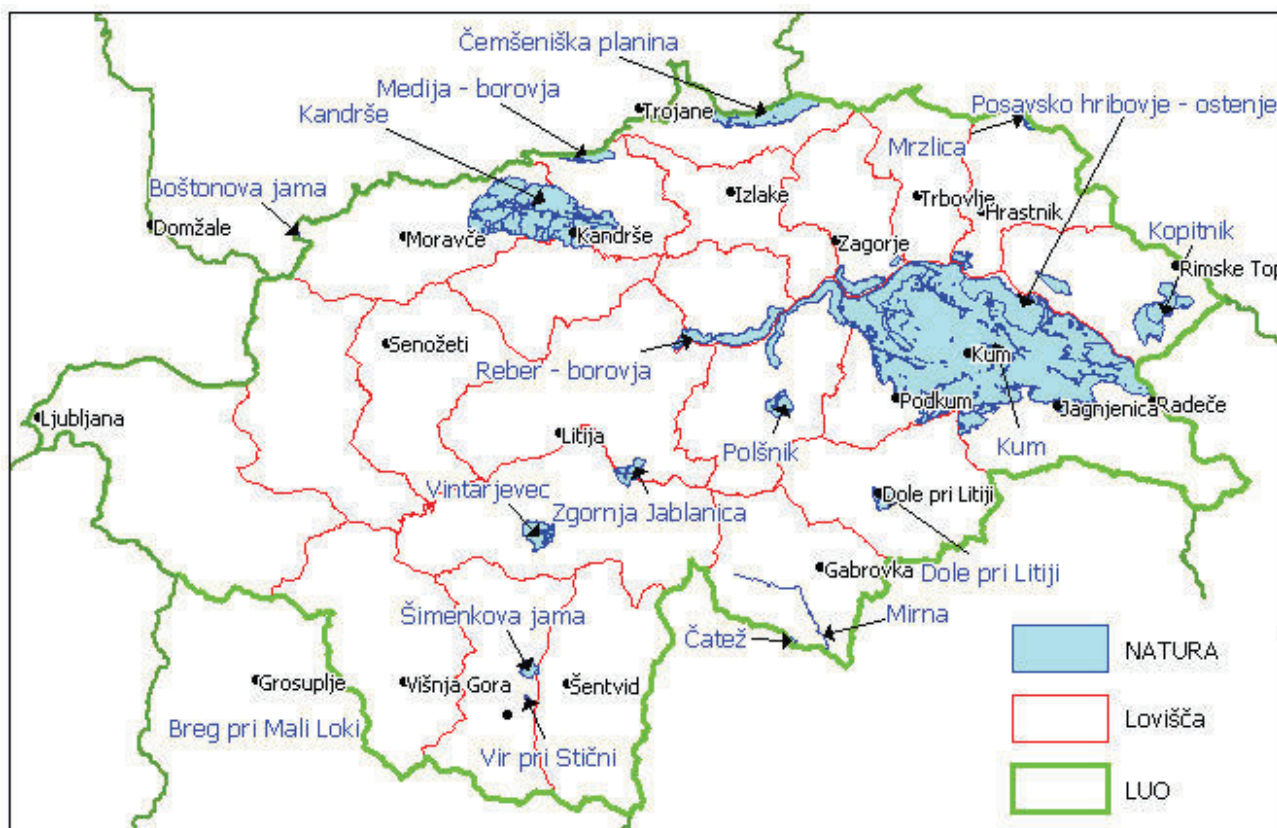
Čas izvajanja posegov, opravljanja dejavnosti ter drugih ravnanj se kar najbolj prilagodi življenjskim ciklom živali in rastlin tako, da se:

- živalim prilagodi tako, da poseganje oziroma opravljanje dejavnosti ne, ali v čim manjši možni meri, sovpada z obdobji, ko potrebujejo mir oziroma se ne morejo umakniti, zlasti v času razmnoževalnih aktivnosti, vzrejanja mladičev, razvoja negibljivih ali slabo gibljivih razvojnih oblik ter prezimovanja,
- rastlinam prilagodi tako, da se omogoči semenenje, naravno zasajevanje ali druge oblike razmnoževanja.

Na Natura območja se ne vnaša živali in rastlin tujerodnih vrst ter gensko spremenjenih organizmov.

- Na krmnih njivah naj se ne **zasaja tujerodnih invazivnih vrst** (kot je topinambur), oziroma sadi vrst (primer sončnica), s katerimi se lahko prenašajo invazivne vrste (topinambur).
- Velikost obstoječe **populacije alohtonih vrst divjadi** (muflon, damjak, pižmovka, nutrija) naj se na območjih Nature 2000 **zmanjšuje oziroma vzdržuje** na taki ravni, da le te ne vplivajo na **ugodno stanje kvalifikacijskih habitatnih tipov in vrst**. Za nekatera območja je bilo ocenjeno, da tujerodne vrste ogrožajo kvalifikacijske habitatne vrste zato je bila podana usmeritev za postopno izločanje alohtonih vrst divjadi.
- **Solnice za divjad** se ne smejo nameščati na način, **ki omogoča vnos soli v mokrišča** in druge vodne površine. **Solnica je lahko nameščena v razdalji 50 metrov in več od roba mokrišča in drugih vodni površin**. Obstoječe solnice, ki ne ustrezajo temu predpisu je treba odstraniti.

Seznam vseh posebnih varstvenih območij v LUO ter območja s splošnimi ali konkretnimi usmeritvami, ki vplivajo ali omejujejo upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem so v Prilogi 9.4 Posebna varstvena območja z varstvenimi režimi. Vsa posebna varstvena območja, za katere veljajo splošne varstvene usmeritve so prikazana v Naravovarstvenem atlasu (Natura 2000 – Območja Nature 2000) na internetni povezavi: <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=N2K@ZRSVN>.

Slika 6: Območja Natura 2000 v lovsko upravljavskem območju

4.5 Habitatni tipi

Habitatni tip je biotopsko ali biotsko značilna in prostorsko zaključena enota ekosistema, katerega ohranjanje v ugodnem stanju prispeva k ohranjanju ekosistemov (31. člen ZON). Za ohranjanje habitatnega tipa v ugodnem stanju se uporabljajo določila 3. člena Uredbe o habitatnih tipih ter varstveni cilji za doseganje ustreznih ekoloških razmer za posamezne skupine habitatnih tipov, ki so navedeni v Prilogi 2 iste uredbe.

Splošne varstvene usmeritve

Habitatni tipi se ohranjajo v ugodnem stanju tako, da se posegi in dejavnosti na območjih habitatnih tipov načrtujejo in izvajajo na takšen način, da je njihov neugoden vpliv čim manjši.

Posegi in dejavnosti na območjih habitatnih tipov se načrtujejo na način in v obsegu:

- da se v kar največji možni meri ohranja ali veča naravna razširjenost habitatnih tipov in območij, ki jih posamezni habitatni tip znotraj te razširjenosti pokriva,
- da se v kar največji možni meri ohranjajo specifična struktura habitatnega tipa in naravni procesi ali ustrezna raba v skladu z varstvenimi cilji iz priloge 2 Uredbe o habitatnih tipih,
- da se ohranja ugodno stanje za te habitatne tipe značilnih rastlinskih in živalskih vrst v skladu z varstvenimi cilji iz predpisov, ki urejajo varstvo zavarovanih rastlinskih in živalskih vrst.

Habitatni tipi, ki so tudi kvalifikacijski tipi za Naturo 2000 so natančneje obravnavani v poglavju 3.4 Posebna varstvena območja (območja Natura 2000).

Splošne usmeritve za zavarovane vrste

Osnovo varstva zavarovanih vrst predstavljata uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih in živalskih vrstah ter uredba o habitatnih tipih. Glede na to, da je upravljanje z divjadjo delno povezano tudi z varstvom vrst, samo podali nekatere usmeritve za ohranjanje habitatnih tipov ter usmeritve, ki so podane za območja s statusom. Pri upravljanju z divjadjo pa je potrebno upoštevati še:

- Strategijo upravljanja z rjavim medvedom (*Ursus arctos*) v Sloveniji,
- Strategija ohranjanja in trajnostnega upravljanja z volkom (*Canis lupus*) v Sloveniji.

5 OPREDELITEV GLAVNIH PROBLEMOV UPRAVLJANJA S POPULACIJAMI DIVJADI

5.1 Glavni problemi v povezavi s stanjem v populacijah divjadi oziroma njihovih medsebojnih odnosih

Zaradi načrtovanja odvzema (od leta 1998) se je po tem letu začel postopno povečevati delež izgub starejših srn v primerjavi s srnjaki oz. se je zmanjševal odstrel srn. Vzrok temu je bilo preveč vestno beleženje izgub srn, dostikrat tudi na račun izgub srnjakov (inšpekcijski nadzor v letu 2009 je pokazal, da je bilo v odvzetem vzorcu povoženih srn dejansko več kot pol srnjakov). To je postopno pripeljalo do strukturnih sprememb populacije. Povečal se je delež srn v populaciji, hkrati se je povprečna starost srn zvišala. Ker je dolgoročno tako početje nevarno, je potrebno poskrbeti, da posegi z lovom v populacijo ne bodo vzrok spreminjanja dane spolne strukture populacije. Odstrel mora biti torej čim bližje spolnemu razmerju poležene divjadi, to pa je m:ž = 1:1.

Populacija divjega prašiče je prevelika, predvsem če njen odnos do okolja ocenjujemo skozi prizmo usklajenosti s kmetijstvom. V veliki meri k izjemno ugodnemu stanju populacije prispeva tudi umeten vnos krme v okolje, ki ga je zelo težko nadzirati.

Podobno velja za populacijo sive vrane le, da so pri tej vrsti viri hrane drugje. Hrana ni namerno položena temveč vrane izkoriščajo danosti, ki nastanejo zaradi drugih dejavnosti človeka (npr. smetišča) in zaradi nedoslednosti (npr. hrana v mestu) pri urejanju in čiščenju okolice.

Problemov v odnosih znotraj vrst in med vrstami, ki bi nakazovali porušeno ravnovesje ne zaznavamo. Nekateri odnosi so problematični z vidika zagotavljanje lovne funkcije posamezne vrste divjadi. Npr. vpliv lisice na malo divjad, predvsem poljskega zajca, ki ga zaradi močne populacije lisic ocenjujemo kot znatnega. Močna populacije lisic pa je posledica imunizacije proti steklini in prilagodljivosti vrste.

5.2 Glavni problemi v povezavi z življenjskim okoljem divjadi

Od nekaterih vrst (srna) nastajajo večje škode v kmetijstvu le lokalno. Gre za primere veliko vredne zelenjave (npr. radič Verona za siljenje), ki se pojavlja na nekaj mestih v območju. V zvezi s tem ni smiselno povečevati odstrela ampak je treba ukrepati na konkretni lokaciji. Če bi želeli s povečanim odvzemom v LUO zmanjšati škode od srne bi vložki daleč presegli učinek. Močnejši vpliv navadnega jelena na gozdno mladje se je lokalno že začel pojavljati v delu območja južno od Save. Naravnega pomlajevanja, kljub relativno nizkemu deležu mladja, še ne otežuje. Veliko rezerve je še v ustreznih tehnikah in konceptih pomlajevanja gozda. Življenjsko okolje je za divje prašiče ugodno. Nakazuje se možnost, da v prihodnje lahko pride do degradacije okolja za to vrsto, če se bodo kmetje začeli bolj množično odločati, da cela posestva, zaradi varstva pred to vrsto, ogradijo z električnim pastirjem. K temu jih seveda spodbujajo škode od divjih prašičev. Problem upravljanja so tudi umetni viri hrane za sivo vrano, ki tej vrsti dajejo dodatno energijo za ohranjanje in rast populacije. Umetni viri so lahko smetišča (koncentrirani) ali pa mesta (razpršeni). Na ureditev te problematike s tem načrtom žal ne moremo vplivati.

Kot poseben problem zaznavamo nedovoljeno vožnjo z vozili v naravnem okolju, ki je povsem nekontrolirana.

5.3 Glavni problemi, ki izhajajo iz upravnih administrativnih ovir oziroma določb

Menimo, da je postopek ob pobegu divjadi iz obore pomanjkljiv. Menimo, da bi morala biti divjad izven obore takoj obravnavana kot prosto živeča divjad, osemndnevni rok za ulov naj bi imel lastnik le, če bi pobeg prijavil ustreznim institucijam.

Toga delitev majhnega odvzema (do 200 živali) v območju na lovišča (trenutna ureditev) je velikokrat vzrok slabi realizaciji. Pri vrstah, kjer gre le za omogočanje lova, in lov ni sredstvo za omejevanje rasti populacij, bi moral načrt predstavljati dopustno poseganje v populacijo, pri vrstah, kjer pa gre za omejevanje rasti populacij pa kot načrt, ki na nek način opredeljuje minimalen potreben odzem. Pri mali divjadi slednjemu režimu zapadeta lisica in siva vrana. A dokler za realizacijo ni potrebno predložiti dokaza to ni smiselno. Ko bo za realizacijo odvzema sivih vran potrebno predložiti materialni dokaz, bo načrtovanje minimalnega odvzema smiselno in lahko tudi učinkovito. Sicer je lahko le vir zavajanja in napačnih podatkov.

6 ŽIVLJENJSKO OKOLJE DIVJADI

6.1 Pretekla vlaganja v življenjsko okolje divjadi

Preglednica 4: Opravljeni ukrepi v življenjskem okolju divjadi v lovsko upravljavskem območju v obdobju 2001 - 2010

Vrsta ukrepa / leto	e.m.	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1. UKREPI ZA VARSTVO IN MONITORING DIVJADI											
Ukrepi za varstvo in monitoring divjadi	ure	866	1.036	923	584	962	1.058	1.325	900	2.850	3.576
2. BIOMELIORATIVNI UKREPI											
Vzdrževanje pasišč s košnjo	ha	47,8	48,2	44	45,7	49,3	43,3	40,1	33,4	31,9	33,3
Spravilo sena z odvozom	ha	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	17,5	16,3	15,4	16,4	17,9
Priprava pasišč za divjad	ha	0,0	4,1	0,0	0,0	0,0	4,6	5,4	4,5	4,2	2,9
Gnojenje travnikov	ha	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	15,9	8,1	11,3	8,8	11,6
Vzdrževanje grmišč	ha	14	10,5	14,2	13,5	13,7	6,7	10,4	5,8	4,6	5,1
Vzdrževanje remiz za malo divjad	ha	9,3	9,5	9,7	11,7	9,3	8,3	13,3	8,8	8,3	7,3
Vzdrževanje gozdnega roba	ha	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,6	1,9	4,1	3,2	4,7
Izdelava in vzdrževanje kaluž	št.	68	56	92	56	78	56	57	6,4	63	64
Izd. in vzdr. večjega vodnega vira	št.	0	0	0	0	0	5	8	3	3	2
Sadnja in vzdr. plod. drevja in grmovja	št.	107	85	256	23	353	254	370	155	190	164
Postavitev in vzdrževanje gnezdnic	št.	0	0	0	0	0	33	18	43	10	10
3. BIOTEHNIČNI UKREPI											
Zimsko krmljenje	kg	51.875	47.390	23.660	14.690	27.020	25.650	17.940	17.100	22.000	24.000
Preprečevalno krmljenje	kg	54.287	55.770	42.940	33.335	25.515	8.050	1.200	200	100	100
Privabljalo krmljenje	kg	0	0	0	0	0	43.490	38.900	40.775	39.700	38.800
Krmne njive	ha	20,7	20,8	26	18,4	18,6	19,7	19,9	22,8	17,9	17,7
Pridelovalne njive	ha	5,4	3,3	4,1	3,5	4,5	4,2	4,8	4,7	4,8	3,3
Solnice	kg	5.630	3.885	1.575	1.590	1.008	1.431	1.225	1.165	1.600	1.500
4. LOVSKI OBJEKTI											
Solnice (obnova in novogradnja)	št.	3.347	2.258	1.637	1.164	1.228	1.656	1.609	1.260	1.318	1.217
Lovske preže (obnova in novogradnja)	št.	253	245	615	193	248	187	150	195	207	207
Krmišča (obnova in novogradnja)	št.	59	58	58	39	34	63	52	51	47	47
Lovske steze (obnova in novogradnja)	km	103,9	100,7	125,6	144	119,7	126,9	118,9	124,2	95,2	66,6
5. Ukrepi za preprečevanje škod od divjadi											
Kemična in tehnična sredstva	št.	74	93	59	50	126	64	37	28	24	22

Ukrepi za varstvo in monitoring divjadi

Pred sprejetjem in implementacijo veljavnega Zakona o divjadi in lovstvu, ki se je na področju izdelave letnih načrtov lovišč dokončno zgodila z letom 2006, se je ta rubrika imenovala drugače. In sicer »Ukrepi za varovanje habitatov redkih in ogroženih živalskih vrst«. Od tega leta naprej pa se ti ukrepi nanašajo le na divjad. Sprva ni bilo povsem jasno kaj v to skupino ukrepov spada. Proti koncu obravnavanega obdobja je vsaj za lovske družine to dilemo razrešilo orodje za načrtovanje (spletna aplikacija Lisjak), ki pripravljavcu letnega načrta lovišča ponudi sledeče možnosti: (1) evidentiranje ter ugotavljanje lastništva potepuških psov in mačk, (2) spremljanje pojava bolezni divjadi, (3) evidentiranje lokacij povožene divjadi, (4) varstvo gnezd divjadi, (5) izvajanje lovsko čuvske službe in (6) določitev lokacij postavitve prometnih znakov divjad na cesti. S tem je tudi pojasnjeno, za kakšna opravila v loviščih so opravljene delovne ure, katerih obseg v zadnjem obdobju narašča. Menimo, da največ na račun povečevanja obsega dela na področju izvajanja lovske čuvske službe. Predstavljena rast obsega tega dela pa je odvisna tudi od postopnega navajanja lovske družine, da to delo načrtujejo. V obravnavanem desetletnem obdobju so lovske družine za ta namen letno opravile v povprečju 1.408 ur dela.

Biomeliorativni ukrepi

So namenjeni izboljšavi prehrane in bivalnega okolja divjadi. Pomembni so zato, ker z njimi povečujemo količino naravne hrane za divjad. Torej hrane, na kakršno je divjad v naravi navajena in ji daje vse potrebne snovi za normalno rast in razvoj ter na divjad in njen odnos do okolja nima negativnih vplivov. Kljub pestrosti naravnega okolja v območju (povprečna gozdnatost je 64 %, gozdovi in kmetijske površine se mozaično prepletajo) je izvedba teh ukrepov dobrodošla. Nujna je priprava ustreznega okolja pred vlaganjem divjadi v prosto naravo. Pri izvedbi teh ukrepov je zelo očiten prehod iz leta 2005 v leto 2006. Z letom 2006 so lovske

družine začele za pripravo letnih načrtov lovišč uporabljati nov obrazec, ki je bil predpisan s Pravilnikom o vsebini načrtov upravljanja z divjadjo. Prinesel je možnost načrtovanja in s tem tudi izvedbe novih ukrepov, ki jih prej ni bilo. Taki ukrepi so »spravilo sena z odvozom«, »gnojenje travnikov«, »vzdrževanje gozdnega roba« ter »izdelava in vzdrževanje večjega vodnega vira«. V obravnavanem desetletnem obdobju so lovske družine za ta namen letno opravile v povprečju 2.984 ur dela. Od tega za vzdrževanje pasišč s košnjo 1.148 ur. V primerjavi s kmetijstvom je to zelo malo. Če bi bile v Zasavskem LUO vse kmetijske površine travniki in bi kmetje izvajali košnjo enako učinkovito kot lovci bi le za eno košnjo opravili cca 430.000 delavnih ur. Zaradi postopnega opuščanja kmetijstva, ki je izrazitejše v bolj odročnih krajih in na zahtevnejših terenih pa ima ta ukrep vedno večji pomen. S tem pa na pomenu pridobivajo vsi ostali biomeliorativni ukrepi.

Biotehnični ukrepi

Z biotehničnimi ukrepi divjadi zagotavljamo dodatne vire hrane in prehranske dodatke, ki se v taki obliki v naravnem okolju (razen kmetijskih površin) ne pojavljajo. Sem spadajo vse oblike krmljenja in solnice. Krmne njive so oblika krmljenja, ki imajo lahko različne funkcije. Npr. Prestrežanja, odvrčanja, privabljanja in dopolnilnega krmljenja divjadi. Pridelovalne njive se od drugih kmetijskih površin razlikujejo le po tem, da jih obdelujejo lovci. Solnice so ukrep dodajanja mineralnih snovi. Biotehnični ukrepi v Zasavskem LUO niso potrebni. So lovsko gospodarski ukrep in kot taki dopustni. Z vidika ohranjanja populacij posameznih vrst avtohtonih divjadi bi bili ti ukrepi potrebni le v primeru, če bi bila katera od vrst divjadi v tem okolju ogrožena do te mere, da bi ji grozilo izginotje in bi bili biomeliorativni ukrepi premalo učinkoviti za njeno ohranitev. Lovske družine imajo velik interes izvajati biotehnične ukrepe. Vzroki so različni. Od tradicije, želje po privabljanju in koncentraciji divjadi in drugo.

Zaradi možnih negativnih učinkov je te ukrepe potrebno na nek način urediti, da se bodo negativni učinki na okolje in divjad čim bolj zmanjšali. Negativni učinki nastanejo zaradi koncentracije divjadi. Poveča se objedanje gozdnega mladja (ali kmetijskih pridelkov v bližini), ki lokalno lahko pomeni tudi izginjanje določenih drevesnih vrst, poveča se možnost prenosa nalezljivih bolezni, z nepravilno strukturo in nepravilnim načinom polaganja krme pa lahko povzročimo prebavne motnje, povečane potrebe po vodi, povečano konkurenco za hrano med osebkami iste vrste in neželeno povečevanje populacij (Jerina 2008, Simonič 1976). Te učinke na kmetijske in gozdne površine zmanjšujemo z ustrezno izbiro lokacije krmišč, s polaganjem ustrezne krme v ustreznih količinah na ustrezen način.

Opredeletiv krmišč glede na načrtovane funkcije je v praksi zelo težko dosledno izvajati. Učinek postavitve krmišča v okolje je pri divjadi vedno enak. Pomeni koncentracijo divjadi, ki tam lahko pride do ustrezne hrane in več razpoložljive energije za živali katerim je dostopna. Vsa krmišča morajo biti postavljena tako, da ne povečujejo pritiska divjadi na kmetijske površine, torej da imajo v nekem smislu tudi odvrčalno vlogo. Dejansko učinkujejo tudi kot odvrčalna le tista krmišča, ki so dovolj oddaljena od kmetijskih površin in še to le v populacijah z relativno nizko gostoto divjadi (Jelenko et al. 2009).

Zimsko krmljenje navadnega jelena in muflona ocenjujemo kot neproblematičen ukrep. Populaciji sta relativno neproblematični. Evidentirane težave s škodami so relativno nezahtevne in obvladljive z običajnimi ukrepi. Krmljenje tu situacije bistveno ne poslabšuje. Kot sporno ocenjujemo krmljenje z močno krmo, ki je običajno dostopno tudi drugim vrstam divjadi katerim ni oz. ne bi smelo biti namenjeno. Še posebej neprimerno je tam, kjer do te krme lahko pridejo tudi divji prašiči.

Funkcijo privabljanja divjadi opravljajo vsa krmišča. Lovci jo izkoriščajo le na t.i. privabljalnih krmiščih, kjer izvajajo privabljalno krmljenje in odstrel. V ta namen se v območju letno (uradno) porabi 40 ton koruze, ki je v veliki večini namenjena divjemu prašiču. Menimo, da vsaj 35 t koruze letno populacija divjih prašičev tudi koristno uporabi. Če kje kuruza prašičem ostaja je to predvsem zato, ker je položene preveč ali na nepravem kraju. Preveč lahko pomeni tudi, da imajo prašiči na razpolago (glede na svoje potrebe) dovolj naravne hrane. Podrobna analiza za leta 2007, 2008 in 2009 je pokazala, da je bilo na uradno registriranih krmiščih na čakanje uplenjenih v povprečju letno le 23 % ali 124 od 530 prašičev. Od tega 23 % iz razreda svinj ali lanščakinj, kar je enak delež kot v skupnem odvzemu. Pozimi pa le 31 prašičev, od tega le 13 % iz razreda svinja ali lanščakinj. Odrasel prašič pa za zadovoljitev dnevnih potreb po energiji v povprečju potrebuje 1 kg koruze. Menimo, da ima takšno privabljalno krmljenje za populacijo divjih prašičev izrazito pozitiven učinek. V letni dinamiki odvzema divjih prašičev sta dva izrazita vrhova in sicer od lova na čakanje konec julija in od lova na pogonih sredi decembra. Obdobje intenzivnejšega lova na čakanje tako traja od sredine aprila do sredine septembra. Kratko rečeno pomladi in poleti.

Odvračalno krmljenje je lahko uspešno, če so izpolnjeni naslednji pogoji; (1) Da je gostota vrste, kateri je to krmljenje namenjeno relativno nizka, (2) da se krmo polaga dovolj razpršeno in v majhnih količinah in, (3) da so krmišča od kmetijskih površin oddaljena vsaj 1 km (zbrano v Schley et al., 2008). Ti pogoji v Zasavskem LUO zaradi fragmentiranega gozda ne morejo biti izpolnjeni.

Krmne njive imajo podoben učinek kot krmišča. Zaradi tega morajo biti osnovane na ustreznih lokacijah, zasajene z atraktivnimi kulturami (nikakor ne z invazivnimi, kot sta topinambur in sončnica) in glede na namen na razpolago divjadi v ustreznem času. V določenih okoljih je to lahko vse leto, v bližini kmetijskih kultur pa naj imajo učinek prestrežanja divjadi, ko ta potuje na polja.

Negativni učinki solnic so izmed vseh biotehničnih ukrepov najbolj izraziti. Divjad sol rada liže, čeprav je ne potrebuje za svoj razvoj. Dodana sol močno povečuje potrebo divjadi po vodi, ki pa jo ta zadovoljuje z obgrizenjem in lupljenem drevesne skorje in objedanjem gozdnega mladja. Zlasti je problematično postavljanje solnic v sestojih smrekovih drogovnjakov in njihovi bližini. Solnica je lahko problematična tudi zaradi izpiranja soli v vodo. Ukrep polaganja soli nima pozitivnih gospodarskih učinkov na divjad (Simonič 1974, 1976).

Lovski objekti

Lovski objekti so preže, krmišča, steze in solnice. Namenjeni so izvajanju biotehničnih ukrepov in izvajanju lova. Obseg opravljenih del v ta namen je povsem v pristojnosti lovskih družin in odvisen od njihovih potreb. Letni načrt območja in s tem letni načrt lovišča jim predstavlja pravno podlago, da te objekte kot upravljavci lovišč lahko postavljajo.

Za postavitev lovskih objektov (lovskih prež in krmišč) je potrebno na varovanih območjih (območja Natura 2000, zavarovana območja) izvesti postopek presoje sprejemljivosti posega v naravo (Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (Uradni list RS, št. 130/04, 53/06, 38/10 in 3/11)).

Ukrepi za preprečevanje škod od divjadi

Količina porabljenega časa (po ustnih virih tudi materiala) za preprečevanje škod od divjadi na kmetijskih površinah in v prometu je v preteklih 10 letih močno porasla. Načrtovani ukrepi so bili ustrezni (nujni) in so bili vedno nad 100 % izvedeni. Očitno povečanje potrebe po izvajanju teh ukrepov je prinesla predvsem rast populacije divjih prašičev. Proti koncu obdobja se je letna poraba materiala za ukrepe nekoliko zmanjšala, saj gre v veliko primerih za postavitev električnih pastirjev, katerih uporabnost je daljša od enega leta. Beležiti pa smo začeli tudi primere (vloga za soglasje na Zavod za gozdove Slovenije), ko se kmetje sami odločajo za zaščito svojih posesti z električnim pastirjem v celoti. Večji obseg takšnih ukrepov pa lahko pomeni degradacijo okolja predvsem za divje prašiče.

6.2 Presoja usklajenosti divjadi in njenega življenjskega okolja

6.2.1 *Trend vpliva parkljaste divjadi na gozdno vegetacijo*

Objedenost gozdnega mladja

Leta 1996 je ZGS pričel s sistematičnim spremljanjem objedenosti gozdnega mladja in sicer v LUO na 139 ploskvah, ki so morale zadostovati v naprej določenim pogojem. Popis se je ponavljal in sicer v letih 1996, 2000 in 2004 podroben popis (vse poškodbe nad statistično srednjo višino razreda v oddaljenosti od vrha poganjka) skupaj s hitrim popisom (poškodbe terminalnega poganjka nastale v približno enem letu) ter v letih 1998 in 2000 samo hitri popis. V letu 2009 pa se je pričelo popis izvajati z prenovljeno metodologijo, ki temelji predvsem na preraščanju v višje višinske razrede.

Preglednica 5: Ocena števila osebkov na ha in stopnja poškodovanosti (objedenosti) gozdnega mladja po višinskih razredih – podatki za vse drevesne vrste iz opravljenih »podrobnih« popisov v letih 1996, 2000 in 2004

VIŠINSKI RAZRED	OCENA ŠTEVILA / HA			OBJEDENOST v %		
	1996	2000	2004	1996	2000	2004
do 15 cm	26.576	17.803	24.034	13	12	9
od 16 do 30 cm	13.571	19.587	19.656	32	22	16
od 31 do 60 cm	5.039	8.753	7.713	39	25	22
od 61 do 150 cm	1.646	2.013	2.310	38	21	14
SKUPAJ (od 16 do 150 cm)	46.832	48.157	53.713	22	19	13
SKUPAJ (od 0 do 150 cm)	20.256	30.353	29.679	34	23	17

Kritična stopnja poškodovanosti, ki bi povzročila upočasnitev ali celo preprečila naraven razvoja gozda, ni enaka za vse drevesne vrste, kakor tudi ni enaka za vsa rastišča. Odvisna je predvsem od števila osebkov posameznih vrst v mladju in predvidenem odstotnem deležu v bodočem odraslem gozdu. To pomeni, da mora biti zagotovljenih dovolj nepoškodovanih (ne preveč poškodovanih) osebkov za preraščanje v naslednjo razvojno fazo. Gledano drugače, to pomeni, da velik delež osebkov posamezne vrste v mladju dopušča večji delež objedenosti. Podrobnejša analiza popisa s staro metodologijo pokaže, da je objedanje divjadi še vedno preveliko za nemoten razvoj oziroma preraščanje v višje višinske razrede pri jelki in hrastih. Pri čemer je tudi tu potrebna določena previdnost pri razlagi, saj ploskve pogosto niso bile postavljene v razvojne faze, kjer se osnuje mlad gozd.

Preglednica 6: Delež posameznih drevesnih vrst v mladju po višinskih razredih in stopnja poškodovanosti (objedenosti) gozdnega mladja – podatki za vse drevesne vrste iz opravljenih »podrobnih« popisov v letih 1996, 2000 in 2004

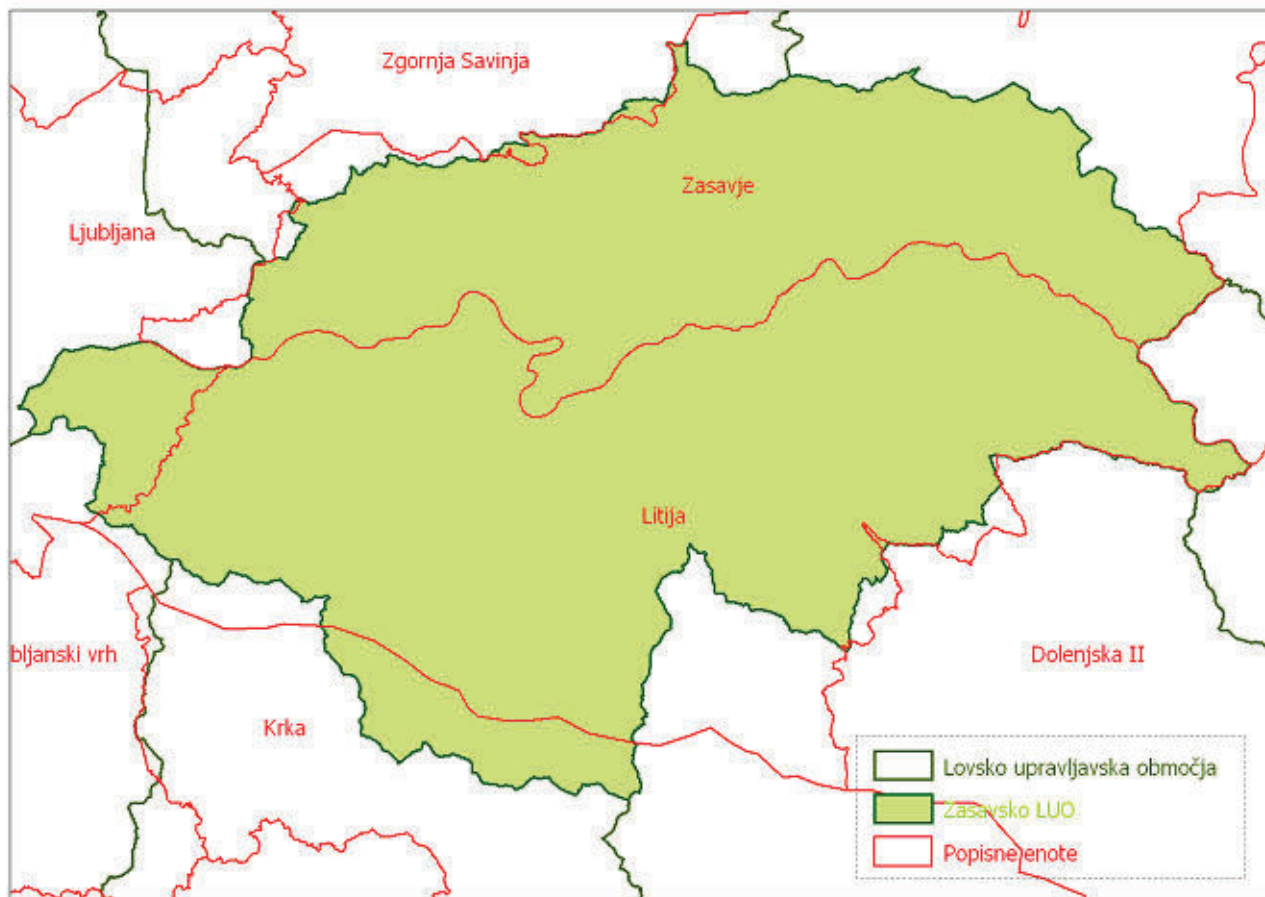
Drevesna vrsta	%DV			Delež drevesne vrste v mladju									Objedenost (%)		
	1996	2000	2004	16 do 30 cm			31 do 60 cm			61 do 150 cm			1996	2000	2004
				1996	2000	2004	1996	2000	2004	1996	2000	2004			
Beli gaber	7	10	6	85	66	67	14	32	31	1	2	2	43	38	20
Bukev	23	29	39	68	59	65	22	33	25	10	8	10	12	7	8
Ėšnja	2	2	1	70	74	80	25	22	14	5	4	6	50	45	19
Gorski brest	2	1	1	73	69	72	26	27	25	1	4	3	80	57	40
Gorski javor	28	22	19	67	73	81	25	23	17	8	4	2	53	46	37
Graden	3	3	4	84	86	73	10	12	25	6	2	2	52	14	23
Jelka	1	3		81	81		19	16			3		17	3	
Jerebika	3	2	2	51	56	56	29	27	27	20	17	17	55	23	15
Kostanj	5	2	1	56	72	72	42	25	24	2	3	4	48	28	12
Maklen	2	2	2	81	80	77	17	18	20	2	2	3	63	33	45
Mali jesen	7	5	6	60	66	66	29	26	28	11	8	6	31	18	22
Mokovec			1			62			31			7			24
Ostrolistni javor		1	1		72	96		26	4		2			64	56
Smreka	14	14	16	58	53	47	32	37	38	10	10	15	7	5	5
Topokrpi javor		1			35			36			29			13	
Veliki jesen	2	1		72	64		16	17		12	19		30	29	
Vse skupaj				67	64	66	25	29	26	8	7	8	34	23	17

Zaradi izpada številnih ploskev, ker le te niso več izpolnjevale že omenjenih pogojev (osebki so prerasli 1,5 metrov višine, zastor matičnega sestoja se je povečal preko 80 – 90 %), je ZGS leta 2004 izvedel zadnji popis po zgoraj navedeni metodi. V letih 2009 in 2010 se je po celi Sloveniji opravil popis objedenosti gozdnega mladja po prenovljeni in racionalnejši metodi, ki bo na podlagi dolgoročnega in periodičnega izvajanja omogočala bolj korektne analize, tudi s pomočjo statističnih orodij. Osnova za izvedbo popisa predstavljajo popisne enote, ki ob upoštevanju težko prehodnih ovir in populacijskih območij rastlinojede parkljaste divjadi, združujejo med seboj podobne gozdnogospodarske enote glede na območne rastiščno-gojitvene tipe.

Večji del LUO (92 %) pokrivata popisni enoti Zasavje in Litija. Izven teh dveh LUO sega del lovišča Pugled na zahodu, ki spada v popisno enoto Ljubljana, ki po večini obsega območje, kjer je zelo nizka gozdnatost in visok delež zazidanih in sorodnih zemljišč, ter del lovišča Višnja Gora, Ivančna gorica in Šentvid pri Stični, ki ležijo južno od avtoceste Ljubljana – Novo Mesto. V Zasavskem LUO leži 65 % popisne enote Zasavje in 87

% popisne enote Litija. V preglednici 7 navedeni podatki se nanašajo na celotni popisni enoti. Glede na to, da enkratni podatek o objedenosti zelo težko pravilno ovrednotimo, prikazujemo zgolj podatke o pojavljanju mladja. Ploskve so bile postavljene v sestoje, ki so že ali pa bodo v bližnji prihodnosti namenjeni pomlajevanju.

Zanima nas torej tisti segment gozda, od katerega je odvisno naravno pomlajevanje in s tem nadaljnji razvoj gozda. S tega vidika je predvsem pomembno, kakšna je vrstna sestava mladja v najvišjem višinskem razredu, ki ga še spremljamo. Menimo, da je mladje, ko preraste višino 150 cm varno pred objedanjem. Pomembno je, da se število dreves na hektar z rastjo gozda zmanjšuje in, da se zaradi tega s pravnimi ukrepi (redčenjem) lahko spreminja deleže drevesnih vrst, seveda le v okviru, ki ga ponuja mladje. Pričakovani delež plemenitih listavcev v lesni zalogi je 8 %, prav tako drugih trdih listavcev. Pričakovani delež smreke je 10 %. Bukve naj bi bilo cca 70 %. Glede na rezultate popisa je v povprečju te cilje mogoče doseči. V popisni enoti Litija je opaziti, da se jelka in mehki listavci, to so drevesne vrste, ki jih divjad najraje objeda, v višinskem razredu od 100 do 150 cm sploh ne pojavljajo, čeprav so v nižjih višinskih razredih prisotne. Razloge za to je iskati v njihovi splošni zelo majhni zastopanosti v mladju (za jelko to velja tudi v splošnem v vseh sestojih) ter v nizkem deležu mladja in sestojev v obnovi, ki je še precej manjši kot v popisni enoti Zasavje. Razliko v pojavljanju jelke in mehkih listavcev lahko delno pojasnimo tudi s prisotnostjo jelenjadi, ki je v popisni enoti Litija zmerno zastopana, v popisni enoti Zasavje pa se redko pojavlja.

Slika 7: Popisne enote v lovsko upravljavskem območju

Na odnos med rastlinojedimi parkljarji in gozdnim mladjem močno vpliva tudi delež mladovja v primerjavi z ostalimi razvojnimi fazami (Jerina 2008). Za uravnavanje tega odnosa izhajamo iz obstoječega stanja razmerja razvojnih faz. Iz preglednice 8. je razvidno, da bi z intenzivnejšim gospodarjenjem lahko dosegli večji delež mladja in s tem večjo ponudbo hrane za rastlinojede parkljarje. S tem bi se pritisk na mladje zmanjšal. Učinek bi bil dolgoročen le, če se ob tem ne bi povečala gostota rastlinojedih parkljarjev. Uspeh pomlajevanja pa je v dobršni meri odvisen tudi od načina, kako k temu pristopimo. Na vsakem rastišču veljajo posebne zakonitosti, ki bi jih gozdarji morali spoštovati. Z ustreznim pristopom k pomlajevanju bi zagotovili ustrezno naravno pomlajevanje, hkrati pa ne bi povečali ponudbe hrane za rastlinojede parkljarje in s tem ne bi dodatno spodbujali rasti populacij. Priporočamo koncept malopovršinskega skupinsko postopnega gospodarjenja, kjer je premer vrzeli 2 – 3 sestoje višine.

Preglednica 7: Število popisanih osebkov in njihov delež po višinskih razredih za posamezno popisno enoto na območju lovsko upravljavskega območja

Popisna enota ZASAVJE	< 15 cm		R1 15-30 cm		R2 31-60 cm		R3 61-100cm		R4 101-150cm		Skupaj R1-R4		MLADOVJE
	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	
Smreka	2.953	7	9.056	15	7.543	20	1.741	16	269	11	18.609	17	31
Jelka	2.109	5	2.487	4	1.347	4	394	4	83	3	4.311	4	1
Bori	0		124	0	104	0	62	1	0	-	290	0	3
Bukev	5.695	13	12.661	21	12.848	33	4.953	45	1.368	55	31.830	28	20
Hrasti	3.375	7	2.756	5	290	1	104	1	0	-	3.150	3	2
Plemeniti listavci	23.835	53	23.064	38	8.662	23	1.388	13	166	7	33.280	30	21
Drugi trdi listavci	7.382	16	8.786	15	6.507	17	1.699	15	352	14	17.344	15	15
Mehki listavci	0		1.160	2	1.140	3	705	6	228	9	3.233	3	7
Iglavci	5.062	11	11.667	19	8.994	23	2.197	20	352	14	23.210	21	35
Listavci	40.287	89	48.428	81	29.447	77	8.848	80	2.114	86	88.837	79	65
Skupaj	45.349	100	60.095	100	38.440	100	11.045	100	2.466	100	112.046	100	100
%	40		54		34		10		2		100		

Popisna enota LITIJA	< 15 cm		R1 15-30 cm		R2 31-60 cm		R3 61-100cm		R4 101-150cm		Skupaj R1-R4		MLADOVJE
	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	št./ha	%	
Smreka	310	1	4.362	9	5.397	15	2.236	17	684	21	12.679	13	26
Jelka	0	-	18	0	0	-	0	-	0	-	18	0	1
Bori	0	-	0	-	74	0	0	-	0	-	74	0	5
Bukev	7.544	24	18.890	40	18.114	49	7.024	53	1.460	44	45.488	45	45
Hrasti	3.410	11	2.218	5	425	1	0	-	0	-	2.643	3	3
Plemeniti listavci	12.194	40	14.990	32	7.541	20	1.663	13	518	16	24.712	25	7
Drugi trdi listavci	7.337	24	6.007	13	5.157	14	2.126	16	628	19	13.918	14	10
Mehki listavci	0	-	277	1	222	1	92	1	0	-	591	1	3
Iglavci	310	1	4.381	9	5.471	15	2.236	17	684	21	12.772	13	32
Listavci	30.485	99	42.382	91	31.459	85	10.905	83	2.606	79	87.352	87	68
Skupaj	30.795	100	46.763	100	36.930	100	13.142	100	3.290	100	100.125	100	100
%	31		47		37		13		3		100		

Preglednica 8: Primerjava deležev razvojnih faz med modelnim in dejanskim stanjem po popisnih enotah na območju lovsko upravljavskega območja

RAZVOJNA FAZA	PE ZASAVJE				PE LITIJA			
	model		dejansko		model		dejansko	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Mladovje	4.949	15	1.276	4	6.406	15	2.071	5
Drogovnjak	13.527	39	9.026	27	17.510	39	17.241	40
Debeljak	10.228	28	19.170	58	13.239	28	18.811	44
Sestoj v obnovi	4.289	18	3.232	10	5.552	18	2.774	6
Ostalo			290	1			1.811	4

Problematika vpliva parkljaste divjadi na gozdno vegetacijo je podrobneje predstavljena v poglavjih 4.2, 5.3 in v delu poglavju 2.8 v gozdnogospodarskem delu Območnega načrta za GGO Ljubljana.

Ostale poškodbe parkljaste divjadi na gozdni vegetaciji (obgrizenost, lupljenje)

V zvezi z obgrizenjem ali lupljenjem smo v preteklem desetletnem obdobju zabeležili le en kritičen primer, v katerem je lastnik tudi zahteval odškodnino od upravljavca lovišča. Jelenjad je obgrizla lubje v smrekovem drogovnjaku v lovišču Radeče.

Škode od divjadi na kmetijskih kulturah, domačih živalih in objektih

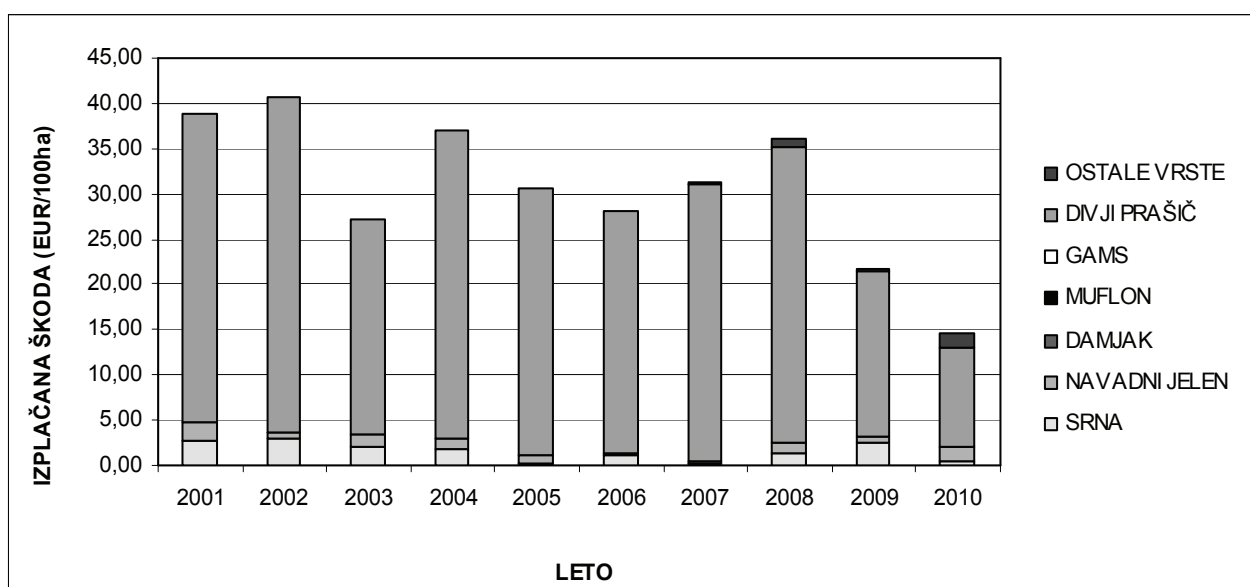
Obseg nastalih škod od divjadi na kmetijskih površinah se spremlja preko Letnih načrtov lovišč oz. pred sprejetjem Pravilnika o vsebini načrtov upravljanja z divjadjo preko Letnih načrtov gospodarjenja z divjadjo in obrazcev LOV 11. Zbrani podatki o izplačanih odškodninah predstavljajo podatek, kot so ga podali upravljavci lovišč za posamezno leto ter predstavlja izplačana denarna sredstva in izdan material za namen odškodnin. Del nastalih škod upravljavci lovišč poravnajo z delom, kar ni zajeto v te podatke. Škode so bile v celotnem obdobju spremljane na podoben način, tako da so podatki primerljivi.

Preglednica 9: Izplačana odškodnina na lovni površini od posameznih vrst divjadi po skupinah škodnih objektov v lovsko upravljavskem območju za obdobje 2001 – 2010

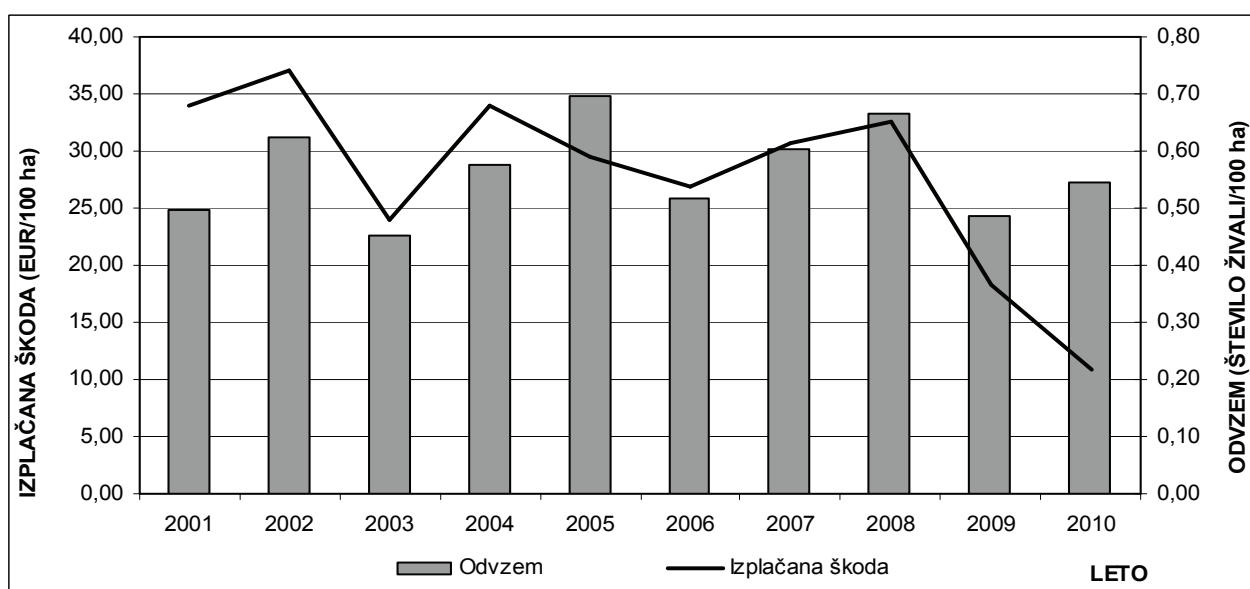
Vrsta divjadi	Kultura	IZPLAČANA ODŠKODNINA (v eur / 100 ha)									
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
SRNA	kulture	2,73	2,92	1,65	1,05	0,32	1,08	0,14	1,29	2,28	0,28
	travniki	0,00	0,05	0,33	0,77	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	sadovnjaki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,11	0,00	0,15	0,22
	ostalo	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,05	0,00	0,00	0,00	0,02
	Skupaj	2,73	2,96	1,98	1,82	0,32	1,12	0,25	1,29	2,43	0,51
NAVADNI JELEN	kulture	2,06	0,70	1,34	0,87	0,89	0,25	0,14	1,23	0,77	1,24
	travniki	0,00	0,05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	sadovnjaki	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,11	0,07
	gozd	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,20
	ostalo	0,00	0,00	0,00	0,21	0,00	0,00	0,06	0,00	0,00	0,08
	Skupaj	2,06	0,74	1,34	1,08	0,89	0,25	0,20	1,23	0,88	1,58
DAMJAK	kulture	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,03
	Skupaj	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,03
MUFLON	kulture	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,07	0,00	0,00	0,03
	Skupaj	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,07	0,00	0,00	0,03
DIVJI PRAŠIČ	kulture	24,59	19,88	9,28	30,09	22,06	10,71	14,50	16,44	5,83	5,19
	travniki	9,41	17,10	14,46	3,39	7,40	16,13	16,12	16,11	12,40	5,61
	ostalo	0,05	0,00	0,14	0,51	0,00	0,00	0,00	0,04	0,00	0,00
	Skupaj	34,04	36,99	23,88	33,99	29,47	26,84	30,61	32,59	18,23	10,80
SKUPAJ PARKLJARJI		38,83	40,69	27,20	36,89	30,68	28,21	31,13	35,11	21,54	12,96
JAZBEC	vse	0,00	0,03	0,00	0,14	0,00	0,00	0,00	0,57	0,00	0,58
LISICA	vse	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,23	0,00	0,00	0,11
S. VRANA	vse	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,41	0,22	0,87
SKUPAJ OSTALE VRSTE		0,00	0,03	0,00	0,14	0,00	0,00	0,23	0,98	0,22	1,56
VSE SKUPAJ		38,83	40,72	27,20	37,03	30,68	28,21	31,36	36,09	21,76	14,51

Skupno izplačane odškodnine na leto s časom naraščajo, ob koncu obdobja pa upadejo. Pomembno dejstvo je, da škode od ostalih vrst, razen divjega prašiča, upadajo oz. se bistveno ne povečujejo. Škoda od divjega prašiča je od lovskega leta 97/98, ko je znašala 4,07 EUR/100 ha pa do leta 2002 (najvišje v pretekli dekad) narasle kar za 9 krat. Na podlagi takega porasta škod lahko zanesljivo sklepamo, da je populacija prašičev v območju v tem času narasla. Poraba krme dostopne divjim prašičem je bila v tem času okrog 100 ton in je proti koncu obdobja upadla na 46 ton.

Škode nastajajo predvsem na poljščinah, od divjih prašičev pa tudi na travnikih. Divjad zahaja na polje v vsakdanjem iskanju hrane. Poudariti je potrebno, da poljščine v večini primerov predstavljajo popestritev in kakovostno izboljšavo prehrane. Če prehod divjadi ni preprečen polja predstavljajo tudi lahko dostopen, koncentriran vir kakovostne hrane. Vse vrste rastlinojede divjadi so pri prehrani oportunisti. Zelo majhen del škod na premoženju ljudi napravijo tudi male zveri. Ne glede na vse škode, ki nastanejo na kmetijskih kulturah in na vsa sredstva, ki jih upravljavci lovišč uporabijo za preprečevanje škod, je bistveno, da upravljavci lovišč in pridelovalci (oškodovanci) dosežejo poravnavo. Nikakor pa ni cilj upravljanja s populacijami prosto živečih živali enormno izvajanje ukrepov za preprečevanje škod.

Slika 8: Trendi izplačanih odškodnin za nastalo škodo od rastlinojedih parkljastih in ostalih vrst v lovsko upravljavskem območju za obdobje 2001 – 2010

Slika 9: Primerjava med izplačanimi odškodninami za nastalo škodo od divjega prašiča in njegovim odvzemom v lovsko upravljavskem območju v obdobju 2001 – 2010

6.3 Ocena stanja življenjskega okolja divjadi (tudi trendi)

Prehranske in bivalne razmere za divjad

Za nekatere vrste divjadi so v Zasavskem LUO odlične prehranske razmere, za vse pa vsaj ugodne. Naravna ponudba hrane je dovolj bogata in raznolika, da za ohranitev avtohtonih vrst divjadi niso potrebni dodatni ukrepi. So pa dopustni. Bivalne razmere so pogoj za obstoj vrst divjadi, ki so v tem območju prisotne. Muflon in damjak bi se v primeru, če z njima ne bi ustrezno upravljali po vsej verjetnosti razširila na bistveno večje območje. Gams je vezan na specifičen izrazito skalovit habitat, tako da velikih možnosti širjenja nima. Velik vpliv na malo divjad in srno ima relativno številčna populacija lisic. Negativen vpliv na bivanjske razmere ima tudi stanje v kmetijstvu, na katerega pa lovstvo nima neposrednega vpliva. Neugodna je predvsem uporaba škropiv, ki škodujejo poljskemu zajcu in način košnje, ki veliko škode naredi tudi v populaciji srne.

Vpliv rabe prostora na bivalne razmere

Izrazito negativen vpliv na bivanjske razmere imajo predvsem pozidana in sorodna zemljišča, ki onemogoča obstoj divjadi. Ta raba se zelo dobro odraža skozi nelovne površine, kjer znaten del prispevajo le še ograjeni sadovnjaki. Slednji ne pomenijo dolgotrajne izgube prostora za divjad, tako kot pozidana in sorodna zemljišča in v okviru tega predvsem naselja. Z vidika bivanjskega prostora divjadi je zaželeno, da so naselja čim bolj strnjena. Razpršena gradnja pomeni degradacijo okolja, saj je za divjad vsaj začasno izgubljen tudi prostor znotraj območja razpršene gradnje med objekti ali skupinami objektov. Ko se divjad temu privadi ponovno zavzame prostor v teh območjih, kjer nemalokrat povzroča škodo. Kmetijske površine (do nekaj ha) znotraj teh območij so po predpisih lovne površine, lov z dovoljenim orožjem pa je zaradi varnosti ljudi prenevarno izvajati. Za kune in vrane je tako okolje ugodno. Dobro ga zna izkoristiti tudi srna. Problematična je tudi gradnja naselij do gozdnega robu, ki le tega zapira in divjadi preprečuje izstopanje ter omogoča npr. kuni belici, da pride do stanovanjskih hiš in povzroča škodo v izolaciji podstrešnih stanovanj. Promet na cestah in železnicah ima močan negativen vpliv na srno. Izgube v prometu v povprečju predstavljajo 10 % odvzema letno. Pri poljskem zajcu pa celo 30 %.

Kmetijske površine kljub prej navedenim negativnim vplivom pomenijo bistveno izboljšavo habitatov rastlinojedi in s tem tudi mesojedi divjadi. Ugodna je razporeditev kmetijske (tudi pestrost kmetijske rabe) in gozdne rabe. Rabi se mozaično prepletata in s tem ustvarjata veliko gozdnega robu, ki je za večino divjadi zelo ugoden habitat. Po drugi stani pa to pomeni, da je povsod na kmetijskih površinah velika verjetnost, da nastane škoda od divjadi. S prekomernim izvajanjem ukrepov za preprečevanje škode od divjadi, predvsem električnih pastirjev proti škodi od divjega prašiča, kjer ogradijo celo kmetijo, lahko povzročimo tudi degradacijo okolja. Ironično je, da tako degradacijo pravzaprav sprožajo prašiči sami oz. tisti, ki so za škodo od prašičev odgovorni.

Gozd oz. gozdni rob je osnovni habitat rastlinojedi parkljasti divjadi in tudi nekaterim drugim vrstam. Ta del habitata bi s povečevanjem deleža razvojne faze pomlajencev in mladovij lahko še izboljšali. Dober prispevek k izboljšanju habitatov za divjad je izgradnja dveh elektro daljnovodov čez Zasavsko LUO.

Ker nobena od vrst rastlinojede parkljaste divjadi ni ogrožena, celo nasprotno, pri prenikajočih posegih v populacije bi se nekatere populacije celo okrepile, menimo, da so habitatni ustrezni in, da vpliv rabe prostora zanje ni kritičen.

6.4 Ciljno stanje življenjskega okolja divjadi

Življenjsko okolje divjadi naj se ohrani v obstoječem stanju. Preprečiti je potrebno množično varovanje kmetij z električnimi pastirji in ohraniti čim večji obseg čim bolj raznolike kmetijske rabe prostora. Mesta, kjer divjad pogosto prečka prometnice morajo biti posebej označena z ustreznimi prometnimi znaki. V okolici naselij, t.j. že v prosti naravi, mora biti človekov vpliv čim manjši. Zdržen. Ne izvajamo ničesar, kar ni res nujno potrebno. S povečanim odstrelom plenilskih vrst lahko izboljšamo stanje okolja za plenske vrste.

6.5 Usmeritve za doseganje ugodnega stanja življenjskega okolja divjadi ter izvajanje biomeliorativnih in biotehničnih del

V nadaljevanju navajamo usmeritve zgolj za področja, na katera ta načrt lahko vpliva. Navedene usmeritve se lahko v posebej utemeljenih primerih z letnim načrtom območja spremeni.

1. Za namen ohranjanja pestrosti življenjskega okolja divjadi naj upravljavci lovišč izvajajo vse biomeliorativne ukrepe v čim večjem obsegu. Zaradi relativno ugodnega trenutnega stanja je to priporočilo in še ne obveza. Z letnim načrtom območje se to lahko določi drugače.
2. Škodo od divjadi, predvsem od divjih prašičev je prvenstveno potrebno reševati z ustreznim (strukturno, količinsko, krajevno in časovno) odstrelom ter z zmanjševanjem oz. odpravo vnosa dodatne energije v okolje. Varovanje premoženja z električnimi pastirji mora postati manj pomemben ukrep.
3. Javna gozdarska služba se mora po svojih močeh prizadevati, da prepreči razpršeno gradnjo in gradnjo na gozdnem robu, še posebej v okoljih, kjer obstajajo možnosti gradnje znotraj območij naselij.
4. Kjer se gradnji na gozdnem robu ali v bližini gozda ni mogoče izogniti morajo biti objekti zgrajeni tako, da kune in polhi ne morejo do izolacije – steklene ali kamene volne. To pomeni, da mora biti ta tip izolacije, če je vgrajen v objekt, vgrajeni tako, da do njiju ne vodi nobena reža širša od 1 cm ali luknja s premerom večjim od 2 cm.
5. Kjer se gradnji na gozdnem robu ne da izogniti in ta gradnja od gozda odreže kmetijske površine mora biti vsake 100 m vsaj 5 m širok prost prehod za divjad.
6. Ukrepi v populacijah in njihovem okolju morajo biti izvajani v skladu s spodaj navedenimi usmeritvami.

Odstrel je edini ukrep, ki ga izvajamo neposredno v populacijah divjadi in je kot vzvod za vzdrževanje zatečenega ravnovesja v naravi nujen. Lov divjadi in s tem izvajanje načrta odvzema divjadi je zaradi svoje posredne koristi za populacijo in njeno okolje, ukrep varstva divjadi. Izvajanje lova podrobno določajo Zakon o divjadi in lovstvu in na njegovi podlagi sprejeti predpisi. Upravljavci lovišč naj se prizadevajo s svojim ravnanjem vzpostaviti kooperativni odnos z lastniki zemljišč, predvsem kmeti in potencialnimi oškodovanci. Ker ima lov tudi posreden učinek na obnašanje živali, naj se ga v čim večji meri izvaja na površinah, kjer želimo doseči manjšo gostoto in prisotnost divjadi. Lovec je v primeru izvajanja lova gost in ne gospodar na lastnini (če ni slučajno njegova) in se naj temu primerno obnaša. Pri izvajanju lova naj se kot pripadnik organizacije, ki skrbi za ohranitev narave, obnaša v skladu s predpisi o gibanju v naravnem okolju. Podrobnejše usmeritve za načrtovanje in izvajanje posegov v populacije so podane v poglavjih o posameznih vrstah divjadi.

Dodajanje divjadi se izvaja za namen izvajanja lova, vendar je dodajanje neposredno pred lovom prepovedano. Način vlaganja divjadi iz umetne reje je stvar spoštovanja določil lovske etike, ter spoštovanja določil veljavne zakonodaje (Zakon o ohranjanju narave Ur.l. 56/99 (UPB 96/04) in Zakon o zaščiti živali Ur.l. 98/99 (UPB 20/04) in je v domeni upravljavcev lovišč. Pred vsakim dodajanjem divjadi mora upravljavalec lovišča pripraviti ustrezne življenjske pogoje z osnovanjem in vzdrževanjem remiz ter poskrbeti za zimsko krmljenje. Potrebni ukrepi morajo biti ustrezno načrtovani z letnim načrtom lovišča in tudi izvedeni. Dodajanje divjadi mora biti ustrezno načrtovano z letnim načrtom lovišča ter je dovoljeno za fazana in poljsko jerebico ter pod posebnimi pogoji (navedeni v poglavjih o vrstah) za raco mlakarico in poljskega zajca.

Ukrepi za varstvo in monitoring divjadi: Ni posebnih usmeritev.

Vzdrževanje pasišč in grmišč je z vidika ohranjanja pestrosti naravne ponudbe hrane dobrodošel ukrep, ki s časom zaradi zaraščanja kmetijskih površin pridobiva na pomenu. Pri izvajanju teh ukrepov sledimo sledečim usmeritvam;

- Upravljavci lovišč naj se prizadevajo, da se danes košeni travniki ne zarastejo. Zaraščajoče površine pa naj vzdržujejo kar najdlje.
- Revirni gozdarji ZGS naj sodelujejo pri izločanju košenih površin v gozdu, namenjenih za prehrano divjadi, tako, da te površine vnesejo v detaljne gozdno gojitvene načrte kot posebno negovalno enoto, ki jo je prepovedano pogozditi.
- Z vidika varstva narave je najustreznejši čas za vzdrževanje grmišč in travnikov izven reprodukcijskega obdobja ptic. To je poleti in jeseni.
- Pasišča je treba redno kositi, po možnosti večkrat letno. Dognojevati s hlevskim gnojem in občasno sejati travne mešanice. Na ta način dosežemo, da ima divjad na voljo sočno pašo.

Vzdrževanje remiz za malo divjad se izvaja v primeru pomanjkanja naravnih habitatov za določeno vrsto. Obvezno jih je pripraviti pred vlaganjem male divjadi. Pripravlja naj se jih na površinah, kjer bodo lahko obstale dlje časa (vsaj 10 let), v soglasju z lastnikom zemljišča.

Vzdrževanje mokrišč in kaluž: Kaluže in druge vodne vire je treba (še posebej v območjih divjega prašiča in jelenjadi), kjer ni naravnih, vzdrževati vsaj 3 / 1000 ha. Pri tem je treba preprečiti dostop soli v vodo, zato je prepovedano postavljati solnice ali kako drugače polagati sol vanje in v njihovi bližini. Kaluže naj se vzdržuje izven razmnoževalnega obdobja dvoživk in drugih vodnih rastlinskih in živalskih vrst, to je konec septembra. Dopustno je ročno čiščenje. Vnos tujerodnih vrst v kaluže in izvire vodotokov je prepovedano. Večji posegi naj se zaradi negativnih vplivov na rastlinske in živalske vrste ne izvajajo brez soglasja pristojne naravovarstvene službe.

Sajenje in vzdrževanje plodonosnega drevja in grmovja je ukrep pomemben za vse živalske vrste. V Zasavskem LUO je ta ukrep pomemben predvsem na zaraščajočih se kmetijskih površinah. Izvajanje tega ukrepa pomeni sajenje bukve, hrasta, kostanja, sadnega drevja in drugih avtohtonih vrst, katerih plodovi so primerni za prehrano divjadi. Sajene v gozdnem prostoru se lahko izvaja le v skladu z gozdnogospodarskim in gozdno gojitvenim načrtom.

Krmljenje divjadi ni potrebno, je pa dopustno, a le v obliki in za namene, kot je navedeno v tem načrtu. Krmljenje divjadi, predvsem zimsko, lahko močno vpliva in preoblikuje migracijske značilnosti, prostorsko razporeditev in splošne vedenjske vzorce parkljaste divjadi, zlasti jelenjadi. Dolgotrajno krmljenje zmanjšuje njeno sezonsko migratornost in celoletna območja aktivnosti ter povečuje njene celoletne in zlasti zimske gostote v neposredni okolici krmišč. Vse naštetu lahko vpliva na:

- Akutno povečanje poškodb in škod na mladju v okolici krmišč pri čemer vplivno območje povečanih poškodb znaša okoli 500 metrov okoli krmišč;
- Prevelike splošne obremenitve gozdov ob krmiščih, kar se odraža v padcu vrstne pestrosti, izginjanju rastlinskih in živalskih vrst in degradaciji ekosistemov;

- Povečani zaparazitiranosti in obolezlosti jelenjadi in slabšanju njenega telesnega stanja (manjša telesna masa in slabše trofeje) zaradi lažjega prenosa bolezni med osebkami in povečano znotrajvrstno tekmovalnostjo in
- Potencialno olajšanega prenosa bolezni s prosto živečimi na domače živali.

V izogib naštetim negativnim dejavnikom krmljenja priporočamo, da se lokacije zimskih krmišč v času dosledno menjavajo in naj isto krmišče ne bo nepretrgoma v uporabi več kot 10 let. Krmljenje samo po sebi ne zmanjšuje poškodb gozdnega mladja in drevja zaradi lupljenja, pač pa je mogoče z njim divjad odtegniti v predele, kjer so poškodbe manj problematične. Zato naj bodo lokacije krmišč določene ob upoštevanju zgradbe gozdov in gozdnogospodarskih ter gozdno gojitvenih ciljev - s krmišči se je treba izogibati obsežnejšim delom sestojev, ki so ali bodo v naslednjem desetletju v obnovi in sestojem, kjer so zaradi specifične drevesne zgradbe težave z obnovo večje. Tudi sicer priporočamo, da se zimsko krmljenje izvaja po kritični presoji pozitivnih in negativnih učinkov na individualni ravni. V splošnem je treba obseg krmljenja pri vseh vrstah divjadi postopno zmanjševati in krmljenje na območjih, kjer se ga doslej še ni uporabljalo, dovoliti le v primerih in na konkretnih lokacijah in območjih, ko njegovi pozitivni učinki odtehtajo negativne. Na območjih, kjer se ukrep že dlje časa izvaja, pa naj bodo vse spremembe postopne. Morebitna nagla ukinitve krmljenja na območju z dolgo tradicijo rabe tega ukrepa, bi namreč lahko vodila v velike poškodbe gozda in tudi poslabšanje telesnega stanja ter celo pogine na krmo habituiranih živali.

V ukrep krmljenja sodijo vse vrste polaganja hrane v naravno okolje, ki je namenjena prehrani divjadi. Za polaganje hrane se ne smatra posek drevja za objedanje in pridelava krme na kmetijskih površinah (t.i. krmnih njivah), s katero se divjad prehranjuje neposredno na rastočih rastlinah. Uporaba do 0,5 kg krme kot privabljalnega sredstva za odstrel divjih prašičev na mestih nastanka škode v obdobju 5 dni po nastanku škode, če se hkrati izvaja lov na čakanje na istem mestu, ne šteje kot ukrep krmljenja. Kot ukrep krmljenja prav tako ne šteje polaganje soli, kljub temu pa je pri polaganju le te potrebno upoštevati v načrtih zapisane usmeritve in omejitve. Krmljenje s krmo pridelano na travnatih površinah (pašniki, travniki), ki jih vzdržujejo upravljavci lovišč, se šteje kot ukrep krmljenja. Krmljene se lahko v primerih negativnih učinkov divjadi na okolje omeji. Zelene učinke krmljenja po vrstah divjadi se zagotavlja s prostorsko in časovno opredelitvijo krmljenja ter sestavo krme. Krmljenje ima lahko pozitivne učinke v od človeka osiromašenih življenjskih okoljih ali okoljih, kjer se zaradi sedanjih interesov po rabi prostora (kmetijstvo, gozdarstvo) brez večjih negativnih posledic za okolje, lahko omogoči prisotnost vitalnih populacij posameznih vrst divjadi ali pa se s krmljenjem spremeni vpliv divjadi na to okolje. S pomočjo krmljenja se tudi omogoča lažji in pravilnejši poseg v populacije divjadi z odstrelom.

Krmljenje divjadi – splošne usmeritve

Razen krmljenja nekaterih vrst male divjadi (faznan, poljska jerebica, poljski zajec), pri katerih je zaradi trenutnega stanja priporočen dvig številčnosti, krmljenje ne sme biti namenjeno ali imeti za posledico dvig prirastka in s tem gostoto posameznih vrst divjadi, preživetje posameznih manj vitalnih osebkov v populaciji ali celo vzdrževanje prevelikih populacij divjadi.

Ker ima neustrezna sestava ali kvaliteta krme lahko za posledico povečanje obremenitev okolja (povečanje objedanja naravne vegetacije in lupljenje drevja) ali celo povzroči prebavne motnje posamezne živali, se v načrtih predpisuje tudi dovoljena sestava krme, pri čemer je za določene namene krmljenja omejena zlasti količina močne škrobne krme, oziroma obvezna sestavina sočne krme v strukturi ponudbe krme.

Pri krmljenju je potrebno upoštevati medvrstne odnose med živalskimi vrstami, vključno z zavarovanimi in še posebej ogroženimi vrstami (gozdne kure). Zato je krmljenje divjadi višje kot 900 m nad morjem v območju prepovedano.

Pri nekaterih vrstah divjadi (male zveri), ki jih krmimo s stranskimi živalskimi proizvodi, je potrebno upoštevati predpise s področja veterine.

Vrste krme so obravnavane s stališča energijske vrednosti, vsebnosti vode ter izvora po naslednjih skupinah:

- Močna škrobna krma (koruza, žita, kostanj, želod, briketi s hrano rastlinskega izvora);
- Sočna krma (okopavine, tropine, sadje);
- Voluminozna krma (seno, vejniki, travna silaža, koruzna silaža, pesni rezanci) in
- Krma živalskega izvora (v skladu z veterinarskimi predpisi).

Za krmljenje parkljaste divjadi so dovoljene izključno tukaj navedene vrste močne škrobne, sočne in voluminozne krme.

Po namenu krmljenja ločujemo zimsko, preprečevalno in privabljalno krmljenje. Kot posebna oblika krmljenja se dopušča krmljenje srne in gamsa v izjemnih razmerah.

Konkretne usmeritve za krmljene po vrstah krmljenja

Krmljenje zaradi izjemnih razmer se dopušča za naslednje vrste divjadi (v delu območja):

- Srna (celotno območje) in
- Gams (lovišča Čemšenik, Izlake, Zagorje, Šentlambert, Polšnik, Podkum, Dobovec, Radeče in Dol pri Hrastniku).

Krmljenje zaradi izjemnih razmer se izvaja brez objekta (krmišča) v skladu s spodaj zapisanim protokolom na podlagi tega načrta v vsem lovsko upravljavskem območju. V letnem načrtu območja se navede morebitna odstopanja od tega protokola, v letnih načrtih lovišča se te vrste krmljenja ne načrtuje.

Namensko krmljenje **srne in gamsa** razen v izjemnih razmerah ni dovoljeno. V primeru izjemnih zimskih razmer (dolgotrajnejša visoka in pomrzljena snežna odeja), je dovoljeno krmljenje naštetih vrst divjadi le v predelih, kjer je na večjih površinah s prehranskega vidika osiromašeno življenjsko okolje teh vrst. Ocenio izrednih razmer, ki bi opravičevale izjemno zimsko krmljenje naštetih vrst divjadi opravi upravljavec lovišča samostojno ter o tem z vlogo (opis izrednih razmer, kraj oz. območje potrebnega krmljenja, čas, vrsta divjadi) pisno obvesti OE ZGS. Soglasje (pozitivno ali negativno) k začetku krmljenja izda pristojna OE ZGS pisno ter o tem obvesti tudi lovsko inšpekcijo. Pred izdajo dovoljenja za krmljenje morajo biti izvedeni ukrepi povečevanja prehranske ponudbe z naravno hrano (posek drevja in grmovja za objedanje, pluženje). Povečevanje prehranske ponudbe, z ukrepi omogočanja prehrane z naravno hrano (posek drevja in grmovja za objedanje, pluženje) je dovoljeno in v ostrejših zimski razmerah priporočeno.

Z namenom zmanjšanja povoza srnjadi je izjemoma v bližini prometnic z močno povečanim povozom srnjadi v zimskem času za kratek čas (največ 1-2 tedna) dovoljeno t.i. prestrežno krmljenje (»intercept feeding«), s katerim zmanjšamo potrebo po približevanju (prehranjevanju) srnjadi na brežinah cest. Tovrstno prestrežno krmljenje je mogoče dovoliti le, če so izpolnjeni naslednji pogoji:

- Dolgotrajna ali visoka snežna odeja;
- Zaznano pogosto prehranjevanje srnjadi na brežini ceste;
- Registrirano večje število povožene srnjadi v določenem lovišču v času te zime (>3 po 1.12.);
- Krmljenje se izvaja v pasu 300-500 m od problematičnega/ih odseka/ov cest(e).

Za pridobitev dovoljenja za prestrežno krmljenje veljajo enaki pogoji kot za izjemoma dovoljeno zimsko krmljenje srnjadi (podana pisna informacija z vlogo na ZGS s strani upravljavca, izdano soglasje s strani OE ZGS ter obveščanje lovske inšpekcije). Pred izdajo dovoljenja morajo biti predhodno vzpostavljeni ukrepi dostopa srnjadi do naravnih prehranskih virov (pluženje visokega snega do robidovja in ostalih virov naravne hrane,...).

Količina močne škrobne krme za **zimsko krmljenje parkljaste divjadi** (navadni jelen, damjak, muflon) naj bo v najnižjem deležu - od nič do največ 10 % v skupni količini (po masi) krme. Na istem krmišču, namenjenem zimskemu krmljenju rastlinojede parkljaste divjadi mora biti struktura krme v sledečih deležih – močna škrobna krma do 10 %, sočna krma do 30 %, voluminozna krma vsaj 60 %. Odstopanja od navedene strukture krme za rastlinojedo parkljasto divjad v času zimskega krmljenja so le v smislu vzdrževanja pasišč s košnjo in naknadnim sušenjem sena, ko je le-tega dovoljeno samostojno zložiti v jasli.

Pri zimskem krmljenju parkljaste divjadi je močno škrobno krmo dopustno polagati le v mesecih (oktober, november, december), sočno in voluminozno krmo pa poleg teh še v mesecih (januar, februar in marec). Krmljenje samo z močno škrobno krmo ni dovoljeno. Količina skupaj položene sočne in voluminozne krme v ustreznem razmerju ni omejena, odvisna naj bo od naravne ponudbe hrane. Če se na krmišču začne izvajati zimsko krmljenje, mora biti to založeno do konca marca. Pri izvajanju krmljenja je potrebno z razporeditvijo krme omogočiti, da vse živali hkrati pridejo do položene krme.

Zimsko je dopustno krmiti naslednje vrste divjadi (v delu območja):

- Navadnega jelena (v loviščih Polšnik, Podkum, Dobovec, Dole pri Litiji in Radeče);
- Muflona (v loviščih Trbovlje, Hrastnik, Dol pri Hrastniku, Dobovec, Podkum in Radeče) ter
- Fazana, poljsko jerebico in poljskega zajca (v vseh loviščih).

Krmišče za zimsko krmljenje parkljaste divjadi ni dovoljeno postaviti:

- Bliže kot 300 m od kmetijskih zemljišč razen jas manjših od 0,5 ha;
- Bliže kot 50 m od sestojev v pomlajevanju, mladovij in v smrekovih drogovnjakov;
- Bliže kot 200 m od neograjenih javnih cest;
- Bliže kot 50 m od vodnih teles;
- Bliže kot 500 m od drugega krmišča za divjad;
- Više kot 900 m nad morjem;
- Več kot eno na 1000 ha lovne površine lovišča;

- V nasprotju s splošnimi in konkretnimi naravovarstvenimi usmeritvami posameznih zavarovanih točk in območij.

Sestava krme za zimsko krmljenje parkljaste divjadi:

- Močna škrobna krma v deležu do 10 %;
- Sočna krma v deležu do 30 %;
- Voluminozna krma v deležu najmanj 60 %;
- Pri krmljenju z močno škrobno krmo mora biti na krmišču divjadi stalno na razpolago tudi sočna in voluminozna krma;
- V primeru, ko se krmi brez močne škrobne krme naj bo delež sočne krme do 35 %, ostalo pa voluminozna krma.

Poraba močne škrobne krme za zimsko in privabljalno krmljenje jelenjadi skupaj je omejena na največ 100 kg na glavo odvzema v preteklem letu za posamezno lovišče. Z letnim načrtom območja naj se to mejo postopno znižuje.

Poraba močne škrobne krme za zimsko in privabljalno krmljenje skupaj za damjaka ali muflona je omejena na največ 50 kg na glavo odvzema v preteklem letu za posamezno lovišče. Z letnim načrtom območja naj se to mejo postopno znižuje.

Zimsko krmljenje male poljske divjadi je dovoljeno v vseh loviščih, upoštevajoč pri tem prisotnost posamezne vrste. Kljub temu, da je krmljenje male poljske divjadi smiselno in potrebno izvajati tudi izven zimskega obdobja, se krmljenje v smislu biotehniških del opredeljuje med zimsko krmljenje. Krmljenje mora biti izvajano z vrsto krme in na način, ki je v največji možni meri prilagojena vrsti divjadi katero se krmi (poljski zajec, fazan, poljska jerebica, raca mlakarica). Pri krmljenju z močno škrobno krmo mora biti le ta položena tako, oziroma zaščitena s tehničnimi objekti (nadkritje, lese), da se prepreči, da bi pretežni del krme zaužila srnjad.

Preprečevalno krmljenje se ne izvaja.

Privabljalno krmljenje se izvaja s ciljem lažjega opazovanja in odstrela divjadi. Privabljalno krmljenje se lahko izvaja le v času lovne dobe in izvajanja lova. Pozimi je krmljenje z močno škrobno krmo prepovedano. Privabljalno je dopustno krmiti naslednje vrste divjadi (v delu območja):

- Navadni jelen (v delu LUO južno od reke Save);
- Damjak (v loviščih Dol pri Hrastniku in Radeče);
- Muflon (v loviščih Trbovlje, Hrastnik, Dol pri Hrastniku, Dobovec, Podkum in Radeče);
- Divji prašič (v vseh loviščih);
- Lisica (v vseh loviščih);
- Kuna belica (v vseh loviščih);
- Kuna zlatica (v vseh loviščih) in
- Siva vrana (v vseh loviščih).

Krmišča za privabljalno krmljenje navadnega jelena, damjaka, muflona in divjega prašiča ni dovoljeno postaviti:

- Bliže kot 200 m od kmetijskih površin razen jas manjših od 0,5 ha;
- Bliže kot 50 m od sestojev v pomlajevanju, mladovij in smrekovih drogovnjakov;
- Bliže kot 200 m od neograjenih javnih cest;
- Bliže kot 50 m od vodnih teles;
- Bliže kot 500 m od drugega krmišča za divjad;
- Više kot 900 m nad morjem;
- Več kot eno na 500 ha lovni površini lovišča;
- V nasprotju s splošnimi in konkretnimi naravovarstvenimi usmeritvami posameznih zavarovanih točk in območij.

Pri privabljalnem krmljenju **navadnega jelena, damjaka in muflona** je dovoljeno na posameznem krmišču dnevno položiti skupno največ 50 kg krme, od tega količina močne škrobne krme, ki je dnevno dostopna divjadi, ne sme presegati 5 kg.

Poraba močne škrobne krme za zimsko in privabljalno krmljenje skupaj za navadnega jelena je omejena na največ 100 kg na glavo odvzema v preteklem letu za posamezno lovišče. Z letnim načrtom območja naj se to mejo postopno znižuje.

Poraba močne škrobne krme za zimsko in privabljalno krmljenje skupaj za damjaka ali muflona je omejena na največ 50 kg na glavo odvzema v preteklem letu za posamezno lovišče. Z letnim načrtom območja naj se to mejo postopno znižuje.

Privabljalno krmljenje **divjih prašičev** je namenjeno izključno opazovanju ter lažjemu izvrševanju odstrela. Za doseganje učinka privabljanja so na krmišču potrebne in priporočene le minimalne količine krme, ki opravljajo funkcijo privabljanja divjih prašičev. Divjemu prašiču sme biti dnevno dostopno na privabljalnem krmišču največ do 2 kg močne škrobne krme ali do 5 kg sočne krme. Priporočeno je le krmljenje na način, da je krma na krmiščih dostopna predvsem divjemu prašiču (npr.: krmni valj, polaganje krme v tla, prekrivanje krme, močno raztresanje...) in ne ostali divjadi (srnjadi). Letna poraba močne škrobne krme za privabljalno krmljenje divjih prašičev za posamezno lovišče je omejena na največ 100 kg na glavo odvzema v preteklem letu. Tekom obdobja naj se ta meja postopno zmanjšuje, izvajanje privabljalnega krmljenja pa koncentrira na obdobje lova na čakanje, t.j. na pomlad in poletje.

Krmišča za privabljalno krmljenje lisice, kune belice in zlatice ter sive vrane ni dovoljeno postaviti:

- Bliže kot 500 m od stanovanjskih objektov, če se polaga krmo živalskega izvora ;
- Bliže kot 150 m od stanovanjskih objektov, če se krmi brez krme živalskega izvora;
- Bliže kot 50 m od javnih cest;
- Bliže kot 20 m od vodnih teles;
- Više kot 900 m nad morjem;
- V nasprotju s splošnimi in konkretnimi naravovarstvenimi usmeritvami posameznih zavarovanih točk in območij.

Krmo živalskega izvora se polaga na strnjeni površini do največ 4 m². Ostanke, ki jih divjad ne poje je potrebno redno odstranjevati. V loviščih je hrano živalskega izvora dovoljeno polagati le na krmišča za male zveri, ki morajo biti ustrezno načrtovana. Na krmišču za male zveri je istočasno lahko največ 6 kg hrane živalskega izvora, ki ne predstavlja kadavra divjadi ali največ en kadaver divjadi.

ZGS vodi Kataster krmišč v lovsko upravljavskem območju, ki je popis (vključno s kartami) lokacij vseh krmišč, ki so pri upravljanju z divjadjo v danem trenutku strokovno ter okoljsko sprejemljiva in dopustna. V katastru krmišč so opredeljene natančne lokacije krmišč po posameznih loviščih, ciljna živalska vrsta katero se krmi, namen krmljenja, tip krmišča ter vrste in količine krme.

ZGS v sodelovanju z upravljavci lovišč in lovišč s posebnim namenom ter območnim združenjem upravljavcev lovišč (OZUL) izdelava in vodi kataster krmišč v lovsko upravljavskem območju. Na predlog upravljavca lovišča ter po strokovni presoji ZGS se kataster lahko spremeni ali dopolni.

V katastru krmišč se vodijo lokacije za sledeče vrste krmišč in načine krmljenja:

- Krmišča za zimsko krmljenje navadnega jelena, damjaka in muflona;
- Krmišča za privabljalno krmljenje navadnega jelena, damjaka in muflona in
- Krmišča za privabljalno krmljenje divjih prašičev.

Krmne in pridelovalne njive so namenjene predvsem pridelavi hrane za divjad v lokalnem okolju. Krmne njive izboljšujejo naravno ponudbo hrane. Hkrati je obdelovanje krmnih in pridelovalnih njiv tudi garant, da se te površine ne bodo zarasle. Predvsem krmne njive tudi privabljajo, zato naj bodo oblikovane v predelih, kjer s svojo funkcijo privabljanja divjadi ne morejo povzročati še večje škode. Na krmnih in pridelovalnih njivah naj se ne sadi invazivnih vrst (topinambur in sončnica).

Solnice in ukrep polaganja soli ni potreben (Simonič 1974). Polaganje soli divjadi je dopustno izključno na solnicah do 2 kg na 100 ha gozda. Sicer ga izvajamo z namenom nuditi divjadi dodaten vir mineralov in olajšati spomladanski prehod na sočno krmo. Sol naj se polaga le v spomladanskem času. Z letnimi načrti območja naj se ta ukrep postopno ukine. Postavljanje solnic je prepovedano:

- Bliže kot 50 m od sestojev v pomlajevanju, mladovij in v smrekovih drogovnjakov;
- Bliže kot 50 m od javnih cest in gozdnih rezervatov;
- Bliže kot 50 m od vodnih teles in na način, da sol lahko pride vanje;
- Bliže kot 50 m od kmetijskih površin;
- Na živa drevesa;
- V območja ali bližino območij, kjer so prisotne redke, ogrožene in zavarovane vrste živali ter rastišča redkih, ogroženih in zavarovanih rastlinskih vrst;
- V bližino območij naravnih vrednot, v ožja zavarovana območja in v dele širših zavarovanih območij s strožjim varstvenim režimom (IUCN kategorija II). Izjemoma je tudi na teh območjih možna začasna postavitev.

Preprečevanje škode od in na divjadi: Za preprečevanje škode od divjadi je najprej potrebno poskrbeti za ustrezne ukrepe v populacijah, t.j. da so izvedeni primerni posegi v populacije, ki vzdržujejo okolju primerno številčnost. Poskrbeti je potrebno, da je divjadi položena hrana ustrezne sestave in da se ne polaga preveč soli. Prav tako pomembno je pravilno izvajati lov, da se divjadi v lovišču po nepotrebem ne vznemirja. Po možnosti je potrebno izboljšati bivalno okolje z oblikovanjem grmišč in gozdnih robov. Šele ko so ti ukrepi izčrpani se poslužimo tehničnih ukrepov za preprečevanje škode kot so kemična odvrčala, zvočna odvrčala, silhete, odsevniki, plašilne naprave na kosilnicah, cestno prometni znaki, ki opozarjajo na prisotnost divjadi in omejujejo hitrost vozil ter osveščanje širše javnosti.

Škodo na divjadi naj upravljavci lovišč preprečujejo tako, da se prizadevajo za postavitve prometnih znakov na najbolj izpostavljenih odsekih cest (opozorila na prisotnost divjadi in omejitve hitrosti) ter postavljajo kemične ograje in druga odvrčala (svetlobna, zvočna, ultrazvočna). Ozaveščajo naj druge uporabnike prostora (predvsem kmete), da bodo uporabljali drugačne tehnike košnje (npr. z rotacijsko kosilnico iz sredine navzven), plašilne naprave in selektivna fitofarmacevtska sredstva s kratko karenčno dobo. Vestno naj izvajajo lovsko čuvajsko službo.

7 UPRAVLJANJE S POSAMEZNIMI VRSTAMI DIVJADI

7.1 SPLOŠNO

Cilje in usmeritve za upravljanje s posameznimi vrstami divjadi se v posebej utemeljenih primerih z letnim načrtom območja lahko spremenijo.

Izvajanje načrta odvzema posameznih vrst divjadi je ukrep varstva in upravljanja populacij divjadi.

Starostni in spolni razredi (kategorije) so za vsako vrsto parkljaste divjadi, kjer je to potrebno, posebej opredeljeni v poglavjih o posameznih vrstah.

Za prehod v višji starostni razred pri parkljasti divjadi, razen pri divjem prašiču, se upošteva datum 1. april. Za ugotavljanje in oceno starosti se uporablja metoda okularne ocene razvitosti (menjave) in obrabljenosti zobovja. Pri divjem prašiču se za prehod v višji starostni razred upošteva okularna ocena dejanske starosti v mesecih na podlagi pregleda razvitosti zobovja. Ocena komisije za pregled odstrela in izgub v LUO glede določitve starosti za vpis v bazo podatkov je dokončna. V primerih, ko komisija pri oceni starosti odvzete divjadi ni enotna, se lahko pred svojo suvereno in dokončno odločitvijo posvetuje s predstavnikom ali komisijo upravljavca lovišča.

Višino in prostorsko razdelitev odvzema v območju določamo praviloma na podlagi ocene stanja, opredeljenih s **kontrolno metodo** in določenih ciljev razvoja populacije. Načrtovano višino in strukturo odvzema posamezne vrste divjadi se z letnimi načrti območja določi za LUO oziroma ožje prostorske enote, izjemoma tudi za posamezna lovišča. Upoštevamo sledeče dejavnike (stanje in trende):

- Številčnost in prostorsko pojavljanje živalske vrste;
- Bioindikatorje, ki se jih tekom obdobja veljavnosti načrta lahko dopolnjuje z novimi;
- Realizacijo odvzema pri posamezni živalski vrsti v preteklih petih letih;
- Realizacijo odvzema pri posamezni živalski vrsti v preteklem letu;
- Zdravstveno stanje živalske vrste;
- Ugotovljene izgube;
- Škode v gozdu in na kmetijskih površinah ter
- Medvrstne odnose do drugih živalskih vrst in odnose znotraj vrste.

Višina odvzema je odvisna od cilja glede na stanje populacije in okolja. Vodilo pri upravljanju z vrstami parkljaste divjadi je ohranitev vitalnih, zdravih populacij, številčno usklajenih z okoljem ob hkratnem upoštevanju človekovih interesov in dejavnosti v okolju (lovstvo, kmetijstvo, gozdarstvo, promet...). Za doseg cilja je zato nujno doseganje dovolj visokega količinskega po strukturi pravilnega odvzema. Iz populacije naj se pri mlajših kategorijah praviloma odstranjujejo podpovprečno telesno razviti osebk, varuje srednji starostni razred in zopet močnejše posega v starejše in stare osebk. Pogoji izbirnega odstrela so lahko opredeljeni v letnih načrtih LUO zgolj kot priporočila.

V letnih načrtih območja morajo biti določena tudi **dopustna odstopanja** realizacije od načrtovanega odvzema za posamezno vrsto divjadi. Realizacija dosežena v okviru dopustnih odstopanj šteje za ustrezno. Odstopanja od načrtovanega odvzema, po višini in strukturi, še zlasti v reproduktivnem starostnem razredu posameznih vrst (ne glede na to da so znotraj dopustnih odstopanj realizacije), morajo biti smiselno izravnana v načrtih naslednjih let, predvsem v prvem letu oz. v pet letnem obdobju.

Starostna in spolna razdelitev odvzema je odvisna od postavljenega cilja glede številčnosti in sestave populacije, ter ocene trenutne starostne in spolne strukture populacije posamezne vrste parkljaste divjadi. Spolna in starostna struktura načrtovanega odvzema ne sme imeti za posledico nenaravno strukturiranih populacij, ter mora stremeti k oblikovanju populacij s piramidalno strukturo in čim bolj naravno spolno strukturo, ki je v naravi sicer redko v razmerju 1:1, kar zlasti velja za starejšo divjad. To pa pomeni, da odvzem ne sme biti večji pri spolu, ki je v naravnih populacijah v manjšini.

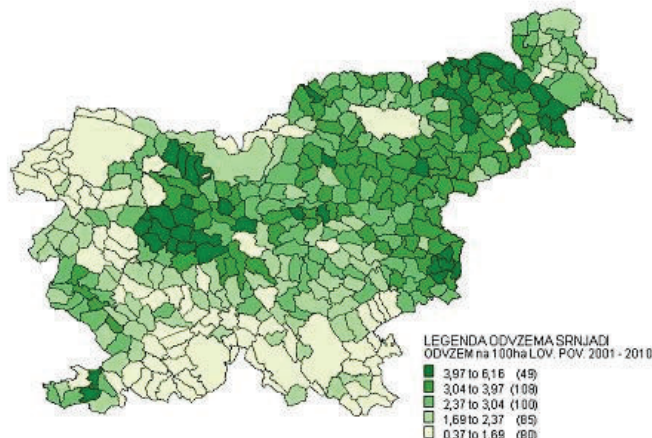
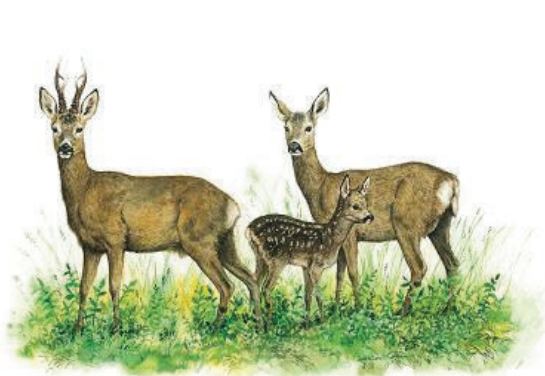
Podobno kot pri višini odvzema, morajo biti tudi pri starostni in spolni strukturi določena dopustna odstopanja za realizacijo. Realizacija dosežena v okviru dopustnih odstopanj v vseh starostnih in spolnih razredih (kategorijah) šteje za ustrezno.

Preseganje realiziranega odvzema od načrtovanega prek meja dopustnih odstopanj, ki bi nastala kot posledica evidentiranih izgub divjadi po končani lovni dobi na posamezno spolno in starostno kategorijo ali po izpolnitvi načrtovanega odvzema v posamezni spolni in starostni kategoriji, ne štejejo kot kršitev določil načrta.

Morebitni dodatni/drugi bioindikatorji za določitev stanja populacij divjadi, kot so opredeljeni s tem načrtom bodo v naslednjem obdobju veljavnosti dolgoročnega načrta uvedeni v prakso kot posledica sprememb podzakonskih predpisov ali medsebojnih dogovorov med znanstveno-raziskovalnimi ustanovami, lovskimi organizacijami v LUO in ZGS.

Časovna dinamika odstrela, ki predstavlja največji del odvzema, je zapisana kot priporočilo za čim hitrejšo in pravilnejšo realizacijo. Tako po višini, kot po strukturi je opredeljena v nadaljevanju, za vsako vrsto divjadi posebej.

7.2 SRNA (*Capreolus capreolus* L.)

7.2.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave srne je Zasavsko lovsko upravljalno območje.

7.2.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Povprečen odvzem srnjadi iz narave je bil v zadnjih desetih letih 2307 osebkov na leto. V prvi polovici dekade 2.338, v drugi pa 2.275. V tem obdobju je bil odvzem 23.066 živali v primerjavi z načrti realiziran 102 %. Načrti niso bili 100 % doseženi v letih 2001, 2003, 2006, 2007, 2008 in 2009. Tudi v teh letih pa so bili doseženi v okviru dovoljenih odstopanj. Iz narave je bilo odvzetih 49 % moških in 51 % ženskih osebkov. Od tega je pri moškem spolu 36 % mladičev, 23 % lanščakov in 41 % starejših srnjakov, pri ženskem pa 38 % mladičev, 21 % mladic in 41 % starejših srn. Skupaj to pomeni odvzem iz narave 37 % mladičev, 22 % enoletnih in 41 % starejših. Med prvo in drugo polovico dekade ni bistvenih razlik.

Biološki kazalniki

V zadnjem desetletnem obdobju so med 4.968 ugotovljenimi izgubami prevladovali sledeči vzroki: povoz na cesti 47 %, izgube zaradi pokosa 19 %, bolezen 13 %, psi 11 %, drugih vzrokov (povoz na železnici, krivolov in plenilci) je bilo skupaj 2 %. 8 % izgubam vzrok ni bil poznan. V tem obdobju znaša delež izgub v primerjavi s celotnim odvzedom 22 %. Obseg izgub se skozi vse obdobje giblje okrog te vrednosti. Izrazita sta porasta v letih 2003 in 2006, ki sta posledici neugodnih vremenskih razmer. Večje razlike med prvo in drugo polovico dekade so: povečanje izgub za 6 % zaradi bolezni in za 1 % zaradi povozov na železnici ter zmanjšanje izgub za 4 % zaradi pokosa. Za 3 % se je tudi znižal delež izgub, katerim vzrok ni poznan. Skupaj se je delež izgub v odvzemu povečal za 1 %. Telesne mase posameznih starostnih in spolnih kategorij srnjadi v zadnjem desetletnem obdobju nekoliko nihajo. V primerjavi prve in druge polovice dekade se je največ spremenila povprečna telesna masa srn 2+, kjer je upadla za 0,3 kg. Mase rogovja srnjakov so v drugi polovici dekade v primerjavi s prvo v povprečju upadle za 6 g oz. 2,4 odstotne točke.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Načrtovan odvzem v preteklem obdobju je bil vedno, kljub rahlim nihanjem populacije, realiziran v okviru toleranc, ki so jih načrti dopuščali. Načrtovan odvzem in s tem tudi odvzem od začetka obdobja počasi naraščata, do leta s slabšo realizacijo. Nato realizacija ponovno počasi narašča do podobnega pojava. V teh letih z nekoliko slabšo realizacijo, bi bila dobrodošla večja dopustna odstopanja. Tako si ciklično sledijo obdobja naraščanja in upadanja odvzema. Glede na to, da je bilo načrtovano zelo ugodno realizirano in da drugi indikatorji kažejo, da je populacija dokaj dobro usklajena z okoljem, lahko zaključimo, da je bil načrtovan in tudi izveden odvzem srnjadi iz narave v zadnjem desetletnem obdobju primeren. Z vidika usklajevanja populacije z naravnim okoljem lahko rečemo, da so bili ukrepi ustrezno načrtovani in izvajani. Objedanje srnjadi ni problematično za naravno pomlajevanje gozda. Škode v kmetijstvu so majhne. Večje škode se primarno lokalno pojavljajo tam, kjer so priložnosti za to. To je le nekaj primerov na leto: Gre za

vrednejše poljščine (npr. radič Verona za siljenje, intenzivni sadovnjaki), katere je bolj smiselno varovati z ograjo, kot pa z odstrelom srnjadi. Če bi hoteli z odstrelom občutno zmanjšati število naletov vozil in divjadi (povozov), bi morali drastično povečati odstrel. To pa bi imelo na drugi strani negativne posledice na zagotavljanje lova. Zaradi pritiskov na doseganje načrta odvzema bi funkcija lova povsem izgubila pomen. Že v sedanjem obsegu načrtovanega odvzema je v nekaterih loviščih zaradi pomanjkanja interesa za lov načrt težko izvesti. Kljub temu menimo, da je treba postaviti spodnjo mejo intenzitete odstrela v št. živali na 100 ha na leto. Pod določeno mejo funkcija lova (vse gospodarske funkcije divjadi) ni več izkoriščena v zadostni meri.

7.2.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Populacija srnjadi v Zasavskem LUO je vitalna. Trend številčnosti je nihajoč. Srnjad je prisotna povsod v območju, v večjih strnjenih gozdnih predelih nekoliko manj. Je teritorialno živeča vrsta in zaradi tega relativno enakomerno razporejena v prostoru. Glede na povprečno intenzivnost lova in njeno variabilnost sklepamo, da je populacija nekoliko pod, ali pa blizu naravne kapacitete okolja.

Spolna in starostna struktura

Spolna struktura populacije je odvisna od natalitete in mortalitete. V osnovi je takšna, kot je struktura poleženih mladičev, razen, če je mortaliteta enega spola v določenem življenjskem obdobju večja, kar zmanjša njegov delež v populaciji. Glede spolnega razmerja poleženih mladičev je objavljenih več znanstvenih raziskav, ki jih z eno ugotovitvijo lahko povzamemo le tako, da zaključimo, da je dolgoročno spolno razmerje poleženih mladičev pri srnjadi 1 : 1. (Vreugdenhil in sod. 2007) Za vzpostavitev naravnega spolnega razmerja v (nelovljeni) populaciji $M : \bar{Z} = 1 : 2 - 2,7$ mora biti torej smrtnost nedoraslih moških osebkov večja. V obravnavani populaciji pa ne gre za naravno populacijo ampak za zmerno intenzivno lovljeno populacijo, kjer pa lov ni tako intenziven, da bi populacijo zmanjševal ampak predstavlja predvsem nadomestno smrtnost. Neevidentirano mortaliteto v prvem življenjskem letu ocenjujemo (s pomočjo matematičnega modela populacije) na 35 – 40 %. Le ta nastane v času poganja in v prvih življenjskih mesecih mladičev predvsem zaradi košnje in plenilcev. Prvi lov na mladiče se odpre po tem najbolj kritičnem obdobju. Začetek lovne dobe generacija dočaka v spolnem razmerju $M : \bar{Z} = 1 : 1$. Menimo namreč, da ne kosilnica ne plenilci svojega plena ne izbirajo po spolu. Tudi raziskave kažejo, da smrtnost v prvih devetih mesecih ni spolno specifična (Wauters in sod. 1995). Iz podatkov o odvzemu zadnje deкаде lahko vidimo, da je odvzem nedoraslih osebkov v razmerju $M : \bar{Z} = 1 : 1$. Neevidentiranih izgub v tem obdobju ni toliko, da bi lahko bistveno vplivale na spolno razmerje v populaciji. Generacije tako vstopajo v starostni razred 2+ v spolnem razmerju $M : \bar{Z} = 1 : 1$. To po drugi strani tudi pomeni, da z ustreznim odstrelom nedoraslih osebkov lahko reguliramo spolno razmerje populacije. Če želimo, da bo v razredu 2+ več ženskih osebkov moramo prej upleniti več moških osebkov. Npr. podvojiti odvzem lanščakov. V razredu 2+ se v zadnjih 15 letih postopno zmanjšuje odstrel srn 2+. Iz 17 % v sezoni 1996/97 na 12 % leta 2009. Delež srn v izgubah 2+ pa je v tem obdobju narasel za 9 %. Iz 74 % v prvi na 83 % v drugi polovici zadnje deкаде. Nekaj so k temu doprinesle tudi špekulacije s podatki, ki jih je vzorčno dokazala lovsko inšpekcija, ko je dala čeljusti uplenjene divjadi na DNK test za spol. Matematični model na podlagi podatkov o odvzemu pokaže odklon spolne strukture populacije za nekaj procentov v prid moških. Pri izgradnji drugega modela smo upoštevali izsledka DNK analize tako, da smo evidentirane izgube v razredu 2+ razdelili na pol. Torej v razmerju $M : \bar{Z} = 1 : 1$. Tak model pokaže odklone spolne strukture v populaciji do 6 %, v razredu 2+ pa do 12 %. Tako ugotovljeno spolno razmerje v razredu 2+ je $M : \bar{Z} = 1 : 1,6$, kar še vedno ne dosega spolnega razmerja v nelovljenih populacijah. Spolno razmerje se pri konstantnih špekulacijah zamakne le do določene mere. Omejen je z življenjsko dobo osebkov in z vplivom novih generacij. Povečevanje špekulacij pa vodi v neomejeno večanje odklona spolnega razmerja. Menimo, da je spolno razmerje populacije ugodno, kljub temu pa je nezakonite špekulacije potrebno preprečiti. Najlažje tako, da jih predpisani ukrepi onemogočajo ali pa naredijo nesmiselne. Ohranjanje spolne strukture populacije bomo dosegli z enakim odstrelom moških in ženskih osebkov.

Postopno zmanjševanje poseganja v razred srn je lahko tudi vzrok dviganju povprečne starosti v tem razredu. Proces je še bolj izrazit v loviščih, kjer je odvzem manj intenziven. Kjer je odvzem bolj intenziven se povprečna starost znižuje. Ekološke in socialne funkcije srnjadi zaradi teh procesov niso ogrožene. Največja škoda je s tem povzročena gospodarskim funkcijam te vrste. Z vidika racionalnejše izrabe tega naravnega vira predlagamo določitev spodnje meje intenzitete odstrela v št. živali na 100 ha na leto.

Zdravstveno stanje

Zdravstveno stanje populacije ni problematično. Večjih bolezenskih izbruhov v zadnjem desetletnem obdobju nismo zaznali. Večina bolezenskih izgub nastane zaradi pljučnih in črevesnih zajedavcev. Delež izgub zaradi bolezni je le leta 2006 presegel 4 % odvzema.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami

Medvrstni odnosi so v odnosu do ostalih vrst usklajeni, razen v manjših območjih kjer prevladujejo mufloni in damjaki, tam se srnjad umakne. Konkurenčno vrsto za prostor predstavlja tudi navadni jelen. Najnevarnejši plenilec te vrste v območju je lisica, ki pobira predvsem pravkar poležene mladiče.

7.2.4 Cilj upravljanja s populacijo**Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev**

Cilj gospodarjenja je populacijo ohraniti v obstoječi številčnosti, usklajeno z okoljem. Srnjad naj bo še naprej pogosta divjad, ki bo razpršeno prisotna v okolju. V naseljih njena prisotnost ni zaželena. Hkrati mora populacija trajno izpolnjevati svoje gospodarske funkcije.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna strukture

V starostni strukturi naj ne bo več kot 50 % 2+ osebkov, spolna struktura pa naj se giblje v razponu M : Ž = 1 : 1 – 1,5, v razredu 2+ pa v razponu M : Ž = 1 : 1 – 2,0. Delež močnih trofejnih srnjakov in vitalnih srn naj se poskuša povečati.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

Med veliko rastlinojedo divjadjo, ki živi v Zasavskem LUO, je srnjad najmanjša, zato se umika pred ostalimi vrstami. Glede na dosedanje razširjenost populacij posameznih vrst velikih rastlinojedov v območju želimo ohraniti srnjad, gamsa in jelenjad na sedanjih populacijskih območjih. Številčnost lisic želimo ohraniti na sedanjem nivoju oz. jo po možnostih zmanjšati.

7.2.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo**Usmeritve za določitev ukrepov v populaciji**

Starostni in spolni razredi (kategorije)

Srnjaki	Srne
Mladiči M	Mladiči Ž
Lanščaki	Mladice
Srnjaki 2 + *	Srne 2 + *

* dopolnjeno življenjsko leto; prehod v višji starostni razred s 1.4.

Ob izvršenem odstrelu in najdenih izgubah se ugotovi in evidentira tudi spol mladičev. Pri izvajanju načrtovanega odvzema z odstrelom v razredu mladičev obeh spolov naj bo poudarek na tem, da je potrebno izvršiti količinsko zadosten odzvem v tej starostni kategoriji, pri tem pa je njihov spol drugotnega pomena.

Izhodiščna starostna in spolna struktura načrtovanega odvzema za osrednja populacijska območja (v %)

Starostni razred	Struktura odvzema (v %)				
	M		Ž		Skupaj
Mladiči M / Mladiči Ž	15 min	25-30	15 min	25 - 30	
Lanščaki / Mladice	15 max		15 max		
Srnjaki 2+ / Srne 2+	20 - 25		20 - 25		40 - 50
Skupaj	100				

Morebitne cilje zmanjševanja ali povečevanja številčnosti srnjadi dosegamo primarno s prilagojeno višino celotnega odvzema/odstrela. Minimalna priporočena intenziteta odvzema je 2,0 osebkov na 100 ha lovne površine. Manjša intenziteta odvzema je lahko v loviščih, kjer je gostota srnjadi zmanjšana zaradi prisotnosti drugih vrst divjadi ali manj ugodnega habitata, kjer kot kriterij presoje uporabimo gozdnatost lovni površin in prisotnost strmih skalovitih pobočij.

Dejanska struktura načrtovanega odvzema za območje in predvsem za posamezna lovišča, lahko odstopa od izhodiščne v primeru večjih odstopanj realizacije odvzema od načrtovanega odvzema v preteklem (preteklih) letih ali zaradi ostalih strokovnih vzrokov (struktura izgub, vzroki izgub). Odstopanja realizacije od

načrtovanega odvzema po višini in znotraj spolne in starostne strukture (še posebej v starostnem razredu 2+), se smiselno upošteva pri načrtovani višini in strukturi odvzema za naslednje leto. V letnem lovsko upravljavskem načrtu območja se opredeli zahteve, katere je potrebno upoštevati pri nadaljnji razdelitvi odvzema srnjadi po loviščih, ki so nastale zaradi odvzema v posameznem lovišču v preteklem letu.

Časovna dinamika odvzema

Zaradi lažje realizacije načrta je priporočeno čim hitreje izvršiti odstrel srn in mladičev, predvidoma vsaj 70 % do 31. oktobra. Pri tem je treba paziti, da v tem času čim manj mladičev ostane brez srne.

Do 25.7. je priporočeno odstreliti največ 2/3 za odvzem predvidenih srnjakov 2+.

Ostalo

Izraz »odstopanje« v nadaljevanju pomeni razliko med realiziranim in načrtovanim odvzemom srnjadi. Izraženo je lahko v absolutni količini (osebek) ali v % od načrtovanega odvzema.

Dopustna odstopanja od načrtovanega odvzema pri srnjadi:

Starostni razred	Dovoljena odstopanja (v % od načrtovanega št. v danem razredu)			
	M		Ž	
Mladiči	+/- 30 %*	+- 15 %	+/- 30 %*	+- 15 %
Lanščaki / Mladice	+/- 30 %*		+/- 30 %*	
Srnjaki 2+ / Srne 2+	+/- 15 %		+/- 15 %	
Skupaj	+/- 15 %			

Pri kategorijah mladičev in enoletnih osebkov obeh spolov do +/-30 % pomeni možnost kompenzacije številčnega odvzema obeh navedenih kategorij v okviru istega spola, kar konkretno pomeni, da je možno npr. od načrtovanega absolutnega števila mladičev M spola odvzeti le-teh do 30 % manj/več, to pa je potem potrebno kompenzirati s zmanjšanim/povečanim odvzemom od načrtovanega absolutnega števila v razredu lanščakov in obratno.

V posameznem lovišču je po opravljeni kompenzaciji, kot je predhodno opisano, dovoljeno odstopanje realizacije v obeh kategorijah (mladiči, enoletni) skupaj in pri posameznem spolu v višini do +/-15 % načrtovanega števila odvzema.

Dopustno odstopanje v kategoriji nad dvoletnih srnjakov in srn je do +/-15 % od načrtovanega števila odvzema te kategorije. Zaradi zagotavljanja ustreznega spolnega razmerja med nad dvoletno srnjadjo načrt LUO določa neposredno vezavo med višino realiziranega odstrela srnjakov 2+ in srn 2+, ki mora biti v razponu med 80 in 100 %, pri čemer se vezava teh kategorij kot redni postopek vpelje skozi letne načrte LUO postopoma, najkasneje pa v treh letih od nastopa veljavnosti območnih načrtov.

V posameznem lovišču je dovoljeno odstopanje realizacije v višini do +/-15 % načrtovanega skupnega odvzema srnjadi. V primeru, da je v posameznem starostnem razredu načrtovan odvzem manjši od 10 živali, dopustna toleranca +/-15 % pomeni dve (2) živali, pri načrtovanem odvzemu 10 ali več kosov pa zaokrožitev na najbližjo celo vrednost.

Določitev morebitnih osrednjih in robnih površin življenjskega prostora za doseganje ciljne številčnosti ter smeri širjenja v določene predele lovsko upravljavskega območja

Srna je v območju povsod enakomerno zastopana. Tako ni nobene potrebe po oblikovanju robnih življenjskih območij in ugotavljanja potencialnih smeri širjenja.

Usmeritve za opazovanje in spremljanje številčnosti, strukture in zdravstvenega stanja populacije

Opazovanje srne v prosti naravi naj bo namenjeno izvajanju pravilnega odstrela in spremljanju oz. odkrivanju stanj in pojavov, ki bi kazali na izrazite spremembe v populaciji ali njenem okolju. Sicer se stanje populacije spremlja preko spremljanja biotskih kazalcev kot so telesne mase, mase rogovja, pojav bolezni, izgube, škode, objedenost gozdnega mladja in drugi. Pomembno je, da se kazalce spremlja na način, ki omogoča statistično ovrednotenje zbranih podatkov. Kazalnike, ki izhajajo iz stanja populacije spremljamo na podlagi evidence odvzema, zato morajo biti te evidence dosledno in točno vodene.

Preglednica 10: Pregled podatkov o srni za obdobje 2001 - 2010

Odstrel in izgube													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
mladiči M	340	417	388	404	435	408	371	425	406	429	4023	35,5	17,4
lanščaki	312	270	277	263	276	258	246	235	250	242	2629	23,2	11,4
srnjaki 2+	444	471	483	482	493	482	459	451	467	456	4688	41,3	20,3
skupaj SRNJAKI	1096	1158	1148	1149	1204	1148	1076	1111	1123	1127	11340	100,0	49,2
mladiči Ž	446	470	432	468	479	431	406	464	421	463	4480	38,2	19,4
mladice	238	222	259	243	243	263	225	246	262	229	2430	20,7	10,5
srne 2+	459	486	493	500	499	507	488	455	453	476	4816	41,1	20,9
skupaj SRNE	1143	1178	1184	1211	1221	1201	1119	1165	1136	1168	11726	100,0	50,8
SKUPAJ odstrel in izgube	2239	2336	2332	2360	2425	2349	2195	2276	2259	2295	23066		100,0

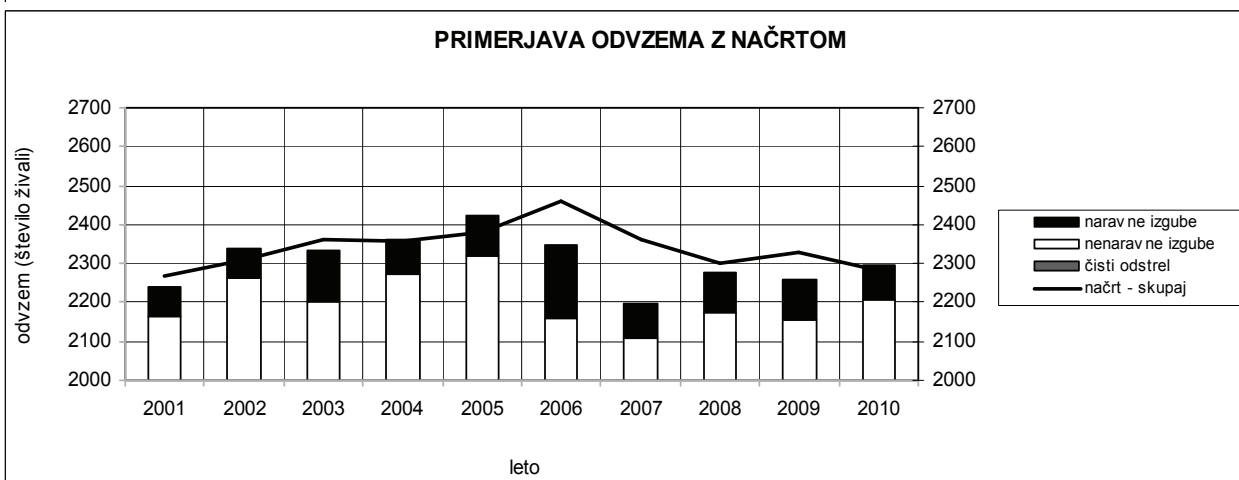
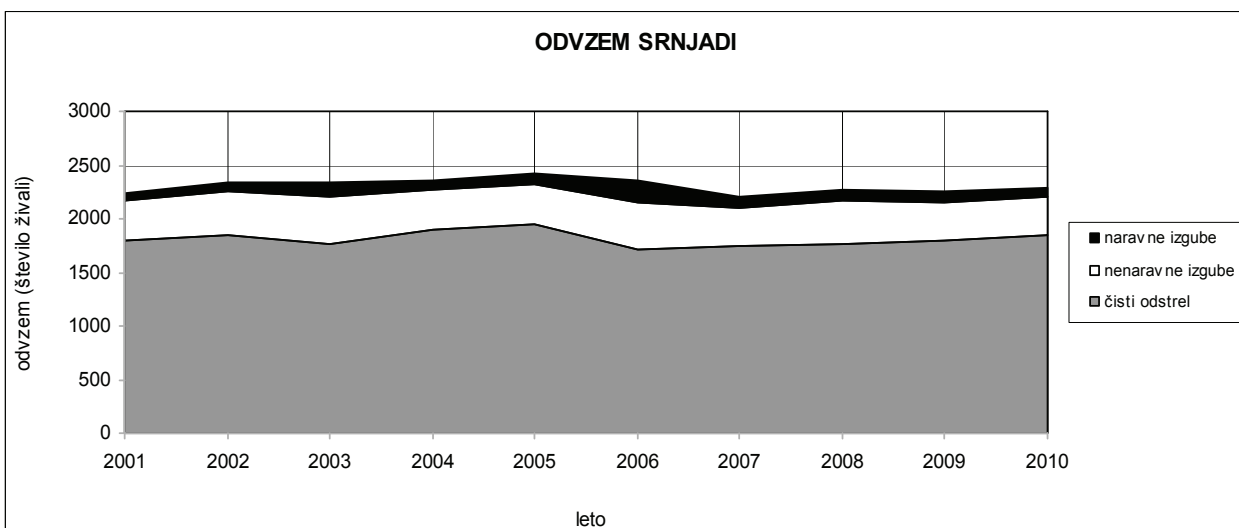
Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj		
načrt - skupaj	2270	2310	2363	2358	2380	2460	2360	2300	2330	2280	23411		
odstrel in izgube / načrt	98,6	101,1	98,7	100,1	101,9	95,5	93,0	99,0	97,0	100,7	98,5		
delež SRNJAKOV	49,0	49,6	49,2	48,7	49,6	48,9	49,0	48,8	49,7	49,1	49,2		
delež srnjakov 2+	19,8	20,2	20,7	20,4	20,3	20,5	20,9	19,8	20,7	19,9	20,3		
delež mladih (mladiči, enoletni) ne glede na spol	59,7	59,0	58,1	58,4	59,1	57,9	56,9	60,2	59,3	59,4	58,8		

Izgube													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
nenaravne izgube	370	414	447	384	365	452	364	405	365	360	3926	79,0	
naravne izgube	75	74	128	86	107	191	89	101	103	88	1042	21,0	
skupaj izgube	445	488	575	470	472	643	453	506	468	448	4968	100,0	
% izgub	19,9	20,9	24,7	19,9	19,5	27,4	20,6	22,2	20,7	19,5	21,5		
čisti odstrel	1794	1848	1757	1890	1953	1706	1742	1770	1791	1847	18098		

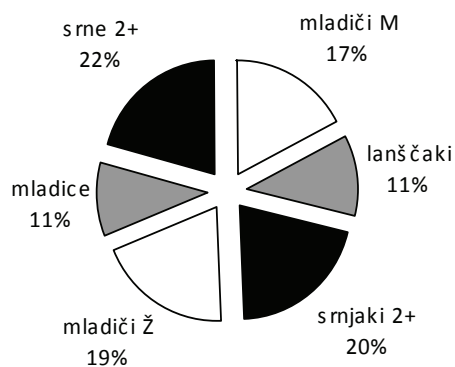
Vzroki izgub													
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
1 neznan	43	36	88	41	27	54	24	29	36	26	404	8,1	
2 bolezen	31	37	39	45	78	133	62	71	64	61	621	12,5	
3 krivolov	2	4	2	3	5	7	0	3	3	5	34	0,7	
4 cesta	196	244	269	230	224	276	229	246	229	203	2346	47,2	
5 železnica	2	4	4	3	3	14	7	9	12	8	66	1,3	
6 plenilci	1	1	1		2	4	3	1	3	1	17	0,3	
7 psi	45	39	80	41	59	76	50	40	48	52	530	10,7	
8 kosilnica	127	123	92	107	74	79	78	107	73	92	952	19,2	
9 garje								0	0	0	0	0,0	

Telesne mase (biološka telesna masa)													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010			
mladiči M	9,2	8,9	8,6	9,4	8,9	8,9	9,3	8,8	8,6	8,5			
indeks	100,0	96,7	93,5	102,2	96,7	96,7	101,1	95,7	93,5	92,4			
lanščaki	13,2	13,0	11,7	12,7	12,5	11,7	12,5	13,2	12,6	12,4			
indeks	100,0	98,5	88,6	96,2	94,7	88,6	94,7	100,0	95,5	93,9			
srnjaki 2+	18,4	18,5	17,3	17,5	18,3	17,9	17,8	18,5	17,9	18,3			
indeks	100,0	100,5	94,0	95,1	99,5	97,3	96,7	100,5	97,3	99,5			
mladiči Ž	8,6	8,9	8,2	8,9	8,5	8,6	9,2	8,6	8,4	8,2			
indeks	100,0	103,5	95,3	103,5	98,8	100,0	107,0	100,0	97,7	95,3			
mladice	13,4	13,5	12,4	13,6	13	13,2	13,4	13,5	12,7	13			
indeks	100,0	100,7	92,5	101,5	97,0	98,5	100,0	100,7	94,8	97,0			
srne 2+	15,6	15,7	14,9	15,7	15,8	15,3	15,6	15,3	15,2	15,3			
indeks	100,0	100,6	95,5	100,6	101,3	98,1	100,0	98,1	97,4	98,1			

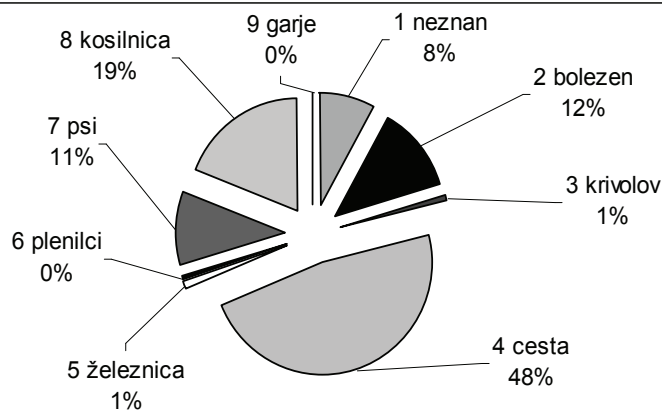
Masa trofej srnjakov 2+ (g)													
Povprečna masa trofej / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010			
srnjaki 2+	249,7	245,2	239	240	250	241	238	239,6	243,7	231,5			
indeks	100,0	98,2	95,7	96,1	100,1	96,5	95,3	96,0	97,6	92,7			

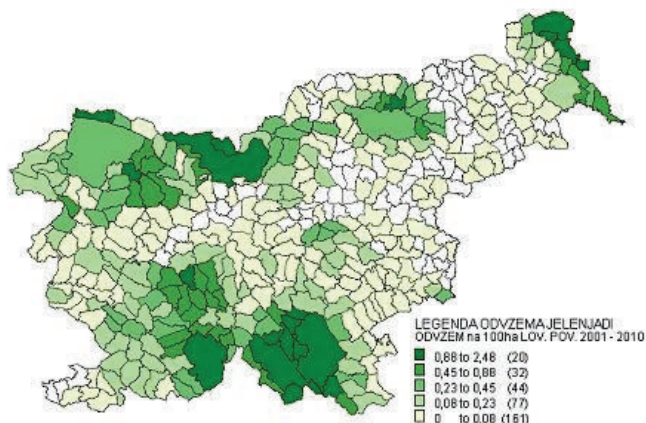
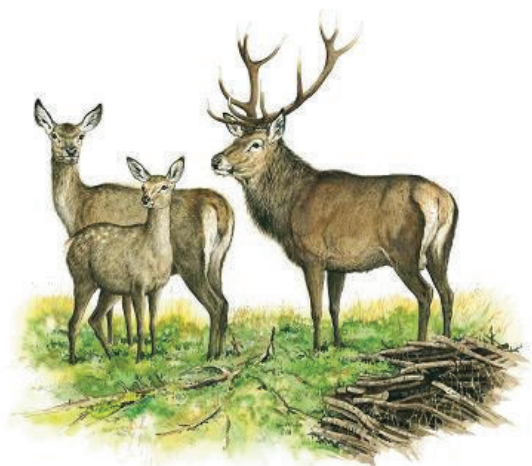
STRUKTURA ODVZEMA SRNJADI V OBDOBJU 2001 - 2010

STRUKTURA IZGUB SRNJADI V OBDOBJU 2001 - 2010

7.3 NAVADNI JELEN (*Cervus elaphus* L.)

7.3.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave navadnega jelena je Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

7.3.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

Povprečen odvzem osebkov navadnega jelena v tem obdobju je bil 57 na leto, v prvi polovici dekad 55 v drugi pa 60. V celotnem desetletnem obdobju je bil odvzem 573 živali v primerjavi z načrti dosežen 98 %. Načrt ni bil 100 % dosežen v letih 2004, 2005, 2007 in 2008. V letih 2007 in 2008 načrt ni bil realiziran niti v okviru dopustnih odstopanj. Iz narave je bilo v tem času odvzetih 47 % moških in 53 % ženskih osebkov. Med moškimi je bilo od tega 44 % telet, 12 % lanščakov, 31 % jelenov starih 2-4 leta, 11 % jelenov starih 5-9 let in 2 % jelenov starejših od 10 let. Med ženskimi je bilo 40 % telet, 25 % junic in 35 % starejših košut. Skupaj to pomeni, da je bilo iz narave odvzetih 42 % telet, 19 % enoletnih in 39 % starejših živali.

Biološki kazalniki

V celotnem obdobju so vse izgube znašale 37 živali. Največ živali je bilo izgubljenih zaradi povoza (15 živali ali 41 %), zaradi bolezni (7 živali ali 19 %) ter zaradi psov in krivolova po 2 živali ali po 5 %. Za 11 živali ali 30 % izgub vzrok ni poznan. Največ izgub (6 kosov letno) je bilo zabeleženih v letih 2002 in 2010. Telesne mase navadnega jelena se v preteklem deset letnem obdobju niso bistveno spremenile. Po posameznih spolnih in starostnih kategorijah smo med prvo in drugo polovico dekad zaznali največji padec povprečne telesne mase pri junicah za 6,4 kg (pri jelenih 10 + za 9 kg, a je vzorec vsega 5 živali). Največji porast pa pri jelenih 5 – 9 za 15,5 kg (pri povprečni masi 156,9 kg). V skupnem se je povprečna telesna masa znižala za 2,3 kg oz. za 3 %, kar je zanemarljivo. Hkrati pa se ujema s predvidevanji o rasti populacije. Objedenost gozdnega mladja kaže lokalno močnejše pritiske jelenjadi. Močnejša objedenost je na drugi strani tudi posledica načina gospodarjenja z gozdovi.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Ocenjujemo, da je bil v zadnjih desetih letih odvzem načrtovan pravilno. Realizacije je bila zadovoljiva, a v nekaj letih prenizka. Težave ne izvirajo iz populacije jelenov ampak iz načina izvedbe odstrela. Populacija se je v tem obdobju rahlo okrepila, kar dokazuje njen ugoden položaj in primernost načrtovanih ukrepov. Izgube v populaciji navadnega jelena in s tem škode v populaciji niso porasle. Prav tako škode v kmetijstvu.

7.3.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Populacija je v rahlem porastu. Iz posameznih skupin se počasi oblikuje enotna populacija, ki zapolnjuje prostor med reko Savo in avtocesto Ljubljana – Novo Mesto. Poselitev v prostoru je krajevna do enakomerna. V delu območja severno od reke Save je vrsta redka, a kljub temu v zadnjih letih vse

pogostejša. V nekaterih loviščih redno opažajo mlajše jelene, ponekod pa tudi že manjše tropiče mulaste jelenjadi, ki v ta del območja prihajajo iz sosednjih LUO.

Spolna in starostna struktura

Spolna struktura populacije je glede na realiziran odvzem v zadnjem desetletju primerna. Ocenjujemo, da manjše odstopanje odvzema od razmerja $M : \bar{Z} = 1 : 1$ ni problematično oz. je celo ustrezno. Prirastek populacije je nekoliko nad povprečnim vsakoletnim odvzemom. Starostna struktura je glede na razvojno fazo populacije primerna.

Zdravstveno stanje

Zdravstveno stanje je ugodno. Večjih bolezenskih izbruhov v populaciji ni zaznati. Izgube zaradi bolezni beležimo le od leta 2006 naprej, le v letu 2010 več kot eno žival.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami

V prostoru se navadni jelen umika le agresivnejšemu tujerodnemu damjaku. Sicer nima konkurentov za hrano. Plenilci ga v tem območju ne ogrožajo. Potencialni plenilci, velike zveri, v tem območju namreč praviloma niso prisotni. Občasno se, predvsem na jugu območja, pojavlja rjavi medved.

7.3.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Cilj upravljanja s populacijo jelenjadi v LUO je ohraniti jo na območju obstoječe površinske razsežnosti v primerni številčnosti, ki je blizu sedanje. Predvsem je potrebno preprečiti večje nastajanje škode od jelenjadi na kmetijskih površinah in v gozdovih, ki bi bile posledica lokalnih gostitev populacije. V prostoru naj bo vrsta razporejena v manjših skupinah, ki imajo možnost sezonskih migracij, še zlasti iz poletnih bivališč v zimovališča in obratno. Hkrati mora populacija trajno izpolnjevati svoje gospodarske funkcije.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna strukture

Ciljna starostna in spolna struktura naj bo čim bližje strukturi, ki se pojavlja v naravnih populacijah. Zadržati je potrebno ugodno (obstoječo) starostno in kakovostno strukturo populacije Cilj upravljanja je zdrava, vitalna populacija jelenjadi, v kateri se bodo bolezni pojavljale le izjemoma.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

Jelenjad je vrsta, ki številčno narašča, zato lahko v bodoče pričakujemo tudi neugodne medvrstne odnose z drugimi živalskimi vrstami, predvsem večjimi rastlinojedi. Še posebej neugodno je to za srnjad, ki se umakne za prostor konkurenčno močnejši vrsti. V bodoče želimo v območju enakomerno zastopanost obeh vrst, zato jelenjadi z ukrepi ne bomo dopuščali večje krepitve številčnosti in širitve v prostoru.

7.3.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Usmeritve za določitev ukrepov v populaciji

Višino odvzema se določa za celotno Zasavsko LUO. Pri določitvi višine odvzema uporabljamo načela kontrolne metode za določanja višine posega v populacije rastlinojede divjadi v njenem najširšem smislu. Skupen načrt je lahko seštevka treh delov – načrta za osrednje in robno območje ter načrta za območje skupin jelenjadi.

Pri razporeditvi odvzema v območju upoštevamo oblikovanje osrednjega območja (opredeljeno v predzadnjem odstavku tega poglavja). To se zaradi povečanega odvzema ali večjega pojavljanja škode od navadnega jelena lahko poveča. Tudi na skupine lovišč, ki med sabo niso prostorsko povezane. Za osrednje življenjsko območje se pri razdelitvi odvzema natančno določi odvzem po loviščih s strukturo. Za ostali del območja se po loviščih razdeli le skupno število živali, ustrezno strukturo odvzema pa se zagotavlja z režimom izvajanja lova, ki se ga določi v letnem načrtu območja.

Starostni razredi

Jeleni	Košute
Teleta M	Teleta Ž
Lanščaki	Junice
Jeleni 2 –4*	Košute 2+*
Jeleni 5 –9*	
Jeleni 10+*	

* dopolnjeno življenjsko leto; prehod v višji starostni razred s 1.4.

Ob izvršenem odstrelu se ugotovi in evidentira tudi spol telet.

Pri izvajanju načrtovanega odvzema z odstrelom v razredu telet obeh spolov naj bo poudarek na tem, da je potrebno izvršiti količinsko zadosten odvzem v tej starostni kategoriji, pri tem pa je njihov spol drugotnega pomena.

Ob oceni odstrela in izgub se na podlagi obrabljjenosti zobovja oceni tudi starost nad dvoletnih jelenov in košut.

Izhodiščna starostna in spolna struktura načrtovanega odvzema za osrednja populacijska območja (v %)

Starostni razred	M	Ž
Teleta M/Ž	16-21	17-22
Lanščaki/Junice	do 8	do 10
Jeleni 2 –4*	10-13	od min 20 do 26
Jeleni 5 –9*	5-7	
Jeleni 10+*	do 4	
M:Ž	42-48	52-58

* Skupen odstotek načrtovanega števila dve in večletnih jelenov (vseh treh starostnih kategorij skupaj) v osrednjih populacijskih območjih ne sme presegati 20 %.

Časovna dinamika odvzema

Priporočeno je čim hitreje izvršiti odstrel telet, junic in košut, predvidoma najmanj 70 % do 30. novembra.

Ostalo

Naseljevanje in doseljevanje (dodajanje) jelenjadi v prosto naravo v Zasavsko LUO ni potrebno in strokovno ni dopustno.

Glede na cilje v osrednjih in robnih populacijskih območjih, se lahko s primerno utemeljitvijo odstrel nad dvoletnih košut v določenem deležu veže na odstrel nad dve in večletnih jelenov. Odstrel košut naj znaša praviloma vsaj med 70 do 100 % višine odstrela nad dvo in večletnih jelenov, pri čemer se vezava dotičnih kategorij kot redni postopek vpelje skozi letne načrte LUO postopoma, najkasneje pa v treh letih od nastopa veljavnosti območnih načrtov.

V letnem načrtu območja se **za osrednje populacijsko območje** navede dopustna odstopanja realizacije od načrta po loviščih in za LUO. To odstopanje je praviloma v višini do + -15 % od skupno načrtovanega števila odvzema vseh kategorij. Načrta odvzema v razredu dve in večletnih jelenov ni treba realizirati ter ga tudi ni dovoljeno presegati, razen sorazmerno s preseganjem skupno načrtovanega odvzema. Načrtovani odvzem jelenov starostnega razreda 5–9 let se ne sme presegati, lahko pa se ga nadomesti z odvzemom mladih 2-4 letnih ali starih jelenov 10+. Načrtovani odvzem jelenov starostnega razreda 10+ se lahko nadomesti z odvzemom mladih 2-4 letnih jelenov. Pri košutah je dovoljeno odstopanje do +- 15 %, pri teletih in enoletnih osebkih pa do +-30 % od načrtovanega števila odvzema. V primeru, da je v posameznem starostnem razredu načrtovan odvzem do 10 živali, dopustna toleranca +-15 % ali +- 30 % pomeni dve do tri (2-3) živali, pri načrtovanem odvzemu 11 ali več kosov pa zaokrožitev na najbližjo celo vrednost. Za lovišča **osrednjega življenjskega območja**, ki imajo **načrt odvzema do vključno 10 kosov** jelenjadi, se kot dopustno odstopanje od načrta šteje realizacija +-2 kosa, pri čemer načrta odvzema dve in večletnih jelenov ni dovoljeno presegati.

V **robnem populacijskem območju** se načrtuje odvzem jelenjadi v ustrezni navezavi z osrednjim populacijskim območjem. Odvzem jelenjadi se za območje načrtuje v ustrezni strukturi in višini. Z razdelitvijo odvzema se za posamezno lovišče določi le skupen letni odvzem. Zagotavljanje ustrezne strukture odvzema se zagotovi z režimom lova, ki se ga določi z letnim načrtom območja. Načrtovana struktura odvzema mora

biti za območje v okviru dopustnih odstopanj dosežena letno. Režim temelji na razmerju trofejna in netrofejna jelenjad. Načrtovanega odvzema ali deleža dve in večletnih jelenov ni dovoljeno presegati, se ga pa lahko veže na odstrel dve in večletnih košut, tudi v večletnem obdobju, lahko tudi do izvršitve. Dovoljena odstopanja se določi z letnimi načrti LUO.

V **območju skupin jelenjadi** se načrtuje odvzem jelenjadi pri katerem je poudarek na razmerju med dve in več letnimi jeleni in košutami. Načrtovani odvzem ostalih kategorij je sproščen in navzgor neomejen. Načrtovanega odvzema ni potrebno dosegati.

Določitev morebitnih osrednjih in robnih površin življenjskega prostora za doseganje ciljne številčnosti ter smeri širjenja v določene predele lovsko upravljavskega območja

Osrednje življenjsko območje navadnega jelena je v skupini lovišč Polšnik, Podkum, Dobovec, Radeče in Dole pri Litiji. To se zaradi povečanega odvzema ali večjega pojavljanja škode od navadnega jelena lahko z letnim načrtom območja poveča. Razširitev osrednjega območja se lahko prenese tudi na skupine lovišč, ki med sabo niso prostorsko povezane. Navadni jelen se je prvotno širil iz te skupine lovišč v vsa ostala. Drugo jedro populacije, ki je trenutno še šibkejša, se oblikuje v loviščih Pugled, Laze in Višnja Gora. V lovišča na obrobju območja pa prihaja jelenjad iz sosednjih LUO. Izrazito predvsem iz Kamniško Savinjskega. Tako lahko določimo območje južno od Save izven osrednjega območja kot robno življenjsko območje jelenjadi, območje severno od reke Save pa kot območje skupin jelenjadi.

Usmeritve za opazovanje in spremljanje številčnosti, strukture in zdravstvenega stanja populacije

Stanje številčnosti se ne spremlja absolutno, temveč relativno glede na pojavljanje jelenjadi v posameznem letu. To je ena izmed osnov za določevanje višine odvzema. Poleg rednega spremljanja z opazovanji naj upravljavci lovišč, v kolikor je le mogoče, ugotavljajo tudi vzroke pogina jelenjadi. Med vzroki prvenstveno ločimo, v kolikor je seveda mogoče, ali je pogin zaradi zveri ali bolezni, še nadalje pa katere zveri ali kakšne bolezni. Vzroki naj se beležijo v evidenčno knjigo odstrela, prav tako naj se pogini vpisujejo v evidenčno knjigo z vsemi podatki.

Preglednica 11: Pregled podatkov o navadnem jelenu za obdobje 2001 - 2010

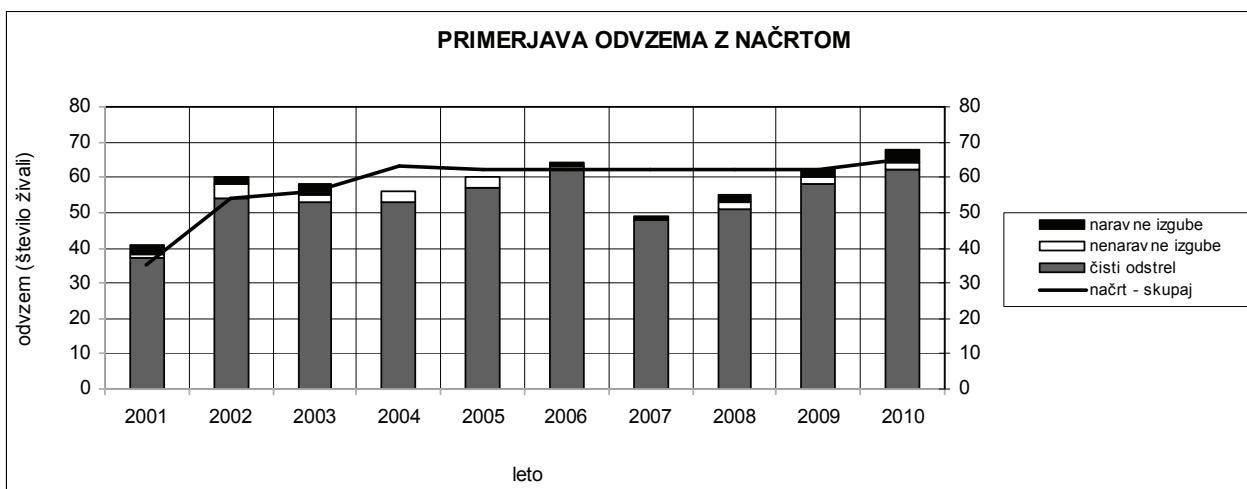
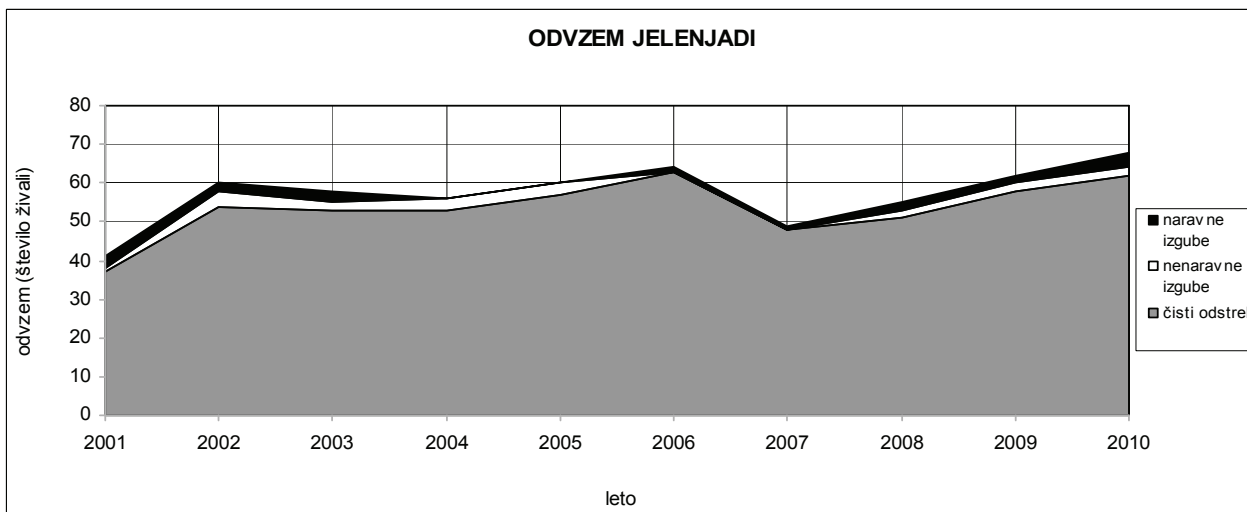
Odstrel in izgube														
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj	
teleta M	7	16	8	11	9	15	9	13	17	15	120	44,4	20,9	
lanščaki		3	5	4	5	5	4	1	2	4	33	12,2	5,8	
jeleni 2-4	10	5	7	10	6	9	7	8	11	10	83	30,7	14,5	
jeleni 5-9		3	4	2	7	4	2	2	1	3	28	10,4	4,9	
jeleni 10 +	1	1			1		1	0	1	1	6	2,2	1,0	
skupaj JELENI	18	28	24	27	28	33	23	24	32	33	270	100,0	47,1	
teleta Ž	9	12	16	8	15	13	7	14	11	17	122	40,3	21,3	
junice	7	6	6	11	8	6	8	6	11	6	75	24,8	13,1	
košute 2+	7	14	12	10	9	12	11	11	8	12	106	35,0	18,5	
skupaj KOŠUTE	23	32	34	29	32	31	26	31	30	35	303	100,0	52,9	
SKUPAJ odstrel in izgube	41	60	58	56	60	64	49	55	62	68	573		100,0	

Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom														
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj			
načrt - skupaj	35	54	56	63	62	62	62	62	62	65	583			
odstrel in izgube / načrt	117,1	111,1	103,6	88,9	96,8	103,2	79,0	88,7	100,0	104,6	98,3			
delež JELENOV	43,9	46,7	41,4	48,2	46,7	51,6	46,9	43,6	51,6	48,5	47,1			
delež trofejnih jelenov 2+ in več	26,8	15,0	19,0	21,4	23,3	20,3	20,4	18,2	21,0	20,6	20,4			
delež mladih (mladiči, enoletni) ne glede na spol	56,1	61,7	60,3	60,7	61,7	60,9	57,1	61,8	66,1	61,8	61,1			

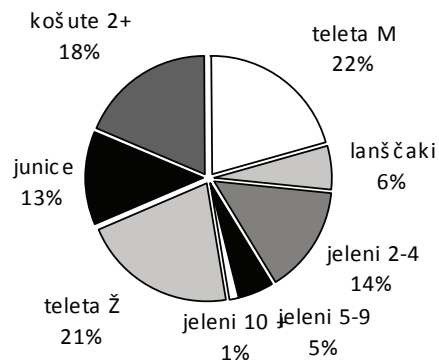
Izgube														
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%		
nenaravne izgube	1	4	2	3	3	0	0	2	2	2	19	51,4		
naravne izgube	3	2	3	0	0	1	1	2	2	4	18	48,6		
skupaj izgube	4	6	5	3	3	1	1	4	4	6	37	100,0		
% izgub	9,8	10,0	8,6	5,4	5,0	1,6	2,0	7,3	6,5	8,8	6,5			
čisti odstrel	37	54	53	53	57	63	48	51	58	62	536			

Vzroki izgub														
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%		
1 neznan	3	2	3					1	1	1	11	29,7		
2 bolezen						1	1	1	1	3	7	18,9		
3 krivolov		2						0	0	0	2	5,4		
4 cesta	1	2		3	2			1	2	1	12	32,4		
5 železnica			2					0	0	1	3	8,1		
6 plenilci								0	0	0	0	0,0		
7 psi					1			1	0	0	2	5,4		
8 kosilnica								0	0	0	0	0,0		
9 garje								0	0	0	0	0,0		

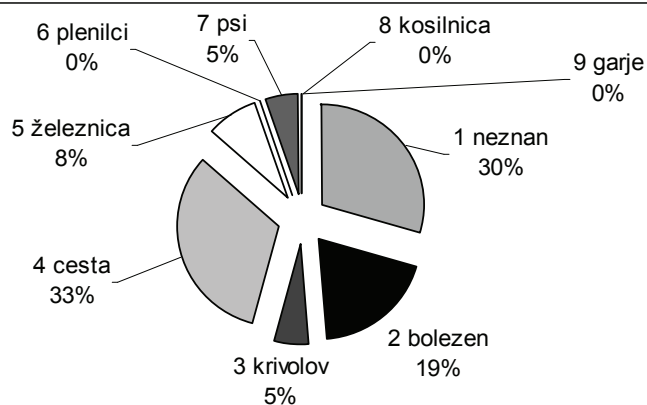
Telesne mase (biološka telesna masa)														
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010				
teleta M	39,7	37,3	40,8	42,3	49,0	39,5	39,6	44,3	39,7	40,2				
indeks	100,0	94,0	102,8	106,5	123,4	99,5	99,7	111,6	100,0	101,3				
lanščaki		71,0	64,4	80,0	66,0	68,2	76,8	75,0	65	70,3				
indeks	0,0	100,0	90,7	112,7	93,0	96,1	108,2	105,6	91,5	99,0				
jeleni 2-4	121,4	131,0	118,6	121,4	113,0	109,1	118,1	116,3	113,7	128,7				
indeks	100,0	107,9	97,7	100,0	93,1	89,9	97,3	95,8	93,7	106,0				
jeleni 5-9		151,7	160,8	117,0	153,0	166,8	178,0	159,5	125	173,0				
indeks	0,0	100,0	106,0	77,1	100,9	110,0	117,3	105,1	82,4	114,0				
jeleni 10 +	178,0	160,0	0,0		181,0	0,0	165,0	0,0	0	163,0				
indeks	100,0	89,9	0,0	0,0	101,7	0,0	92,7	0,0	0,0	91,6				
teleta Ž	37,0	37,9	22,2	39,5	40,9	38,8	40,4	43,8	41,3	38,8				
indeks	100,0	102,4	60,0	106,8	110,5	104,9	109,2	118,4	111,6	104,9				
junice	73,3	60,0	66,2	70,2	63,0	61,5	64,8	59,8	57	53,7				
indeks	100,0	81,9	90,3	95,8	85,9	83,9	88,4	81,6	77,8	73,3				
košute 2+	84,3	79,0	79,7	70,6	78,3	78,8	74,4	80,2	68,6	72,4				
indeks	100,0	93,7	94,5	83,7	92,9	93,5	88,3	95,1	81,4	85,9				

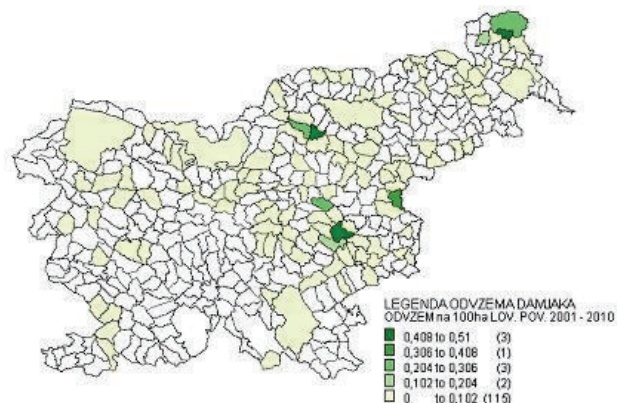
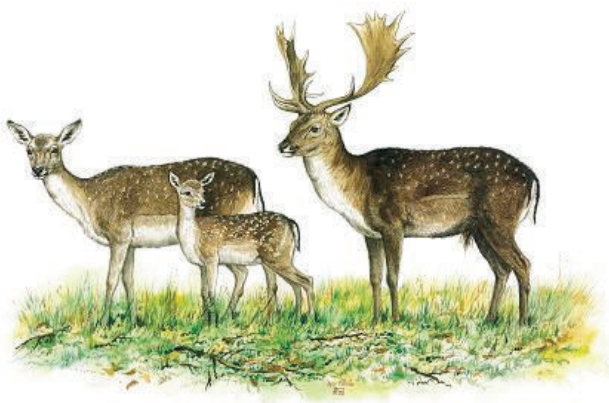
**STRUKTURA ODVZEMA JELENJADI
V OBDOBJU 2001 - 2010**

**STRUKTURA IZGUB JELENJADI
V OBDOBJU 2001 - 2010**

7.4 DAMJAK (*Dama dama* L.)

7.4.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave damjaka je Zasavsko lovsko upravljavsko območje. Stalno v prosti naravi živita dve skupini damjakov. Ena v lovišču Dol pri Hrastniku, ki ima tam tudi svoj izvor kot naseljena kolonija, druga pa v lovišču Radeče, kamor so damjaki migrirali po naravni poti in ki ima svoj izvor v lovišču Boštanj, v sosednjem Posavskem LUO. Damjaki, ki prihajajo iz lovišča Radeče se držijo v pasu od 300 do 700 m nad morjem. Damjaki, ki živijo v lovišču Dol pri Hrastniku se preko zime zadržujejo v bolj osojnih nižjih predelih na meji in v sosednjem lovišču Rečica pri Laškem. To je na nadmorski višini od 300 do 500 m. Pozno spomladi, poleti in jeseni pa tudi do nadmorske višine 850 m.

7.4.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

V vsem preteklem desetletnem obdobju je bil načrtovan navzgor neomejen odzem s ciljem odstraniti skupino v lovišču Dol pri Hrastniku iz narave. Dosežen je bil v skladu s tolerancami, ki jih je dopuščal. Skupaj je bilo v tem času iz narave odvzetih 129 damjakov. Od tega je bilo 47 % moških in 53 % ženskih osebkov. Od moških je bilo 28 % telet, 36 % lanščakov, 34 % jelenov starih 2 - 4 leta in 2 % jelenov starih 5 – 8 let. Od ženskih je bilo 34 % telet, 25 % junic in 41 % košut. Skupaj je bilo tako iz narave odvzetih 31 % telet, 30 % enoletnih in 39 % starejših osebkov. Navedeni odzem damjakov je bil izveden v večjem delu območja, kot ga naseljuje v naravi živeči skupini damjakov. Vsako leto je nekaj osebkov uplenjenih tudi kot pobeglih iz obor za rejo te divjadi.

Biološki kazalniki

V obravnavanem obdobju je bilo v območju 8 registriranih izgub živali ali 6 % celotnega odvzema. Izgube so nastale zaradi povoza na cesti (7 živali ali 88 %) in bolezni, (ena žival ali 12 % izgub). Obseg izgub ne nakazuje trendov rasti ali upadanja. V primerjavi povprečnih telesnih mas iz prve in druge polovice deкаде ne ugotovimo očitnih sprememb po spolnih in starostnih kategorijah. Največji padec beležimo pri moških teletih (za 3 kg) in pri jelenih 2 – 4. Največji porast pa pri košutah 2+ za 3,3 kg. Spremembe telesne mase predvsem pri teletih in enoletnih so močno odvisne od sezone uplenitve. Ugotovitve sprememb so zaradi relativno majhnega vzorca zgolj informativne. in statistično popolnoma nezanesljive.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Načrtovani odzem v preteklem obdobju ni bil primeren. Zastavljeni cilji upravljanja s to populacijo, to je postopna odstranitev tujerodne vrste, kljub izpolnjevanju letnih načrtov območja, niso bili doseženi. Načrt odvzema je dopuščal preveč svobode upravljavcu lovišča, ki ni dosegel zelenega cilja.

7.4.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Damjaki so prisotni v dveh manjših skupinah in sicer v lovišču Dol pri Hrastniku in Radeče. Skupina damjakov v lovišču Dol pri Hrastniku je posledica pobega damjakov iz obore na Kopitniku leta 1991, v lovišče Radeče pa damjaki prihajajo iz sosednjega območja in lovišča Boštanj. Ocenjujemo, da število osebkov počasi narašča. V prostoru so krajevno razporejeni. Drugje v območju se zaradi občasnih pobegov iz obor pojavljajo posamič.

Spolna in starostna struktura

Starostna struktura ni najbolj ustrezna. V skupini damjakov v lovišču Dol pri Hrastniku ni starih jelenov. Ocenjujemo, da to ni težava, ker skupina zaradi tega ni ogrožena in kljub temu lahko zadovoljuje svoje gospodarske funkcije. Spolna struktura je ustrezna. Prirastek populacije bi v primeru, da ne bi bilo odstrela omogočal bistveno hitrejšo rast in prostorsko širjenje.

Zdravstveno stanje

Zdravstveno stanje damjakov je ugodno.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami

Damjak v tem okolju nima naravnih sovražnikov. Predstavlja konkurenco za prostor srni in navadnemu jelenu. Škode v okolju praktično ne povzroča.

7.4.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

V naslednjem desetletnem obdobju zaradi analizirane nevplivnosti na okolje in odnosa do ostalih vrst spreminjamo pretekle cilje v smeri ohranitve obstoječe(ih) kolonij(e) damjakov. V Zasavskem lovsko upravljavskem območju torej želimo damjaka ohraniti v enakem ali nekoliko manjšem številu. Skupini damjakov se pa se v območju ne smeta razširiti izven lovišč Dol pri Hrastniku in Radeče, lahko pa se ožita ob ugotovitvah o povzročanju škode v okolju in vplivu na avtohtone vrste divjadi. Hkrati mora populacija trajno izpolnjevati svoje gospodarske funkcije.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna struktura

Ciljna starostna in spolna struktura so enake kot so trenutne. Struktura populacije naj se ohranja.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

V primeru, da pride do ostrejšše konkurence z domorodnimi rastlinojedimi vrstami, (srnjad, gams, navadni jelen), je treba z odstrelom poskrbeti, da se damjak tem umakne. To bodo zapisani prilagojeni cilji v letnih načrtih LUO.

7.4.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Usmeritve za določitev ukrepov v populaciji

Starostni in spolni razredi

Jeleni	Košute
Teleta M	Teleta Ž
Lanščaki	Junice
Jeleni 2 –4*	Košute 2+*
Jeleni 5 –8*	
Jeleni 9+*	

* dopolnjeno življenjsko leto; prehod v višji starostni razred s 1.4.

Ob izvršenem odstrelu se ugotovi in evidentira tudi spol telet. Pri izvajanju načrtovanega odvzema z odstrelom v razredu telet obeh spolov naj bo poudarek na tem, da je potrebno izvršiti količinsko zadosten odzem v tej starostni kategoriji, pri tem pa je njihov spol drugega pomena.

Ob oceni odstrela in izgub se na podlagi obrablenosti zobovja oceni tudi starost nad dvo letnih jelenov in košut.

Izhodiščna starostna in spolna struktura načrtovanega odvzema za osrednja populacijska območja (v %)

Starostni razred	M	Ž
Teleta M/Ž	15-20	15-22
Lanščaki/Junice	max 8	10
Jeleni 2 –4	10-13	min 20-25
Jeleni 5 –8	5-7	
Jeleni 9+	do 4	
M:Ž	43-48	52-57

Časovna dinamika odvzema

Priporočeno je čim hitreje izvršiti odstrel telet, junic in košut, predvidoma najmanj 70 % do 30. novembra.

Ostalo

Naseljevanje in doseljevanje (dodajanje) damjaka v prosto naravo v Zasavsko LUO ni potrebno in strokovno ni dopustno.

V loviščih z odvzemom nad 10 živali se načrtuje struktura odvzema damjaka po posameznih kategorijah. Dovoljeno odstopanje realizacije od načrta odvzema je navzdol v višini - 15 % načrtovanega odvzema damjakov, ter tudi znotraj posamezne kategorije. V kolikor 15 % znotraj posamezne spolne in starostne kategorije predstavlja manj kot 1 kos, se kot dopustno odstopanje šteje +- 1 kos. Realizacija odvzema telet se lahko kompenzira z odstrelom junic ali lanščakov ter obratno. Odstrel košut naj znaša praviloma vsaj med 70 do 100 % višine odstrela nad dvo letnih jelenov. Odvzema navzgor glede na zastavljene cilje v načrtu LUO ni potrebno omejevati.

V loviščih z odvzemom do 10 živali, se načrtuje in spremlja realizacija odvzema za posamezna lovišča ali za skupino lovišč. Pri načrtu odvzema do vključno 10 kosov damjaka, se kot dopustno odstopanje od načrta šteje realizacija do - 3 kosov. Odvzema navzgor glede na zastavljene cilje v načrtu LUO ni potrebno omejevati. Pri realizaciji načrta v povprečju zadnjih nekaj let mora biti odzem košut 2+ enak odvzemu jelenov 2+, odzem ostalih kategorij je povsem sproščen.

Posamezni osebki, ki se priložnostno pojavijo v območjih izven prostorskih okvirov načrtovanja niso predmet upravljanja z vrsto in jih je kot take v teh loviščih treba odstreliti skladno z lovno dobo ali drugimi določili predmetne zakonodaje. To velja tudi za iz obor pobegle osebke.

Preglednica 12: Pregled podatkov o damjaku za obdobje 2001 - 2010

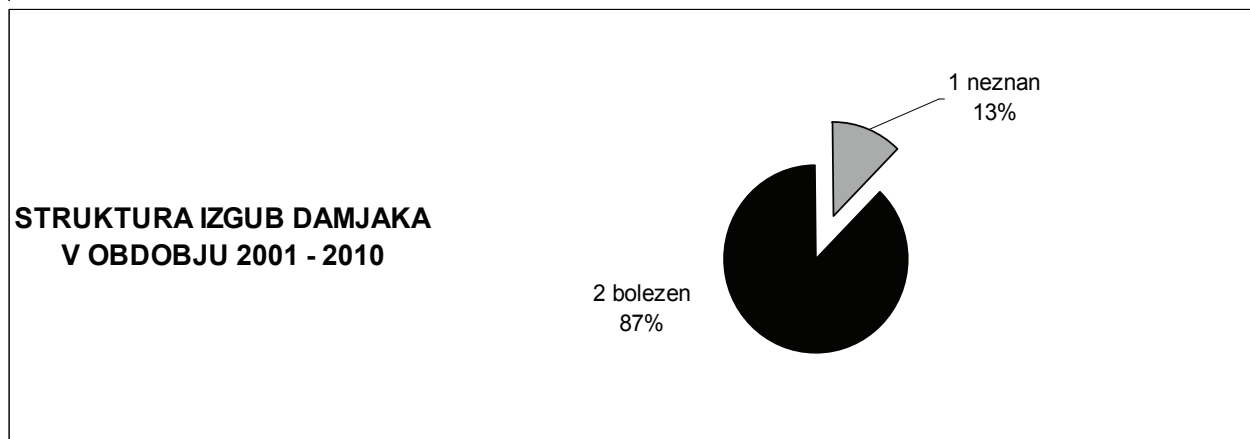
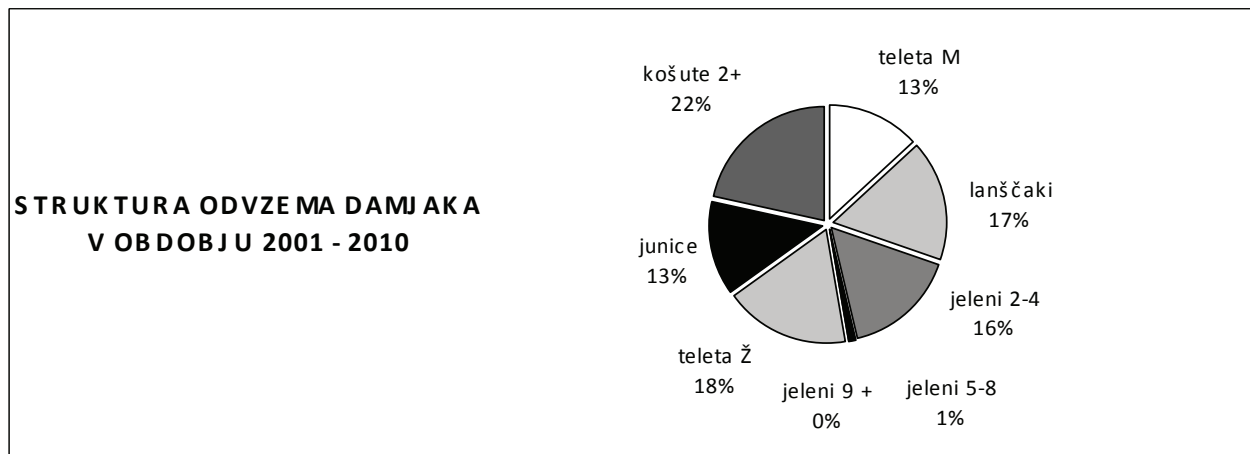
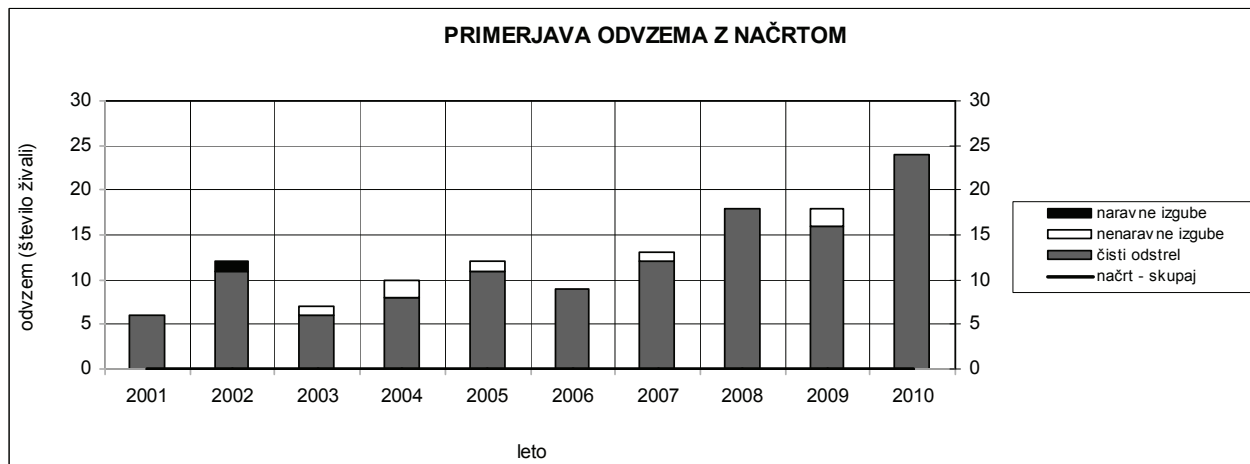
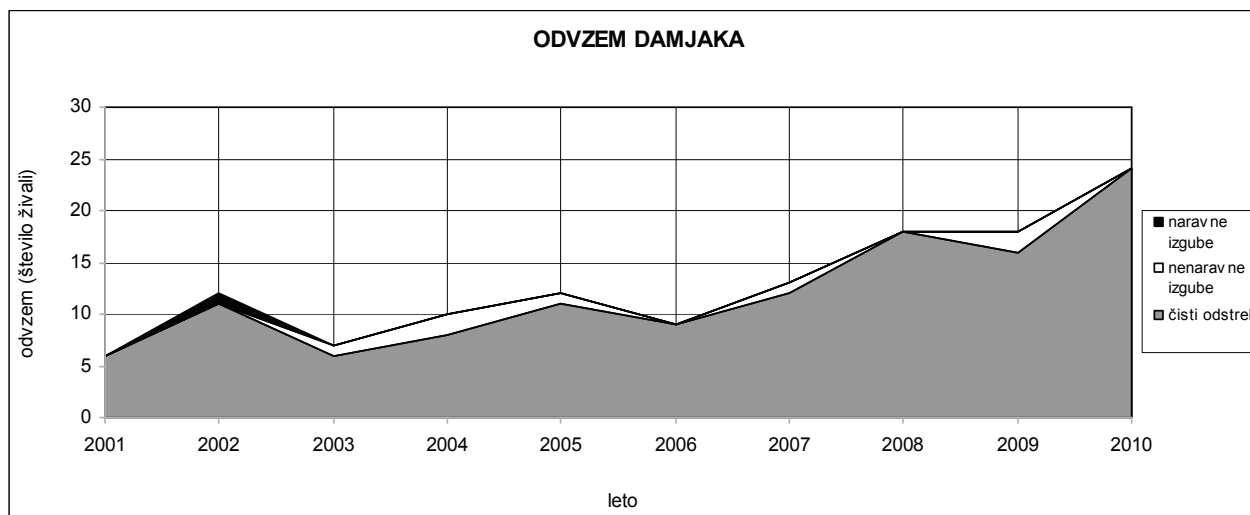
Odstrel in izgube														
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj	
teleta M	1	4	0		1	1	2	2	2	4	17	27,9	13,2	
lanščaki		2	2	2	2	2	2	4	2	4	22	36,1	17,1	
jeleni 2-4		1	1	3	3	2	2	2	4	3	21	34,4	16,3	
jeleni 5-8	1	0	0		0			0	0	0	1	1,6	0,8	
jeleni 9 +		0	0		0			0	0	0	0	0,0	0,0	
skupaj JELENI	2	7	3	5	6	5	6	8	8	11	61	100,0	47,3	
teleta Ž		1	2	2	5	1	1	3	4	4	23	33,8	17,8	
junice	2	2	0	1	1	1	2	3	1	4	17	25,0	13,2	
košute 2+	2	2	2	2	0	2	4	4	5	5	28	41,2	21,7	
skupaj KOŠUTE	4	5	4	5	6	4	7	10	10	13	68	100,0	52,7	
SKUPAJ odstrel in izgube	6	12	7	10	12	9	13	18	18	24	129		100,0	

Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom														
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj			
načrt - skupaj	neome	neome	neome	neome	neome	neome	neome	neome	neome	neome	0			
odstrel in izgube / načrt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
delež JELENOV	33,3	58,3	42,9	50,0	50,0	55,6	46,2	44,4	44,4	45,8	47,3			
delež trofejnih jelenov 2+ in več	16,7	8,3	14,3	30,0	25,0	22,2	15,4	11,1	22,2	12,5	17,1			
delež mladih (mladiči, enoletni) ne glede na spol	50,0	75,0	57,1	50,0	75,0	55,6	53,8	66,7	50,0	66,7	61,2			

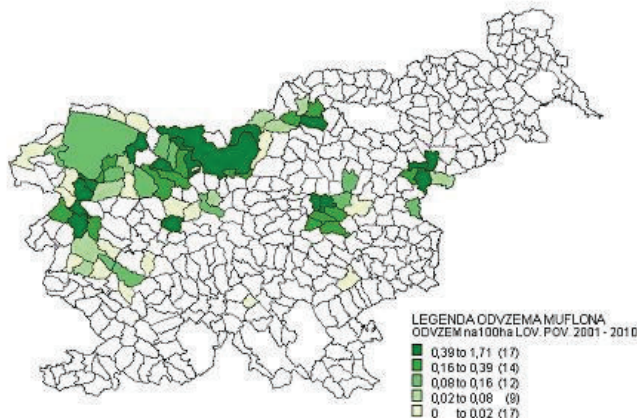
Izgube														
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%		
nenaravne izgube	0	0	1	2	1	0	1	0	2	0	7	87,5		
naravne izgube	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	12,5		
skupaj izgube	0	1	1	2	1	0	1	0	2	0	8	100,0		
% izgub	0,0	8,3	14,3	20,0	8,3	0,0	7,7	0,0	11,1	0,0	6,2			
čisti odstrel	6	11	6	8	11	9	12	18	16	24	121			

Vzroki izgub														
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%		
1 neznan								0	0	0	0	0,0		
2 bolezen		1						0	0	0	1	12,5		
3 krivolov								0	0	0	0	0,0		
4 cesta			1	2	1		1	0	2	0	7	87,5		
5 železnica								0	0	0	0	0,0		
6 plenilci								0	0	0	0	0,0		
7 psi								0	0	0	0	0,0		
8 kosilnica								0	0	0	0	0,0		
9 garje								0	0	0	0	0,0		

Telesne mase (biološka telesna masa)														
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010				
teleta M	21,0	19,5			20,0	17,0	17,0	15,8	13,8	20,5				
indeks	100,0	92,9	0,0	0,0	95,2	81,0	81,0	75,2	65,7	97,6				
lanščaki		36,0	35,0	34,0	38,0	32,5	32,5	35,4	35,3	29,8				
indeks	0,0	100,0	97,2	94,4	105,6	90,3	90,3	98,3	98,1	82,8				
jeleni 2-4		50,0	44,0	51,5	50,3	43,0	56,5	46,5	47,5	44,0				
indeks		100,0	88,0	103,0	100,6	86,0	113,0	93,0	95,0	88,0				
jeleni 5-8	55,0													
indeks														
jeleni 9 +														
indeks														
teleta Ž		17,0	14,0	24,0	20,8	21,0	15,0	17,0	16,3	21,5				
indeks		100,0	82,4	141,2	122,4	123,5	88,2	100,0	95,9	126,5				
junice	36,0	27,5		21,0		24,0	25,8	28,3	27	27,9				
indeks	100,0	76,4	0,0	58,3	0,0	66,7	71,7	78,6	75,0	77,5				
košute 2+	31,0	32,0	31,5	31,5		31,0	27,3	30,0	30,5	28,9				
indeks	100,0	103,2	101,6	101,6	0,0	100,0	88,1	96,8	98,4	93,2				

7.5 MUFLON (*Ovis amon (aries) musimon* Schraber.)

7.5.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave muflona je Zasavsko lovsko upravljalno območje. Znotraj območja se mufloni pojavljajo po skupinah, ki jih opredelimo s skupinami lovišč in sicer:

- Lovišči Trbovlje in Hrastnik;
- Lovišče Hrastnik;
- Lovišče Dol pri Hrastniku ter
- Lovišča Dobovec, Podkum in Radeče.

Preko zime in v zgodnji pomladi se mufloni zadržujejo v nižjih bolj prisojnih legah v pasu od 300 do 600 m nad morjem. Pozno pomladi, poleti in jeseni se pomikajo višje, do nadmorske višine 850 m. Više zaidejo le redko na pogorju Kuma v poletnem in jesenskem času.

7.5.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

V preteklem desetletnem obdobju je bil z odvzemom 594 živali načrt realiziran 77 %. Načrt je bil 100 % dosežen le v letu 2010. V okviru toleranc ni bil realiziran v letih 2001, 2003, 2004, 2005, 2006 in 2007. Iz narave je bilo odvzetih 47 % moških in 53 % ženskih osebkov. Med osebki moškega spola je bilo iz narave odvzetih 38 % jagnjet, 20 % enoletnih in 42 % ovnov. Med osebki ženskega spola pa je bilo iz narave odvzetih 35 % jagnjet, 19 % enoletnih in 46 % ovc. Skupaj je bilo iz narave odvzetih 33 % jagnjet, 20 % enoletnih in 47 % starejših. živali

Biološki kazalniki

V preteklem desetletnem obdobju je bilo v populaciji muflonov v območju zabeleženih 55 izgub živali ali 9 % vsega odvzema iz narave. Vzrok za največ izgub so bili psi (22 živali ali 40 %), promet (8 živali ali 14 %) in bolezni (7 živali ali 13 %). Za 18 živali ali 33 % izgub vzrok ni bil poznan. Največ izgub je bilo v letih 2003 in 2004, in sicer vsako leto 10. Sicer pojavljanje izgub ne nakazuje izrazitega trenda rasti ali padanja. Največji padec povprečnih telesnih mas v primerjavi prve in druge polovice dekad beležimo pri enoletnih ovnih in sicer 3,1 kg, največji porast pa pri starejših ovcah in sicer 0,8 kg. Skupno so povprečne telesne mase upadle za 2 kg, močnejše v pred reprodukcijskim razredu (mladiči in enoletni). Na to močno vpliva pojav jesenskih legel in odstrel mladičev iz teh legel.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Osnovni cilj upravljanja s populacijo, to je preprečitev njenega prostorskega širjenja, je bil dosežen. Škode od muflona na kmetijskih površinah so se zmanjšale oz. jih skoraj nismo beležili. Ocenjujemo, da je bil realiziran odvzem iz populacije ustrezen, načrtovanje pa nerealno. V drugi polovici dekad se je tudi na tem področju stanje izboljšalo.

7.5.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Populacija muflona se je v devetdesetih letih prejšnjega stoletja v obdobju milih zim uspešno razvijala v tem okolju. Posledica tega je bila tudi njena rast. V drugi polovici analiziranega obdobja so se pojavile ostrejšje zime, z visokim snegom v pozni zimi in zgodnji pomladi. To muflonu manj ustreza, tako da je rast populacije po naši oceni stagnirala. Mufloni se v zasavskem LUO pojavljajo v vzhodnem delu v dveh skupinah in sicer: na levem bregu Save v loviščih Trbovlje, Hrastnik in Dol pri Hrastniku ter na desnem bregu Save v loviščih Dobovec, Podkum in Radeče. Na levem bregu Save sta naseljeni dve skupini. Prva na področju med Trbovljami in Hrastnikom, druga pa na Kopitniku. Na desnem bregu Save se skupina muflonov zadržuje na pobočjih Kuma. V prostoru so razporejeni krajevno. Kjer so prisotni, so pogosti.

Spolna in starostna struktura

Spolna struktura ne odstopa bistveno od ustrezne spolne strukture populacij muflonov, tako da ocenjujemo, da je ustrezna. Tudi starostna struktura skupin muflonov je ustrezna.

Zdravstveno stanje

Ocenjujemo, da je zdravstveno stanje populacije muflonov ugodno. Zadnjih 6 let ne beležimo izgub zaradi bolezni. Drugih znakov o večji prisotnosti bolezni v populaciji ni.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami

Populacija muflonov je z okoljem zadovoljivo usklajena. V okolju predstavlja konkurenco za hrano srnjadi in gamsu. Zaradi svojega črednega načina življenja je v neposrednem stiku z navedenima vrstama konkurenčno močnejša.

7.5.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Cilj smotrnega upravljanja s populacijo muflonov je, ohraniti jo na območju obstoječe površinske razsežnosti v primerno veliki populaciji, ki ne bo povzročala pretirane škode v okolju. Hkrati mora populacija trajno izpolnjevati svoje gospodarske funkcije.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna strukture

Zadržati želimo trenutno ugodno starostno, spolno in kakovostno strukturo populacije. Po možnosti naj se poveča delež starejših trofejnih samcev.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

Glede na dosedanje razširjenost populacij posameznih vrst velikih rastlinojedov v LUO, želimo ohraniti muflona na dosedanjih populacijskih območjih

7.5.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Usmeritve za določitev ukrepov v populaciji

Spolni in starostni razredi:

Starostni razred	Ovni	Ovce
I	0+	0+
II	1+	1+
III	2+ in starejši	2+ in starejše

I. starostni razred sestavljajo jagnjeta (mladiči) obeh spolov;

II. starostni razred sestavljajo enoletni ovni in ovce;

III. starostni razred sestavljajo ovni in ovce starosti 2+ in starejši.

Starostna in spolna razdelitev odvzema je odvisna od postavljenega cilja glede številčnosti in strukture populacije. Starostna in spolna razdelitev odvzema, kakršna je prikazana v preglednici, velja za strukturno stabilno zgrajeno populacijo, kar pomeni enakomerno spolno strukturo in piramidalno starostno strukturo. V kolikor stanje v populaciji odstopa od tega modela, je treba korigirati strukturo odstrela tako, da v populaciji ustvarjamo želeno stanje glede spolne in starostne strukture.

Izhodiščna starostna in spolna struktura načrtovanega odvzema za osrednja populacijska območja (v %)

Spol	star. razred	vzdrževanje št.	zmanjšanje št.
		%	%
Ovni	I	min 10	10
	II	15	12
	III	max 25	min 23
	skupaj	50	45
Ovce	I	min 15	10
	II	15	20
	III	max 20	min 25
	skupaj	50	min 55
Skupaj		100	100

Ostalo

Naseljevanje muflona v prosto naravo na novih območjih v LUO strokovno ni zaželeno in dopustno, dodajanje pa le v primerih, ko to ni v nasprotju z naravovarstvenimi smernicami.

Dopustna odstopanja realizacije od načrtovanega odvzema je za muflona po višini do +/- 15 % od načrtovanega skupnega števila odvzema. Odvzem v III. razredu (2+) pri vsakem od obeh spolov se lahko prekorači le do 10 %, v ostalih razredih preseganje ni omejeno. Neizvršeni odvzem v III. starostnem razredu se lahko nadomesti z odvzemom v I. in II. starostnem razredu. Dopustno odstopanje v spolni strukturi je praviloma do 5 % od realizirane strukture v odstotkih (npr.: 45:55 %). Izjemoma je preseganje načrta odvzema za lovišča lahko večje, če to ne pomeni preseganja načrtovanega odvzema po višini in strukturi znotraj skupine lovišč navedenih v poglavju 7.5.1. Pravilno strukturo odvzema (v skladu z zgornjo preglednico in dopustnimi odstopanji v tem odstavku) je po loviščih treba doseči za prvo in drugo polovico (5 let) obdobja veljavnosti tega načrta. Zaradi načrtovanja morebitnih korekcij strukture odvzema muflonov po loviščih lahko letni načrt območja odstopa od zgoraj navedene strukture.

Za lovišča, ki imajo načrt odvzema do vključno 10 kosov muflona, se kot dopustno odstopanje od načrta praviloma šteje realizacija + - 1 kos. V teh loviščih se III. starostni razred lahko praviloma preseže za 1 kos, razlika v spolnem razmerju pa lahko pri realizaciji odstopa tudi za 1 kos.

Za lovišča, kjer načrt za posamezno lovišče ne presega 3 kose, načrta odvzema ni obvezno dosegati, presega pa se ga lahko za 1 kos.

Morebitna odstopanja pri starostni strukturi v III. starostnem razredu pri obeh spolih se, ne glede na meje dopustnih odstopanj, smiselno upošteva pri letnih načrtih v naslednjem obdobju.

Preglednica 13: Pregled podatkov o muflonu za obdobje 2001 - 2010

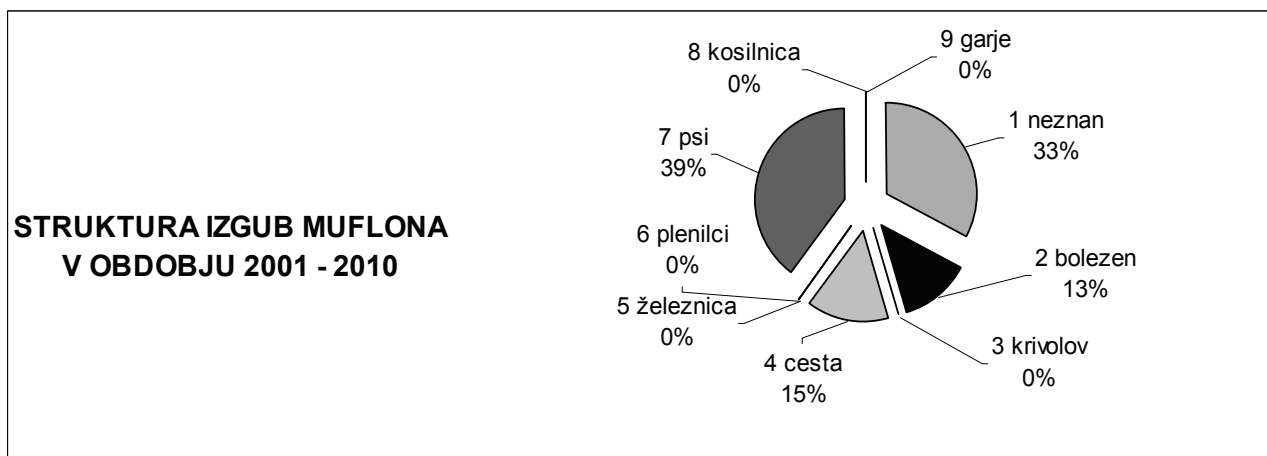
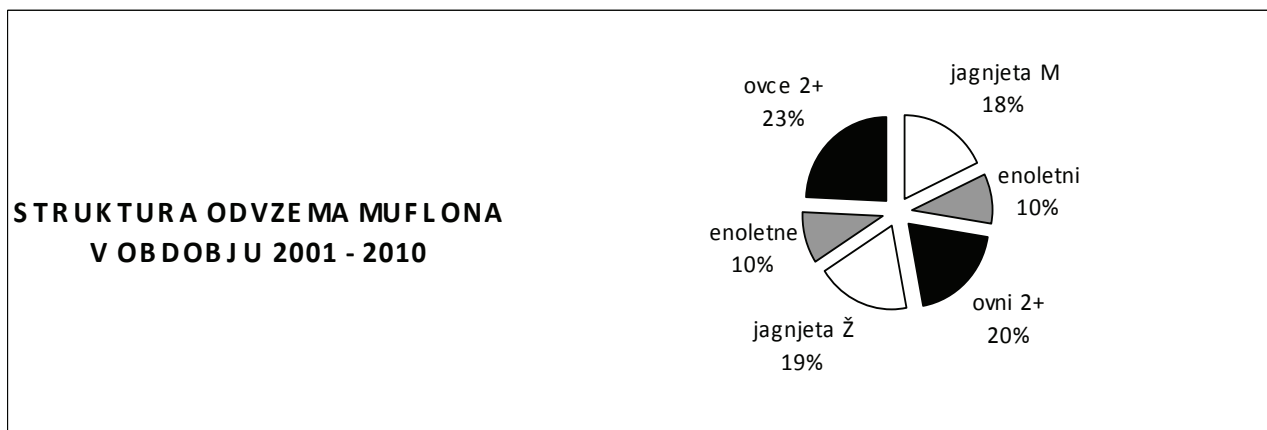
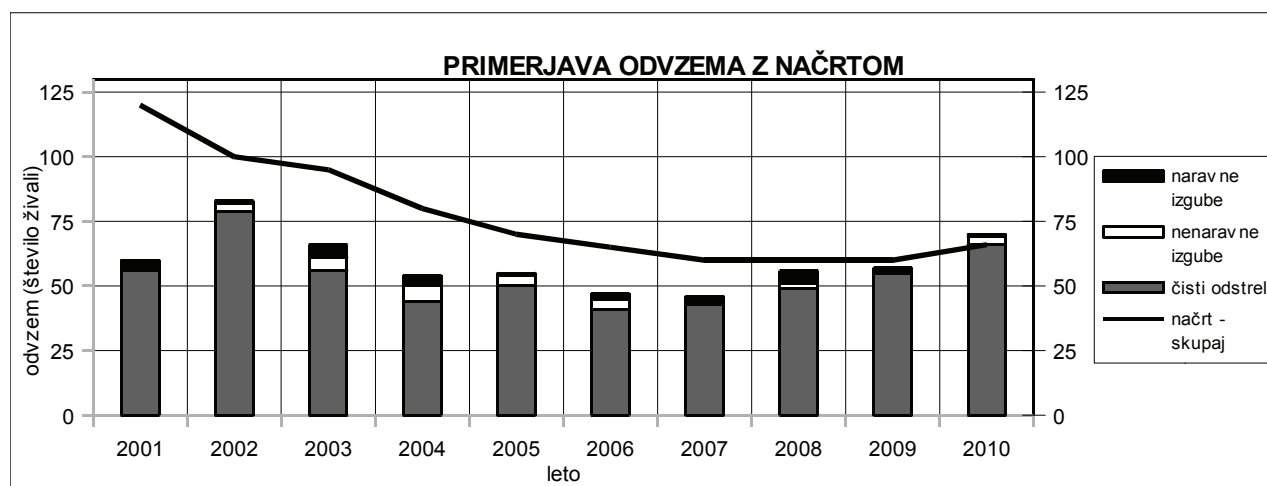
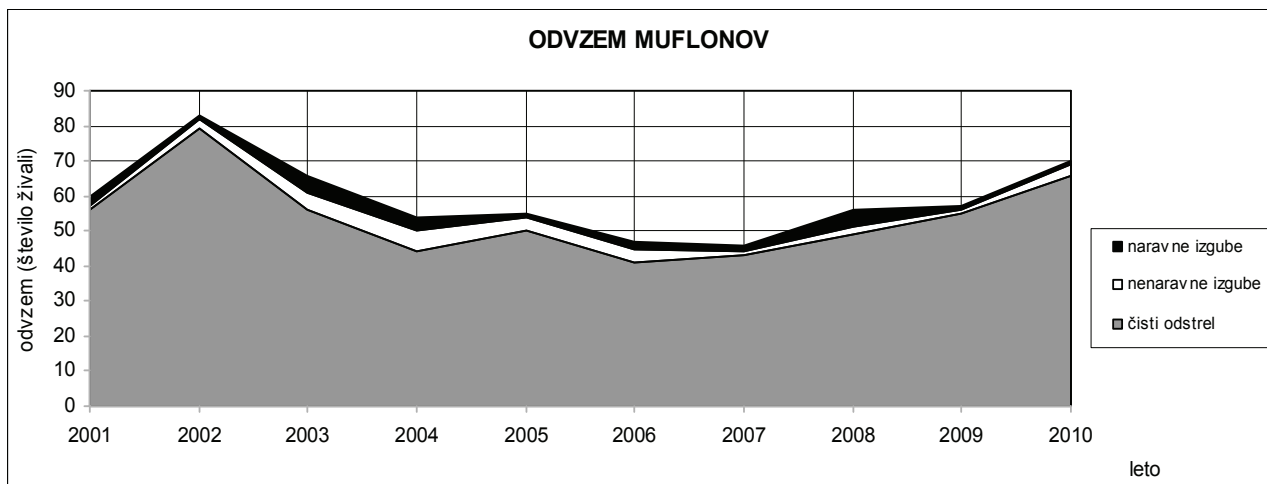
Odstrel in izgube													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
jagnjeta M	12	16	10	8	11	8	10	9	10	12	106	37,9	17,8
enoletni	3	11	10	2	4	4	3	4	7	9	57	20,4	9,6
ovni 2+	9	25	15	13	10	7	6	12	10	10	117	41,8	19,7
skupaj OVNI	24	52	35	23	25	19	19	25	27	31	280	100,0	47,1
jagnjeta Ž	9	8	9	11	15	8	11	13	15	12	111	35,4	18,7
enoletne	10	3	6	5	4	8	5	5	3	11	60	19,1	10,1
ovce 2+	17	20	16	15	11	12	11	13	12	16	143	45,5	24,1
skupaj OVCE	36	31	31	31	30	28	27	31	30	39	314	100,0	52,9
SKUPAJ odstrel in izgube	60	83	66	54	55	47	46	56	57	70	594		100,0

Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj		
načrt - skupaj	120	100	95	80	70	65	60	60	60	66	776		
odstrel in izgube / načrt	50,0	83,0	69,5	67,5	78,6	72,3	76,7	93,3	95,0	106,1	76,5		
delež OVNOV	40,0	62,7	53,0	42,6	45,5	40,4	41,3	44,6	47,4	44,3	47,1		
delež ovnov 2+	15,0	30,1	22,7	24,1	18,2	14,9	13,0	21,4	17,5	14,3	76,5		
delež mladih (mladiči, enoletni) neglede na spol	56,7	45,8	53,0	48,1	61,8	59,6	63,0	55,4	61,4	62,9	56,2		

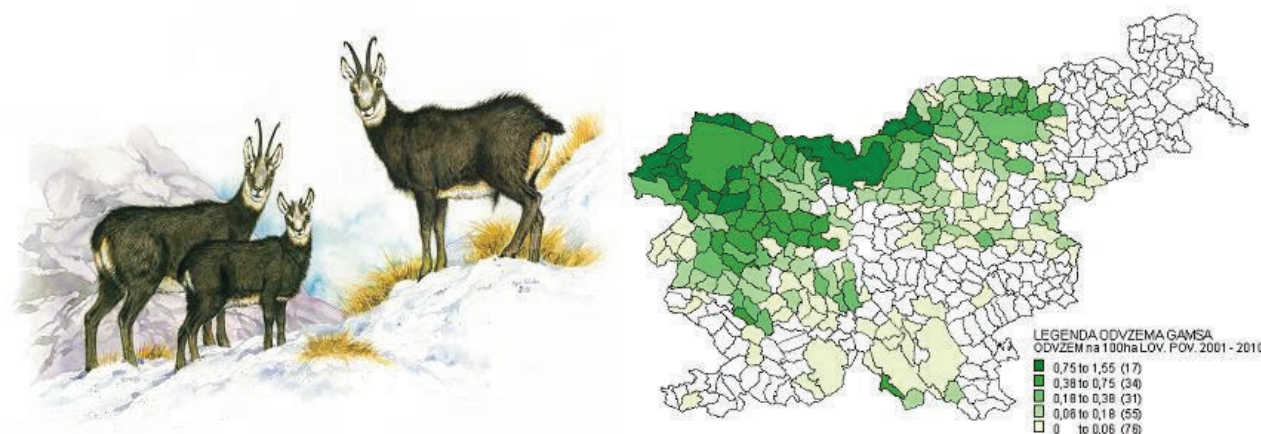
Izgube in odvzem													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
nenaravne izgube	1	3	5	6	4	4	1	2	1	3	30	54,5	
naravne izgube	3	1	5	4	1	2	2	5	1	1	25	45,5	
skupaj izgube	4	4	10	10	5	6	3	7	2	4	55	100,0	
% izgub	6,7	4,8	15,2	18,5	9,1	12,8	6,5	12,5	3,5	5,7	9,3		
čisti odstrel	56	79	56	44	50	41	43	49	55	66	539		

Vzroki izgub													
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
1 neznan	3	1	5	4			1	3	1	0	18	32,7	
2 bolezen					1	2	1	2	0	1	7	12,7	
3 krivolov								0	0	0	0	0,0	
4 cesta	1		1	4	0	0		0	0	2	8	14,5	
5 železnica								0	0	0	0	0,0	
6 plenilci								0	0	0	0	0,0	
7 psi		3	4	2	4	4	1	2	1	1	22	40,0	
8 kosilnica								0	0	0	0	0,0	
9 garje								0	0	0	0	0,0	

Telesne mase (biološka telesna masa)											
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
jagnjeta M	12,2	13	12,5	12,3	12,4	11,3	12,6	12,4	12,1	10,3	
indeks	100,0	106,6	102,5	100,8	101,6	92,6	103,3	101,6	99,2	84,4	
enoletni	21,3	20,7	21,3	22	22,9	21,2	21,3	16,4	19,1	16,7	
indeks	100,0	97,2	100,0	103,3	107,5	99,5	100,0	77,0	89,7	78,4	
ovni 2+	27,9	29,0	28,1	27,8	28,4	30,1	30,2	25,8	26,6	24,8	
indeks	100,0	103,9	100,7	99,6	101,8	107,9	108,2	92,5	95,3	88,9	
jagnjeta Ž	10,1	12,4	11,2	11,2	10,3	10,5	9,3	9,6	9,2	9	
indeks	100,0	122,8	110,9	110,9	102,0	104,0	92,1	95,0	91,1	89,1	
enoletne	16,2	17	15,5	14,8	16,7	14,5	13,9	14,9	16,2	13,8	
indeks	100,0	104,9	95,7	91,4	103,1	89,5	85,8	92,0	100,0	85,2	
ovce 2+	19,1	19,1	18,8	17,7	18,4	17	17,1	18,1	18,5	16,3	
indeks	100,0	100,0	98,4	92,7	96,3	89,0	89,5	94,8	96,9	85,3	

7.6 GAMS (*Rupicapra rupicapra* L.)

7.6.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave gamsa je Zasavsko lovsko upravljavsko območje. Znotraj območja se gamsi pojavljajo po skupinah, ki jih opredelimo s skupinami lovišč in sicer:

- Lovišči Čemšenik in Zagorje;
- Lovišči Šentlambert in Izlake;
- Lovišče Dol pri Hrastniku;
- Lovišči Polšnik in Litija ter
- Lovišča Dobovec, Podkum in Radeče.

Gams se v območju pojavlja v pasu od 200 m (na strmih pobočjih nad reko Savo) do 1000 m (Kum, Javor, Čemšeniška planina) nad morjem.

7.6.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

V preteklem desetletnem obdobju je bil z odvzemom 218 živali načrt realiziran 88 %. Načrt je bil 100 % dosežen v letih 2001 in 2002, v okviru toleranc pa še v letih 2008 in 2009. Nobeno leto ni bil presežen. Najnižja realizacija v obdobju je bila leta 2006 69 %. Iz narave je bilo odvzetih 55 % moških in 45 % ženskih osebkov. V prvi polovici dekad je delež moških v odvzemu znašal 60 %, v drugi pa 50 %. Med osebki moškega spola je bilo 64 % živali iz prvega starostnega razreda, 22 % iz drugega in 14 % iz tretjega starostnega razreda. Od ženskih je bilo 69 % živali iz I. starostnega razreda, 19 % iz II. in 12 % iz III. starostnega razreda. Skupaj je bilo tako uplenjenih 66 % živali, mlajših od treh let, 21 % srednje starih živali (kozli od 3 do 7 let, koze od 3 do 10 let) in 13 % starejših živali.

Biološki kazalniki

V obravnavanem obdobju je bilo v zasavskem LUO zabeleženih skupaj 13 izgub, med gamsi kar predstavlja 6 % celotnega odvzema. Največ izgub med gamsi je bilo zaradi bolezni (7 živali ali 54 % izgub), psov (3 živali ali 23 %) in povoza na železnici (1 žival ali 8 % izgub). Za dve živali (15 %) vzrok pogina ni bil znan. Največje izgube, t.j. 3 živali, so bile zabeležene v letu 2005. Pojavljanje izgub sicer ne kaže trenda naraščanja ali padanja. Povprečne telesne mase vseh kategorij gamsov so od prve do druge polovice dekad upadle za 1,4 kg. Po starostnih in spolnih kategorijah so najbolj upadle pri starejših kozah za 2,1 kg, najbolj narasle pa pri ženskih mladičih za 0,9 kg. Na skupno povprečno maso ima nedvomno velik vpliv povečanje deleža mladičev v odvzemu, še posebej pri tako majhnemu odvzemu, ki se je iz prve polovice dekad v drugo povečal s 25 na 55 %.

Primernosti načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Osnovni cilj upravljanja s populacijo gamsa je ohranitev vrste ob zmernem, trajnostnem in sonaravnem izkoriščanju. Ti cilji so bili kljub slabši realizaciji nekaterih letnih načrtov doseženi. Odvzem posamezne živali iz narave pri tako nizkem načrtu pomeni občuten del realizacije. Zaradi nizke gostote naseljenosti gamsov in

zahtevnih vremenskih pogojev se zgodi, da nekaj živali, sicer načrtovanih, ni uplenjenih. Dosedanja oblika načrta, predvsem dopustnih odstopanj je zaradi zahtevnosti lova povzročala nemalo težav. V prihodnje je treba načrtovanje predvsem v segmentu dopustnih odstopanj poenostaviti in sicer na način, da ne bo puščal možnosti za škodljive posege v populacijo gamsov, hkrati pa bo omogočal lov, ki bo reguliran le toliko, kot je nujno potrebno. Pri tem je treba izhajati tudi iz stanja populacije in potrebnosti izvajanja odstrela.

7.6.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Populacija gamsa je stabilna. Ne kaže izrazitih trendov rasti ali padanja. V prostoru je populacija dokaj razpršena. Živali se pojavljajo v manjših skupinah (do 50 živali) na strmih skalovitih pobočjih nad bregovi Save dolvodno od Litije in na strmejših pobočjih višjih hribov (Kum, Čemšeniška planina in Grebenje). Populacijo zaradi ustreznjega upravljanja razdelimo na več skupin po skupinah lovišč kot so navedena v poglavju o prostorskem okviru obravnave. Ustrezen habitat za gamsa je v območju močno razdrobljen. Rast in prostorska razširjenost populacije sta s tem zelo omejena. Škod v kmetijstvu in v gozdovih ta vrsta ne povzroča.

Spolna in starostna struktura

Poseganje z odstrelom v populacijo gamsa v Zasavju v celoti je sicer tako majhno, da večjih odklonov strukture od naravne naj ne bi povzročilo, lahko pa jo povzroči v posameznih skupinah gamsov, ki se pojavljajo širom LUO. V preteklih desetih letih je bila struktura odvzema z vidika modela za vzdrževanja številčnosti večje gamsje populacije ugodna, z vidika modela upravljanja populacije v skupinah pa nekoliko manj. Glede na to, da gre za močne skupine oz. šibko populacijsko območje menimo, da je bila struktura odvzema vseeno ustrezna. Spolno razmerje odvzema je v prvi polovici dekadde rahlo odstopalo, kasneje pa se je stabiliziralo. To pa ne zmanjšuje prirastka populacije, ker je v okolju ostajalo več ženskih osebkov. Ocenjujemo, da je prirastek še vedno nekoliko večji od dolgoletnega povprečnega odvzema živali iz okolja. Rast populacije v največji meri omejujejo danosti okolja.

Zdravstveno stanje

Zdravstveno stanje je relativno ugodno. Večjih bolezenskih izbruhov v zadnjih desetih letih in tudi prej nismo zaznali. V tem obdobju smo zabeležili sedem izgub gamsov zaradi bolezni, ki pa niso bile garje.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami

Gams z vidika odnosa do okolja ni problematična vrsta. Populacija je z okoljem usklajena. Zaradi specifičnih habitatov (skalovita pobočja) na druge vrste ne vpliva negativno. Zaradi specifičnega habitata in prehranske niše se tudi z muflonom ne izključujeta (Darmon in sod. 2011).

7.6.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Cilj upravljanja je številčno in socialno stabilna populacija gamsov, ki bo zagotavljala tudi primerno trajnostno rabo v obliki lova. Glede na to, da populacija ni problematična in v okolju ne povzroča škode, vrsta pa v območju lahko zasede le določena področja, kjer je ustrezen habitat, njenega prostorskega širjenja ne oviramo. V primeru večjega izbruha bolezni je prioritetni cilj upravljanja zmanjševanje negativnih učinkov tega pojava na populacijo.

Ciljna starostna, spolna in kakovostna strukture

Ohraniti želimo obstoječo starostno, spolno in kakovostno strukturo populacije gamsov z ustrezno visokim deležem osebkov II. starostnega razreda, ki zagotavlja tudi ustrezno preraščanje v III. starostni razred pri obeh spolih. Skrbeti moramo, da s poseganjem v populacijo le te ne bomo strukturno spreminjali.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

Ohraniti želimo današnja medvrstna razmerja med populacijo gamsov in drugimi vrstami avtohtone divjadi. V primeru neposredne konkurence za prostor in hrano z damjakom in muflonom je treba dati prednost gamsu.

7.6.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Usmeritve za določitev ukrepov v populaciji

Spolni in starostni razredi:

Starostni razred	Kozli	Koze
I	0+, 1+, 2+	0+, 1+, 2+
II	3+ - 7+	3+ - 10+
III	8+ in starejši	11+ in starejše

Razred mladih gamsov – I. starostni razred, predstavljajo 0+, 1+ in 2+ gamsi obeh spolov. Praviloma ti gamsi še ne sodelujejo v reprodukciji. Naravna smrtnost je največja v prav v tem starostnem razredu. Znotraj razreda mladih še posebej ločimo mladiče - 0+ in enoletne - 1+ gamse ter gamse starosti 2+.

Razred srednje starih gamsov – II. starostni razred, predstavljajo kozli 3+ do vključno 7+, ter koze 3+ do vključno 10+. Ta starostni razred tvorijo nosilci populacije, katere je treba v kar največji možni meri varovati.

Razred starih gamsov – III. starostni razred, predstavljajo kozli 8+ in starejši, ter koze 11+ in starejše. Ta starostni razred predstavljajo osebk največjih starosti. Zadostno preraščanje gamsov v III. starostni razred je tudi eden izmed splošnih ciljev upravljanja z gamsi.

Starostna in spolna struktura odvzema

Starostna in spolna razdelitev odvzema je prikazana ločeno za skupine gamsov in ločeno za populacije z večjo številčnostjo. Starostna in spolna razdelitev odvzema, kakršna je prikazana v preglednici, velja za strukturno stabilno zgrajeno populacijo, kar pomeni enakomerno spolno strukturo in piramidalno starostno strukturo. V kolikor stanje v populaciji odstopa od tega modela, je treba korigirati strukturo odvzema tako, da v populaciji ustvarjamo želeno stanje glede spolne in starostne strukture.

Izhodiščna starostna in spolna struktura načrtovanega odvzema za osrednja populacijska območja (v %)

spol	star. razred	Populacijska številčnost			Skupine gamsov
		vzdrževanje št.	zmanjšanje št.	povečanje št.	
		%	%	%	
Kozli	ml. in 1+	min 14	12	15	16
	2+	max 13	13	15	16
	I	min 27	25	min 30	min 32
	II	max 18	min 15	max 15	max 5
	III	5	5	10	13
	skupaj	50	45	55	50
Koze	ml. in 1+	min 14	13	13	16
	2+	max 13	15	12	16
	I	min 27	28	min 25	min 32
	II	max 18	min 22	max 10	max 5
	III	5	5	10	13
	skupaj	50	min 55	max 45	max 50
Skupaj		100	100	100	100

Pomembnejše od izbirnega odstrela je količinsko in strukturno doseganje načrtovanega odvzema. Ob izvršenem odstrelu in ugotovljenih izgubah se ugotovi in evidentira tudi spol mladičev. Namen skupnega načrtovanja odvzema mladičev izhaja iz težnje, da je potrebno opraviti količinsko zadosten odvzem v tej starostni kategoriji, pri tem pa je njihov spol drugotnega pomena.

Dopustno odstopanje realizacije od načrtovanega odvzema za gamsa je po višini do $\pm 15\%$ od načrtovanega skupnega števila odvzema. Odvzem v II. starostnem razredu pri vsakem spolu posebej se lahko prekorači le do 10% , v ostalih razredih preseganje ni omejeno v skladu s splošnimi določili možnih odstopanj realizacije od načrta. V kolikor 10% znotraj posamezne spolne kategorije II. starostnega razreda predstavlja manj kot 1 kos, se kot dopustno odstopanje šteje ± 1 kos. Neizvršeni odvzem v II. starostnem razredu se lahko nadomesti z odvzemom v I. in III. starostnem razredu. Odvzem v III. starostnem razredu se lahko nadomesti z odvzemom v I. starostnem razredu. Dopustno odstopanje v spolni strukturi za vse starostne kategorije razen mladičev je praviloma do 3% od realizirane strukture v odstotkih (npr.: $47:53\%$). Izjemoma je preseganje načrta odvzema za lovišča lahko večje, če to ne pomeni presegevanja načrtovanega odvzema po višini in strukturi znotraj skupine lovišč navedenih v poglavju 7.6.1. Pravilno strukturo odvzema (v skladu z zgornjo preglednico in dopustnimi odstopanji v tem odstavku) je po loviščih treba doseči za prvo in drugo polovico (5 let) obdobja veljavnosti tega načrta. Zaradi načrtovanja morebitnih korekcij strukture odvzema gamsov po loviščih lahko letni načrt območja odstopa od zgoraj navedene strukture.

Za lovišča, ki imajo načrt odvzema od vključno 4 do vključno 10 kosov gamsa, se kot dopustno odstopanje od načrta praviloma šteje realizacija $+ 1$ kos do $- 2$ kosa. V teh loviščih se II. starostni razred pri obeh spolih skupaj lahko praviloma preseže za največ 1 kos, razlika v spolnem razmerju pa lahko pri realizaciji odstopa tudi za največ 1 kos.

Za lovišča, ki imajo skupen načrt odvzema, oziroma kjer načrt za posamezno lovišče ne presega 3 kose, načrta odvzema ni obvezno dosegati, lahko pa se ga presega za 1 kos. Morebitna odstopanja pri starostni strukturi v II. starostnem razredu pri obeh spolih se, ne glede na meje dopustnih odstopanj, upošteva pri letnih načrtih v naslednjem obdobju.

Časovna dinamika odvzema

Lov na gamsa se začne izvajati takoj po začetku lovne dobe. Priporočljivo je, da se 50% odvzema realizira do konca oktobra.

Določitev morebitnih osrednjih in robnih površin življenjskega prostora za doseganje ciljne številčnosti ter smeri širjenja v določene predele lovsko upravljavskega območja

Iz navedenih (trenutnih območij) prisotnosti gamsa na podlagi podatkov iz preteklosti predvidevamo, da se lahko razširijo še druga območja, kjer je ustrezen habitat. V preteklosti so bili prisotni na Ciclju (greben med dolino Save in Moravško kotlino) in na Rebri (južno od Trojan). Pojavili so se tudi v severnem delu lovišča Višnja Gora.

Usmeritve za opazovanje in spremljanje številčnosti, strukture in zdravstvenega stanja populacije

Poleg rednega spremljanja z opazovanji, naj upravljavci lovišč, v kolikor je le mogoče, spremljajo tudi zdravstveno stanje populacije in ugotavljajo vzroke poginov. Med vzroki prvenstveno ločimo, v kolikor je mogoče, ali gre za pogin zaradi bolezni ali zaradi kakšnega drugega vzroka. Vzroki naj se beležijo v evidenčno knjigo odstrela, prav tako naj se pogini vpisujejo v evidenčno knjigo z vsemi podatki, ki jih je mogoče zbrati.

Preglednica 14: Pregled podatkov o gamsu za obdobje 2001 - 2010

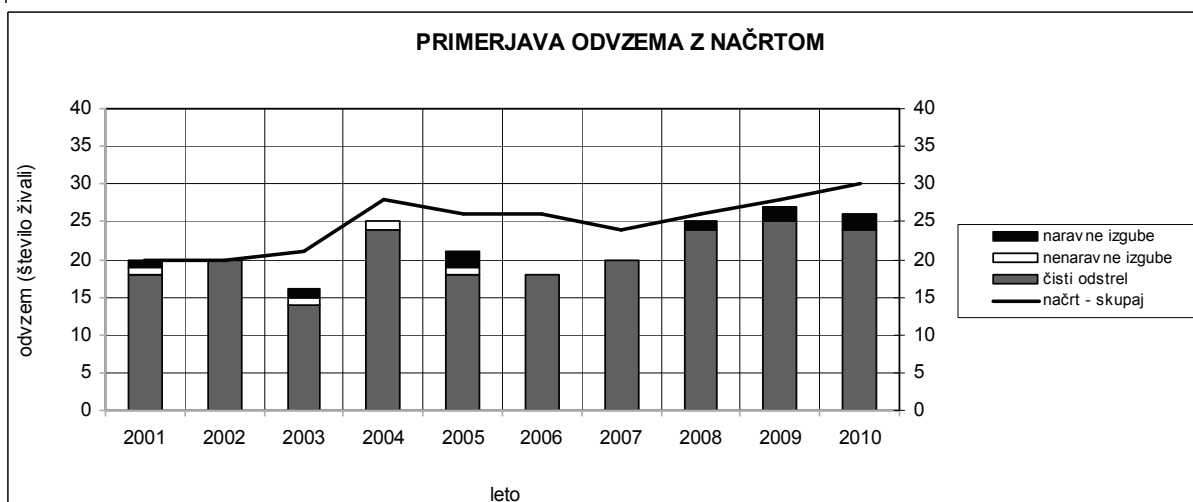
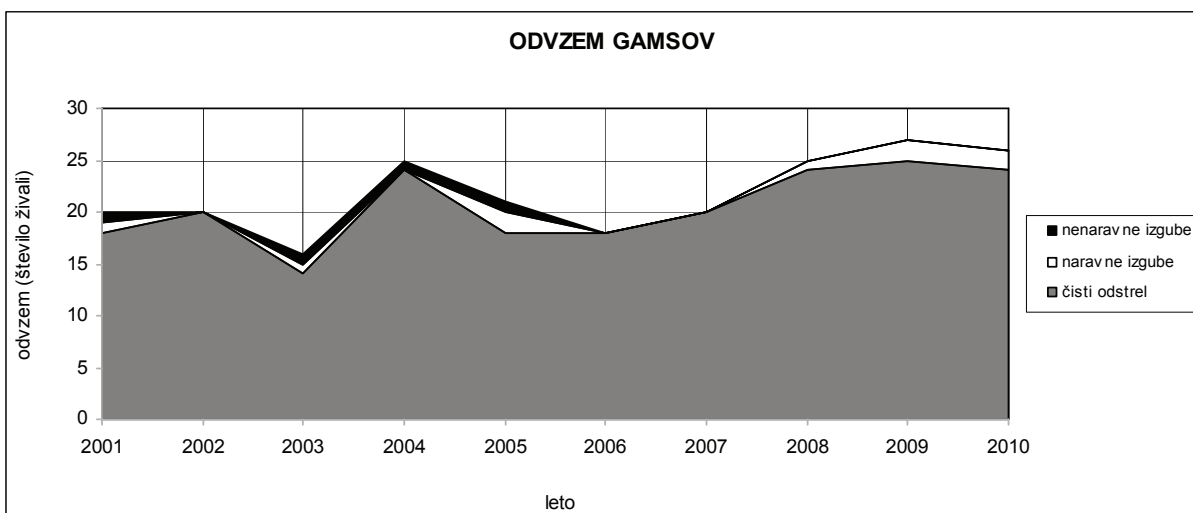
Odstrel in izgube													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
mladiči M	2	3	4	4	2	5	3	5	2	5	35	29,4	16,1
1+	1	4	1	8	3	2	3	4	5	2	33	27,7	15,1
2+	1	0	1	0	0		1	1	4	0	8	6,7	3,7
I. starostni razred	4	7	6	12	5	7	7	10	11	7	76	63,9	34,9
kozli 3-7	3	5	3	0	8	1	0	1	1	4	26	21,8	11,9
kozli 8+	3	0	1	3	1		3	2	3	1	17	14,3	7,8
skupaj KOZLI	10	12	10	15	14	8	10	13	15	12	119	100,0	54,6
mladiči Ž	3	2	0	3	3	2	4	6	4	6	33	33,3	15,1
1+	2	2	2	3	2	4	2	2	3	3	25	25,3	11,5
2+	1	1	1	1	0	2	1	2	1	0	10	10,1	4,6
I. starostni razred	6	5	3	7	5	8	7	10	8	9	68	68,7	31,2
koze 3-10	2	2	2	2	2		1	2	3	3	19	19,2	8,7
koze 11+	2	1	1	1	0	2	2	0	1	2	12	12,1	5,5
skupaj KOZE	10	8	6	10	7	10	10	12	12	14	99	100,0	45,4
SKUPAJ odstrel in izgube	20	20	16	25	21	18	20	25	27	26	218		100,0

Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom											
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
načrt - skupaj	20	20	21	28	26	26	24	26	28	30	249
odstrel in izgube / načrt	100,0	100,0	76,2	89,3	80,8	69,2	83,3	96,2	96,4	86,7	87,6
delež KOZLOV	50,0	60,0	62,5	60,0	66,7	44,4	50,0	52,0	55,6	46,2	54,6
delež kozlov 2+ in več	35,0	25,0	31,3	12,0	42,9	5,6	20,0	16,0	29,6	19,2	23,4
delež koz 2+ in več	25,0	20,0	25,0	16,0	9,5	22,2	20,0	16,0	18,5	19,2	18,8
delež mladih (mladiči, 1+) ne glede na spol	40,0	55,0	43,8	72,0	47,6	72,2	60,0	68,0	51,9	61,5	57,8

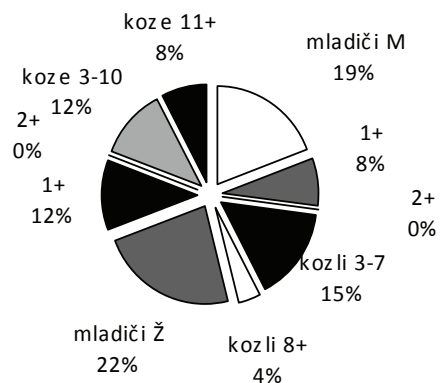
izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	1	0	1	1	1	0	0	0	0	0	4	30,8
naravne izgube	1	0	1	0	2	0	0	1	2	2	9	69,2
skupaj izgube	2	0	2	1	3	0	0	1	2	2	13	100,0
% izgub	10,0	0,0	12,5	4,0	14,3	0,0	0,0	4,0	7,4	7,7	6,0	
čisti odstrel	18	20	14	24	18	18	20	24	25	24	205	

Vzroki izgub												
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan	1		1					0	0	0	2	15,4
2 bolezen					2			1	2	2	7	53,8
3 krivolov								0	0	0	0	0,0
4 cesta								0	0	0	0	0,0
5 železnica				1				0	0	0	1	7,7
6 plenilci								0	0	0	0	0,0
7 psi	1		1		1			0	0	0	3	23,1
8 kosilnica								0	0	0	0	0,0
9 garje								0	0	0	0	0,0

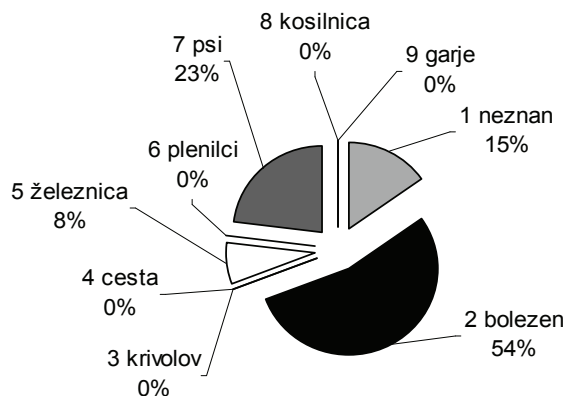
Telesne mase (biološka telesna masa)										
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
mladiči M		12,3	7,3	9,4	9	13	10	10,8	8	8,6
indeks	0,0	100,0	59,3	76,4	73,2	105,7	81,3	87,8	65,0	69,9
kozli 1+	14,0	22,0	14,5	15,6	15,0	11,8	16,7	15,7	14,5	15,0
indeks	100,0	157,1	103,6	111,4	107,1	84,3	119,3	112,1	103,6	107,1
kozli 2+	17,0	0,0	20,0				25,0	24,0	18,0	0,0
indeks	100,0	0,0	117,6	0,0	0,0	0,0	147,1	141,2	105,9	0,0
kozli 3+ do 7+	19,0	21,5	20,0		24,0	24,0		23,0	24,0	21,5
indeks	100,0	113,2	105,3	0,0	126,3	126,3	0,0	121,1	126,3	113,2
kozli 8+ in več	25,5	0,0	0,0	18,0	28,0		21,7	21,3	21,7	26,0
indeks	100,0	0,0	0,0	70,6	109,8	0,0	85,1	83,5	85,1	102,0
mladiči Ž	8,3	8,0	0,0	9,0	8,8	9	11,3	10,3	9,0	9,4
indeks	100,0	96,4	0,0	108,4	106,0	108,4	136,1	124,1	108,4	113,3
koze 1+	17,0	13,0	0,0	12,0	16,5	15,0	13,5	14,5	16,0	14,2
indeks	100,0	76,5	0,0	70,6	97,1	88,2	79,4	85,3	94,1	83,5
koze 2+	20,0	17,0	16,5			18,5	14,0	16,5	0,0	0,0
indeks	100,0	85,0	82,5	0,0	0,0	92,5	70,0	82,5	0,0	0,0
koze 3+ do 10+	18,00	19,0	20,0		16,0		17,0	17,3	18,8	17,5
indeks	100,0	105,6	111,1	0,0	88,9	0,0	94,4	96,1	104,4	97,2
koze 11+ in več	19,0	21,5	0,0			22,5	15,5	0,0	17,0	15,0
indeks	100,0	113,2	0,0	0,0	0,0	118,4	81,6	0,0	89,5	78,9

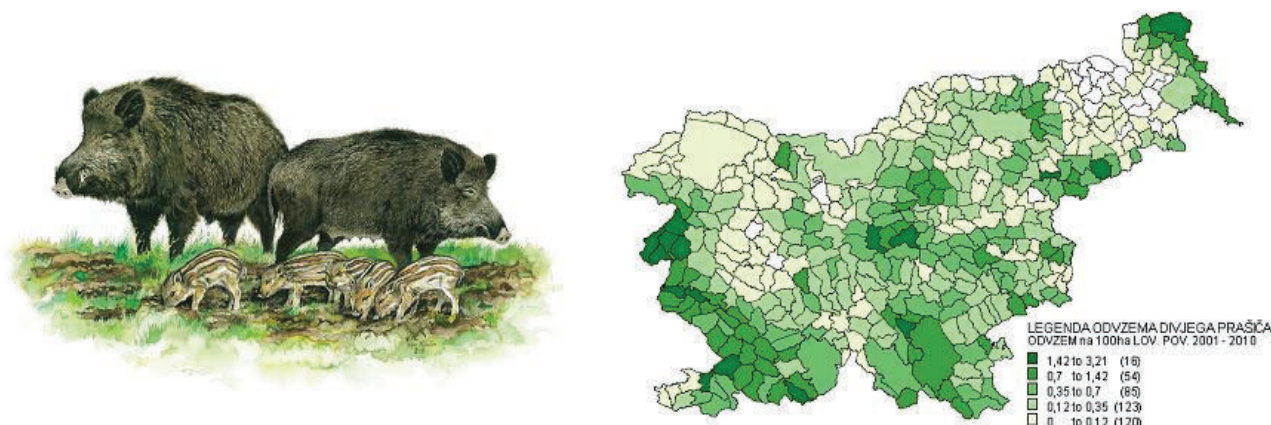
**STRUKTURA ODVZEMA GAMSOV
V OBDOBJU 2001 - 2010**

**STRUKTURA IZGUB GAMSA
V OBDOBJU 2001 - 2010**

7.7 DIVJI PRAŠIČ (*Sus scrofa* L.)

7.7.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave divjega prašiča je Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

7.7.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

Stopnja uresničevanja načrtovanega odvzema po številu in strukturi

V preteklem desetletnem obdobju je bil z odvzemom 5134 živali načrt odvzema realiziran 101 %. Načrt ni bil dosežen v letih 2003, 2006 in 2009. Iz narave je bilo v tem obdobju odvzetih 48 % moških in 52 % ženskih osebkov. Od tega je bilo med moškimi osebki 71 % ozimcev, 25 % lanščakov in 4 % merjascev. Od ženskih osebkov je bilo iz narave odvzetih 62 % ozimk, 27 % lanščakinj in 11 % svinj. Skupaj je bilo tako uplenjenih 66 % živali, mlajših od enega leta, 26 % enoletnih živali, ter 8 % živali, starejših od dveh let. Svinje in lanščakinje predstavljajo 20 % skupnega odvzema. Iz prve v drugo polovico dekad se je ta delež povečal iz 18 % na 22 %, delež ženskih osebkov v odvzemu pa iz 51 % na 54 %.

Biološki kazalniki

V obravnavanem obdobju je bilo v Zasavskem LUO zabeleženih skupaj 124 izgub, kar skupaj predstavlja 2 % celotnega odvzema. Največje izgube so nastale zaradi povoza na cesti (59 živali ali 48 %), bolezni (15 živali ali 12 %), povoza na železnici (11 živali ali 9 %), krivolova (4 živali ali 3 %), psov (2 živali ali 2 % izgub) in plenilcev (1 žival ali 1 %). Za 23 živali ali 25 % izgub vzrok ni bil poznan. Največje izgube, t.j. 20 živali, so bile zabeležene v letu 2005, najmanj, t.j. 6 živali, pa v letu 2001. Delež izgub v primerjavi z odvzemom ne kaže trenda naraščanja ali padanja. Giblje v okviru do 4 % odvzema. Povprečne telesne mase divjih prašičev v zadnjih desetih letih ne kažejo izrazitih trendov naraščanja ali padanja. Iz prve v drugo polovico dekad je skupna povprečna telesna masa vseh uplenjenih divjih prašičev narasla za 1,2 kg. Po starostnih in spolnih kategorijah je najbolj narasla povprečna masa ozimcev (moških 1,6 in ženskih 1,5 kg), najbolj pa je upadla povprečna masa merjascev in sicer za 5,2 kg. Škode od divjega prašiča so, po rekordnih vrednostih sredi dekad, v zadnjih dveh letih močno upadle.

Primernost načrtovanega odvzema v preteklem obdobju in pojasnitev vzrokov za morebitna odstopanja

Po poročanju upravljavcev lovišč je bila realizacija načrta zahtevna naloga. V letih, ko načrt ni bil realiziran, se je to zgodilo kljub izdatnemu trudu. Skupna realizacija 101 % v dekadi kaže, da je bi načrt ustrezno postavljen, torej da ga je bilo v večini primerov mogoče doseči. Skozi obdobje pa se izkaže naraven triletni cikel, ko odvzem upade in načrt ni realiziran. V pretekli dekadi smo to šele ugotovili, tako da z načrtom tej dinamiki nismo mogli slediti. Z vidika motivacije za poseganje v populacijo je bolje, da se načrta ne znižuje, morebitno slabšo realizacijo pa rešuje z dovoljenimi odstopanji.

7.7.3 Ocena stanja populacije

Trend številčnosti populacij in ocena prostorske razporeditve

Številčnost populacije je v zadnjem desetletnem obdobju nihala. Značilni so že omenjeni triletni cikli. Ocenjujemo, da se je rast populacije, značilna za prejšnja obdobja zaradi ukrepanja v populaciji in v njenem okolju ter zaradi okoljskih danosti, ustavila. Najpogosteje se prašiči pojavljajo predvsem v loviščih Pugled, Laze, Kresnice, Litija. Drugi center populacije je v lovišču Radeče, kjer pa se populacija navezuje na sosednje LUO. V teh loviščih je populacija stalna in je tudi načrtovanje odvzema v primerjavi z drugimi deli območja lažje. V drugih loviščih pojav prašičev iz leta v leto močno niha. Najmanj pogosto so prisotni v severovzhodnem delu območja, t. j. v loviščih Zagorje, Trbovlje, Hrastnik in Dol pri Hrastniku. Pojav prašiča v teh loviščih je vezan na populacijo v sosednjem LUO. Prašiči se največ zadržujejo na območjih, kjer je dovolj hrane. V iskanju hrane lahko prepotujejo tudi večje razdalje.

Spolna in starostna struktura

Spolna struktura populacije je relativno ugodna. Glede na odvzem, ki je po spolu v tem obdobju uravnotežen, lahko sklepamo, da je spolna struktura blizu spolnemu razmerju poleženih živali. Odvzem je bil v preteklih desetih letih glede na starostno in spolno strukturo usmerjen nekoliko v zmanjševanje številčnosti. Prirastek populacije je še vedno zelo visok, kar je nasploh značilnost obravnavane vrste. Visoka potencialna nataliteta divjih prašičev narekuje močne posege v populacijo, kar ima za posledico tudi majhen delež starejših osebkov, kar je še posebej izrazito pri merjascih. Zaradi tega ekološke funkcije praviloma niso ogrožene. Slabše pa je to z vidika gospodarske funkcije, ker ni izrazito močnih trofejnih merjascev.

Zdravstveno stanje

Večjih bolezenskih izbruhov v zadnjem obdobju nismo zaznali. Zaradi bolezni je bilo izgubljenih skupaj 15 živali. Največ leta 2005, 2008 in 2010 in sicer po tri živali, kar je v teh letih predstavljalo manj kot 1 % celotnega odvzema. Ocenjujemo, da je zdravstveno stanje ugodno.

Medsebojni vplivi z ostalimi vrstami

Zaradi sebi lastnega načina prehranjevanja divji prašič ne predstavlja prehranskega konkurenta drugim vrstam divjadi. Predstavlja pa konkurenco za prostor srni, navadnemu jelenu in muflonu. Kot vsejed priložnostno pleni manjše živali, vendar praviloma ne vpliva na dinamiko njihovih populacij. Izrazito negativen vpliv pa ima lahko na gozdne kure, saj pleni njihova gnezda. V območju ni naravnega plenilca, ki bi spreminjal dinamiko populacije divjega prašiča.

7.7.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želeni trend številčnosti s ciljno gostoto in prostorska razporeditev

Številčnost divjih prašičev v območju je potrebno zmanjšati. Bistveno pri tem je, da se zmanjša škoda od divjih prašičev v kmetijstvu. Večji poudarek zmanjševanju številčnosti je potrebno dati v predelih z večjo gostoto poseljenosti. Ciljna razporeditev prašičev v prostoru naj bo krajevna do enakomerna. Zmanjševanje naj se doseže z odstrelom in ukrepi v okolju (omejitev oziroma ciljno izvajanje krmljenja).

Ciljna starostna, spolna in kakovostna strukture

Cilja starostna in spolna struktura je od sedanje zamaknjena nekoliko v korist moškega spola in starejših osebkov. Tudi nekoliko večji delež moških in starejših osebkov v populaciji bo še vedno zagotavljal dovolj velik prirastek za obstoj populacije in hkrati ugodne razmere za lov.

Ciljno razmerje z ostalimi populacijami vrst divjadi

Vpliv populacije divjih prašičev na avtohtono divjad mora biti čim manjši. Posebno pozornost je potrebno posvetiti vplivu divjih prašičev na populacije gozdnih kur. S krmljenjem divjih prašičev gozdnih kur ne smemo ogrožati.

7.7.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo**Usmeritve za določitev ukrepov v populaciji**

Starostni in spolni razredi

Moški spol	Ženski spol
Mladiči/Ozimci	
Lanščaki*	Lanščakinje*
Merjasci*	Svinje*

* Določitev dejanske starosti za prehod v višji starostni razred na podlagi pregleda zobovja.

Zaradi velike variabilnosti v času poleganja divjih prašičev (prek celega leta) se starostna kategorizacija vsake izločene živali (v kategorijah mladič/ozimec, lanščak in 2+ žival) opravi glede na določitev dejanske starosti (v mesecih) na podlagi pregleda razvojne stopnje in izraženosti zobovja. Zaradi nezmožnosti prepoznavanja dejanske starosti živali, ki so na prehodu v višji starostni razred, pred samim odstrelom, se pri opredelitvi starostne kategorije v primeru dokončnega dvoma presoja v smislu izbora/določitve nižje starostne kategorije, in sicer:

- Osebk do ocenjenega 12. meseca starosti se ne glede na datum uplenitve kategorizirajo kot mladiči, pri čemer se pri mejnih primerih (ocenjena starost 12.-13. mesecev) logično upošteva tudi datum prehoda 31.3./1.4.;
- Osebk med ocenjenim 13. in 24. mesecem starosti se ne glede na datum uplenitve kategorizirajo kot enoletne živali (lanščaki, lanščakinje);
- Osebk med ocenjenim 24. in 27. mesecem ter uplenjeni do 31.3. tekočega leta se ne glede na dejansko starost ocenijo kot lanščaki/lanščakinje, s čimer se doseže primerljiva kategorizacija živali, ki so bile v istem letu poležene v zimskem, oziroma spomladanskem času.

Zaradi namenov kasnejših analiz se priporoča, da se za vse divje prašiče do ocenjene starosti 24 mesecev starost v mesecih tudi ustrezno evidentira. Z namenom relevantnega določanja starosti divjih prašičev se priporoča tudi ustrezno usposabljanje članov Komisij za oceno odstrela in izgub v LUO.

Starostna in spolna struktura odvzema

Starostni razred	Izhodiščna struktura*		
	M	Ž	Skupaj
Ozimci	min 50-70 %		min 50-70 %
Lanščaki / Lanščakinje	max 10-20 %	min 10-20 %	max 20-40 %
Merjasci 2+ / Svinje 2+	max 5 %	min 5 %	10 %
Skupaj	50 %	50 %	100 %

* Z načrti se v posameznem LUO določi načrtovan odvzem v konkretnih % in ne intervalno.

Načrtovanje odvzema pri cilju: uravnavanje številčnosti

Za uravnavanje številčnosti populacije je treba načrtovati predvsem dovolj veliko poseganje med vse kategorije divjega prašiča, še zlasti pa v kategorijo ozimcev, kjer sledimo cilju, da v razred enoletnih osebkov preraste minimalno število osebkov.

Načrtovanje odvzema pri cilju: zmanjševanje številčnosti (konkretna lovišča, za katera v določenem letu velja ta cilj, se določi z letnimi lovsko upravljavskimi načrti). Za doseganje zmanjševanja številčnosti populacije se mora poleg intenzivnega odstrela ozimcev v odvzemu povečati tudi delež ženskih osebkov (lanščakinje in svinje 2+), pri čemer je smiselno z načrtom predpisati vsaj minimalno število rodnih samic obeh kategorij, ki jih je potrebno odvzeti iz LUO.

Vendar je tudi pri tem cilju priporočeno, da je svinja vodnica tropa pri izvajanju lova »varovana« kategorija, saj lahko njen odstrel prek zrušitve socialne strukture povzroči še večji prirastek in škode na kmetijskih kulturah.

V primerih načrtovanega občutnega zmanjšanja številčnosti divjih prašičev se z načrti odvzema kategorije ozimcev in lanščakov obeh spolov praviloma ne ločuje in ne omejuje. Priporočljiv je tudi čim zgodnejši začetek odstrela ozimcev.

Za namen ohranjanja številčnosti je priporočeno trajno zagotavljati odvzem vsaj 20 % osebkov iz razredov svinj ali lanščakinj.

Časovna dinamika odvzema

Skupni lovi - brakade na divje prašiče se praviloma izvajajo od 15.9. do 31.1.

Ostalo

Dopustno odstopanje od načrta odvzema za divjega prašiča za lovišča, ki imajo načrtovan odvzem 20 in več osebkov divjega prašiča, je lahko po višini navzdol največ do 30 %, pri čemer se izračunane vrednosti odstopanja zaokrožujejo na najbližjo celo vrednost. V loviščih, kjer je načrtovano znatno zmanjšanje številčnosti divjih prašičev, je odvzem svinj 2+ po višini neomejen. V loviščih z načrtovanim odvzemom 20 in več osebkov divjega prašiča mora biti tako realiziran odvzem vsaj 70 % načrtovanega števila ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+, medtem, ko je realizacija odvzema merjascev in lanščakov lahko manjša in po višini ni obvezujoča. Navzgor odvzem količinsko ni omejen, praviloma pa mora biti skladen s spolno in starostno strukturo osnovnega načrta. To pomeni, da je pri preseganju načrtovanega odvzema ter tudi pri realizaciji odvzema v višini od 70 % do 100 %, delež ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+ (svinj v primeru načrtovanega znatnega zmanjšanja številčnosti divjih prašičev) v strukturi odvzema vsaj tolikšen, kot je za posamezno kategorijo predviden z načrtom odvzema (minimalni delež). Delež lanščakov, merjascev ter potencialno tudi svinj 2+ (v loviščih, kjer je načrtovana ohranitev številčnosti divjih prašičev) pa je lahko enak ali manjši načrtovanemu deležu v odvzemu. Pri izračunu deleža svinj 2+ in merjascev 2+ v odvzemu po loviščih se za ti kategoriji upošteva tudi dovoljeno odstopanje +1 kos, ki se ga ustrezno upošteva pri načrtovanju odvzema v naslednjem/naslednjih letih.

Dopustno odstopanje od načrta odvzema za divjega prašiča za lovišča, ki imajo načrtovan odvzem več kot 5 in do pod 20 osebkov divjega prašiča, je lahko po višini navzdol največ do 50 %, pri čemer se izračunane vrednosti odstopanja zaokrožujejo na najbližjo celo vrednost. V loviščih, kjer je načrtovano znatno zmanjšanje številčnosti divjih prašičev, je odvzem svinj 2+ po višini neomejen. V loviščih z načrtovanim odvzemom od 6 do 20 osebkov divjega prašiča mora biti tako realiziran odvzem vsaj 50 % načrtovanega števila ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+, medtem ko je realizacija odvzema merjascev in lanščakov lahko manjša in po višini ni obvezujoča. Navzgor odvzem količinsko ni omejen, praviloma pa mora biti skladen s spolno in starostno strukturo osnovnega načrta. To pomeni, da je pri preseganju načrtovanega odvzema (ne pa tudi pri realizaciji odvzema v višini od 50 % do 100 %), delež ozimcev, lanščakinj ter svinj 2+ (svinj v primeru načrtovanega znatnega zmanjšanja številčnosti divjih prašičev) v strukturi odvzema vsaj tolikšen, kot je za posamezno kategorijo predviden z načrtom odvzema (minimalni delež). Delež lanščakov, merjascev ter potencialno tudi svinj 2+ (v loviščih, kjer je načrtovana ohranitev številčnosti divjih prašičev) pa je lahko enak ali manjši načrtovanemu deležu v odvzemu. Pri izračunu deleža svinj 2+ in merjascev 2+ v odvzemu po loviščih se za ti kategoriji upošteva tudi dovoljeno odstopanje +1 kos, ki se ga ustrezno upošteva pri načrtovanju odvzema v naslednjem/naslednjih letih.

Za lovišča, kjer je prisotnost divjih prašičev zgolj občasna ali je njihova številčnost majhna, se konkretne usmeritve za upravljanje navede v letnem načrtu LUO. Loviščem, ki imajo načrtovan odvzem manjši ali enak 5 osebkov, načrtovane višine odvzema praviloma ni treba dosegati (možno odstopanje do 100 %). Navzgor odvzem količinsko ni omejen, a se lahko struktura odvzema nad enoletnih osebkov z načrti dodatno omeji. Tudi v teh loviščih je dovoljeno odstopanje odvzema v primerjavi z načrtom v primeru svinj 2+ in merjascev 2+ po loviščih +1 kos, kar se ustrezno upošteva pri načrtovanem odvzemu v naslednjem/naslednjih letih.

Izjemoma, t.j. v primeru bistveno manjše številčnosti divjih prašičev v celotnem ali delih LUO ali delih LUO so odstopanja lahko tudi večja od navedenih, pri čemer se odstopanja utemelji po postopkih, ki so skladni s podzakonskimi akti.

Lovske organizacije z internimi navodili na noben način ne smejo omejevati izvajanje načrta odvzema divjih prašičev (npr. omejevanje lova na privabljajalnih krmiščih; določanje sankcij za uplenitev katerekoli kategorije divjega prašiča, ki je z načrtovanim odvzemom še dovoljena). V loviščih, kjer je načrtovano znatno zmanjšanje številčnosti divjih prašičev, tudi ni dovoljeno omejevanje skupinskih lovov v obdobju od 15.9. do 31.1.

Določitev morebitnih osrednjih in robnih površin življenjskega prostora za doseganje ciljne številčnosti ter smeri širjenja v določene predele lovsko upravljavskega območja

Največja in stalna prisotnost divjih prašičev v območju je v loviščih Pugled, Laze, Kresnice in Litija. V drugih loviščih (razen Radeč) se prašiči pojavljajo kot prehodna divjad. V nekaterih se pojavljajo vsako leto. Zaradi spreminjanja velikosti populacij po posameznih loviščih iz leta v leto, je natančno načrtovanje odvzema tu

praktično nemogoče. V lovišču Radeče so divji prašiči stalni, jedro populacije, ki se tu nahaja, pa je v sosednjem LUO. Iz navedenih lovišč se divji prašiči širijo v vsa ostala. lovišča, v lovišča ob meji območja pa tudi iz sosednjih območij.

Usmeritve za opazovanje in spremljanje številčnosti, strukture in zdravstvenega stanja populacije

Številčno stanje se večinoma ne spreminja absolutno, temveč relativno, glede na pojavljanje divjega prašiča v posameznem letu. To je ena od osnov za določevanje višine odvzema. Poleg rednega spremljanja z opazovanji naj upravljavci lovišč, v kolikor je le mogoče, ugotavljajo tudi vzroke izgub. Med vzroki prvenstveno ločimo, v kolikor je seveda mogoče, ali je pogin zaradi zveri ali zaradi bolezni. Vzroki naj se beležijo v evidenčno knjigo odvzema.

Preglednica 15: Pregled podatkov o divjem prašiču za obdobje 2001 - 2010

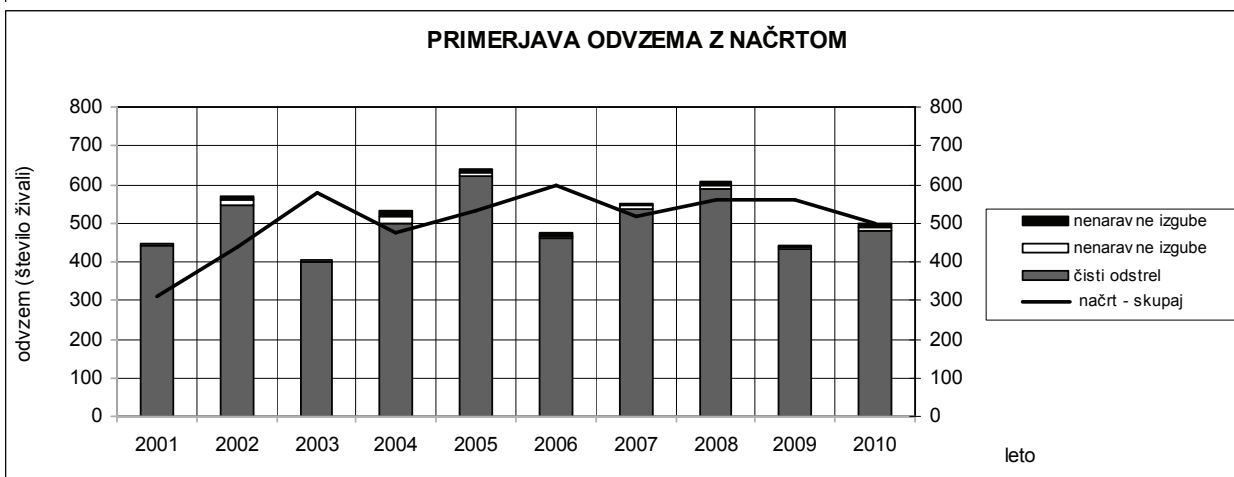
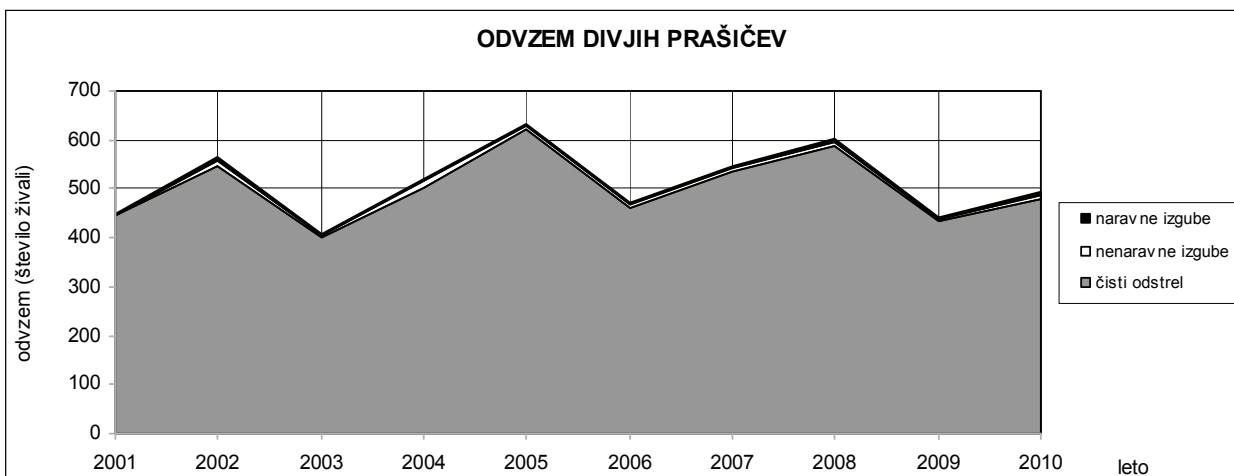
Odstrel in izgube													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%/spol	%/skupaj
mladiči M	140	215	137	191	211	150	188	193	114	192	1731	70,7	33,7
lanščaki	84	70	55	58	60	55	50	63	71	51	617	25,2	12,0
merjasci 2+	19	7	7	12	6	7	9	9	10	14	100	4,1	1,9
skupaj PRAŠIČI	243	292	199	261	277	212	247	265	195	257	2448	100,0	47,7
mladiči Ž	130	189	136	168	212	138	189	199	133	158	1652	61,5	32,2
lanščakinje	57	62	45	66	100	89	74	94	90	53	730	27,2	14,2
svinje 2+	20	22	29	26	44	31	36	46	23	27	304	11,3	5,9
skupaj SVINJE	207	273	210	260	356	258	299	339	246	238	2686	100,0	52,3
SKUPAJ odstrel in izgube	450	565	409	521	633	470	546	604	441	495	5134		100,0

Odstrel in izgube v primerjavi z načrtom													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj		
načrt - skupaj	310	436	577	474	530	598	520	560	560	500	5065		
odstrel in izgube / načrt	145,2	129,6	70,9	109,9	119,4	78,6	105,0	107,9	78,8	99,0	101,4		
delež PRAŠIČEV	54,0	51,7	48,7	50,1	43,8	45,1	45,2	43,9	44,2	51,9	47,7		
delež mladičev ne glede na spol	60,0	71,5	66,7	68,9	66,8	61,3	69,0	64,9	56,0	70,7	65,9		
delež lanščakov ne glede na spol	31,3	23,4	24,4	23,8	25,3	30,6	22,7	26,0	36,5	21,0	26,2		
delež večletnih - 2+ ne glede na spol	8,7	5,1	8,8	7,3	7,9	8,1	8,2	9,1	7,5	8,3	7,9		

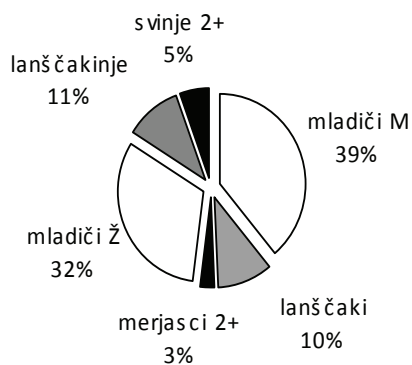
Izgube in odvzem													
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
nenaravne izgube	1	11	3	16	9	6	8	8	4	10	76	61,3	
naravne izgube	5	7	6	4	4	3	2	7	3	7	48	38,7	
skupaj izgube	6	18	9	20	13	9	10	15	7	17	124	100,0	
% izgub	1,3	3,2	2,2	3,8	2,1	1,9	1,8	2,5	1,6	3,4	2,4		
čisti odstrel	444	547	400	501	620	461	536	589	434	478	5010		

Vzroki izgub													
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%	
1 neznan	5	6	5	3	1	1	1	4	3	3	32	25,8	
2 bolezen		1	1	1	3	2	1	3	0	3	15	12,1	
3 krivolov	1		1	1	0		1	0	0	0	4	3,2	
4 cesta		8	2	13	7	6	7	4	3	9	59	47,6	
5 železnica		3		2	1			4	0	1	11	8,9	
6 plenilci								0	0	1	1	0,8	
7 psi					1			0	1	0	2	1,6	
8 kosilnica								0	0	0	0	0,0	
9 garje								0	0	0	0	0,0	

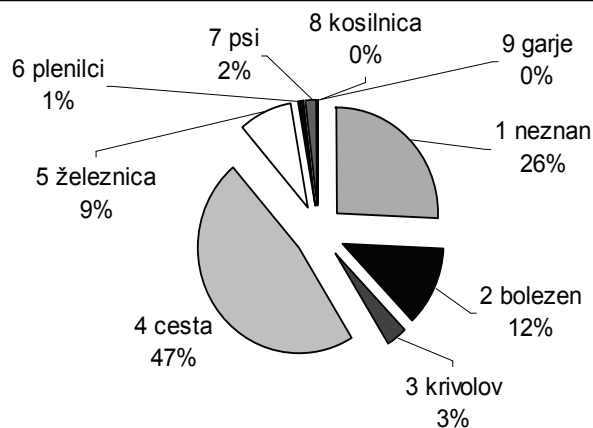
Telesne mase (biološka telesna masa)													
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010			
mladiči M	23,6	24,4	24,1	26,4	26,3	26,5	27,3	25,5	29	28			
indeks	100,0	103,4	102,1	111,9	111,4	112,3	115,7	108,1	122,9	118,6			
lanščaki	59,8	62,2	52,7	63,1	58,8	54,8	59,6	66,8	49,4	54,6			
indeks	100,0	104,0	88,1	105,5	98,3	91,6	99,7	111,7	82,6	91,3			
merjasci 2+	103,8	91,2	113,9	100,9	99,2	101,4	99,2	108	95	87,5			
indeks	100,0	87,9	109,7	97,2	95,6	97,7	95,6	104,0	91,5	84,3			
mladiči Ž	24,3	23,5	24,2	22,3	26,7	27,3	27,1	23,2	27,1	26,1			
indeks	100,0	96,7	99,6	91,8	109,9	112,3	111,5	95,5	111,5	107,4			
lanščakinje	53,7	50,3	45	49,8	50,1	47,2	54,3	55,9	45,2	48,3			
indeks	100,0	93,7	83,8	92,7	93,3	87,9	101,1	104,1	84,2	89,9			
svinje 2+	78,5	84,7	77,4	69,6	75,5	76,0	79,5	75,6	70,0	65,4			
indeks	100,0	107,9	98,6	88,7	96,2	96,8	101,3	96,3	89,2	83,3			

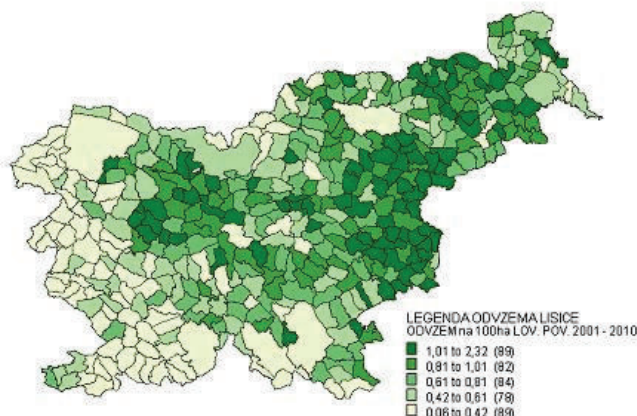
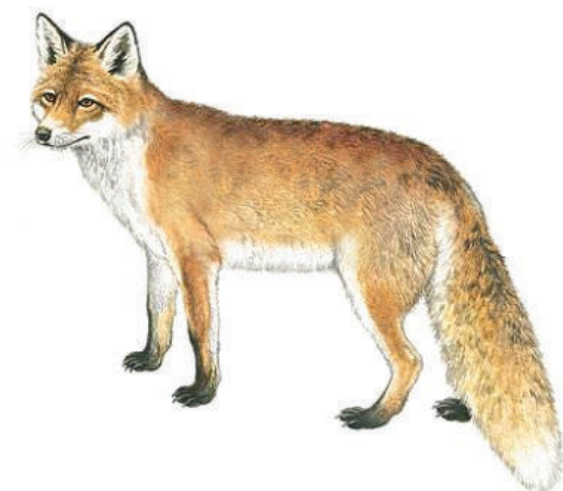
**STRUKTURA ODVZEMA DIVJIH PRAŠIČEV
V OBDOBJU 2001 - 2010**

**STRUKTURA IZGUB DIVJEGA PRAŠIČA
V OBDOBJU 2001 - 2010**

7.8 LISICA (*Vulpes vulpes* L.)

7.8.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave lisice je Zasavsko lovsko upravljalno območje.

7.8.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo iz narave v Zasavskem LUO odvzetih 6.379 lisic, kar pomeni 101 % realizacijo načrta. Načrt odvzema je bil dosežen v letih 2001, 2002, 2008, 2009 in 2010. Najnižja realizacija načrta je bila leta 2006 z 86 %.

Delež izgub od leta 2001, ko je znašal 6 % počasi narašča. Največji je bil leta 2010 z 21 % odvzema ali 121 živali. Skupaj je v obdobju nastalo 821 živali izgub. Največ jih je nastalo zaradi povoza na cesti (415 živali ali 51 %), bolezni (110 živali ali 13 % izgub) in posebej evidentiranih garij (216 živali ali 26 %). V manjšem obsegu so izgube nastajale še zaradi povoza na železnici (9 živali), psov (6 živali) in košnje (1 žival). Za 64 živali ali 8 % izgub vzrok ni bil poznan. Obseg izgub zaradi garij se je iz prve v drugo polovico dekad povečal iz 9 % na 39 % izgub. Povečal se je skupen delež in skupen obseg izgub. Na drugi stani pa se je zmanjšal skupen odvoz. To nakazuje, da je bilo poseganje v populacijo v prvi polovici dekad v okviru nadomestne smrtnosti populacije, v drugi polovici dekad pa se je še znižalo. Menimo, da odstrel ni bistveno vplival na dinamiko populacije lisic, je pa v dobršni meri zmanjševal naravne izgube. Zmanjšanje odvzema tako ni posledica dinamike v populaciji, ampak upada interesa za lov na to vrsto.

7.8.3 Ocena stanja populacije

Lisice so enakomerno razporejene po vsem območju. Večjo gostoto poseljenosti je zaznati v bližini virov hrane. Na urbanizacijo in človeka se uspešno prilagaja, številčnost populacije niha, predvsem je odvisna od bolezenskih pojavov. V preteklosti je bila redukcijski faktor steklina, danes pa se v tej vlogi vse bolj pojavljajo garje. Ocenjujemo, da sta spolna in starostna struktura populacije ugodni. Za lisico je značilna zelo visoka potencialna in, v letih brez izrazitih negativnih okoljskih vplivov, tudi realna nataliteta. Populacija si po izbruhu bolezni, ki je običajno posledica prevelike gostote poseljenosti, zelo hitro opomore.

Zdravstveno stanje populacije lisic se spreminja. Ko populacije preveč naraste se kot upor življenjskega okolja običajno pojavi bolezen, ki jo občutno zmanjša. V zadnjih letih obravnavanega obdobja so se v večjem obsegu pojavile lisičje garje. Dogajanje se odraža tudi na odvzemu.

Populacija je z vidika povzročanja škod v okolju s svojim okoljem relativno usklajena. Občasno prihaja do prenaseljenosti, kar ima za posledico predvsem nastajanje škode v populaciji sami v obliki povečanega deleža izgub. Lisica predstavlja plenilca mnogim vrstam divjadi. Močan vpliv ima na stanje poljske divjadi, predvsem zajca. V primeru pomanjkanja druge hrane vpliva tudi na populacijo srne, s plenjenjem mladičev.

7.8.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želimo, da je populacija lisice v območju zastopana v takšnem številu, da se bodo bolezni pojavljale v čim manjšem obsegu. Populacija mora biti usklajena z vrstami, na katere imajo lisice danes močnejši vpliv (mala divjad, divji petelin). Želimo zdravo populacijo. Številčnost populacije je potrebno zadržati na današnjem nivoju oz. jo po možnosti nekoliko znižati. Bistveno je, da se zmanjša njen vpliv na druge vrste divjadi.

7.8.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Načrtuje se le skupen odvzem. Delitev na spolne in starostne kategorije ni potrebna. Dopustno odstopanje realizacije od načrtovanega odvzema je navzdol do 30 % in navzgor do 100 %. Za lovišča, ki imajo načrt odvzema 10 lisic ali manj, je dopustno odstopanje realizacije od načrta navzdol do vključno 3 lisice.

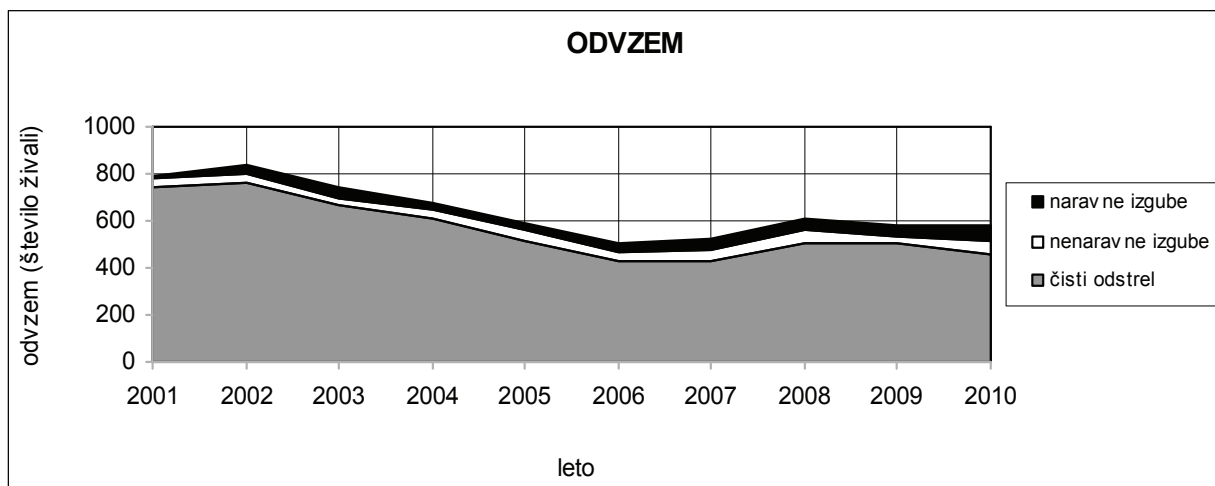
Priporočamo, da naj upravljavci lovišč bolj intenzivno izvajajo lov na lisice tam, kjer želijo močnejše populacije male poljske divjadi. V letnih načrtih lovišč se lahko navede zahteve glede izpolnjevanja določil letnih programov VURS za spremljanje stanja zoonoz.

Preglednica 16: Pregled podatkov o lisici za obdobje 2001 - 2010

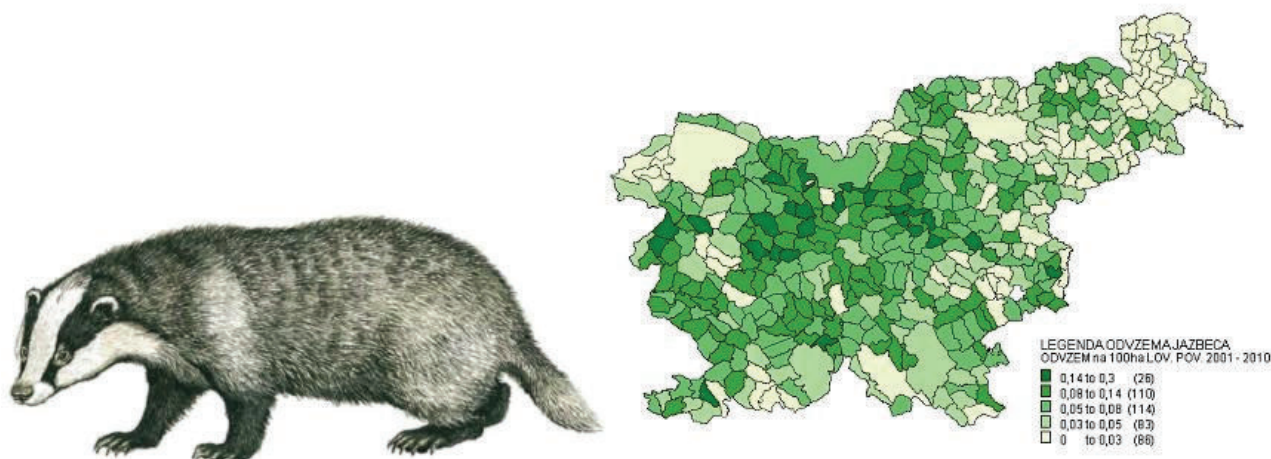
Odstrel in izgube											
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
samci	382	412	376	362	291	252	273	300	295	260	3203
samice	404	424	370	315	298	255	248	312	282	318	3226
skupaj odstrel in izgube	786	836	746	677	589	507	521	612	577	578	6429
načrt - skupaj	660	718	792	749	670	590	550	550	550	550	6379
odstrel in izgube / načrt	119,1	116,4	94,2	90,4	87,9	85,9	94,7	111,3	104,9	105,1	100,8

Izgube											
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
nenaravne izgube	36	45	31	45	55	35	46	52	32	54	431
naravne izgube	8	32	51	26	24	42	47	54	39	67	390
skupaj izgube	44	77	82	71	79	77	93	106	71	121	821
% izgub	5,6	9,2	11,0	10,5	13,4	15,2	17,9	17,3	12,3	20,9	12,8
čisti odstrel	742	759	664	606	510	430	428	506	506	457	5608

Vzroki izgub											
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
1 neznan	6	2	21	4	1	3	4	5	1	17	64
2 bolezen		30	30	5	9	5	7	7	6	11	110
3 krivolov								0	0	0	0
4 cesta	34	43	27	44	53	35	46	50	32	51	415
5 železnica		2	4	1	1			0	0	1	9
6 plenilci								0	0	0	0
7 psi	1				1			2	0	2	6
8 kosilnica	1							0	0	0	1
9 garje	2			17	14	34	36	42	32	39	216

7.9 JAZBEC (*Meles meles* L.)

7.9.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave jazbeca je Zasavsko lovsko upravljalno območje.

7.9.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo iz narave v Zasavskem LUO odvzetih 726 jazbecov, kar pomeni 89 % realizacijo načrta. Načrt odvzema je bil 100 % dosežen v letih 2001 in 2005. Vsa leta okvira dopustnih odstopanj. Najnižja realizacija načrta je bila leta 2006 s 74 %.

Delež izgub je relativno visok, saj predstavlja v povprečju za obravnavano obdobje 226 živali ali 31 % odvzema. Najnižje izgube so bile leta 2003 14 živali ali 20 % odvzema, najvišje pa leta 2005 34 živali ali 41 % odvzema. Delež izgub niha in ne kaže izrazitih trendov rasti ali padanja. Delež izgub je iz prve v drugo polovico dekadde porasel za 2 %. Najpogostejši vzrok izgubam je povoz na cesti s 74 % zastopanostjo. Menimo, da s trenutnim odvzemom ne vplivamo na dinamiko populacije na nivoju območja. Prav tako ne na obseg škod, ki jih ta vrsta lokalno lahko povzroči. Odstrel je potreben predvsem z vidika preprečevanja škod na konkretnih lokacijah in za izvajanje lova.

7.9.3 Ocena stanja populacije

Populacija jazbeca je stabilna z nihajočim trendom. Jazbeci se pojavljajo po vsem območju, v prostoru so razpršeni. Jazbec je opredeljen kot pogosta vrsta. Zdravstveno stanje populacije je ugodno. Večjih bolezenskih izbruhov v zadnjem obdobju nismo zaznali. Zaradi bolezni je bilo v obravnavanem obdobju izgubljenih 29 živali ali 4 % vsega odvzema. Populacija je dovolj vitalna, da bi prenesla tudi bistveno večji odstrel. Vrsta predstavlja plenilca mnogih avtohtonih vrst živali, kot prostorsko razpršena populacija pa rada obiskuje krmišča z močno škrobno krmo ter pleni tudi talna gnezda redkih in ogroženih vrst ptic.

7.9.4 Cilj upravljanja s populacijo

Jazbec naj bo v Zasavskem LUO prisoten v številčnosti, ki bo omogočala nemoten razvoj populacije in ne bo imela večjega negativnega vpliva na njegovo življenjsko okolje in na populacije drugih živalskih vrst. Zato je potrebna ohranitev starostne in spolne strukture, kot jo proizvajata populacija in njeno okolje. Potrebna je tudi ohranitev naravnega življenjskega okolja z mozaikom agrarne krajine, ohranitev naravnih gozdov in gozdnate krajine, ohranitev kmetijskih površin z vmesno naravno vegetacijo (posamično drevje in grmovje ter skupine drevja in grmovja v kmetijski krajini) in ohranjanje naravnega okolja okrog jazbin.

7.9.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Načrtuje se le skupen odvzem. Delitev na spolne in starostne kategorije ni potrebna.

Dopustno odstopanje realizacije od načrtovanega odvzema je navzdol do 50 % in navzgor do 100 %.

Za lovišča, ki imajo načrt odvzema 10 jazbecev ali manj, je dopustno odstopanje realizacije od načrta navzdol do 5 jazbecev.

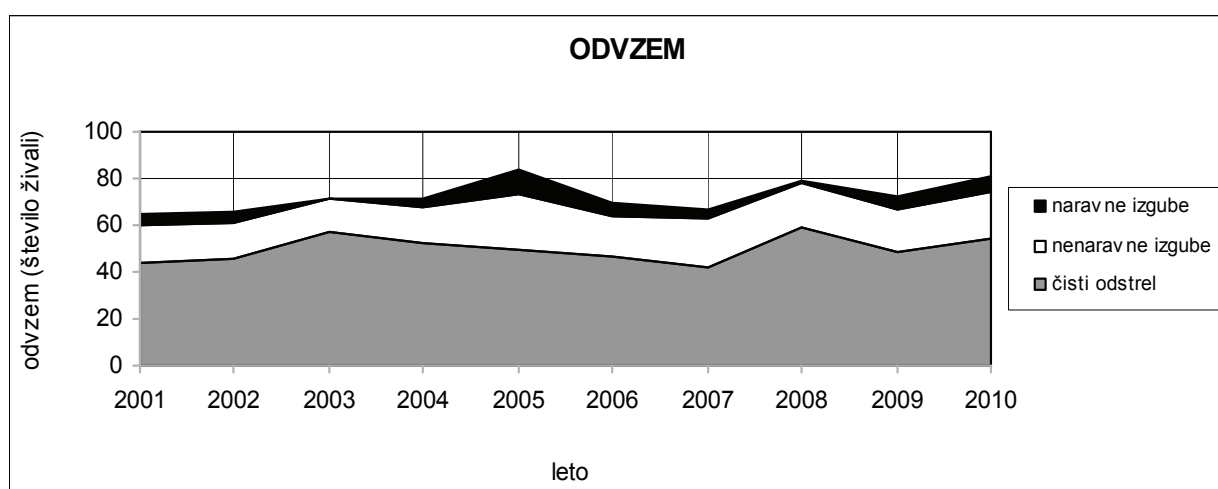
Priporočamo, da naj upravljavci lovišč bolj intenzivno izvajajo lov na jazbece tam, kjer želijo močnejše populacije male poljske divjadi in zmanjšati škodo v kmetijstvu.

Preglednica 17: Pregled podatkov o jazbecu za obdobje 2001 - 2010

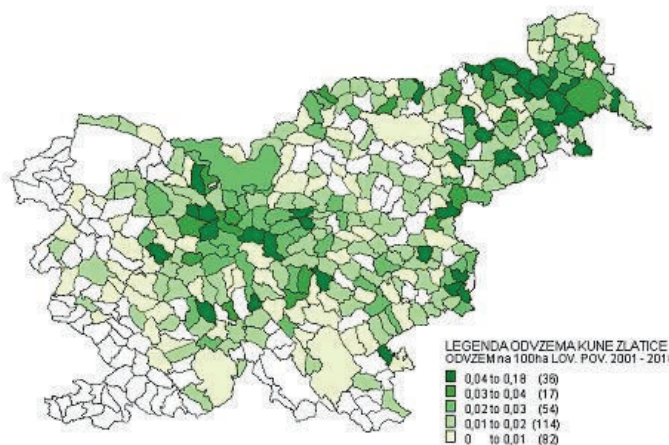
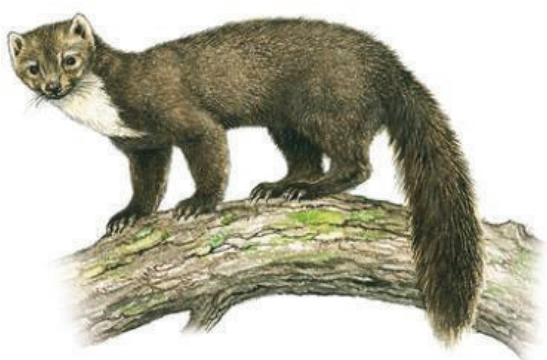
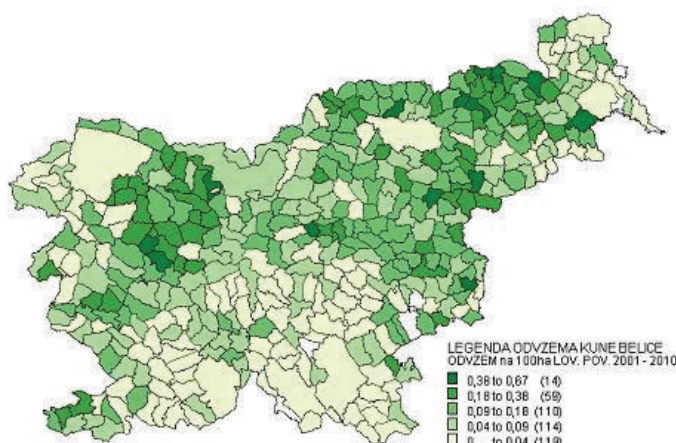
Odstrel in izgube											
Starostna in spolna kategorija/leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
samci	42	36	44	40	47	47	39	48	42	45	430
samice	23	30	27	31	37	23	28	31	30	36	296
skupaj odstrel in izgube	65	66	71	71	84	70	67	79	72	81	726
načrt - skupaj	60	73	84	83	80	95	85	85	85	85	815
odstrel in izgube / načrt	108,3	90,4	84,5	85,5	105,0	73,7	78,8	92,9	84,7	95,3	89,1

Izgube											
kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
nenaravne izgube	16	15	14	16	23	17	21	19	18	20	179
naravne izgube	5	5	0	3	11	6	4	1	5	7	47
skupaj izgube	21	20	14	19	34	23	25	20	23	27	226
% izgub	32,3	30,3	19,7	26,8	40,5	32,9	37,3	25,3	31,9	33,3	31,1
čisti odstrel	44	46	57	52	50	47	42	59	49	54	500

Vzroki izgub											
vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
1 neznan	4	3		1	3		3	0	1	2	17
2 bolezen	1	2		2	8	5	1	1	4	5	29
3 krivolov								0	0	0	0
4 cesta	16	13	14	15	22	16	17	18	18	19	168
5 železnica		2						0	0	0	2
6 plenilci								0	0	0	0
7 psi				1	1	1	1	1	0	1	6
8 kosilnica							3	0	0	0	3
9 garje						1		0	0	0	1

7.10 KUNA BELICA (*Martes foina* Erxleben.) in KUNA ZLATICA (*Martes martes* L.)

7.10.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave kune belice in zlatice je Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

7.10.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bila iz narave v Zasavskem LUO odvzeta 701 **kuna belica**, kar pomeni 84 % realizacijo načrta. Načrt odvzema je bil 100 % dosežen le v letih 2002 in 2005. Najnižja realizacija načrta je bila v letu 2007, ko je bila 56 %. Tega leta ter v letih 2001 in 2008 načrt ni bil realiziran niti v okviru dopustnih odstopanj.

Delež izgub kun belic je relativno visok, saj predstavlja v povprečju za obravnavano obdobje 205 živali ali 29 % odvzema. Najnižje izgube so bile leta 2002 (9 živali ali 13 % odvzema), najvišje pa leta 2006 (27 živali ali 36 % odvzema). Delež izgub se je proti koncu deкаде, ko se je ponovno povečal odvzem, nekoliko zmanjšal. Problem realizacije načrta deloma izvira tudi iz toge delitve odvzema na lovišča. Menimo, da s trenutnim odvzemom ne vplivamo na dinamiko populacije na nivoju območja. Prav tako ne na obseg škod, ki jih ta vrsta povzroči. Odvzem je potreben predvsem z vidika preprečevanja škod na konkretnih lokacijah in za izvajanje lova. Kuna belica večino škode napravi na nelovnih površinah.

V preteklem desetletnem obdobju je bilo iz narave v Zasavskem LUO odvzetih 133 **kun zlatice**, kar pomeni 49 % realizacijo načrta. Načrt odvzema ni bil 100 % dosežen v nobenem letu. Najnižja realizacija načrta je bila v letu 2007, ko je bila le 25 %. Načrt je bil vsa leta realiziran v okviru dopustnih odstopanj.

Delež izgub kun zlatih je relativno visok, saj predstavlja v povprečju za obravnavano obdobje 33 živali ali 25 % odvzema. Najnižje izgube so bile leta 2010 (1 žival ali 8 % odvzema), najvišje pa leta 2003 (5 živali ali 39 % odvzema). Delež izgub niha in ne kaže izrazitih trendov. Menimo, da s trenutnim odvzemom ne vplivamo na dinamiko populacije na nivoju območja. Prav tako ne na obseg škod, ki jih ta vrsta povzroči. Odvzem je potreben predvsem z vidika preprečevanja škod na konkretnih lokacijah in za izvajanje lova.

7.10.3 Ocena stanja populacije

Kuna belica je prisotna na celotnem območju Zasavskega LUO. Številčnost rahlo narašča. Večinoma je ocenjena za pogosto vrsto. V prostoru je razpršeno razporejena. Populacija kaže trend rasti. Gostitve poseljenosti se kažejo v bližini naselij, predvsem pa tam, kjer je dovolj hrane. Spolna in starostna struktura populacije kun ni znana, domnevamo pa, da je naravna, saj ob odstrelu izbira po spolu in starosti ni mogoča. Poleg tega je odstrel glede na populacijo prenizek, da bi lahko bistveno spreminjal strukturo populacije. Kuna vpliva na gozdne kure, predvsem na divjega petelina. Znatno vplivata tudi na manjše vrste sesalcev in ptic, med katerimi so tudi vrste, ki so uvrščene med divjad.

Številčnost **kune zlatice** rahlo pada, a je kljub temu prisotna v celem območju. V prostoru je razpršeno razporejena. Gostitve poseljenosti se kažejo predvsem tam, kjer je dovolj hrane. Spolna in starostna struktura kun ni znana, domnevamo pa, da je naravna, saj ob odstrelu izbira po spolu in starosti ni mogoča. Poleg tega je odstrel glede na populacijo prenizek, da bi lahko bistveno spreminjal strukturo populacije. Kuna zlatica vpliva na gozdne kure, predvsem na divjega petelina. Znatno vplivata tudi na manjše vrste sesalcev in ptic, med katerimi so tudi vrste, ki so uvrščene med divjad.

7.10.4 Cilj upravljanja s populacijo

Številčnost **kune belice** naj ostane na takšni višini, da ne bo ogrožala drugih prosto živečih živalskih vrst in bo še naprej zagotavljala lov. Želimo zdravo populacijo, pri katerih se bodo bolezni pojavljale le izjemoma. Ohraniti je potrebno naravno življenjsko okolje.

Številčnost **kune zlatice** naj ostane na takšni višini, da ne bosta ogrožala drugih prostoživečih živalskih vrst. Želimo zdravo populacijo kune zlatice, pri kateri se bodo bolezni pojavljale le izjemoma. Ohraniti je potrebno naravno življenjsko okolje.

7.10.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Pri obeh vrstah se načrtuje se le skupen odvzem. Delitev na spolne in starostne kategorije ni potrebna.

Dopustno odstopanje realizacije od načrtovanega odvzema (velja za obe vrsti) je navzdol do 50 % in navzgor do 100 %.

Za lovišča, ki imajo načrt odvzema 10 kun (velja za obe vrsti) ali manj, je dopustno odstopanje realizacije od načrta navzdol do 5 kun.

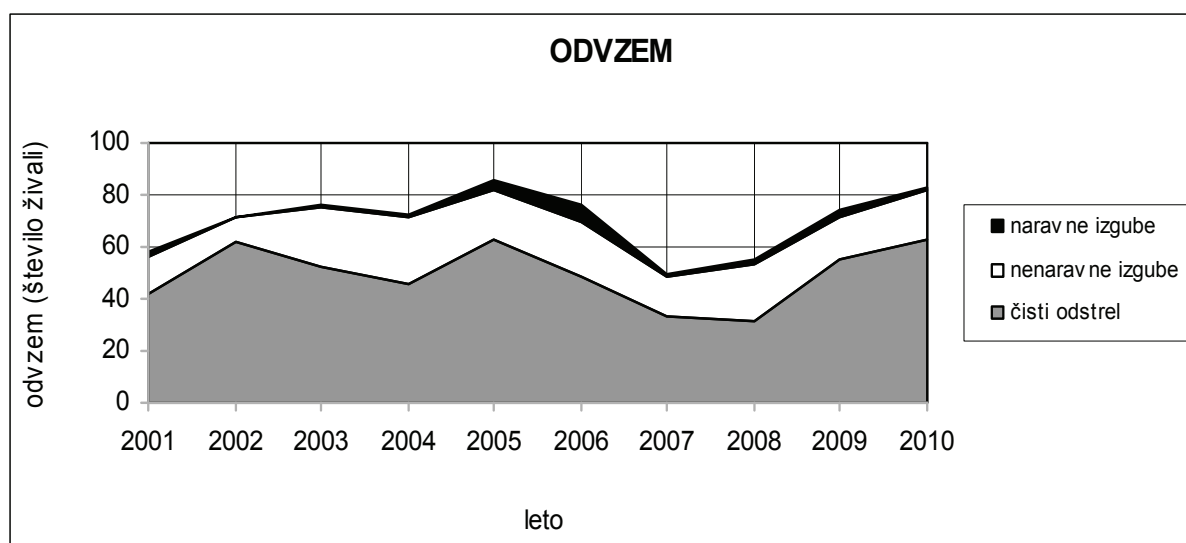
Priporočamo, da naj upravljavci lovišč bolj intenzivno izvajajo lov na kuno belico in zlatico tam, kjer želijo močnejše populacije male poljske divjadi.

Preglednica 18: Pregled podatkov o kuni belici za obdobje 2001 - 2010

Odstrel in izgube											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	58	71	76	72	86	76	50	55	74	83	701
načrt - skupaj	78	68	79	80	80	90	90	90	90	90	835
odstrel in izgube / načrt	74,4	104,4	96,2	90,0	107,5	84,4	55,6	61,1	82,2	92,2	84,0

Izgube											
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
nenaravne izgube	14	9	23	25	19	21	16	22	16	19	184
naravne izgube	2	0	1	1	4	6	1	2	3	1	21
skupaj izgube	16	9	24	26	23	27	17	24	19	20	205
% izgub	27,6	12,7	31,6	36,1	26,7	35,5	34,0	43,6	25,7	24,1	29,2
čisti odstrel	42	62	52	46	63	49	33	31	55	63	496

Vzroki izgub											
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
1 neznan	2		1	1	1			1		1	7
2 bolezen					1	4			2		7
3 krivolov											0
4 cesta	13	9	21	24	19	21	16	22	15	18	178
5 železnica										1	1
6 plenilci											0
7 psi	1		2	1					1		5
8 kosilnica											0
9 garje					2	2	1	1	1		7

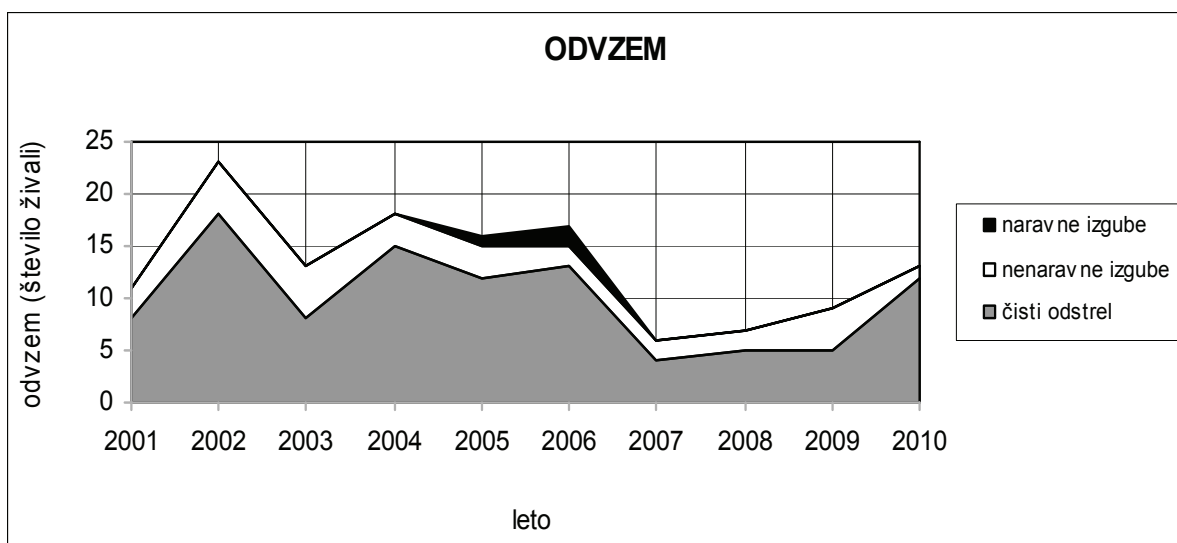

Preglednica 19: Pregled podatkov o kuni zlati za obdobje 2001 - 2010

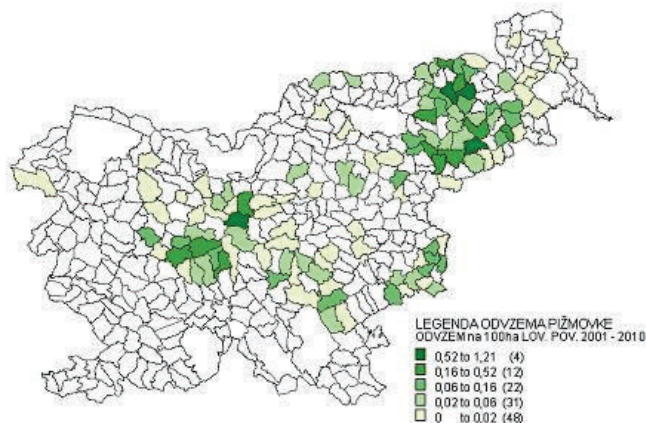
Odstrel in izgube											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	11	23	13	18	16	17	6	7	9	13	133
načrt - skupaj	29	25	34	35	30	24	24	24	24	24	273
odstrel in izgube / načrt	37,9	92,0	38,2	51,4	53,3	70,8	25,0	29,2	37,5	54,2	48,7

Izgube											
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
nenaravne izgube	3	5	5	3	3	2	2	2	4	1	30
naravne izgube	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	3
skupaj izgube	3	5	5	3	4	4	2	2	4	1	33
% izgub	27,3	21,7	38,5	16,7	25,0	23,5	33,3	28,6	44,4	7,7	24,8
čisti odstrel	8	18	8	15	12	13	4	5	5	12	100

Vzroki izgub											
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
1 neznan											0
2 bolezen					1	2					3
3 krivolov											0
4 cesta	3	3	5	3	3	2	2	2	4	1	28
5 železnica											0
6 plenilci											0
7 psi		2									2
8 kosilnica											0
9 garje											0

7.11 PIŽMOVKA (*Ondatra zibethica* L.)

7.11.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave je Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

7.11.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo v območju uplenjenih 36 pižmovk, kar pomeni 47 % realizacijo načrta. V obravnavanem obdobju so se izgube pojavile le leta 2002 in sicer dve živali. Ena je bila povožena, vzrok druge izgube ni bil poznan.

Glavni cilj upravljanja s populacijo je preprečitev njenega širjenja v prostoru in v skladu z možnostmi postopna eliminacija te tujerodne vrste. Odvzem osebkov pižmovke iz narave ne kaže izrazitih trendov rasti ali padanja. Iz leta v leto močno niha, kar je predvsem posledica pogojev in zainteresiranosti za lov te vrste, nekoliko pa tudi odraz stanja v populaciji.

7.11.3 Ocena stanja populacije

Populacija pižmovke se je v tem okolju izoblikovala iz osebkov pobeglih iz umetne reje. V Sloveniji je tujerodna vrsta. Velikost populacije niha. Vpliv okoljskih dejavnikov (podnebja) na populacijo pižmovk v tem okolju ni povsem poznan. V Zasavskem LUO se pižmovka pojavlja predvsem v skrajno zahodnem delu ob toku Ljubljanice in Save. Predvsem Ljubljana predstavlja neposredno povezavo habitatov pižmovke s tistimi na Ljubljanskem barju, kjer je teh živali več. Pojavljajo se tudi dolvodno ob Savi proti Litiji. Zdravstveno stanje populacije ni problematično. Škod na kmetijskih površinah še ni zaznati. Vrsta ima visoko potencialno nataliteto. Ta v ugodnih razmerah omogoča velike prirastke. V primeru namnožitve to vrsto z odstrelom zelo težko obvladujemo.

7.11.4 Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja s populacijo pižmovke je preprečiti njeno širjenje v prostoru in njeno številčnost zadržati na najnižjem možnem nivoju.

7.11.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Načrtuje se le skupen odvzem. Delitev na spolne in starostne kategorije ni potrebna.

Dopustno odstopanje realizacije od načrtovanega odvzema je navzdol do 50 % in navzgor do 100 %. Za lovišča, ki imajo načrt odvzema 10 pižmovk ali manj, je dopustno odstopanje realizacije od načrta navzdol do 5 pižmovk.

Upravljalci lovišč naj sistematično (časovno in krajevno) spremljajo dele lovišča, kjer obstaja možnost, da se pižmovka pojavi. V območju naj se spremlja dogajanje v okolju in se natančno preveri vsako situacijo, v kateri se bo pojavil sum na prisotnost pižmovke. V primeru pojava pižmovke naj upravljalci lovišč nemudoma ukrepajo v skladu s cilji upravljanja s populacijo pižmovke, zapisanimi v tem načrtu.

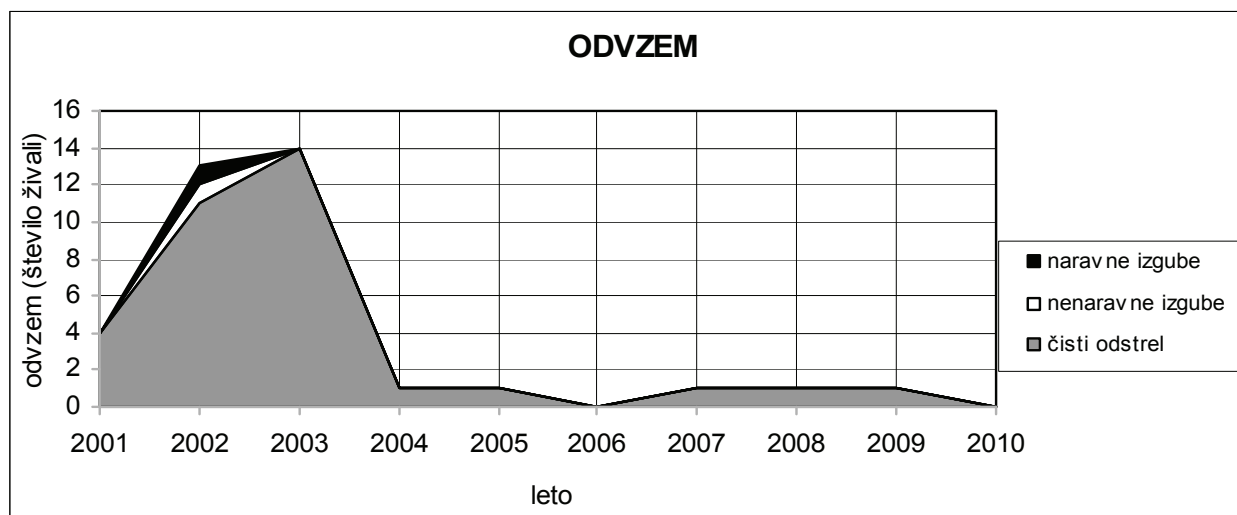
Z letnim načrtom območja se predvsem poda konkretne usmeritve upravljavcem lovišč. Odvzem je navzgor neomejen za vsa lovišča. Cilj izvedbe ukrepa odstrela pižmovk je, da se vse odstrani iz naravnega okolja.

Preglednica 20: Pregled podatkov o pižmovki za obdobje 2001 - 2010

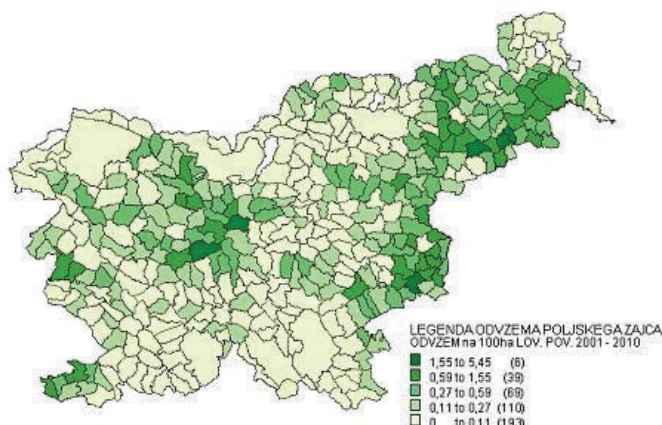
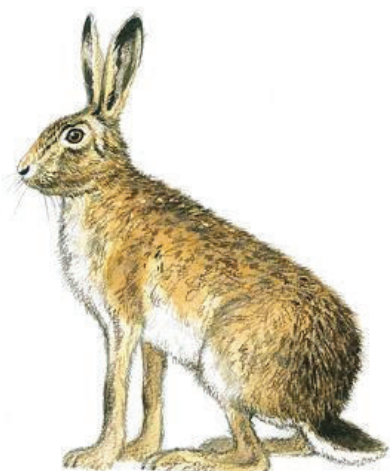
Odstrel in izgube											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	4	13	14	1	1	0	1	1	1	0	36
načrt - skupaj	6	11	15	21	14	10	neome	neome	neome	neome	77
odstrel in izgube / načrt	66,7	118,2	93,3	4,8	7,1	0,0	-	-	-	-	46,8

Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	50,0
naravne izgube	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	50,0
skupaj izgube	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2	100,0
% izgub	-	15,4	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0	-	5,6	
čisti odstrel	4	11	14	1	1	0	1	1	1	0	34	

Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan		1									1	50,0
2 bolezen											0	0,0
3 krivolov											0	0,0
4 cesta		1									1	50,0
5 železnica											0	0,0
6 plenilci											0	0,0
7 psi											0	0,0
8 kosilnica											0	0,0
9 garje											0	0,0

7.12 POLJSKI ZAJEC (*Lepus eropaeus* Pallas.)

7.12.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave poljskega zajca je Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

7.12.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo v območju iz narave odvzetih 866 poljskih zajcev, kar pomeni 90 % realizacijo načrta. Glede na tolerance načrta je bil le ta ugodno realiziran. Realizacija je bila najnižja leta 2010, le 79 %. Najvišja realizacija (100 %) je bila v letu 2003.

Pri odvzemu poljskega zajca iz narave predstavljajo izgube precejšen delež. V preteklem desetletnem obdobju so v območju predstavljale 38 % odvzema. Iz prve v drugo polovico dekad so se iz 50 % zmanjšale na 28 %. Zanimivi sta predvsem zadnji dve leti, ko je delež izgub, kljub pričanju lovcev, da populacija poljskega zajca narašča, padel na polovico oz. tretjino običajnih. Največ izgub je nastalo zaradi povoza na cesti (267 živali ali 81 %), zaradi pokosa (31 živali ali 10 %), zaradi plenilcev (13 živali ali 4 %) in zaradi bolezni (4 živali ali 1 % izgub). Izgubo 4. živali so povzročili psi, izgubo ene živali pa železnica. Za 8 živali ali 2 % izgub vzrok ni bil poznan. Značilnih trendov rasti ali padanja deleža izgub ni zaznati.

Načrtovani ukrepi v preteklosti so bili glede na postavljeni cilj, to je ohranitev vrste in izboljšanje stanja populacije, primerni. Načrtovanje je bilo realno. Z vidika realizacije načrtovanega odvzema po loviščih bi bilo dobro doseči večjo fleksibilnost razdelitve ukrepov. Z namenom izboljšanja življenjskega okolja zajca izvajamo ukrepe vzdrževanja grmišč in remiz za malo divjad. Izvršeni ukrepi so primerni.

7.12.3 Ocena stanja populacije

V populaciji poljskega zajca smo po letu 2002 prvič zaznali rahel trend njene rasti, po dolgoletnem stalnem padanju. Ocenjujemo, da odstrel ni bil glavni vzrok za slabitev populacije zajcev. Populacija je slabela zaradi negativnih okoljskih vplivov, od neselektivnih fitofarmaceutskih sredstev z dolgo karenčno dobo, zajcu neprijaznih agrikolturnih tehnik, do izrazito velikih populacij njegovih plenilcev. Močan vpliv na populacijo zajca ima lisica, katere populacija je od izvajanja oralne imunizacije na steklino naprej velika. Mnogi plenilci poljskega zajca so uvrščeni med zavarovane vrste, njihove populacije pa naraščajo. V Zasavskem LUO se poljski zajci pojavljajo predvsem v hribovitih predelih z mozaičnim prepletanjem gozda in travnikov. Ravninski predeli, ki bi lahko predstavljali najprimernejše habitate poljskemu zajcu, so kmetijsko preveč intenzivni. V povsem gozdnih okoljih so poljski zajci redki. Razpored v prostoru je krajeven do enakomeren. Zdravstveno stanje populacije poljskih zajcev ni problematično. Zaradi bolezni so bile v zadnjih desetih letih izgubljene 4 živali.

V ostrih zimah zajci lokalno povzročajo škodo na sadovnjakih z objedanjem lubja. Grobega lubja ne objedajo. Objedanja lubja se ne da preprečiti s povečanim odvzedom v območju, temveč le z ustreznimi ukrepi varovanja nasadov. in usmerjenim odstrelom v neposredni bližini nasadov.

7.12.4 Cilj upravljanja s populacijo

Želimo si takšno številčnost poljskega zajca, ki bo omogočala ohranitev in razvoj populacije ter v območjih s stabilno številčnostjo omogočala zmeren lov. Številčnost želimo povečati.

Ohraniti želimo naravno starostno in spolno strukturo populacije, ki je tudi rezultat vplivov okolja. Želimo zdravo populacijo, v kateri se bodo tradicionalne zajčje bolezni pojavljale le izjemoma.

Želimo manjši vpliv populacij nekaterih plenilskih vrst na poljskega zajca (male zveri).

Poskrbeti moramo za ohranitev naravnih gozdov in gozdnate krajine, ohranitev kmetijskih površin z vmesno naravno vegetacijo (posamično drevje in grmovje ter skupine drevja in grmovja v kmetijski krajini).

7.12.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Načrtuje se le skupen odvzem. Delitev na spolne in starostne kategorije ni potrebna.

Načrtovani odvzem je dovoljeno presehati do 30 %, višine načrta odvzema pa ni potrebno dosegati.

Za realizacijo odvzema po loviščih je po 15.11. tekočega leta navzgor dovoljeno dodatno odstopanje v višini živali do realizacije načrta na nivoju LUO. Dovoljeno dodatno odstopanje se ugotovi prvi dan v tednu za tekoči teden.

Na isti površini lovišča se lov vrši praviloma samo enkrat letno ali pa se v smislu kolobarjenja lov lahko izvaja na isti površini tudi večkrat, vendar največ do 1/3 lovne površine lovišča, kjer se izvaja lova na poljskega zajca, na preostanku površine pa se lov konkretno leto ne izvaja. Površine namenjene izvajanju lova in t.i. »mirnih con« brez lova se letno menjajo. Upravljavec lovišča takšne površine opredeli v letnem načrtu lovišča.

Lov zajcev v bližini intenzivnih nasadov ima prednost pred lovom v ostalem delu lovišča. Na teh površinah se lov lahko ponavlja.

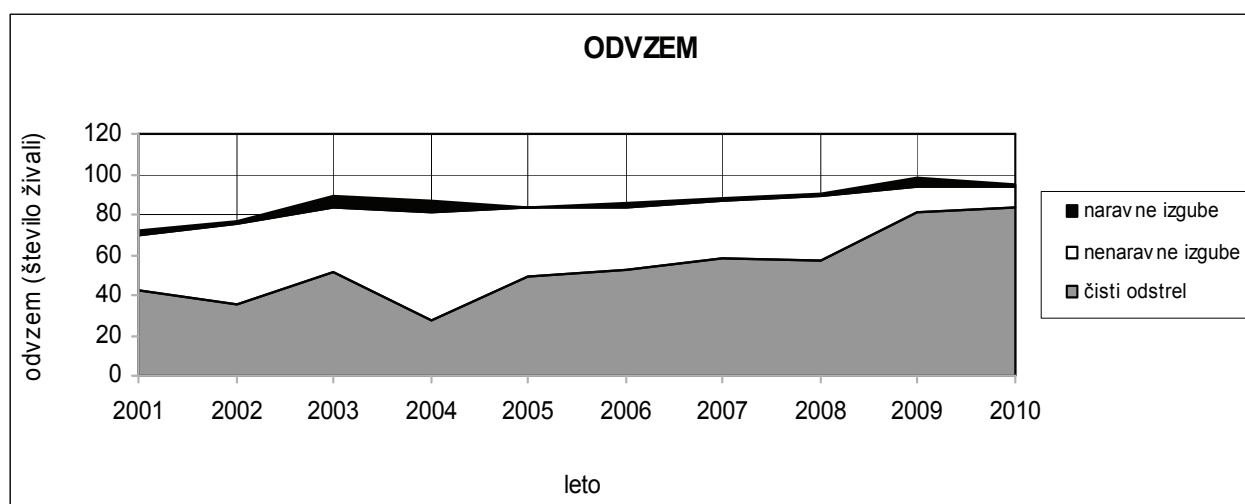
Dodajanje poljskega zajca v prosto naravo praviloma ni dovoljeno. Dovoljeno je le na površinah, kjer je zelo majhna verjetnost, da se bo populacija vzpostavila po naravni poti, pri čemer je potrebna skrbna analiza vzrokov takega stanja in ustrezno izboljšanje življenjskih razmer z načrtovanimi ukrepi (krmne njive, zimsko krmljenje, intenziven lov tistih plenilskih vrst, katere je dovoljeno loviti...).

Preglednica 21: Pregled podatkov o poljskem zajcu za obdobje 2001 - 2010

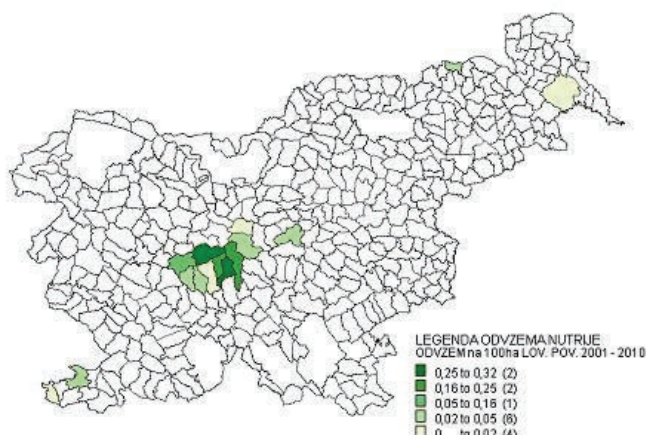
Odstrel in izgube											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	72	77	89	87	84	86	88	90	98	95	866
načrt - skupaj	79	78	89	95	95	100	100	100	110	120	966
odstrel in izgube / načrt	91,1	98,7	100,0	91,6	88,4	86,0	88,0	90,0	89,1	79,2	89,6

Izgube											
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
nenaravne izgube	28	40	31	54	34	31	29	32	13	11	303
naravne izgube	2	1	6	6	1	2	1	1	4	1	25
skupaj izgube	30	41	37	60	35	33	30	33	17	12	328
% izgub	41,7	53,2	41,6	69,0	41,7	38,4	34,1	36,7	17,3	12,6	37,9
čisti odstrel	42	36	52	27	49	53	58	57	81	83	538

Vzroki izgub											
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
1 neznan	2	1		2		1		0	2	0	8
2 bolezen					1			1	1	1	4
3 krivolov								0	0	0	0
4 cesta	24	39	23	45	26	26	28	32	13	11	267
5 železnica		1						0	0	0	1
6 plenilci			6	4		1	1	0	1	0	13
7 psi	1		1			1	1	0	0	0	4
8 kosilnica	3		7	9	8	4		0	0	0	31
9 garje								0	0	0	0

7.13 NUTRIJA (*Myocastor coypus* Molina.)

7.13.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave nutrije je Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

7.13.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V pretekli dekadi se je vrsta v območju šele pojavila. V letu 2005 je bil evidentiran odvoz prve živali te vrste v obdobju. V prvi polovici dekade je bila torej uplenjena le ena nutrija, v drugi pa 25. Izgub nismo beležili.

7.13.3 Ocena stanja populacije

Nutrija se pojavlja ob mirnejših vodotokih, kjer lahko v obrežje izkoplje rove za zavetišča. Populacija narašča. Vrsta ima veliko potencialno nataliteto. V primeru gostejše naseljenosti lahko povzroči znatno škodo v kmetijstvu in posedanje rečnih bregov. V Sloveniji je ta vrsta tujerodna, in invazivna, izvira pa iz južne Amerike. V Zasavskem LUO je prisotna ob reki Savi. V območje se je po vsej verjetnosti priselila ob reki Ljubljanici z Ljubljanskega barja, kjer je pred leti pobegnila iz umetne reje. Izrazitih naravnih sovražnikov, ki bi uravnavali velikost njene populacije, nima. Škod v kmetijstvu od nutrije še ne beležimo.

7.13.4 Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja s populacijo nutrije kot tujerodno in invazivno vrsto je preprečiti njeno širjenje v prostoru in njeno številčnost znižati na najmanjši možen nivo. – s popolno redukcijo vrste.

7.13.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Načrtuje se le skupen odvoz. Delitev na spolne in starostne kategorije ni potrebna.

Dopustno odstopanje realizacije od načrtovanega odvzema je navzdol do 50 % in navzgor do 100 %.

Za lovišča, ki imajo načrt odvzema 10 nutrij ali manj, je dopustno odstopanje realizacije od načrta navzdol do 5 nutrij.

Upravljalci lovišč naj sistematično (časovno in krajevno) spremljajo dele lovišča, kjer obstaja možnost, da se nutrija pojavi. V območju naj se spremlja dogajanje v okolju in se natančno preveri vsako situacijo, v kateri se bo pojavil sum na prisotnost nutrije v območju.

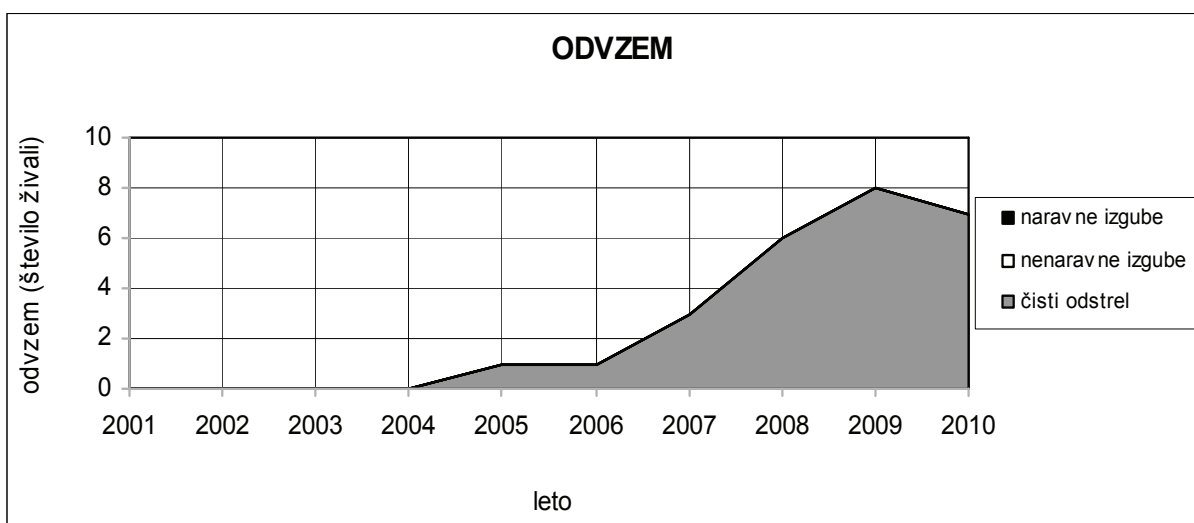
V primeru pojava nutrije morajo upravljalci lovišč nemudoma ukrepati v skladu s cilji upravljanja s populacijo nutrije, določenimi v tem načrtu. Ker vrsta nima delnega lovopusta se jo lovi celo leto in poskuša odstreliti vse opažene živali.

Preglednica 22: Pregled podatkov o nutriji za obdobje 2001 - 2010

Odstrel in izgube											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube					1	1	3	6	8	7	26
načrt - skupaj					neomej.	neomej.	neomej.	neomej.	neomej.	neomej.	0
odstrel in izgube / načrt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Izgube											
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
nenaravne izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
naravne izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
skupaj izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
% izgub	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
čisti odstrel	0	0	0	0	1	1	3	6	8	7	26

Vzroki izgub											
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
1 neznan											0
2 bolezen											0
3 krivolov											0
4 cesta											0
5 železnica											0
6 plenilci											0
7 psi											0
8 kosilnica											0
9 garje											0

7.14 NAVADNI POLH (*Glis glis* L.)

7.14.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave polha je Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

7.14.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju se s polhom ni načrtno upravljalo. Lov na polhe je bil v prvi polovici dekade dovoljen vsem posameznikom in ne le upravljavcem lovišč. Vodenja evidenc o odvzemu v tem obdobju ni. Z Uredbo o določitvi divjadi in lovni dob (Ur.l. RS, št. 101/2004) je bil polh opredeljen kot divjad in s tem predmet lovsko upravljalnega načrtovanja in upravljanja z lovišči. Lov na polha je po novem v pristojnosti upravljavca lovišča in je dovoljen od 1. oktobra do 30. novembra. Nelovci oz. osebe, ki niso člani lovskih družin lahko lovijo polha le, če od upravljavca lovišča pridobijo dovolilnico. V zadnjih dveh letih je bil tako evidentiran odzem 39 polhov iz narave. Letnega odvzema zaradi naravnih dejavnikov in odziva populacije nanje ni mogoče predvideti.

7.14.3 Ocena stanja populacije

Vrsta je prisotna v celotnem območju, najbolj ji ustrezajo listnati in mešani gozdovi. Gostota populacije je močno odvisna od trenutne ponudbe hrane v okolju in s tem od gozdnega obroda. Značilna so izrazita letna nihanja, ki so posledica izredne potencialne natalitete polha, ki se izkaže ob ustrezni ponudbi hrane. Ocenjujemo, da vrsta zaradi lova ni ogrožena. Težav v populaciji polha ni zaznati. Populacija je s svojim okoljem usklajena. Občasno na bukovih letvenjakih z obgrizenem lubja na vrhovih povzroči tudi občutno škodo.

7.14.4 Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja s polhom je ohraniti njegovo prisotnost v območju in zagotoviti lov.

7.14.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Upravljalci lovišč naj usmerjajo lov na polha tako, da ta ne bo imel negativnih posledic na populacijo in njeno okolje.

Lov na polhe tudi ne sme potekati v neposredni bližini pomembnejših biotopov prostoživečih živali (rukališča, rastišča divjega petelina, medvedjih brlogov, gnezdišč redkih in ogroženih vrst, itd.).

Z letnim načrtom območja se predvsem poda konkretne usmeritve upravljavcem lovišč. Odvzem se številčno ne načrtuje, prav tako pa posledično niso potrebne tolerance izvajanja le-tega. Tisti, ki nameravajo polha loviti si morajo pridobiti dovolilnico od krajevno pristojnega upravljavca lovišča in zagotoviti vrnitev izpolnjene le-te za vodenje predpisanih evidenc.

7.15 RAKUNASTI PES (*Nyctereutes procyonoides* Gray.)

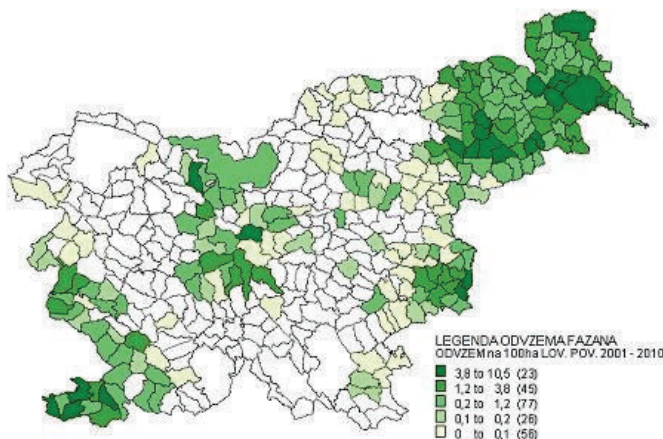
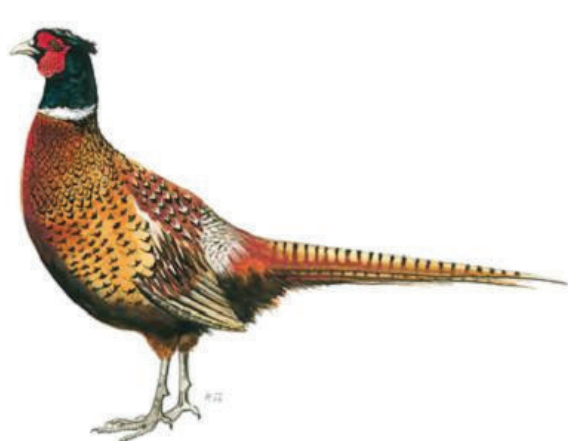

Odvzem rakunastega psa v LUO še ni bil evidentiran, obstaja pa velika verjetnost, da se v naslednjih desetih letih pojavi.

V območju naj se spremlja dogajanje v okolju in se natančno preveri vsako situacijo, v kateri se bo pojavil sum na prihod rakunastega psa v območje.

V primeru potrditve suma, da se je v območju pojavil rakunasti pes, mora upravljavec lovišča poskrbeti, da bodo osebk te vrste v čim krajšem možnem času odvzeti iz narave.

7.16 FAZAN (*Phasianus colchicus* L.)

7.16.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave fazana je Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

7.16.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo v območju iz narave odvzetih 325 fazanov, kar pomeni 59 % realizacijo načrta. Glede na dovoljena odstopanja je bil načrt korektno realiziran. Odvzem fazanov, katerih populacija je povsem odvisna od vlaganj, skozi vse obdobje pada. Tako je bil odvzem v prvi polovici dekad 179, v drugi pa 146 fazanov. Izrazit upad interesa lovskih družin za vlaganja in lov fazana v letih 2005 do 2008 je bil deloma tudi posledica pojava aviarnе influence. V vsem obdobju je bilo izgubljenih skupaj 26 živali ali 8 % odvzema. Največ zaradi zveri in ujed (19 živali) in povoza na cesti (5 živali). Za 2 živali vzrok izgube ni bil poznan. V drugi polovici dekad izgub ne beležimo.

Z namenom izboljšanja prehranskih in bivalnih razmer se je v preteklosti predvsem vzdrževalo remize za malo divjad in izvajalo zimsko krmljenje. Ukrepa sta bila učinkovita in primerna za populacijo fazana.

7.16.3 Ocena stanja populacije

Populacija fazana v Zasavskem LUO je povsem odvisna od vlaganj. Skladno z upadanjem interesa za lov na to vrsto, se je zmanjševala tudi količina vlaganj. Posledica je upadanje populacije, ki bo brez vlaganj živali po vsej verjetnosti iz tega okolja izginila. Največ fazanov je v nižinskih ravninskih predelih LUO, ki pa je, kar fazanu manj ustreza, kmetijsko zelo intenzivno. Fazan je kot tujerodna vrsta v območju prisotna že dlje časa. Slabše je prilagojena, predvsem na višjo snežno odejo v zimskem času. Tako kot velikost populacije, je od vlaganj odvisna tudi njena starostna in spolna struktura. Vrsta v okolju ne povzroča škode. Drugim vrstam ne predstavlja konkurence. Na dinamiko rasti populacije negativno vpliva visoka gostota populacije plenilcev, (lisc in kun).

7.16.4 Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja s populacijo fazana je zagotovitev take številčnosti, ki zagotavlja tudi izvajanje lova.

7.16.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Odvzem fazana se načrtuje le po številu, glede na količino dodane divjadi, v odstotku od števila vloženih osebkov. Največji dovoljen načrtovan odvzem je 50 % od vloženega števila živali. Pod pojmom naravnega fazana se smatra osebek, ki je preživel vsaj eno zimo v naravnem okolju.

Načrtovani odvzem je dovoljeno presegati za do 30 %, višine načrta odvzema pa ni potrebno dosegati.

Na isti površini lovišča se lov naravnega fazana praviloma vrši samo enkrat letno ali pa se v smislu kolobarjenja lov lahko izvaja na isti površini tudi večkrat, vendar največ do 1/3 lovne površine lovišča, kjer se

izvaja lova na naravnega fazana, na preostanku površine pa se lov konkretno leto ne izvaja. Površine namenjene izvajanju lova in t.i. »mirnih con« brez lova se letno menjajo. Upravljavec lovišča takšne površine opredeli v letnem načrtu lovišča. V primeru dodajanja fazana se lov na istih površinah lahko ponavlja.

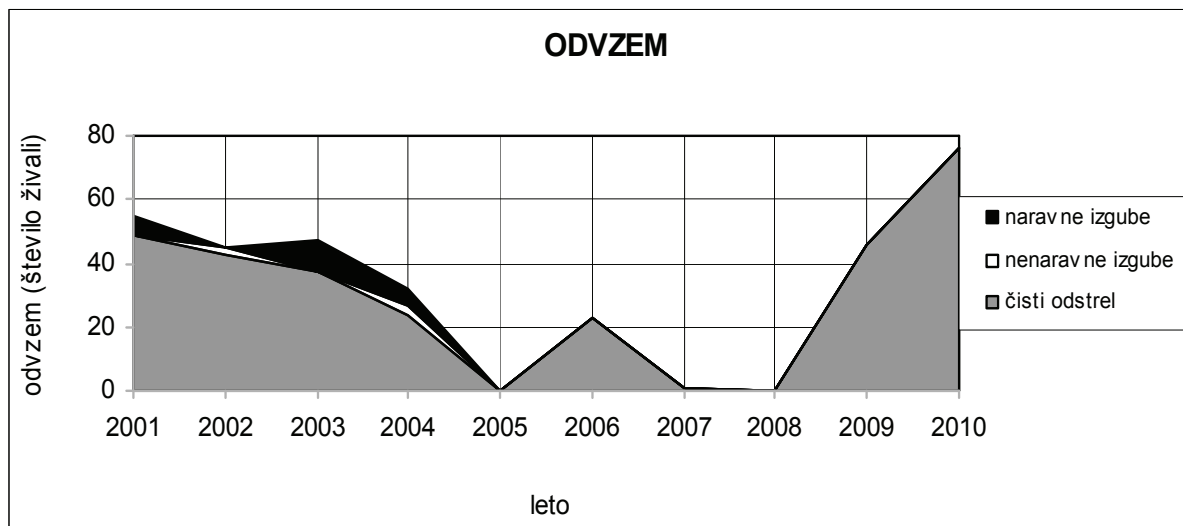
Zagotoviti je potrebno izvajanje ustreznih biotehničnih in biomeliorativnih ukrepov (snovanje in vzdrževanje remiz, gozdnega roba, grmišč in krmnih njiv, zimskega krmljenja, intenzivnega lova tistih plenilskih vrst, katere je dovoljeno loviti...).

Preglednica 23: Pregled podatkov o fazanu za obdobje 2001 - 2010

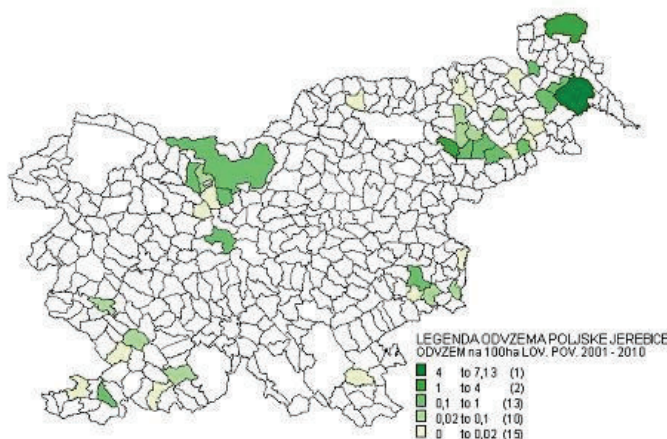
Odstrel in izgube											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	55	45	47	32	0	23	1	0	46	76	325
načrt - skupaj	83	82	63	63	50	20	30	25	25	115	556
odstrel in izgube / načrt	66,3	54,9	74,6	50,8	0,0	115,0	3,3	0,0	184,0	66,1	58,5

Izgube											
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
nenaravne izgube	0	2	0	3	0	0	0	0	0	0	5
naravne izgube	6	0	10	5	0	0	0	0	0	0	21
skupaj izgube	6	2	10	8	0	0	0	0	0	0	26
% izgub	10,9	4,4	21,3	25,0	-	0,0	0,0	-	0,0	0,0	8,0
čisti odstrel	49	43	37	24	0	23	1	0	46	76	299

Vzroki izgub											
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
1 neznan			2								2
2 bolezen											0
3 krivolov											0
4 cesta		2		3	0						5
5 železnica											0
6 plenilci	6		8	5	0						19
7 psi											0
8 kosilnica											0
9 garje											0

7.17 POLJSKA JEREBICA (*Perdix perdix* L.)

7.17.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave gojene poljske jerebice je Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

7.17.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V območju se z gojeno poljsko jerebico v preteklosti ni upravljalo.

7.17.3 Ocena stanja populacije

Gojena poljska jerebica je odvisna izključno od vlaganj. V preteklosti sta bila izvedena dva izpusta jerebic v naravo in sicer: leta 1985 v lovišču Radeče in 1990 v lovišču Litija. Obe naselitvi sta bili neuspešni.

7.17.4 Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja z gojeno poljsko jerebico bo, v primeru da se pojavi interes za to dejavnost med upravljavci lovišč, ponuditi vrsti možnost vrnitve v nekdanje območje prisotnosti in vzpostavitev take številčnosti, ki omogoča tudi izvajanje lova na to vrsto.

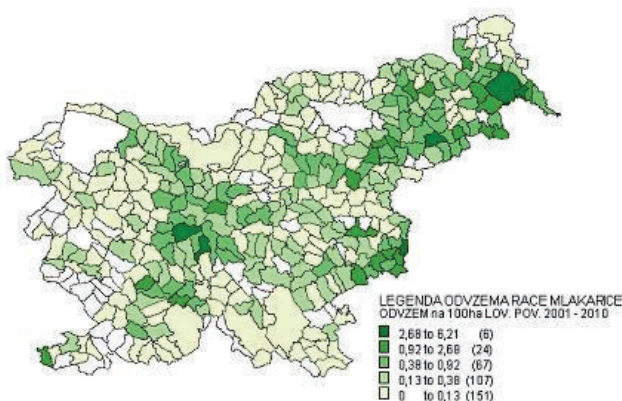
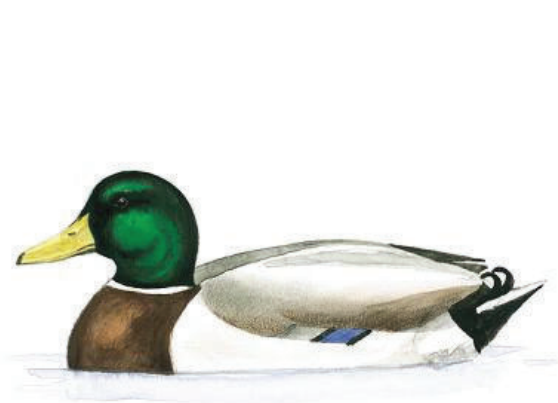
7.17.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Poljsko jerebico (gojeno) se lahko lovi le tam, kjer se jo vlaga. Upleni se lahko največ 20 % od števila vloženih jerebic. Vlaganje jerebice neposredno pred lovom je prepovedano. Sicer veljajo za vlaganja enaka pravila kot pri fazanu.

Načrtovani odvzem je dovoljeno presegati za do 30 %, višine načrta odvzema pa ni potrebno dosegati.

Pred vsakim dodajanjem gojene poljske jerebice mora upravljavec lovišča pripraviti ustrezne življenjske pogoje z osnovanjem in vzdrževanjem remiz ter poskrbeti za zimsko krmljenje. Opravljeni ukrepi morajo biti ustrezno načrtovani z letnim načrtom lovišča in tudi izvedeni.

7.18 RACA MLAKARICA (*Anas platyrhynchos* L.)

7.18.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave race mlakarice je Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

7.18.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo v območju iz narave odvzetih 1526 rac mlakaric, kar pomeni 73 % realizacijo načrta. Najnižja realizacija je bila v letu 2010, in sicer 51 %, najvišja pa v letu 2001, 89 %. Vsi načrti so bili realizirani v skladu s predpisanimi tolerancami. Absolutno odvzem rac mlakaric niha. Odvisen je predvsem od volje lovcev za lov to vrsto. Delež izgub je iz prve polovice dekad v drugo padel iz 2 % na 1 %. V letu 2009 in 2010 izgube niso bile evidentirane. V vsem obdobju je bilo skupaj ugotovljenih 20 izgub živali ali 1 % odvzema.

Načrtovanje upravljanja s populacijo je bilo ustrezno. Cilj upravljanja s populacijo, njena ohranitev in zagotavljanje lova, je bil dosežen. Obseg odvzema iz populacije ne določa njene dinamike in tako ne določa vpliva populacije na njeno okolje.

Za izboljšanje bivalnih pogojev race mlakarice sta bila v preteklosti izvajana ukrepa vzdrževanje grmišč in ukrep vzdrževanje grmišč in obrežij. Za izboljšanje prehranskega okolja race mlakarice je bil izvajan ukrep zimskega krmljenja. Ukrepi so bili ustrezni in uspešni.

7.18.3 Ocena stanja populacije

Populacija je v prostoru krajevno razporejena. Race mlakarice se zadržujejo predvsem ob večjih vodotokih (Sava, Savinja in večji pritoki) ter vseh ribnikih in večjih mlakah. Populacija je stabilna do rahlo naraščajoča. Trend rasti ni izrazit.

Raca mlakarica v okolju ne povzroča zaznavne škode. Njen življenjski prostor so rečni bregovi, ki gospodarsko niso zanimivi. Nobeni vrsti divjadi ne predstavlja neposredne konkurence za hrano in prostor. Predstavlja plen v območju prisotnim zverem in ujedam.

7.18.4 Cilj upravljanja s populacijo

Cilj upravljanja s populacijo je ohraniti jo v ugodnem stanju, ki bo omogočal lov, populacija pa bo kljub temu ostala vitalna.

7.18.5 Usmeritve za upravljanje s populacijo

Načrtuje se le skupen odvzem. Delitev na spolne in starostne kategorije ni potrebna. Načrtovani odvzem race mlakarice je dovoljeno presegati do 30 %, višine načrta odvzema pa ni potrebno dosegati.

Upravljalci lovišč naj se zaradi zmanjševanja vznemirjanja divjadi s hrupom in lovom po možnostih dogovorijo, da bodo individualen lov na vodno in obvodno divjad izvajali le v nekaterih (npr. sredo in sobota) dnevih v tednu. Dogovor naj velja kot priporočilo vsem upravljavcem lovišč v območju.

Poleg rednega spremljanja z opazovanji naj upravljavci lovišč, v kolikor je mogoče, ugotavljajo vzroke izgub med racami. Vzroki naj se beležijo v evidenčno knjigo odstrela, prav tako naj se pogini vpisujejo v evidenčno knjigo odvzema z vsemi podatki, kakor tudi uplenjene race.

Dodajanje rac na naravne vodotoke praviloma ni dovoljeno. Dodajanje rac je izjemoma dovoljeno le v njim primerno okolje, na lokacijah in področjih urejenih za revitalizacijo populacije.

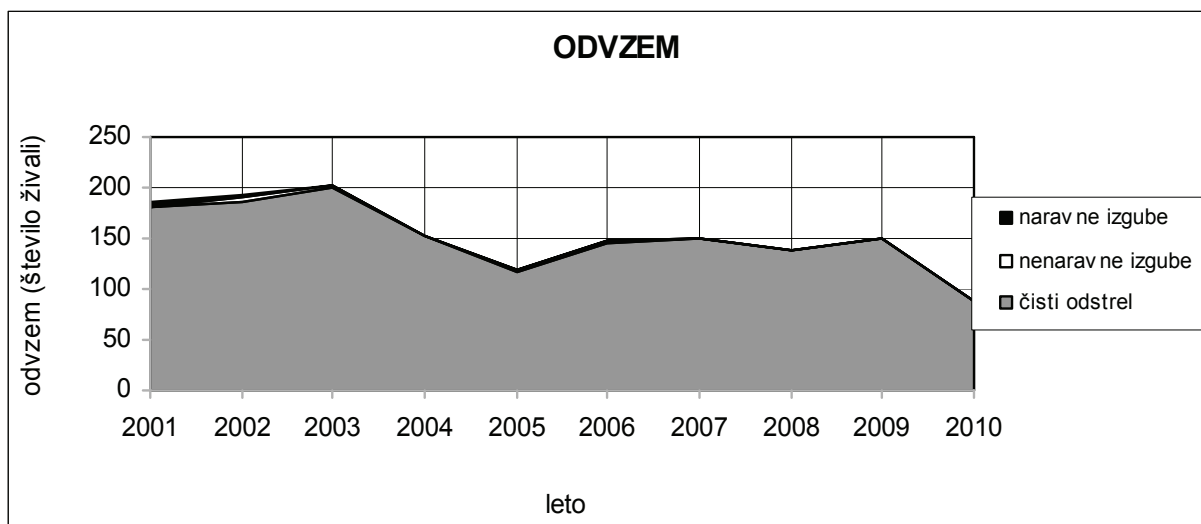
Lov na raco mlakarico na posebnih varstvenih območjih mora biti skladen z naravovarstvenimi usmeritvami, ki veljajo za to območje.

Preglednica 24: Pregled podatkov o raci mlakarici za obdobje 2001 - 2010

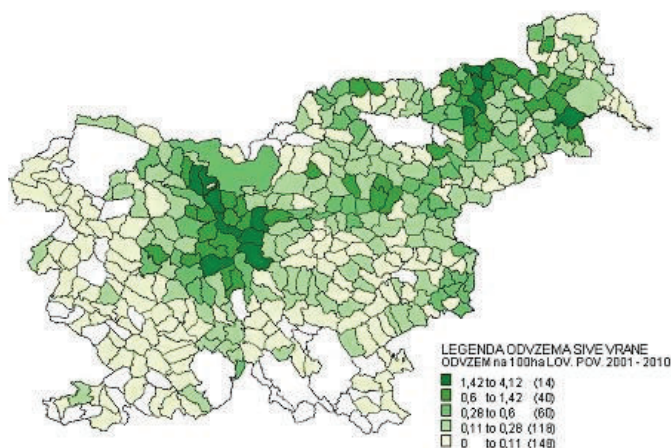
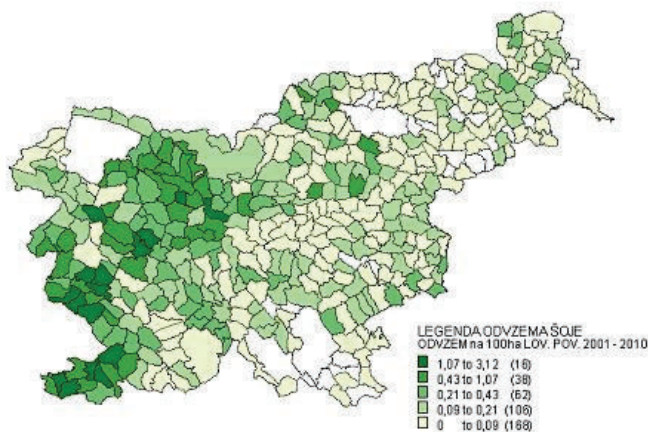
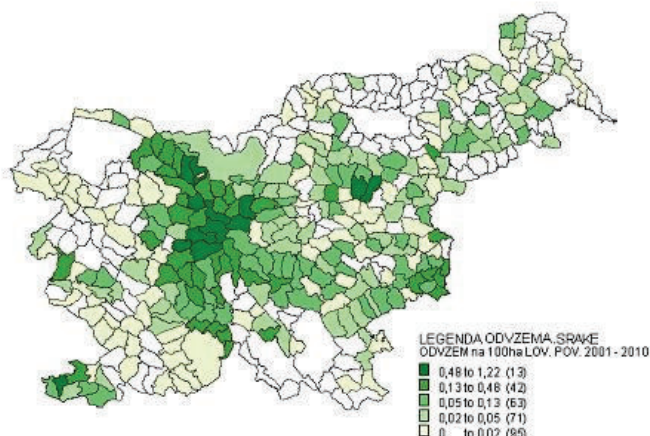
Odstrel in izgube											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	185	194	203	153	118	148	150	139	149	87	1526
načrt - skupaj	208	231	243	241	200	200	200	200	200	170	2093
odstrel in izgube / načrt	88,9	84,0	83,5	63,5	59,0	74,0	75,0	69,5	74,5	51,2	72,9

Izgube											
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
nenaravne izgube	0	4	2	0	1	2	1	1	0	0	11
naravne izgube	4	4	0	1	0	0	0	0	0	0	9
skupaj izgube	4	8	2	1	1	2	1	1	0	0	20
% izgub	2,2	4,1	1,0	0,7	0,8	1,4	0,7	0,7	0,0	0,0	1,3
čisti odstrel	181	186	201	152	117	146	149	138	149	87	1506

Vzroki izgub											
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
1 neznan	4	4		1				0	0	0	9
2 bolezen								0	0	0	0
3 krivolov								0	0	0	0
4 cesta		1	2		1	2	1	1	0	0	8
5 železnica								0	0	0	0
6 plenilci								0	0	0	0
7 psi		3						0	0	0	3
8 kosilnica								0	0	0	0
9 garje								0	0	0	0

7.19 SRAKA (*Pica pica* L.) ŠOJA (*Garrulus glandarius* L.) SIVA VRANA (*Corvus corone cornix* L.)

7.19.1 Prostorski okviri obravnave

Prostorski okvir obravnave srake je Zasavsko lovsko upravljavsko območje.

7.19.2 Upravljanje v preteklem deset letnem obdobju

V preteklem desetletnem obdobju je bilo skupaj iz narave odvzetih 259 **srak**, kar pomeni 57 % realizacijo načrta. Najnižja realizacija je bila leta 2007 in sicer 37 %, najvišja pa leta 2008 103 %. Načrt je bil le v letih

2005, 2008 in 2009 realiziran v okviru dopustnih odstopanj. Zabeležene izgube v celotnem obdobju znašajo le eno žival ali 0,4 %.

V preteklem desetletnem obdobju je bilo skupaj iz narave odvzetih 574 **šoj**, kar pomeni 90 % realizacijo načrta. Najnižja realizacija je bila leta 2006 in sicer 38 %, najvišja pa leta 2002 134 %. Načrt le v letu 2006 ni bil realiziran v okviru toleranc. Zabeležene izgube v celotnem obdobju znašajo le 1 žival ali 0,2 %. Načrtovani in izvedeni ukrepi so bili ustrezni.

V preteklem desetletnem obdobju je bilo skupaj iz narave odvzetih 2264 **sivih vran**, kar pomeni 81 % realizacijo načrta. Najnižja realizacija je bila leta 2006 in sicer 59 %, najvišja pa leta 2002 126 %. Načrt je bil v okviru toleranc dosežen le v letih 2001, 2002 in 2003. Zabeležene izgube v celotnem obdobju znašajo le 16 živali ali 0,7 %. Škoda od sivih vran na lovni in nelovni površini v zadnjih letih narašča. Menimo, da so bili načrtovani ukrepi ustrezni, realizacija pa ne. Dodaten problem izvedbe ukrepov v populaciji je, ker odvzema ni potrebno dokazati.

7.19.3 Ocena stanja populacij

Populacija **srake** je stabilna. Izrazitih trendov rasti ali padanja številčnosti ni zaznati. Njeno zdravstveno stanje ni problematično. V prostoru se nahajajo v bližini naselij, kjer si iščejo hrano. Gre za vrsto, ki se je zelo dobro prilagodila na človekovo prisotnost in urbanizacijo. Od vranov, ki spadajo med divjad, živi sraka najbližje urbanim naseljem. Ker vrsta upravljavsko ni problematična, ne povzroča večje škode na človekovem premoženju, je vitalna in dovolj številna, je načrtovanje odvzema potrebno zaradi zagotavljanja trajnostne rabe, kamor uvrščamo lov in morebitnega preprečevanja škode v konkretnih škodnih primerih. Nima izrazitega plenilca, ki bi uravnaval njeno številčnost.

Populacija **šoje** je stabilna, z občasnimi nihanji številčnosti. Nihanj pri odvzemu iz narave ni opaziti, ker le ta ni odvisen od velikosti populacije, ampak predvsem od interesa lovcev za lov na to vrsto. Zdravstveno stanje populacije ni problematično. Lov na velikost populacije nima vpliva. Od vrst vranov, ki so divjad, živi šoja najbližje gozdu in gozdnemu robu. Ker vrsta upravljavsko ni problematična, ne povzroča večje škode na človekovem premoženju, je vitalna in dovolj številna, je načrtovanje odvzema potrebno zaradi zagotavljanja trajnostne rabe, kamor uvrščamo tudi izvajanje lova in morebitnega preprečevanja škode v konkretnih škodnih primerih. Žal šoja največ škode povzroči v času lovopusta. Vrsta je s svojim okoljem usklajena. Nima izrazitega plenilca, ki bi uravnaval njeno številčnost.

Populacija **sive vrane** je stabilna in kaže trend rasti. Odvzem ne kaže prave slike rasti populacije, ker je v večji meri odvisen od interesa za lov na to vrsto. Večji odvzem v zadnjih letih je predvsem posledica odziva na povečano škodo, ki jo sive vrane povzročajo v kmetijstvu. Rast populacije je v večji meri posledica ne zanimanja za lov na to vrsto, oteženih razmerah za lov v primestnem delno urbaniziranem območju, kjer je ta vrsta najbolj zastopana, velikih koncentriranih virov hrane (odprta smetišča), velikih razpršenih virov hrane (naselja), ter izjemne prilagodljivosti vrste. V območju se sive vrane najpogosteje pojavljajo prav v okolici smetišč in kmetijskih površin na obrobju mest. Vrsta se je dobro prilagodila na človeka in urbano okolje. Zelo pogosta je na kmetijskih površinah, kjer je zaradi bližine naselja in pogostih sprehajalcev lov težko ali celo nemogoče izvajati. Zdravstveno stanje populacije ni problematično. Populacija vran je za dane razmere v okolju v nekaterih (prej opisanih) predelih prevelika. V kmetijstvu, predvsem na integrirani pridelavi zelenjave, povzroča škodo. Vrsta nima izrazitega naravnega sovražnika, ki bi uravnaval njeno številčnost. Na nekatere vrste manjših ptičev (lahko tudi ogrožene vrste) in njihovo prisotnost v prostoru ima lahko negativen vpliv.

7.19.4 Cilj upravljanja s populacijami

Cilj upravljanja s srako in šojjo in sivo vrano je zagotavljanje stabilne populacije, ki bo opravljala svoje naloge v ekosistemi in bo usklajena z okoljem ter bo omogočala tudi izvajanje lova. Usklajenost z okoljem se mora dosegati predvsem na ravni lovišč. Zagotoviti je treba, da bodo upravljavci lovišč prevzeli odgovornost za upravljanje s sivimi vranami. Skozi to bomo dosegli tudi generalni cilj, to je zmanjšanje pojavljanja škod. V življenjskem okolju je potrebno odstraniti oz. živalim onemogočiti dostop do večjih umetnih virov hrane.

7.19.5 Usmeritve za upravljanje s populacijami

Pri vseh treh vrstah se načrtuje le skupen odvzem. Delitev na spolne in starostne kategorije ni potrebna.

Načrtovani odvzem **srake in šoje** je dovoljeno presehati za do 30 %, višine načrta odvzema pa ni potrebno dosegati.

Za **sivo vrano** je dovoljeno odstopanje realizacije od načrta po višini navzdol do 30 %, navzgor pa do 100 %. Za lovišča, ki imajo načrt odvzema 10 sivih vran ali manj, je dopustno odstopanje realizacije od načrta navzdol do 3 sive vrane. Da upravljavec lovišča napravi v lovišču vse, kar je v njegovi moči, da prepreči nastanek škode od sive vrane, mora načrt odvzema sive vrane realizirati vsaj 100 % in loviti vrane na območjih nastajanja škod.

Upravljalci lovišč naj z opazovanji spremljajo stanje populacij in naj si prizadevajo za preprečevanje škode od srak, šoj in sivih vran na kmetijskih površinah in v sadovnjakih. V ta namen naj izvajajo predvsem sledeče ukrepe:

- ustrezne posege v populacije;
- odganjanje z lovom;
- zvočna plašila;
- vizualna plašila;
- fizične ovire za preprečevanje dostopa in
- uporaba odvrčalnih kemičnih snovi.

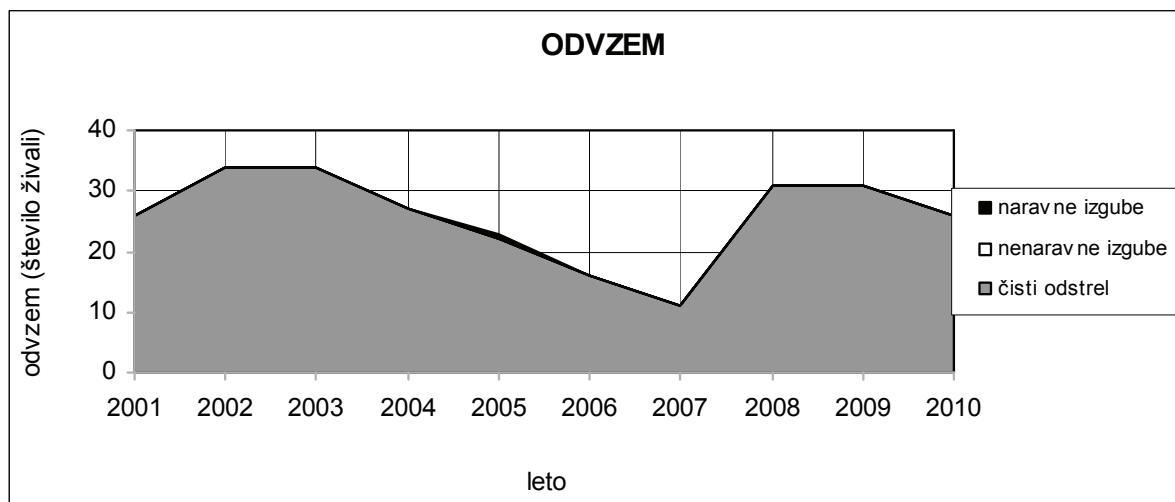
Pri upravljanju s populacijo sive vrane je potrebno upoštevati tudi določila akcijskega načrta, ki je v izdelavi.

Preglednica 25: Pregled podatkov o sraki za obdobje 2001 - 2010

Odstrel in izgube											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	26	34	34	27	23	16	11	31	31	26	259
načrt - skupaj	62	64	66	63	30	30	30	30	40	40	455
odstrel in izgube / načrt	41,9	53,1	51,5	42,9	76,7	53,3	36,7	103,3	77,5	65,0	56,9

Izgube											
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
nenaravne izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
naravne izgube	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
skupaj izgube	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
% izgub	0,0	0,0	0,0	0,0	4,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4
čisti odstrel	26	34	34	27	22	16	11	31	31	26	258

Vzroki izgub											
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
1 neznan					1						1
2 bolezen											0
3 krivolov											0
4 cesta											0
5 železnica											0
6 plenilci											0
7 psi											0
8 kosilnica											0
9 garje											0

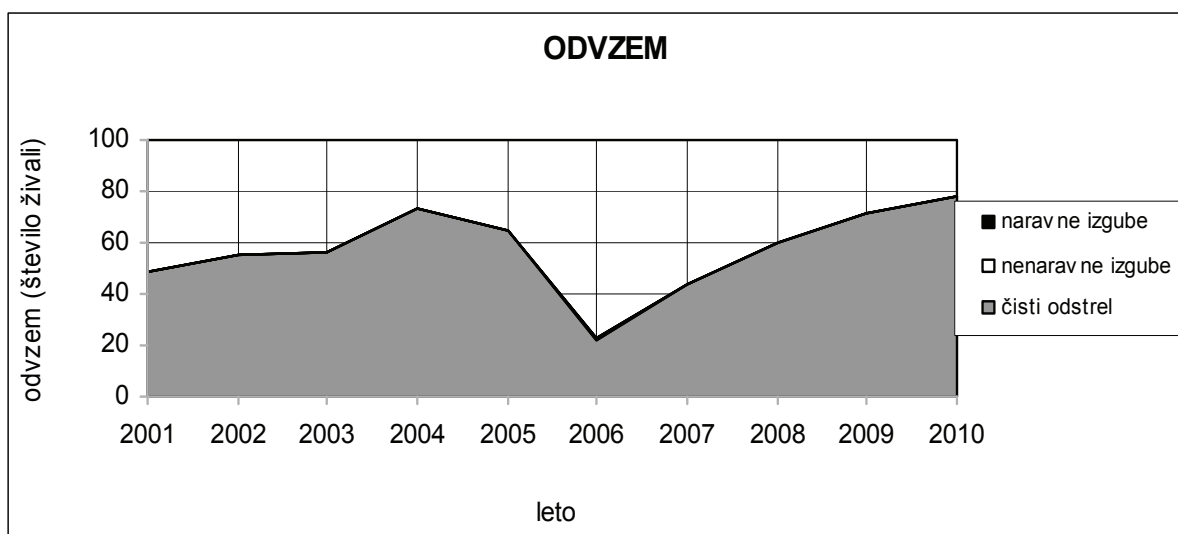

Preglednica 26: Pregled podatkov o šoji za obdobje 2001 - 2010

Odstrel in izgube											
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
skupaj odstrel in izgube	49	55	56	73	65	23	44	60	71	78	574
načrt - skupaj	44	41	69	63	60	60	60	60	90	90	637
odstrel in izgube / načrt	111,4	134,1	81,2	115,9	108,3	38,3	73,3	100,0	78,9	86,7	90,1

Izgube											
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
nenaravne izgube	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
naravne izgube	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
skupaj izgube	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
% izgub	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2
čisti odstrel	49	55	56	73	65	22	44	60	71	78	573

Vzroki izgub											
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj
1 neznan											0
2 bolezen											0
3 krivolov											0
4 cesta						1					1
5 železnica											0
6 plenilci											0
7 psi											0
8 kosilnica											0
9 garje											0

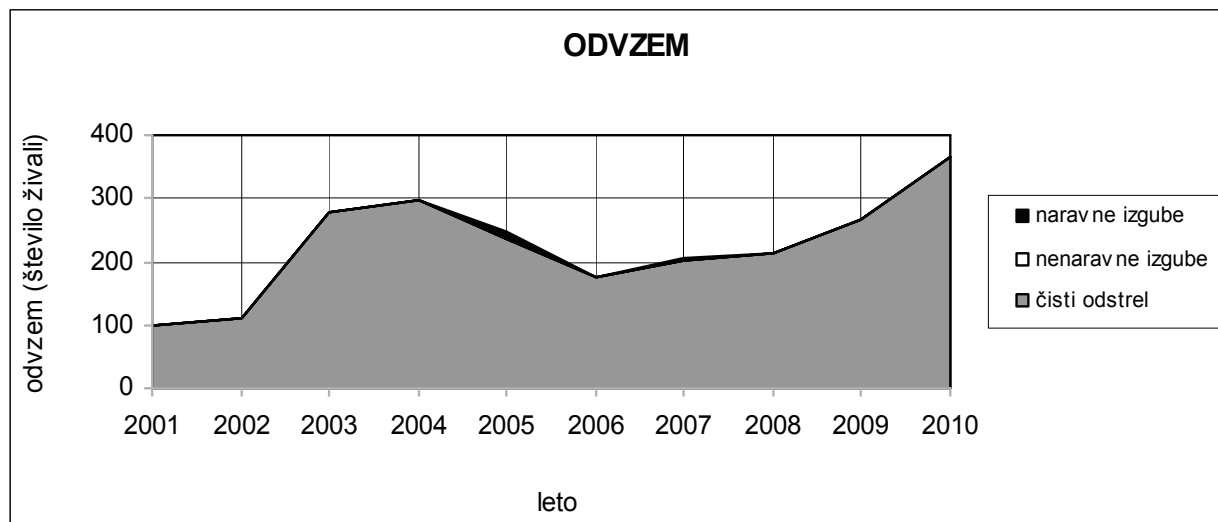

Preglednica 27: Pregled podatkov o sivi vrani za obdobje 2001 - 2010

Odstrel in izgube												
Odstrel in izgube / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	
skupaj odstrel in izgube	99	111	278	296	249	177	204	215	268	367	2264	
načrt - skupaj	88	88	278	429	300	300	300	300	300	400	2783	
odstrel in izgube / načrt	112,5	126,1	100,0	69,0	83,0	59,0	68,0	71,7	89,3	91,8	81,4	

Izgube												
Kategorija / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
nenaravne izgube	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	6,3
naravne izgube	0	0	0	0	11	2	1	1	0	0	15	93,8
skupaj izgube	0	0	0	0	12	2	1	1	0	0	16	100,0
% izgub	0,0	0,0	0,0	0,0	4,8	1,1	0,5	0,5	0,0	0,0	0,7	
čisti odstrel	99	111	278	296	237	175	203	214	268	367	2248	

Vzroki izgub												
Vzrok / leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	skupaj	%
1 neznan					10	2		1			13	81,3
2 bolezen					1		1				2	12,5
3 krivolov											0	0,0
4 cesta					1						1	6,3
5 železnica											0	0,0
6 plenilci											0	0,0
7 psi											0	0,0
8 kosilnica											0	0,0
9 garje											0	0,0

8 ZAKLJUČEK

Dolgoročni načrt za Zasavsko LUO temelji na podatkih statističnih poročil lovskih organizacij, na podatkih komisij za ocenjevanje odstrela in komisije za pregled odstrela in izgub divjadi, na podatkih iz letnih načrtov gospodarjenja z divjadjo in letnih načrtih lovišč, ter na podatkih iz letnih lovskogojitvenih načrtov in letnih načrtov lovsko upravljavskih območij. Uporabljeni so bili tudi podatki Zavoda za gozdove Slovenije, ki se nanašajo na vrsto in količino opravljenih varstvenih in negovalnih del v gozdovih in na kmetijskih zemljiščih ter podatki o objedenosti mladja.

Zbiranje podatkov je potekalo konec leta 2010 in v prvi četrtini leta 2011, analiza v aprilu, pisanje načrta pa v maju in juniju 2011.

Osnutek tega načrta je določil strokovni Svet zavoda za gozdove Slovenije na seji dne 21.6.2011.

Javna razgrnitev načrta je potekala od 10.11.2011 do 12.11.2011 v Ljubljani, na sedežu ZGS OE Ljubljana, Tržaška 2. Javna predstavitev načrta je bila dne 21.11. 2011 v Ljubljani, v dvorani Gozdarskega inštituta Slovenije na Večni poti 2.

Svet ZGS je predlog dolgoročnega načrta LUO Zasavje določil na seji dne 1. 6. 2012.

Vlada RS je ta načrt sprejela z Odlokom o gozdnogospodarskih in lovsko upravljavskih načrtih območij (2011 - 2020) (Ur. l. RS 87/2012).

Pri izdelavi načrta so sodelovali:

- Brane Gajić, inž. gozd.
- Franc Kogovšek, inž. gozd.
- Andrej Kovač, inž. gozd.
- Viktor Miklavčič, univ. dipl. inž. gozd.
- Janez Nograšek, inž. gozd.

Načrt sestavil:

Viktor MIKLAVČIČ, univ. dipl. inž. gozd.
Vodja odseka za gozdne živali in lovstvo

Mag. Boštjan JURJEVČIČ, univ. dipl. inž. gozd.
Vodja Območne enote Ljubljana

Marko JONOZOVIČ, univ. dipl. inž. gozd.
Vodja Oddelka za gozdne živali in lovstvo

Jošt JAKŠA, univ. dipl. inž. gozd
v. d. direktor ZGS

9 LITERATURA IN VIRI

- Darmon G., Calenge C., Loison A., Jullien J.-M., Maillard D., Lopez J.-F. 2011. Spatial distribution and habitat selection in coexisting species of mountain ungulates. *Ecography*. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1600-0587.2011.06664.x/full>
- Gašperšič F. 1997. Gozdnogospodarsko načrtovanje v sonaravnem ravnanju z gozdovi. Ljubljana, Oddelek za gozdarstvo Biotehniške fakultete: 417 str.
- Geisser H., Reyer H.U. 2004. Efficacy of hunting, feeding, and fencing to reduce crop damage by wild boars. *Journal of Wildlife Management*, 68: 939–946.
- Geisser H., Reyer H.U. 2005. The influence of food and temperature on population density of wild boar *Sus scrofa* in the Thurgau (Switzerland). *Journal of zoology*, 267: 89–96 .
- Jelenko I., Bienelli Kalpič A., Savinek K., Pokorny B. 2009. Divji prašič in škoda v kmetijski krajini – ukrepi za preprečevanje škode. *Lovec*, 92, 9: 428–433.
- Jelenko I., Jerina K., Pokorny B. 2009. Divji prašič in škoda v kmetijski krajini – vzroki za nastanek škode in pregled vplivnih dejavnikov. *Lovec*, 92, 7–8: 355–358.
- Jerina, K. 2008. Zaključno poročilo o rezultatih opravljenega raziskovalnega dela na projektu v okviru ciljnega raziskovalnega programa (crp) »konkurenčnost Slovenije 2006 – 2013. Objedenost gozdnega mladja« (neobjavljeno)
- Schley L., Dufrene M., Krier A., Frantz A.C. 2008. Patterns of crop damage by wild boar (*Sus scrofa*) in Luxembourg over a 10-year period. *European journal of wildlife research*, 54, 4: 589–599.
- Simonič A. 1982. Kontrolna metoda v gospodarjenju z divjadjo. Gozd-divjad. Zbornik referatov z gozdarskih študijskih dni 1980, Biotehniška fakulteta, VTOZD za gozdarstvo, Ljubljana, str. 161–213.
- Simonič A., 1976. Srnjad – biologija in gospodarjenje. Ljubljana, Lovska zveza Slovenije: 600 str.
- Simonič A., 1974. Gospodarjenje z divjadjo. V: Slovenski lovski priročnik. 1974. Druga dopolnjena izdaja. Ljubljana, Lovska zveza Slovenije: 620 str.
- Vreugdenhil S.J., Van Breukelen L., Van Wieren S.E. 2007. Existing theories do not explain sex ratio variation at birth in monomorphic roe deer (*Capreolus capreolus*). *Intergrative Zoology*, 1: 10 –18.
- Wauters L.A., Decrombrugghe S.A., Nour N., Matthysen E. 1995. Do female roe deer in good condition produce more sons than daughters? *Behavioral Ecology and Sociobiology*, 37: 189–193.
- ZGS 2001. Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarskega območja Ljubljana 2001 – 2010. Zavod za gozdove Slovenije, 193 str.
- ZGS 2007. Dolgoročni načrt za XIII. Zasavsko lovsko upravljavsko območje za obdobje 2007 – 2016. Zavod za gozdove Slovenije, 85 str.

10 PRILOGE

10.1 Zavarovana območja z varstvenimi režimi

EVID. ŠT.	IME	STATUS	PREDPIS	OBJAVA	VARSTVENI REŽIM
1200	Počakovo - Stebrasta smreka	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti v Občini Radeče	(Uradni list RS, št.24/98)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote
1201	Močilno - Gašperjev kostanj	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti v Občini Radeče	(Uradni list RS, št.24/98)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote
1202	Močilno - Lipa pri cerkvi Sv. Miklavža	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti v Občini Radeče	(Uradni list RS, št.24/98)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote
1681	Jama Štangovc	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi jame Štangovc za naravni spomenik	(Uradni vestnik Zasavja, št.16/97)	Varstveni režim za geomorfološke podzemne naravne vrednote.
1691	Skalni možje na Taboru	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti, arheoloških območij ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na območju občine Trbovlje	(Uradni vestnik Zasavja, št.4/96)	
1693	Završki čeren	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti, arheoloških območij ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na območju občine Trbovlje	(Uradni vestnik Zasavja, št.4/96)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote
1703	Lipe na Sveti planini	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti, arheoloških območij ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na območju občine Trbovlje	(Uradni vestnik Zasavja, št.4/96)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote
1704	Lipa na trgu F. Fakina 19	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti, arheoloških območij ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na območju občine Trbovlje	(Uradni vestnik Zasavja, št.4/96)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote
1705	Veliki jesen ob cerkvi sv. Martina	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti, arheoloških območij ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na območju občine Trbovlje	(Uradni vestnik Zasavja, št.4/96)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote
1706	Bodika pri Rihtarju	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi naravnih znamenitosti, arheoloških območij ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov na območju občine Trbovlje	(Uradni vestnik Zasavja, št.4/96)	Varstveni režim za drevesne naravne vrednote

EVID. ŠT.	IME	STATUS	PREDPIS	OBJAVA	VARTSVENI REŽIM	POVRŠIN A (ha)
970	Gamberk	naravni spomenik	Odlok o razglasitvi Gamberka za kulturni in zgodovinski spomenik ter naravno znamenitost	(Uradni vestnik Zasavja, št.18/93)	Prepovedana so: - gradbena dela, - vrtanje, kopanje, - postavljanje reklamnih ali drugih tabel, znamenj ali svetlobnih napisov, - odkopavanje in odnašanje, lomljenje in razbijanje kamnin, razen v študijsko raziskovalne namene; - zemeljska dela, ki neposredno prizadevajo naravno dediščino, - zasipavanje geoloških profilov ali golič, - spreminjanje naravne sestave gozdne združbe; - spreminjanje kulture rastišča; - trganje cvetja, izkopavanje, nabiranje, poškodovanje ali lomljenje rastlin ali uničevanje vegetacijske formacije.	21,36
1057	Zajčja dobrava	krajinski park	Odlok o zavarovanju krajinskega parka Zajčja dobrava	(Uradni list SRS, št.55/72)	Brez odobritve za to pristojnega organa ni dovoljena sprememba obstoječih kultur. Prepovedana je gradnja objektov, ki je v nasprotju s parkovnim in rekreacijskim namenom tega zaščenega območja, za katerega mora biti izdelana ustrezna projektna dokumentacija. Prepovedano je sekanje, obsekovanje in odstranjevanje gozdnega in okrasnega drevja in grmovja v gozdu in na negozdskih površinah tega območja. Vse sečnje odobrava za to pristojni upravni organ, odnosno za to pooblaščen gospodarska organizacija, ki gospodari z gozdovi na tem območju. Izvajanje ozelenitve in drugih del opravlja za tako delo strokovno usposobljena organizacija. Prepovedano je vsako samovoljno ukrepanje, ki bi ogrozilo videz območja, ki je določeno s tem odlokom. Pri vseh ukrepih in posegih je treba upoštevati zaščito divjadi.	59,4

10.2 Naravne vrednote z varstvenimi režimi

Ni posebnih usmeritev. Zadoščajo splošne.

10.3 Ekološko pomembna območja z varstvenimi režimi

ID	IME	KONKRETNE VARSTVENE USMERITVE	POVRŠINA (ha)
38100	Vrodu	Vzdržujejo naj se obstoječe življenjske razmere za živali. Ohranja naj se lesna vegetacija, zemlje ali kamninske podlage naj se ne odstranjuje. Prav tako naj se na območjih teh ekosistemov ne postavlja lovskih objektov ali gradi lovskih stez. Mokrišč naj se ne nasipava. Gnezdiščem ter prostorom, kjer se živali prehranjujejo, razmnožujejo ali zadržujejo, naj se ne približuje. Lovske objekte naj se locira na ustrezno razdaljo od teh prostorov.	57,4
38800	Šimenkova jama	Na vhodih v jame in v njihovi neposredni okolici jam in brezen naj se: - ne postavlja lovskih objektov kot so preže, solnice ali krmišča, - ne postavlja lovskih pasti, - naj se ohranja obstoječa vegetacijska združba, Na območju naj se ohranja stara drevesa, dupline, grmovno in zeliščno podrast.	43,9
39600	Vir pri Stični	Na vhodih v jame in v njihovi neposredni okolici jam in brezen naj se: - ne postavlja lovskih objektov kot so preže, solnice ali krmišča, - ne postavlja lovskih pasti, - naj se ohranja obstoječa vegetacijska združba, Na območju naj se ohranja stara drevesa, dupline, grmovno in zeliščno podrast.	5,0
39700	Mala Loka pri Višnji Gori	Vzdržujejo naj se obstoječe življenjske razmere za živali. - ohranja naj se lesna vegetacija, zemlje ali kamninske podlage naj se ne odstranjuje. Prav tako naj se na območjih teh ekosistemov ne postavlja lovskih objektov ali gradi lovskih stez. - mokrišč naj se ne nasipava. Gnezdiščem ter prostorom, kjer se živali prehranjujejo, razmnožujejo ali zadržujejo, naj se ne približuje. Lovske objekte naj se locira na ustrezno razdaljo od teh prostorov.	5,6

ID	IME	KONKRETNE VARSTVENE USMERITVE	POVRŠINA (ha)
80000	Osrednje območje življenjskega prostora velikih zveri	Zagotavlja se primerna gostota populacij velike rastlinojede divjadi, vendar tako, da še omogoča naravno obnovo sestojev z vsemi rastišču primernimi drevesnimi in grmovnimi vrstami. - odstrel smjadi se v loviščih, kjer je prisoten ris zmanjša za toliko osebkov, kot jih predvidoma upleni ris, - odstrel smjadi in jelenjadi se v loviščih, kjer je prisoten volk, zmanjša za toliko osebkov, kolikor jih predvidoma uplenijo volkovi, - zagotavlja naj se zadosten delež srnjadi v primerjavi z jelenjadjo za zagotavljanje ugodne prehranske baze za risa, - zmanjša naj se gostota divjega prašiča, - v zimskem času se zagotovi mir v okolici brlogov, v katerih prezimujejo medvedi - zagotavlja naj se zadostna količina plodonosnih vrst, - upošteevajo naj se usmeritve za gozdne habitatne tipe, Ohranja naj se stara drevesa, dupline, grmovno in zeliščno podrast, v spomladanskem obdobju naj se ne posega v drevesno mladje, v plodonosno drevje naj se ne posega, zlasti v času zorenja	31,2
35200	Čemšeniška planina	Na območju naj se: - ohranja stara drevesa, dupline, grmovno in zeliščno podrast, - ohranja obstoječe rastiščne razmere, - v spomladanskem obdobju naj se ne posega v drevesno mladje. - v plodonosno drevje naj se ne posega, zlasti v času zorenja plodov. Lovskih objektov kot so lovske preže, koče, solnice, krmišča, obore za divjad, naj se na območju gozdnega habitata ne postavlja, prav tako pa naj se ne postavlja novih lovskih poti. Kjer so bivališča živali (gnezda, dupla, brlogi, jazbine,...) naj se ohranja obstoječe stanje in na kakršenkoli način ne vznemirja živali zlasti v času paritve, gnezdenja, poleganja jajc ali kotitve	319,5
24700	Kandrše	Ohranja naj se tradicionalna mozaična kmetijska krajina. Upošteevajo naj se usmeritve za gozdne habitatne tipe	1284,2
12100	Zasavsko hribovje	Na območju: - v času gnezdenja (februar-julij) naj se na kakršenkoli način ne vznemirja živali, - vegetacijske združbe sten naj se ohranja v obstoječem stanju, - v neposredni bližini objektov naravnih vrednot naj se ne postavlja lovskih objektov kot so obore za divjad, krmišča, solnice, preže ali lovske koče, - posegov in dejavnosti, ki bi lahko poškodovale, razvrednotile, uničile ali prizadele svojevrstnost naravnih vrednot naj se ne izvaja.	4693,4

ID	IME	KONKRETNE VARSTVENE USMERITVE	POVRŠINA (ha)
14800	Kum	Na vhodih v jame in v njihovi neposredni okolici jam in brezen: - naj se ne postavlja lovskih objektov kot so preže, solnice ali krmišča, - lovskih pasti - naj se ohranja obstoječa vegetacijska združba. Na območju: - v času gnezdenja (februar-julij) naj se na kakršenkoli način ne vznemirja živali, - vegetacijske združbe sten naj se ohranja v obstoječem stanju, - v neposredni bližini gnezdišč naj se ne postavlja lovskih objektov kot so obore za divjad, krmišča, solnice, preže ali lovske kočje, - posegov in dejavnosti, ki bi lahko poškodovale, razvrednotile, uničile ali prizadele svojevrstnost ekološko pomembnega območja naj se ne izvajajo. - izvajajo se dosedanja ekstenzivna raba obstoječih travniških površin, kosi naj se čim kasneje, po možnosti šele konec avgusta in sicer ročno od sredine travnišča navzven.	4553,4
33500	Sava od Mavčič do Save	Na območju naj se: - vzdržujejo obstoječe življenjske razmere za živali, - ohranja naj se lesna vegetacija, zemlje ali kaminske podlage naj se ne odstranjuje, - ne nasipava mokrišč, - ohranja naj se obvodna vegetacija, - vzdržujejo grmišča ter avtohtona obrežna vegetacija, - kosi se čim pozneje, po možnosti šele avgusta, in to od sredine travnika navzven, - odstrel na območjih naj se izvaja izven gnezditvene sezone ptic, ki traja od marca do oktobra, - na območjih, ki so potrjena zimska počivališča zavarovanih in ogroženih vrst ptic naj se zimski odstrel ne izvaja, - sprotno naj se odstranjuje prazne tulce lovskih šibrnih nabojev v primeru odvzema lovnih vrst iz narave na območjih, Gnezdiščem ter prostorom, kjer se živali prehranjujejo, razmnožujejo ali zadržujejo, naj se ne približuje. Lovske objekte naj se locira na ustrezno razdaljo od teh prostorov. Vse vrste građenj lovskih objektov naj se umaknejo iz poplavnega oz. vplivnega območja vodotokov. Redna vzdrževalna dela naj se izvajajo v času izven gnezditvene sezone ter na najbolj možen sonaraven način in le tam, kjer je to nujno potrebno.	1569,7

ID	IME	KONKRETNE VARSTVENE USMERITVE	POVRŠINA (ha)
37200	Medija	Ohranja naj se stara drevesa, dupline, grmovno in zeliščno podrast. Lovskih objektov kot so lovske preže, koče, solnice, krmišča, obore za divjad, naj se na območju gozdnega habitata ne postavlja, prav tako pa naj se ne postavlja novih lovskih poti. Ohranja naj se obstoječe rastiščne razmere. Kjer so bivališča živali (gnezda, dupla, brlogi, jazbine,...) naj se ohranja obstoječe stanje in na kakršenkoli način ne vznemirja živali zlasti v času paritve, gnezdenja, poleganja jajc ali kotitve mladičev. v spomladanskem obdobju naj se ne posega v drevesno mladje. V plodonosno drevje naj se ne posega, zlasti v času zorenja plodov.	91,0
63700	Sava od Radeč do državne meje	Vzdržujejo naj se obstoječe življenjske razmere za živali. Ohranja naj se lesna vegetacija, zemlje ali kamninske podlage naj se ne odstranjuje. Mokrišč naj se ne nasipava. - gnezdiščem ter prostorom, kjer se živali prehranjujejo, razmnožujejo ali zadržujejo, naj se ne približuje. Lovske objekte naj se locira na ustrezno razdaljo od teh prostorov, - vzdržujejo naj se grmišča ter avtohtona obrežna vegetacija, - odstrel na območjih naj se izvaja izven gnezditvene sezone ptic, ki traja od marca do oktobra, - na območjih, ki so potrjena zimska počivališča zavarovanih in ogroženih vrst ptic se odstrel ne izvaja, - sprotno naj se odstranjuje prazne tulce lovskih šibrnih nabojev v primeru odvzema lovskih vrst iz narave na območjih, - vse vrste građenj lovskih objektov naj se umaknejo iz poplavnega oz. vplivnega območja vodotokov, - redna vzdrževalna dela naj se izvajajo v času izven gnezditvene sezone ter na najbolj možen sonaraven način in le tam, kjer je to nujno potrebno. Ohranja naj se obvodna vegetacija.	60,3

ID	IME	KONKRETNE VARSTVENE USMERITVE	POVRŠINA (ha)
65500	Mirna	Vzdržujejo naj se obstoječe življenjske razmere za živali. Ohranja naj se lesna vegetacija, zemlje ali kamninske podlage naj se ne odstranjuje. Mokrišč naj se ne nasipava. - gnezdiščem ter prostorom, kjer se živali prehranjujejo, razmnožujejo ali zadržujejo, naj se ne približuje. Lovske objekte naj se locira na ustrezno razdaljo od teh prostorov, - vzdržujejo naj se grmišča ter avtohtona obrežna vegetacija, - odstrel na območjih naj se izvaja izven gnezditvene sezone ptic, ki traja od marca do oktobra, - na območjih, ki so potrjena zimska počivališča zavarovanih in ogroženih vrst ptic se odstrel ne izvaja, - sprotno naj se odstranjuje prazne tulce lovskih šibrnih nabojev v primeru odvzema lovnih vrst iz narave na območjih, - vse vrste građenj lovskih objektov naj se umaknejo iz poplavnega oz. vplivnega območja vodotokov, - redna vzdrževalna dela naj se izvajajo v času izven gnezditvene sezone ter na najbolj možen sonaraven način in le tam, kjer je to nujno potrebno. Ohranja naj se obvodna vegetacija.	7,5
37800	Dole pri Litiji	Zadoščajo splošne naravovarstvene usmeritve.	75,0
68400	Čatež		11,2
36200	Vintarjevec		156,4
37300	Zgornja Jablanica		89,1
36900	Polšnik		88,3
28400	Rača od Krašč do Zaloga		52,0
13600	Posavsko hribovje - severno ostenje - Mrzlica		255,7

10.4 Posebna varstvena območja (območja Natura 2000)

KODA	OBMOČJE	CONA	VRSTA	USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA OBMOČJU LOU	POVRŠINA (ha)
SI3000029	Mrzlica	3-029-HT6210	Prioritetni HT ob prisotnosti orhidej. Polnaravna suha travišča in grmiščne faze na karbonatnih tleh (Festuco Brometalia) (* pomembna rastišča kukavičevk)	Izjava se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travišč: - Košnja naj se izvaja prvič po odvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izjava naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranjanje in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranjanje naj se gozdni rob.	31,8
		3-029-HT91K0	Ilirski bukovi gozdovi (Fagus sylvatica (Aremonio-Fagion))	V gozdnih habitatnih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtonih živalskih vrst naj se ne naseljuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranjanje naj se gozdni rob.	0,7
SI3000121	Čemšeniška planina	3-121-HT6520	Gorski ekstenzivno gojeni travniki	Izjava se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travišč: - Košnja naj se izvaja prvič po odvetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izjava naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranjanje in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protivetni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranjanje naj se gozdni rob.	37,4
		3-121-HT91K0	Ilirski bukovi gozdovi (Fagus sylvatica (Aremonio-Fagion))	V gozdnih habitatnih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtonih živalskih vrst naj se ne naseljuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranjanje naj se gozdni rob.	221,3

KODA	OBMOČJE	CONA	VRSTA	USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA OBMOČJU LOU	POVRŠINA (ha)
SI3000162	Breg pri Mali Loki	3-162-HT7210	Karbonatna nizka barja z navadno reziko (<i>Cladium mariscus</i>) in vrstami zveze <i>Caricion davallianae</i>	Na območju habitatnih tipov barj in močvirij ali v njihovi neposredni bližini (v oddaljenosti manj kot 50 m) se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se odstrani. Na območju mokrišč naj se ne nadeljuje novih poti in hodi izven obstoječih poti. Na območje habitatnega tipa in območje vpliva nanj se ne vnaša gnojil in pesticidov. Z redno košnjo najmanj na dve leti se ohranja primerno stanje habitatnega tipa.	2,7
SI3000164	Reber - borovja	3-164-HT91R0	Dinarski gozdovi rdečega bora na dolomitni podlagi (<i>Genisto januensis-Pinetum</i>)	V gozdnih habitatnih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtonih živalskih vrst naj se ne naseljuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranjanje naj se gozdni rob.	71,1
SI3000165	Medija - borovja	3-165-HT91R0	Dinarski gozdovi rdečega bora na dolomitni podlagi (<i>Genisto januensis-Pinetum</i>)	V gozdnih habitatnih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtonih živalskih vrst naj se ne naseljuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranjanje naj se gozdni rob.	85,4

KODA	OBMOČJE	CONA	VRSTA	USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA OBMOČJU LOU	POVRŠINA (ha)
SI3000181	Kum	3-181-HT6210	Prioritetni HT ob prisotnosti orhidej. Polnaravna suha travnišča in grmiščne faze na karbonatnih tleh (Festuco Brometalia) (* pomembna rastišča kukavičevk)	Izjava se takšna raba, ki ohranja habitate grmišč in travnišč: - Košnja naj se izvaja prvič po odevetu večine travniških rastlin. Košnji naj sledi spravilo. Izjava naj se upočasnjena košnja od sredine navzven, vsaj 5 cm nad tlemi. - Na območju se praviloma ne gnoji, če pa že, naj se gnoji le s hlevskim gnojem. - Travišč naj se ne požiga. - Ohranjanje in vzdržuje naj se najmanj obstoječa dolžina linijskih vegetacijskih struktur (omejki, žive meje, protiveterni pasovi, obvodna vegetacija, v kmetijski krajini). - Ohranjanje naj se gozdni rob.	674,7
		3-181-	Bukovi gozdovi (Luzulo-	V gozdnih habitatih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti.	109,4
		3-181-HT9180	Javorovi gozdovi (Tilio-Acerion) v grapah in na pobočnih gruščih	- Alohtoni živalski vrst naj se ne naseljuje na območja habitatih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranjanje naj se gozdni rob.	4,6
		3-181-HT91K0	Ilirski bukovi gozdovi (Fagus sylvatica (Aremonio-Fagion))		1936,2
		3-181-HT91R0	Dinarski gozdovi rdečega bora na dolomitni podlagi (Genisto januensis-Pinetum)		47,0
		3-181-	mali podkovnjak (<i>Rhinolophus</i>	Ohranjanje naj se majhne vodne in močvirne biotope kot so mlake, luže in kaluže. - V njih naj se ne vnaša soli. - V radiju vsaj 50 metrov od njih naj se ne postavlja solnic, obstoječe pa naj se prestavi.	172,2
		3-181-SP4014	močvirski krešič (<i>Carabus variolosus</i>)		851,6
SI3000183	Polšnik	3-183-HT91K0	Ilirski bukovi gozdovi (Fagus sylvatica (Aremonio-Fagion))	V gozdnih habitatih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtoni živalski vrst naj se ne naseljuje na območja habitatih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranjanje naj se gozdni rob.	20,6
		3-183-SPI303	mali podkovnjak (<i>Rhinolophus hipposideros</i>)	Ohranjanje naj se majhne vodne in močvirne biotope kot so mlake, luže in kaluže. - V njih naj se ne vnaša soli. - V radiju vsaj 50 metrov od njih naj se ne postavlja solnic, obstoječe pa naj se prestavi.	83,5

KODA	OBMOČJE	CONA	VRSTA	USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA OBMOČJU LOU	POVRŠINA (ha)
SI3000184	Zgornja Jablanica	3-184- HT91K0	Ilirski bukovi gozdovi (Fagus sylvatica (Aremonio-Fagion))	V gozdnih habitatnih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotopske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtonih živalskih vrst naj se ne naseljuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranjanje naj se gozdni rob.	30,4
		3-184- SP1321 3-184- SP1303	vejicati netopir (Myotis emarginatus) mali podkovnjak (Rhinolophus hipposideros)	Ohranjanje naj se majhne vodne in močvirne biotope kot so mlake, luže in kaluže. - V njih naj se ne vnaša soli. - V radiju vsaj 50 metrov od njih naj se ne postavlja solnic, obstoječe pa naj se prestavi.	75,8
SI3000195	Dole pri Litiji	3-195- HT91K0	Ilirski bukovi gozdovi (Fagus sylvatica (Aremonio-Fagion))	V gozdnih habitatnih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotopske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti.	31,5
		3-195- HT91R0	Dinarski gozdovi rdečega bora na dolomitni podlagi (Genisto januensis-Pinetum)	- Alohtonih živalskih vrst naj se ne naseljuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranjanje naj se gozdni rob.	8,1
		3-195- SP1303	mali podkovnjak (<i>Rhinolophus hipposideros</i>)	Ohranjanje naj se majhne vodne in močvirne biotope kot so mlake, luže in kaluže. - V njih naj se ne vnaša soli. - V radiju vsaj 50 metrov od njih naj se ne postavlja solnic, obstoječe pa naj se prestavi.	61,8

KODA	OBMOČJE	CONA	VRSTA	USMERITVE ZA UPRAVLJANJE Z DIVJADJO NA OBMOČJU LOU	POVRŠINA (ha)
SI3000205	Kandrše	3-205-HT91K0	Ilirski bukovi gozdovi (Fagus sylvatica (Aremonio-Fagion))	V gozdnih habitatnih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtonih živalskih vrst naj se ne naseljuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranjanje naj se gozdni rob.	3,3
		3-205-SP1303	mali podkovnjak (<i>Rhinolophus hipposideros</i>)	Ohranjanje naj se majhne vodne in močvirne biotope kot so mlake, luže in kaluže. - V njih naj se ne vnaša soli. - V radiju vsaj 50 metrov od njih naj se ne postavlja solnic, obstoječe pa naj se prestavi.	1262,3
SI3000279	Kopitnik	3-279-HT8210	Karbonatna skalnata pobočja z vegetacijo skalnih razpok	Na območju habitatnega tipa goličav se ne postavlja novih, lovskih prež, obstoječe pa naj se postopno odstrani.	34,2
		3-279-HT91K0	Ilirski bukovi gozdovi (Fagus sylvatica (Aremonio-Fagion))	V gozdnih habitatnih tipih se zagotavlja ustrezna številčnost rastlinojede divjadi, ki bo omogočala naravno pomlajevanje v gozdu ter s tem trajnost gozdnega ekosistema, predvsem biotske funkcije in funkcije ohranjanja naravnih vrednot in biotske pestrosti. - Alohtonih živalskih vrst naj se ne naseljuje na območja habitatnih tipov. Številčnost obstoječih populacij alohtone divjadi (muflon, damjak, ...) naj se zmanjša na minimum. - Dovoljena je samo sadnja rastišču primernih drevesnih vrst. - Ohranjanje naj se gozdni rob.	231
SI3000091	Boštonova jama	3-091-HT8310	Jame, ki niso odprte za javnost	Upošteva se varstveni režim v jami (18. člen Zakona o varstvu podzemnih jam). - V jame se ne vnaša organskih snovi.	3,8
SI3000202	Vir pri Stični	3-202-HT8310	Jame, ki niso odprte za javnost	-Pred vhodi v jame se ne postavlja novih krmišč, mrhovišč, solnic, lovskih prež in drugih lovskih objektov, obstoječe pa naj se prestavi.	3,3
SI3000208	Šimenkova jama	3-208-HT8310	Jame, ki niso odprte za javnost		42,6

10.5 Kronologija nastanka načrta

Datum	Opravo
2010, ½ 2011	Ureditev baz podatkov (odvzem, dela v okolju, škode, popis objedenosti...)
November in december 2010	Zbiranje pobud zainteresirane javnosti v zvezi z ON
December 2010	Izdaja obvestila o nameri izdelave ON na MOP
Januar 2011	Priprava in uskladitev enotne predloge za tekstovni in tabelarni del ON – LUN
Marec – junij 2011	Pridobitev in uskladitev naravovarstvenih smernic z ZRSVN
21. 4. 2011	Sodelovanje na delavnici o ON na BF – Oddelku za gozdarstvo
24. 5. 2011	Dokončna izdelava in uskladitev Navodil za usmerjanje razvoja divjadi, ki so vgrajena v tekst vseh ON – LUN, s predstavniki znanstveno – raziskovalnih institucij ter Lovsko zvezo Slovenije in OZUL-i
Januar – junij 2011	Izdelava osnutkov ON – LUN in priprava poglavja o živalskem svetu ter medsebojni usklajenosti živalske in rastlinske komponente za ON - GGO
2. 6. 2011	Javna obravnava na MOP glede morebitne potrebne izdelave CPVO
Junij 2011	Pregled osnutkov ON – LUN za vseh 15 LUO na Oddelku za gozdne živali in lovstvo ter posredovanje pripombe načrtovalcem na OE ZGS;
21. 6. 2011	Določitev osnutkov ON na strokovnem svetu ZGS - prvič
24. 6. 2011	Oddaja osnutkov ON v nadaljnjo proceduro sprejemanja na MKGP in glede potrebnosti CPVO na MOP
September 2011	Pridobitev in pregled recenzijskih poročil na ON – LUN, ki so jih posredovali izbrani recenzenti s strani MKGP iz BF in GIS
September in oktober 2011	Priprava drugih osnutke načrtov ON skladno s pripombami recenzentov in priprava poročila o (ne)upoštevanju pripomb le-teh
Avgust 2011	Priprava kompandija za vse ON – LUN na ravni Slovenije
14. 9. 2011	Pridobitev odločbe MOP o nepotrebnosti CPVO za vse ON
14. 10. 2011	Določitev osnutkov ON na strokovnem svetu ZGS - drugič
17. 10. 2011	Oddaja osnutkov ON na MKGP – drugič in vloga za odreditev javnih razgrnitev
10. – 24. 11. 2011	Izpeljava enotne javne obravnave in javne predstavitve ON, skupaj s kolegi iz Oddelka za gozdno gospodarsko načrtovanje
Januar 2012	Ureditev zbirnika prispelih pripomb na ON – LUN ter opredelitev do potrebnih popravkov osnutkov načrtov, ki bodo predlagani Svetom OE ZGS v obravnavo
1. 2. 2012	Svet OE ZGS, opredelitev do pripomb na ON
23. 3. 2012	Svet ZGS, določitev predloga ON
April 2012	Oddaja ON na MKO v potrditev Vladi RS